

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**TÜRKİYE SİNEMASI SENDİKAL ÖRGÜTLENME TARİHİ:
SİNE-SEN ÖRNEĞİ**

SUNA CAN ÖZBULDUK

RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

TEMMUZ 2018

**TÜRKİYE SİNEMASI SENDİKAL ÖRGÜTLENME TARİHİ:
SİNE-SEN ÖRNEĞİ**

Suna Can ÖZBULDUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ 2018

Suna Can ÖZBULDUK tarafından hazırlanan “Türkiye Sineması Sendikal Örgütlenme Tarihi: Sine- Sen Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından ~~OY BİRLİĞİ~~ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Yüksel AKKAYA

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Prof. Dr. Gülcan SEÇKİN

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Doç. Dr. Melike AKTAŞ

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu ~~onaylıyorum~~/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 18/07/2018

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Saliha AĞAÇ

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Suna Can Özbulduk

18.07.2018

TÜRKİYE SİNEMASI SENDİKAL ÖRGÜTLENME TARİHİ: SINE-SEN ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Suna Can ÖZBULDUK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2018

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de sendika alanında yapılan çalışmalar içerisinde kendine yer bulamayan sinema alanındaki örgütlenmeler Sinema Emekçileri Sendikası özelinde ele alınarak, sendikanın başarı ve başarısızlıklarını bunun sosyal, siyasal ve kültürel nedenleriyle birlikte ortaya koymak ve bir çözüm önerisi sunmak amaçlanmıştır. Sinema Emekçileri Sendikası’nın sosyal, siyasal ve ekonomik perspektiften nasıl etkilendiği ortaya konularak bugün varılan noktanın aslında hedeflenin neden bu kadar gerisinde kaldığına bir cevap aranmaktadır. Bu nedenle 1908’den itibaren oluşan işçi hareketleri başlangıç kabul edilerek günümüze kadar olan süreç örgütlenme tarihinin temel ayakları olan toplumsal yaşantı ve hukuki düzenlemeler incelenmeye çalışılmıştır. Türkiye’de çalışma ilişkileri tarihine baktığımızda düşük ücret, güvencesiz çalışma, iş güvenliği önlemlerinin yetersizliği, sendikal hakların kısıtlanması gibi çalışma yaşamını doğrudan etkileyen alanlara ilişkin problemler pek çok sektörde varlığını göstermektedir. Kuşkusuz bunun temel nedeni sektörlerin büyüklüğü ile buna bağlı olarak çalışanların sayısı ve sektörün taşıdığı riskin büyüklüğüdür. Bu durum alana ilişkin çalışmalara da yansımaktadır. Bu bağlamda sinema göz ardı edilen sektörlerden birisidir. Sinemanın yarattığı büyülü dünya üretim sürecine ilişkin sıkıntıların perde arkasında kalmasına neden olmuştur. Sinema yarattığı anlamın ötesinde bir sektör olarak diğer sektörlerle benzer riskler taşımaktadır. Bu çalışma sinema alanına ilişkin örgütlenme sorunlarını siyasi, hukuki ve iktisadi nedenleri ile ortaya koyarken aynı zamanda sosyal ve kültürel yapıyı göz önünde bulundurarak belirlenen sorunların pratikte yaşandığı biçimleri sendika üzerinde ele alarak çözüm önerisi sunmayı hedeflemektedir.

ilim Kodu : 115706
Anahtar Kelimeler : Sinema, Türkiye Sineması, Örgütlenme Sorunları, Sendika, Sinema Emekçileri Sendikası
Sayfa Adedi : 182
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Yüksel AKKAYA

HISTORY OF CINEMA IN TURKEY: CASE OF SINE-SEN

(M.S. Thesis)

Suna Can ÖZBULDUK

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

July 2018

ABSTRACT

In this study, the labour organizations in the field of cinema in Turkey, which are widely ignored in previous researches on unions in Turkey, are examined within the scope of the Union of Cinema Workers (Sine-Sen). It is also aimed to discuss the successes and failures of the union together with their social, political and cultural reasons and to offer a solution proposal. By examining how the Union of Cinema Workers (Sine-Sen) is affected by social, political and economic factors, an answer is searched to find out why its achievements are actually far behind the target. When the history of labour relations in Turkey is examined, it can be seen that the problems relating to the issues that directly affect the working life; such as low wages, precarious employment, lack of job security measures and the restriction of union rights, exist in many sectors. There is no doubt that the main reason is the size of the sectors and correspondingly number of employees and also the size of the risk that the sector carries. This situation is also reflected in the studies related to the field. In this context, cinema is one of the sectors that are ignored. The magical world created by cinema has caused the troubles of the production process to remain behind the scene. Beyond the meanings and symbols which cinema creates, it is a sector that carries similar labour risks to other sectors. This study aims to identify the organizational problems in the field of cinema along with political, legal and economic reasons. In addition, by taking into consideration of the social and cultural structures, this study aims to propose solutions by examining the forms that identified problems take in practice through the union.

Science Code : 115706
Key Words : Cinema, Cinema Turkey, Organizational Issues, Trade Unions,
Cinema Workers Union
Page Number : 182
Supervisor : Prof. Dr. Yüksel AKKAYA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. SENDİKA'NIN KÖKENİ	5
2.1. Sendikaları Etkileyen Emek Hareketleri Ve Fikir Akımları	8
2.1.1.Luddist Hareket	8
2.1.2. Owenizm.....	9
2.1.3. Chartist Hareket.....	10
2.1.4.Fabianizm	12
2.1.5. Gomperizm (Amerikan Sendikacılığı)	13
2.1.6.Marksist Sendikacılık	16
2.1.7. Anarko Sendikalizm	18
2.1.8. Liberal Sendikacılık.....	19
2.1.9. Korporatizm ve Sendikacılık	21
2.1.10 Toplumsal Hareket Sendikacılığı	22
2.2. Sendikal Örgütlenme Modelleri	25
2.2.1.Taban Örgütlenme Modelleri	25
2.2.1.1. Meslek Sendikaları.....	26
2.2.1.2. İşkolu Sendikaları	27
2.2.1.3. İşyeri Sendikaları	28
2.3.Türkiye'de Sendikacılık.....	28

3. TÜRKİYE SİNEMASI'NIN OLUŞUMU VE MESLEK ÖRGÜTLENMELERİ	35
3.1. Sinemanın İcadı.....	35
3.2. Türkiye Sineması'nın Ortaya Çıkışı	37
3.3. Türkiye Sineması'nda Dernekler ve Sendikaların Ortaya Çıkışı.....	43
3.3.1. Sinema Sektöründe Kurulan Dernekler	45
3.3.1.1. Türk Film Dostları Derneği	45
3.3.1.2. Türk Sinema Sanatçıları Derneği.....	46
3.3.2. Sinema Sektöründe İşçi Sendikaları	50
3.3.2.1. Film Teknisyen ve İşçiler Sendikası	50
3.3.2.2. Türkiye Sinema İşçileri Sendikası (Sine-İş)	51
3.3.2.3. Türkiye Sinema Film İşletme İşçileri Sendikası (Sİ-Fİ-İŞ).....	54
3.3.2.4. Türkiye Perde ve Sahne İşçileri Sendikası (SİF-İŞ)	54
3.3.2.5. Türkiye Film İşçileri Sendikası (TFİS).....	55
3.3.2.6. Türkiye Film Emekçileri Sendikası (Film-Sen).....	56
3.3.2.7. Türkiye Kültür Emekçileri Sendikası (Kültür-İş).....	57
4. SİNEMA EMEKÇİLERİ SENDİKASI TARİHİ	61
4.1. Sendika Öncesi Örgütlenme: Dernekleşme Süreci	61
4.2. Ankara'da "Sansüre Hayır Yürüyüşü"	64
4.3. Sinema Emekçileri Sendikası'nın Kuruluşu	77
Samancılar setlere ve emekçilere ilişkin şunları söylemektedir:.....	96
5. SONUÇ	97
KAYNAKÇA	105
EKLER	111
EK-1. Görüşme Listesi	112
EK-2. Sine-Sen Takım Sözleşmesi	113

Sayfa

EK-3. Sinema Filmi Ekip Sözleşmesi	121
EK-4. Sine-Sen Kapatılma Davası Savunmaları	136
ÖZGEÇMİŞ	181

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Sendikal Örgütlenme Modelleri	25
Şekil 4.1.Vatan Gazetesi 01.10.1977- Hürriyet Gazetesi 04.02.1977	67
Şekil 4.2. Cumhuriyet Gazetesi 05.10.1977	68
Şekil 4.3. Cumhuriyet Gazetesi 06.10.1977	69
Şekil 4.4. Yürüyüşten Kareler 1 (Ankara Yürüyüşü 1977)	70
Şekil 4.5. Yürüyüşten Kareler 2 (Ankara Yürüyüşü 1977)	70
Şekil 4.6. Yürüyüşten Kareler 3 (Ankara Yürüyüşü 1977)	70
Şekil 4.7. Yürüyüşten Kareler 4 (Ankara Yürüyüşü 1977)	71
Şekil 4.8. Yürüyüşten Kareler 5 (Ankara Yürüyüşü 1977)	72
Şekil 4.9. Yürüyüşten Kareler 6 (Ankara Yürüyüşü 1977)	73
Şekil 4.9. Yürüyüşten Kareler 7 (Ankara Yürüyüşü 1977)	74
Şekil 4.10. Yürüyüşten Kareler 8 (Ankara Yürüyüşü 1977)	74
Şekil 4.11. Yürüyüşten Kareler 9 (Ankara Yürüyüşü 1977)	74
Şekil 4.12. Yürüyüşten Kareler 10 (Ankara Yürüyüşü 1977)	75
Şekil 4.13. Yürüyüşten Kareler 11 (Ankara Yürüyüşü 1977)	76
Şekil 4.14. Sine-Sen Örgütlenme Şeması	88

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

AFL	American Federation of Labor
AFM	American Film Market
BKM	Beşiktaş Kültür Merkezi
ÇSGB	Türkiye Cumhuriyeti Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
DİSK	Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
FİLM-SEN	Türkiye Film Emekçileri Sendikası
IWW	Industrial Workers of the World
KÜLTÜR-İŞ	Türkiye Kültür Emekçileri Sendikası
MOSD	Merkez Ordu Sinema Dairesi
Sİ-Fİ-İŞ	Türkiye Sinema Film İşletme İşçileri Sendikası
SİF-İŞ	Türkiye Perde ve Sahne İşçileri Sendikası
SİNE-İŞ	Türkiye Sinema İşçileri Sendikası
SİNE-SEN	Sinema Emekçileri Sendikası
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TFİS	Türkiye Film İşçileri Sendikası
TÜSTAV	Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı
TKP:	Türkiye Komünist Partisi

1. GİRİŞ

Sinema yüzyılı aşkın bir süredir hayatımızda olan ve kolektif icra edilen bir sanat olmanın yanı sıra bir endüstridir de. Sinemanın bir sanat olarak algılanışının perde arkasında bir emek sermaye ilişkisi söz konusudur. Bu nedenle sinema endüstrisinin emek boyutu önemli bir inceleme alanı olarak karşımızda durmaktadır. Türkiye’de çalışma ilişkileri tarihini ele aldığımızda düşük ücret, güvencesiz çalışma, iş güvenliği önlemlerinin yetersizliği/yokluğu, sendikal hakların kısıtlanması/kaldırılması gibi çalışma yaşamını doğrudan etkileyen problemler pek çok farklı sektörde varlığını göstermektedir. Ancak sektör çeşitliliği problemlerin benzerliği söz konusu olduğunda homojen bir yapı oluştururken, örgütlenme ve hak talebi söz konusu olduğunda aynı yapıyı koruyamaz. Sektör büyüdükçe, çalışan işçilerin sayısı ve sektörün taşıdığı çalışma koşullarından kaynaklanan riskin büyüklüğü de artmaktadır. Bu nedenle de çalışma koşullarındaki sorunları ele alan ve var olan problemleri görünür kılmak, bu problemlere alternatifli çözümler sunmak gibi potansiyeli olan akademik çalışmalar genellikle görünür risk içeren sektörler üzerinde yoğunlaşmakta ve kimi sektörleri göz ardı etmektedir. Sinema sektörü de bu bağlamda akademik yazında göz ardı edilen alanlardan birisi olagelmıştır. Sinemanın yarattığı büyülü dünya üretim sürecine ilişkin sıkıntıların perde arkasına kalmasına neden olmuştur. Oysa sinema yarattığı anlamın ötesinde bir sektör olarak, çalışma koşulları ele alındığında diğer sektörlerle benzer riskler taşımaktadır. Buna rağmen akademik alanda yapılan çalışmalar bu riskleri görünür kılmaya yeterli değildir. Bu çalışma, böylesi bir eksikliği belirleyerek yola çıkmıştır.

Çalışmada, Türkiye sendikal örgütlenme tarihi içerisinde sinema alanındaki örgütlenmeleri Sinema Emekçileri Sendikası özelinde, tarihsel gelişimini eleştirel bir yaklaşımla ele alarak ve bugün varılan noktada sendikal anlamda yetersiz kalınan alanları nedenleriyle birlikte ortaya koyarak bir çözüm önerisi sunmaya çalışılacaktır. Sinema Emekçileri Sendikası içerisinde yer alan örgütlenmelerin sosyal, siyasal ve ekonomik perspektiften nasıl etkilendiklerini ortaya koyarak, bugün varılan noktanın aslında hedeflenen neden bu kadar gerisinde kaldığına bir cevap aranacaktır. Bu nedenle sendikal örgütlenmenin oluşum sürecinden başlanarak Türkiye’de var olan sendikal örgütlenme biçimleri ele alınmış bu doğrultuda Sine-Sen’in nerede konumlandığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra sinemanın Türkiye’de varoluş ve gelişim koşulları değerlendirilerek bu koşulların sendikanın çalışma pratiklerini nasıl etkilediği, sektörün öznel koşulları içerisinde ele alınmıştır. Çalışma kapsamında şu sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır:

- Sendikal örgütlenme önemli midir?
- Sendikal örgütlenmenin etkilendiği ideolojik altyapılar nelerdir?
- Sinema bir sanat dalı olarak nasıl var olmuştur?
- Türkiye’de sinema tarihi nasıl bir gelişim göstermiştir?
- Türkiye’de sinema alanına ilişkin sendikal örgütlenmeler nelerdir?
- Sinema Emekçileri Sendikası kuruluşundan bu yana nasıl bir ilerleme göstermiştir?
- Sinema Emekçileri Sendikası’nın ortaya çıkış nedenini oluşturan sorunlar bugün güncelliğini halen korumakta mıdır? Korumaktaysa bunun nedenleri nelerdir?

Yukarıda da değindiğimiz gibi bu alanda daha önce gerçekleştirilmiş akademik çalışmalar sınırlı sayıdadır. Sinema sendikalarına ilişkin yazılmış bir kitap olmamakla birlikte iki tez bulunmaktadır. Bunlardan ilki Derya Çetin’in *"Türk Sineması Çalışanlarının Örgütlenme Sorunları"* isimli yayımlanmamış doktora tezidir (Çetin, 2010). Çalışma iş gücü piyasaları ile sendikalar arasındaki ilişkiyi sinema özelinde ele alarak örgütlenme biçimlerine ilişkin derinlemesine bir inceleme ortaya koymaktadır. Çalışma örgütlenme tarihini izlemek için oldukça faydalı olmakla birlikte bugün sendikaların karşılaştığı problemleri tanımlamamakta ve çözüm önerisi sunmamaktadır. İkinci tez ise Altan Başaran’ın *"Türkiye’de Film Endüstrisinde Çalışma İlişkileri ve Sendikalaşma"* isimli yayınlanmamış yüksek lisans tezidir (Başaran, 2013). Söz konusu çalışmanın bulguları yine aynı isimle makale olarak yayınlanmıştır. Makale alana ilişkin sorunları ve sendikalaşma oranlarını ele alırken ilk çalışmaya benzer nitelikte bir çözüm önerisi sunmamaktadır. Sinema alanına ilişkin örgütlenme sorunlarını sendika üzerinde ele alarak bir çözüm önerisi sunan “Türkiye Sineması Sendikal Örgütlenme Tarihi: Sine-Sen Örneği” ise bu yaklaşımla yapılmış başka bir çalışmanın olmaması nedeniyle önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın temel varsayımı sendikaların "güçlü" sendikalar olabilmelerinin tek koşulunun sendikaların yeterlilik ve yetkinliğinin olmadığıdır. Sosyal, kültürel ve siyasi yapı da sendikaların gücünü belirleyen önemli etmenlerdir. Sosyal yapı problemleri tanımlamakta kilit rol oynarken kültürel yapı bu problemleri çözme pratiklerini belirlemektedir. İdeolojilerin temelinde ekonomik kazanımların nasıl bölüşüleceği ve bunu nasıl yönetileceği

vardır. Sendikalar da ekonomik kazanımların yapıldığı işyerlerindeki temelde bölüşüm sorunları olarak tanımlayabileceğimiz problemleri çözmek için vardır. Sendikaların siyasetin çok uzağında olduğunu söyleyemeyiz, var olan siyasi görüş ve bu görüşün ekonomi politikaları sendikaları doğrudan etkiler. Bu nedenle sendikalar siyasetten bağımsız düşünülemezler. Bu doğrultuda sendikayı sadece siyasal, hukuksal ve iktisadi değişkenler çerçevesinde şekillenen pasif bir yapı olarak değil; sendikanın kendi içinde ve devletle kurduğu ilişkiler ve siyaset yapma biçimi ve kazandığı deneyimi bünyesinde nasıl kullandığına bakılmalıdır.

Çalışma üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sendikacılığın doğuşunu ortaya koyan nedenler ele alınarak güçlü bir örgütlenmenin temel gerekliliklerine ilişkin bir altyapı sağlanmaya çalışılmıştır. Sendikal örgütlenmenin etkilendiği ideolojik kökenler oluştukları ülkeler nezdinde ele alınmış ve sonrasında Türkiye'de sendikacılığın nasıl geliştiği incelenmiştir. İkinci bölümde, sinemanın nasıl ortaya çıktığı Türkiye Sineması'nın nasıl geliştiği ele alınmıştır. Bu arka plan ile Türkiye Sineması'nda işçi örgüt ve sendikaları incelenmiş, işveren sendikaları kapsam dışında bırakılmıştır. Sine-Sen'in kurulumuna kadar ki geçen süreçte gerçekleşen örgütlenmeler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise, Sine-Sen'in köklerinin nerede başladığı nasıl kurulduğu, bugüne kadar gerçekleştirdiği çalışmaları, alana katkıları ve eksiklikleri ele alınmış, eksikliklerinin nedenleri incelenirken bu sorunlara bir çözüm üreilmeye de çalışılmıştır.

Bu çalışmada yöntem olarak tarihsel inceleme yöntemi kullanılmıştır. Bu nedenle öncelikle nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel materyalizm yöntemi kullanılarak inceleme alanı olarak seçilen konunun tarihsel gelişimi ele alınmış daha sonra teorik bilgilerin pratikteki yansımalarını görebilmek amacıyla konunun uzmanları ile görüşme yapılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle Sine-Sen'in kuruluşundan bu yana yaptığı çalışmalar incelenmiştir. Bu nedenle kullanılacak kaynakların başında sendikanın basılı ve basılı olmayan tüm verilerinden yararlanılarak birincil kaynaklar üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu kendi arşivini Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı'na devretmiştir. Bu nedenle kullanılan belgeler DİSK'in ana belgeleridir ancak TÜSTAV arşivindedir. TÜSTAV arşivinden Sine-Sen'le ilgili 8 kutu belge getirilmiş bu belgeler tek tek incelenmiştir. DİSK'e yönelik çok sayıda karar ve metin bulunmakla birlikte Sine-Sen'e ilişkin bilgiler sınırlıdır. Belgelerin bir kısmında tarih bulunmazken, kimisi eksiktir. Sinema dergileri ile anılardan faydalanılmıştır. Edinilen bulgular eşliğinde Sine-

Sen Başkanı Zafer Ayden, Sine-Sen Yönetim Kurulu Üyesi Melih Biçer, Sahne, Perde, Ekran, Mikrofon Oyuncuları Sendikası Genel Sekreteri Sercan Gidişoğlu, Türk Sinema Vakfı Başkanı Aydın Sayman, ışık Şefi Ali Salim Yaşar, oyuncu Menderes Samancılar ve senarist-yönetmen Ümit Ünal ile görüşme yapılmıştır. Yapılan bu görüşmelerle sürece ilişkin oluşturulan tablonun tamamlanmasına çalışılmıştır. Sektörün eril ağırlıklı yapısının etkisi yapılan görüşmelere de yansımıştır. Görüşmelerin tamamının erkekler ile yapılmış olması konu ile ilgili bir seçim olmakla birlikte esas belirleyici olan erişilebilirlik ve zamansal uygunluktur.

2. SENDİKA'NIN KÖKENİ

*"Ne beş vaktin ezanı ne anjelüs çanları
Zincirden kurtarmadı yoksul çalışanları"
Nazım Hikmet**

18. yüzyılın sonlarına doğru endüstrileşme, Koray'ın (2018) tanımlamasıyla "pamuk ile buharın evlenmesi" birçok açıdan bir devrimdir. Üretim ve buna bağlı olarak çalışma ilişkilerinde gerçekleşen dönüşüm: Kapitalizm, liberalizm ve makineleşme ile bir araya gelmiş ve Sanayi Devrimi'ni yaratmıştır. Sanayi Devrimi insan emeğine duyulan gereksinimin niteliğini değiştirerek, lonca sisteminin yıkılmasına yerine işçi sınıfının doğmasına neden olmuştur (Koray, 2018: 51; Talas, 1995: 50-51). 19. yüzyılın başından itibaren sanayideki gelişimin had safhada oluşu üretimi arttırmış, buna bağlı olarak işçi istihdamına olan gereksinim de artış göstermiştir. Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkardığı teknik başkalaşım, üretim ilişkileri bakımından emek ile üretim araçlarının mülkiyeti arasında bir ayrıma neden olmuş, aktif nüfus içerisinde ücret ve maaş karşılığı çalışanların sayısında önemli bir artış yaşanmıştır (Işıklı, 2005: 127-128).

Kapitalist üretim biçiminin, özgül gerçekleşme biçimi olan artık değer kar olarak alınması sermaye sahiplerinin daha fazla kar elde edebilmek için daha fazla artık değer üretilmesinin yollarını aramasına neden olmuştur. Bu arayış işçilerin çalışma ve yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu dönemde günlük çalışma saatleri kimi zaman 18 saati bulmuş, iş kazası ve meslek hastalıkları artmış, kadın ve çocukların toplam istihdam içindeki oranında büyük artış gözlenmiştir. Çalışma yaşamına katılım ve çalışma saatlerinin pervasızca artmasına paralel olarak, açlık ve yoksulluk da artmıştır (Kota, 1977: 12).

Çalışma ilişkilerinde meydana gelen bu olumsuz gelişmeler, sürekli sömürü altında kalan işçi sınıfını, sermaye karşısında hak ve çıkarlarını koruyabilmek adına dayanışma içinde hareket etmenin gerekliliğiyle yüz yüze getirmiştir. İşçilerin toplum içinde oranının hızla artması aynı zamanda siyasal güçlerinin de artmasını sağlamıştır (Talas, 1995: 294-295).

Sendikalar bu dayanışma gerekliliği üzerine temellenmişlerdir. İşçi sınıfının sermayeye karşı mücadelesinin ilk olarak işçi dernekleri, yardımlaşma ve dayanışma sandıkları, sendikal

* Nazım Hikmet Ran 'ın Meşin Kaplı Kitap isimli şiirinden bir bölüm.

odalar ve emek borsaları gibi örgütler aracılığı ile başlamıştır (Kota, 1977: 13). İlk dönemlerde, sendikal mücadelenin sermaye için bir tehdit unsuru olarak algılandığı, örgütlenme girişiminde bulunan işçilerin çok ağır şekillerde cezalandırıldıkları ve katledildikleri görülmektedir. Sendikaların kurulmasına olanak tanıyan yasaların ise uzun bir mücadele sürecinin ardından ancak kabul edildiği bilinmektedir (Tokol, 2013: 21).

Sendika kavramının kökeni "*syndicat*" kelimesine dayanmaktadır. Fransızca ortak bir çıkarı korumak amacıyla kurulan birlik ve meslek örgütleri anlamına gelmektedir. Kavram, Geç Latince kayyum, alacaklıların haklarını temsil etmek için mahkeme tarafından tayin edilen kimse anlamına gelen "*syndicus*" tan evrilerek bugünkü halini kazanmıştır (Nişanyan, 2007: 424-425).

Sidney ve Beatrice Webb'ler sendikaları "işçilerin çalışma koşullarını iyileştirmek veya daha fazla kötüleşmesini önlemek için kurdukları süreklilik arz eden örgütler" olarak tanımlarken (Webb 1894'ten akt. Güler, 2016: 17-18), Marks ve Engels sendikaları, "işçilerin kölelikten kurtularak daha iyi koşullarda sözleşme yapabilmek adına oluşturdukları örgütler" olarak tanımlamışlardır. "Takdire şayan bir gayret" olarak tanımladıkları İngiliz Sendikacılığı kısa zamanda etkisini yitirmiş ve bir hayal kırıklığı yaratmış olmasına karşın görüşleri sendikaların "proletaryanın gerçek sınıf örgütü" olmasında mutabık kalmıştır (Engels, 1979: 135; Bottomore, 2012: 504-505; Lenin, Marks, Engels, 1975: 26-28).

Bugün ki anlamıyla sendika kavramı İngiltere'de bir şehir veya bölgede işçilerin genel çıkarlarını korumak için kalfalar arasında kurulup geliştirilen dostluk örgütlerinin ortak eylemlerini ifade etmek için 1839 yılında kullanıldığı ileri sürülmektedir. Sendika kavramı İngiltere, ABD ve Almanya gibi ülkelerde yalnızca işçi örgütlerini ifade etmekte, işveren örgütleri içinse farklı bir terim kullanılmaktadır. Ancak Fransa ve Türkiye gibi ülkelerde sendika kavramıyla hem işçi hem de işveren örgütleri anlatılmaktadır (Uçkan ve Kağnıcıoğlu, 2008: 93). Çalışma kapsamında sendika kavramı, işçi örgütlenmeleri kapsamında ele alınacaktır.

Sendikalar arasında yapısal ve yaklaşım farklılıkları olmakla birlikte temelde ortak unsurlara sahiptirler. Uçar ve Kağnıcılar'a göre bu unsurlar (2008: 95-96):

"- Sendikalar mücadele örgütleridir. Sendikalar işçilerin ortak çıkarlarını korumak ve geliştirmek, ortak sorunlarına çözüm üretmek ve ortak amaçlarına ulaşmak için mücadele vermektedir.

- *Sendikalar meslek örgütleridir. İşçi sendikalarının en önemli özelliklerinden biri, üyelerinin ekonomik ve sosyal çıkarlarını işveren karşısında korumalarıdır.*

- *Sendikalar sınıf örgütleridir. İşçi sendikalarının üyeleri işçi sınıfıdır ve politikaları bu sınıfsal temele dayanmaktadır. Bir başka ifadeyle, üyelerinin mesleki çıkarlarını korumak işçi sendikalarına mesleki örgüt niteliğini vermekle birlikte, işçi sınıfı adına örgütlenmeleri ve işçi sınıfı adına yeni haklar ve güvenceler elde etmek için çaba göstermeleri işçi sendikalarına sınıfsal bir nitelik kazandırmaktadır.*

- *Sendikalar demokratik örgütlerdir. Sendikaların sahip olması gereken bir özellik de örgüt yapıları, işleyişi ve çalışmalarında yer alan temsil edilme, karar alma ve uygulama süreçlerinde; sendikal demokrasi ilkelerini oluşturan çoğulculuk, katılımcılık ve açıklık ilkelerinin geçerli olmasıdır. İşçi sendikaları, demokratik yapıları ve işçi katılımının en ileri ölçülerini sergiledikleri için, birer demokrasi okulu olmalıdırlar.*

- *Sendikalar kitle örgütleridir. İşçiler, her yönüyle homojen oldukları için değil; ortak çıkarlarını sağlamak için sendikaların çatısı altında bir araya gelmektedirler. Aralarında dil, din, ırk, renk, cinsiyet ve siyasi görüş farkları olmasına rağmen, işçilerin bir araya gelmeleri sendikaların kitle örgütü olma özelliğinin bir sonucudur (2008: 95-96). "*

Sendikaların özelliklerini belirlerken temel alınan özellikler, sendikaların kimlerin çıkarlarını temsil etmek amacıyla kuruldukları ve temsil ettikleri kesimlerin hangi çıkarlarını savunmak için öncelik tanıdığı ve bu çıkarlar kullanılırken hangi araçların kullanıldığı dikkate alınmalıdır (Hyman, 1997: 3).

Sendikalar içine doğdukları ülkelerin toplumsal, siyasal, iktisadi ve benzeri yapılarla olan ilişkilerinin yarattığı farklılaşmış ve bu doğrultuda birbirinden farklı amaçlara sahip olan farklı tip sendikalara dönüşerek tekil- bütüncül yapıdan ayrılmıştır. Bugün sendikaların bu gelişimini ele aldığımızda temelde üç temel amaç için mücadele ettikleri görülmektedir: Emek pazarında etkin olmak üzere faaliyet yürütmek, üyelerinin hak ve özgürlüklerini savunmak ve bu yolla toplum içindeki statülerini geliştirmelerine aracılık etmek, sermayeye karşı emeğin 'savaş okulları' olarak yapılanmak (Hyman, 2001: 1-2). Bu amaçlardan sonuncusu kapitalist düzeni yıkma hedefini içermektedir; ancak tarihsel süreç bu amacın dışında ilerlemiş ve ne İngiltere ne Avrupa ne de ABD'de kapitalist sistemi yıkma anlamında bir başarı elde edilebilmiştir, bu durum Türkiye için de geçerlidir. Sendikalar, kapitalist sistem içerisinde daha çok birbiriyle ilişkili, ilk iki amaca odaklanan ve kapitalist sistemin bir parçası olmayı kabul eden bir siyaset izlemektedirler (Losovsky, 1993: 22-24; Hyman, 2001: 8-9, 67-113).

2.1. Sendikaları Etkileyen Emek Hareketleri Ve Fikir Akımları

İşçi sınıfının sermayeye karşı mücadelesinin ilk olarak işçi dernekleri, yardımlaşma ve dayanışma sandıkları, sendikal odalar ve emek borsaları gibi örgütler aracılığı ile başlamıştır (Kota, 1977: 13). İlk dönemlerde sendikal mücadelenin sermaye için bir tehdit unsuru olarak algılandığı örgütlenme girişiminde bulunan işçilerin çok ağır şekillerde cezalandırıldıkları, dahası katledildikleri görülmektedir. Sendikaların kurulmasına olanak tanıyan yasalar ise uzun bir mücadele sürecinin ardından İngiltere’de 1824, ABD’de 1842, Almanya’da 1869, Fransa’da 1884 ve Türkiye’de 1909** yıllarında ancak kabul edildiği bilinmektedir (Tokol, 2013: 21).

2.1.1.Luddist Hareket

Sanayi Devrimi sonrasında kapitalizmin yarattığı yıkıma verilen ilk tepkiler arasında Luddizm diğer bir deyişle Makine Kırıcılığı yer almaktadır. Luddizm sadece Makine Kırıcılığı olmadığı gibi her Makine Kırıcılığı eylemi Luddizm olarak tanımlanamaz. Makine Kırıcılığı kapitalist sisteme bir tepki olarak çeşitli dönem ve ülkelerde görülmektedir. Sanayi Devrimi öncesi ve Sanayi Devriminin ilk dönemlerinde bir sendikacılık tekniği olarak kullanılan Makine Kırıcılığı bir yandan işverenler üzerinde baskı kurarken diğer yandan işçiler arasında bir dayanışma kültürü oluşmasına katkı sağlamıştır. 1800’lü yılların başlangıcından itibaren hız kazanan Luddist hareket çorap örme alanında başlayan bulanımla ilk kez burada yaygınlaşır. Bunalımdan çıkmak amacıyla tezgâhları büyüten çorap üreticileri ücretlerde de azaltma yoluna gider. Bu durum daha fazla çalışma ve daha az ücret kazanılmasına neden olur ve işçiler tarafından kabul edilemez bulunur. İşçiler, gönderim adresi Sherwood Ormanı olan General Ludd, Kral Ludd ve Ned Ludd imzalı "işverenlerin yeni tezgâhları kullanmaktan vazgeçmemeleri halinde mülklerin yakılıp yıkılacağı" mesajlı mektuplar gönderirler. Gönderim yeri olarak seçilen Sherwood Ormanı eşitlik ve adalet olgusuna bir vurgudur (Sosyalizm ve Toplumsal Hareket Ansiklopedisi,1988a: 163-166). 1830 yılında işsiz kalan bir aileyi toprağından atan bir çiftçinin ambarının bilinmeyen bir nedenle ateş aldığı haberi yayılır. Sorasında çiftlik sahipleri Kral Ludd imzalı mektupların bir benzeri Kral Swing imzası ile almaya başlarlar. Kaptan Swing taraftarları çiftlikleri atlı birliklerle kuşatarak çiftlik sahipleriyle işçilere verilecek olan asgari ücretler ve azami fiyatlar üzerine pazarlık yaparlar. Görüldüğü gibi Luddizm ve Makine Kırıcılığı felsefi

** 1909 yılında çıkarılan TEK Cumhuriyetin kuruluşundan sonra da uygulanmaya devam edilmiştir. Bu nedenle Türkiye’nin sendikal haklarına ilişkin kanun düzenlemelerin ilki olarak tanımlanmaktadır.

altyapı ve işleyiş açısından benzerlikler taşımaktadır. Luddizm tam anlamıyla bilinçli bir devrim olmamakla birlikte içinde örtük devrimci öğeler barındıran yarı isyan hareketidir (Thompson,1963: 553; Sosyalizm ve Toplumsal Hareket Ansiklopedisi,1988a: 167).

Luddist hareketin önüne geçilmez bir hal alması, makine kırıcılığı ve benzeri eylemler artması burjuvazinin bu eylemleri baskı yoluyla sonlandırmak istemesine neden olmuştur.1813 yılında ise hareketin öncü isimleri idam edilirler. Hareketin taraftarları üzerindeki yoğun baskı, dönemimin iktisadi ve siyasi gelişmeler Luddist hareketin dönemsel olarak yükselişine rağmen gerilemesine neden olur (Beer, 1941: 477; Yaraşır, 2004: 28-29).

Luddist hareket eylemleri bakımından her ne kadar gericiliği çağrışırsa da bir olgunluğun göstergesidir. Luddizm sendikal faaliyetlerin öncesinde yeni deneyimlerin, artan tecrübe ve yüksek siyasal bilincin oluşmasını sağlamıştır. Bu nedenle sendikal örgütlenmelerin önünü kesen yasal kısıtlamaların aşılmasında verilen mücadelenin geçiş aşamasını oluşturan önemli bir basamaktır (Thompson, 2012: 719-720).

2.1.2. Owenizm

İngiliz sendikacılık hareketi 1830'lu yıllarda Robert Owen'ın fikirlerinden etkilenecek yeni bir boyut kazanmıştır (Ekin, 1976: 79). Kurucusunun adıyla anılan hareket Owenizm, İngiltere'de sosyalizmin ilk önemli örneğini oluştururken ütopyacı bir nitelik de taşımaktadır. Owen kapitalizmin bazı temel kurumlarına, özel mülkiyete ve kara karşı çıkmaktadır (Işıklı, 2005:138). Robert Owen kapitalizmin yarattığı olumsuz koşullarla mücadele edilmesi gerektiği fikrini ortaya atmış, sıfırdan bir fabrika satın alıp onu işçiler için daha iyi yaşam koşulları sağlar hale getirerek işverenlere ve devlete bunun nasıl mümkün kılınabileceğini göstermek istemiştir. "*Kooperatif köyler*" ismini verdiği toplum modelini hayata geçirmeye çalışmıştır. Köy üç temel ilke üzerine şekillenmiştir: işçilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi, üretim ve verimliliğin artırılması ve mutlu bir endüstri toplumunun oluşturulması. Suç, ceza ve yoksulluk kavramları toplumsal yaşantıdan çıkarılması amaçlanan köyde işçilere barınma, dinlenme ve eğlenme imkânı sağlanırken, çocuklara için düzey eğitimin verilmesi hedeflenmiştir (Işıklı,2005: 138-139; Akkoyunlu Ertan, 2004: 7-8).

Üretim kooperatiflerine dayanan bir toplum düzeni ile işçilerin emeklerinin karşılığını alacağına inanan Owen bu düzenin sağlanmasında barışçı genel grevin etkili olabileceğini

savunmuştur. Owen'a göre barışçı genel grevde kilit rol sadece işçi sınıfına verilmez, işçi sınıfına en büyük desteği diğer sınıfların iyi niyetli insanları sağlayacaktır. Owen'ın düşüncesinde işçilere göre iktisadi sonuçların elde edilebilmesi için siyasi yöntem şüpheli bulunmakla birlikte malların değerinin üretimi için sarf edilen emek miktarı ile belirlenmesi gerektiğini savunarak işçi sınıfının yoğun desteğini almayı başarmıştır (Işıklı, 2005: 138-139; Yaraşır, 2004: 30-32).

Owenizm işçiler tarafından da geniş kabul görmüş olmakla birlikte dönemin emek hareketine katkıda bulunan diğer kişiler üzerinde de etkili olmuştur. Owen'dan etkilenen işçi liderleri kabul gören ticaret anlayışı ve klasik ekonomi politiğin eleştirisine başlamışlardır. Örgütlenme tartışmaları hız kazanmış, Owen'ın tahayyül ettiği kooperatif köylerin benzeri yapılanmalarla hayata geçirilmesine çalışılmıştır (Sosyalizm ve Toplumsal Hareket Ansiklopedisi, 1988a: 172).

Owen'ın fikirleri doğrultusunda ve öncülüğünde 1834 yılında "Büyük Milli Birleşmiş Sendikalar" (Grand National Consolidated Trade Unions) kurulmuştur (Işıklı, 2005: 140). Tüm işçileri kapsayan bu sendikanın üyelerinin ağırlıklı kısmını kadınlar ve tarım işçileri oluşturmuştur. Owenizm, sendika karşıtı uygulamalar ve düzenlemeler nedeniyle yapısal olarak zayıflamış aynı zamanda ütöpik yapısı nedeniyle etkinliği giderek azalmıştır. Owen'ın sendikacılığın başarısızlığa uğraması işçileri ütöpizmden arınmış daha gerçekçi yöntemler aramaya itmiştir (Yücekök, 1987: 82; Lefranc ve Sülker, 1966: 10; Işıklı, 2005: 141).

2.1.3. Chartist Hareket

Robert Owen'in başlıca kurtuluş yolu olarak işaret ettiği barışçı grevin uygulamada karşılaştığı çıkmazlar işçi sınıfına bu çıkmazları aşmak için sınıf fikrinin benimsemesinde ve siyasi eylemin gerekliliğinin kabul edilmesinde etkili olmuştur. 1832 yılında kanunlaşan "Reform Bill", bir sınıf olarak var olmaya başlayan burjuvazinin bazı siyasi haklara sahip olarak ülke yönetiminde aristokrasi ile söz sahibi olmalarına imkân tanımıştır. Buna karşın işçi sınıfı oy hakkı da dahil olmak üzere pek çok demokratik haktan yoksun kalmaktadır. Owenizm deneyiminden elde edilen birikimler ve yeni yasal düzenlemeler eşliğinde Chartizmin yapıcılarının "erkek işçilerin genel oy hakkı ve diğer salt siyasal değişimler için harekete geçirmeyi" amaç edinmişlerdir (Işıklı, 2005: 141; Cole, 1963: 141)

William Lowett 1838 yılında "Londra Genel Emekçiler Birliği" çatısı altında "Halk Fermanı (People's Charter)"nın oluşmasına öncülük etmiştir. Chartist Hareket'in ortaya çıkmasında önemli rol oynayan bu ferman Lowett'ı hareketin önemli liderlerinden biri yapmaktadır. Chartist Hareket'in önemli liderlerinden biri de toprak reformunun gerçekleştirilmesini savunan Feargus O'Connor'dur. Chartist hareketi teorik açıdan geliştirmeye çalışan O'Connor işçi sınıfı kitleleri tarafından desteklenmektedir (Engels, 1997: 304; Beer, 1941: 501).

Literatüre adını "Dilekçeciler" olarak yazdıran Chartist Hareket'in karakteristik özelliği halk fermanı adı verilen dilekçeler aracılığıyla parlamentoya iletilen taleplerle var olmasıdır. Bu dilekçelerin ilki Londra İşçiler Derneği'nde uzun tartışmalar sonucu hazırlanmıştır. Lovett tarafından kaleme alınan bu dilekçe 8 Mayıs 1838'de parlamentoya gönderilir. Üç dilekçenin ilki olan bu dilekçe toplam 6 maddeden oluşmaktadır:

- Genel oy hakkı
- Parlamantonun yılda bir kez toplanması
- Gizli oyla seçim
- Parlamento üyelerine maaş bağlanması
- Parlamento üyeleri için mülkiyet zorunluluklarının kaldırılması
- Seçim bölgeleri arasında eşitlik.

Siyasal haklar, temel iktisadi çıkarların sağlanması amacıyla talep edilmektedir. 1838-1842 yılları arasında yaşanan ekonomik bunalım harekete katılımı arttırmıştır. 1838 yılında gönderilen ilk dilekçe 1 milyon 200 bin kişi, 1842 yılındaki dilekçeyi kişi 3 milyon 500 bin kişi ve üçüncü ve 1848 yılındaki son dilekçeye yaklaşık 2 milyon kişi imza atmıştır. Katılımın bu kadar yüksek olan taleplerin tamamı parlamento tarafından reddedilir (Engels, 1997: 305-308; Işık, 2005: 141-143; Yaraşır, 2004: 32-33). Parlamento'ya sunulan taleplerin kabulü için veya bu taleplerin reddedilmesi durumunda yapılacak olan eylem biçimlerinin çeşitliliği hareketin karmaşık yapısını ortaya çıkarmıştır. Hareket içerisinde ağırlıklı olarak sanayi işçileri yer almakla birlikte, Owencılar, enternasyonalizm etkisindeki sosyalistler, Babeufçular ve diğer birçok farklı grup yer almaktadır. Hareket içerisinde bir grup silahlı ayaklanmanın gerekliliğini savunurken diğer bir grup politika ve sendikacılık çalışmalarını kapsayan bir eğitimden yana olmuşlardır. Bu fikir ayrılıkları hareketin başarıya ulaşmasındaki temel engeller arasında yer alırken İngiliz dış ticaretindeki gelişmeler, ücret

seviyelerinin artması dolayısıyla yaşam koşullarının iyileşmesi de hareketin zayıflamasına neden olmuştur. Chartizm'in işçi kitlelerinin büyük desteğini almasına karşın sendikaların yüksek ücretli usta işçilerin elinde olması ve bu işçilerin yaşam koşullarının görece daha iyi olması dayanışmanın yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte Chartizm'in önemli eksikliği işçi sınıfının büyük bir kesiminin teorilerinden haberi olmadığı Owen, Louis Blanc ve Karl Marks'ın etkileri dışında bütünlüğü olan bir teori yaratamamış olmasıdır (Morton, 1963:157; Beer,1941:501; Yaraşır, 2004: 32; Işıklı, 2005: 43-145; Yücekök, 1987: 82).

2.1.4.Fabianizm

Fabianizm hareketi 1883'te kurulan "Fabian Derneği (Fabian Society)"ne dayanmaktadır. Fabian ismi, *Cunctator* veya *Temporiseur* (zamanını bekleyen) takma isimleriyle de bilinen Romalı Fabius adına izafeten alınmıştır. Orta sınıf aydınları örgütü olan Fabian Derneği benimsemiş oldukları fikirler ve işçiler ve sendikalar için önerdikleri yöntemlerin biçimsel nitelikleri zamanla değişim geçirseler de ılımlılığa ve tavizciliğe dayanan temel felsefeleri önemli bir değişikliğe uğramadan varlığını korumuştur (Işıklı, 2005: 159; Güriz, 1998: 124).

1884 yılında derneğe üye olan ve hareketin öncülüğünü üstlenen Beatrice ve Sidney Webb'lerin savundukları görüşler Fabianizm hareketinin temel ilkelerinin oluşmasında belirleyici rol oynamıştır. Bu ilkeler:

- *"En fazla sayıda insanın en fazla sayıda mutluluğu" prensibini savunmak,*
- *Yukarıdaki prensibin gerçekleşebilmesi için özel kazanç sağlayan sermayenin kamulaştırılması, devlet veya yerel yönetimler veya kooperatifler tarafından yönetilmesi ve işletilmesi,*
- *İktisadi kuruluşların demokratik ve aynı zamanda etkin bir şekilde yönetilmesi,*
- *Gelir, sağlık, konut gibi temel gereksinimlerin karşılanması noktasında asgari standartların belirlenmesi,*
- *Fabianizmin temel hedefinin eşitliğe veya tam olarak bir eşitlik sağlanamasa dahi ona yakın bir duruma ulaşmak" şeklinde sıralanabilir (Güriz, 1998: 125).*

Fabianizm işçi hareketlerinin yaygın yaklaşımın aksine "sınıf farklılıkları" üzerinde bir yaklaşım önermez, bunun yerine temel ölçütü "fayda" olarak belirlemektedir. Fabianizm, kapitalist sistemin olumsuz yönlerinin törpülenmesi ile daha adaletli ve demokratik bir

toplumun oluşacağını savunmaktadır (Işıklı, 2005: 159-160). Fabiancı sosyalizm ihtilalci bir yaklaşımı savunmaz bunun yerine reformist bir yaklaşım sergiler, sınıf çatışması yerine uzlaşmacı yaklaşım savunulmaktadır. Sınıf mücadelesinin gerekliliği kabul edilmekle birlikte, sınıf mücadelesinin sınıflardan birinin varlığının sonlandırılmasıyla çözüme kavuşturulması fikrine karşıdır. Bu yönüyle Marksizm'in karşısında yer almaktadır (Çelik, 2013: 104).

Webb'ler, Marks'ın aksine sendikaları salt ekonomik kuruluşlar olarak ele alır. Onlara göre sendikaların birincil işlevi ücretlerin, yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için çalışmaktır (Çelik, 2013: 104). İşçi sendikaları iktisadi ve siyasal alanda güçlü birer varlık olarak varlıklarını ortaya koyduklarında ve önemleri arttıkça Fabiancılar onlara gösterdiği ilgi artmıştır. Bununla birlikte işçi sendikaları kendilerini temsil edecek bağımsız bir siyasi parti kurmak istediklerinde Liberallerle birlikte Fabiancılar da buna karşı çıkmıştır. Ancak 1893 yılında Bağımsız İşçi Partisi (Independent Labour Party) kurulması kaçınılmaz bir hale geldiğine Fabiancılar parti içerisinde B. Shaw tarafından temsil edilmişlerdir. Parti içerisinde görevlerde yer alan Fabiancılar süreç içerisinde "bağımsız" partinin politik yol göstericisi konumuna gelmelerine neden olmuştur. (Işıklı, 2005: 162-163).

1900 yılında Fabianizm'in görüşleriyle şekillenen İşçi Temsilcileri Komitesi kuruldu. Bu komite daha sonra İngiliz İşçi Partisine dönüşür. İngiliz işçi Partisi'nin liderleri ve pek çok milletvekilini Fabian Derneği üyeleri oluşturmaktadır. İngiliz İşçi Partisi kuruluşuyla birlikte kaçınılmaz olarak Fabianizm etkisi altında kalmıştır.

İngiliz Sendikacılığı tarihsel gelişimini Fabianizm etkisinde kalan reformist sendikalar ile sürdürür. Marks'ın ön gördüğü sınıf çatışmasının beslediği bir sınıf mücadelesi anlayışı yerine kapitalist sistemin aksaklıklarının giderilmesini yoluyla kazanım elde edilmesini öngören sendikalar var olur. II. Dünya Savaşı sonrasında reformist sendikaların Batı sendikaları içerisinde yaygınlaştığı görülmektedir (Tokol: 2013: 23; Çelik, 2013: 105).

2.1.5. Gomperizm (Amerikan Sendikacılığı)

Gomperizm adını öncüsü Samuel Gompers'ten almaktadır. Samuel Gompers Amerikan sendikal hareketinin şekillenmesinde teorik ve pratik anlamda önemli bir etkiye sahiptir. Küçük yaşlarda çalışma hayatına katılan Samuel Gompers sendika ile New York'ta sigara

yapım işçiliğinde çalışırken tanışmış daha sonra bu işkolunda kurulan Sigara Yapım İşçileri Sendikası'nın (*Cigar Makers Union*) başkanlığına kadar yükselmiştir. Ancak Amerikan sendikacılığını etkileyen temelleri Amerikan İş Federasyonu (*Amerikan Federation of Labour*) başkanlığı döneminde ortaya koymuştur. AFL kurulduğu 1886 yılından Gompers'in 1924 yılında ölümüne dek 1893-1895 yılları arasındaki kısa süreli bir ara müstesna tutulduğunda yaklaşık yarım yüzyıl boyunca Samuel Gompers tarafından yönetilmiştir. Bu uzun süreli yönetim Amerikan sendikacılığına hâkim olan düşünsel altyapının Gompers ile özdeşleşmesine ve bir sembol haline gelmesine neden olmuştur. Gompers'in Amerikan sendikacılığı üzerindeki egemenliği etkisinden bir şey kaybetmeden bugünde varlığını korumaktadır. Amerikan sendikacılığının düşünsel altyapısının ana hatları Gompers'in tutum ve açıklamalarıyla şekillenmiştir (Işıklı, 2005: 250).

Gompers ve taraftarları AFL'nin temsil ettiği sendikacılık akımının egemenliğini devam ettirebilmek için çeşitli unsurlarla çıkar çatışmasına girmiş ve onlara karşı mücadele etmek durumunda kalmıştır. Bu mücadele Gompers'in ideolojik yapısında belirleyici bir etki olmuştur. Gompers, sosyalistler, Marksistler ve anarkosendikalistler'e karşı yürüttüğü mücadelede başarılı olmuş, işçi hareketi bu düşünce akımlarının dışına itilmiştir. Marksistler ile sosyalistler arasındaki çatışmalar ile sosyalistlerin umudunu iktisadi mücadeleden öte siyasi mücadeleye bağlamış olması Gompers'in fikirlerini hayata geçirmesini kolaylaştırmıştır (Işıklı, 2005: 251).

Farklı sosyalist eğilimlerdeki yapılar Gompers karşısında pes etmemiştir. Marksistler ve Knights of Labour (İşçi Şövalyeleri) örgütü ve dahil oldukları siyasi partilerin desteğini alarak Gompers'in yaratıcısı olduğu bu sendikal anlayışa savaş açmıştır. Kısa süreli kazanımlar varlığını korumak için yeterli olmamış, rekabete dayanamayarak dağılmıştır. AFL'ye karşı Marksist muhalefetin sözcüsü Daniel de Leon yönetiminde birinci derecede yer aldığı işçi hareketleri olan Knight of Labour, Socialist Party ve Industrial Workers of the World aracılığı ile mücadelesini sürdürmüş ve 1893 teki başkanlığı kazanmış ancak 1895'te kaybetmiştir. Bu durum Gompers'in öncekinden daha anti sosyalist bir yapıya bürünmesine neden olmuştur (Işıklı, 2005: 251-252).

Gompers ABD tarafından izlenen emperyalist politikaları savunmakta ve anti sosyalist ve ant-komünist görüşlerin yayılması için yoğun çaba harcamıştır. Sosyalizme felsefi ve ekonomik açıdan karşı çıkmakta, sosyalizmin sınıf çatışması doğrultusunda ulaşmaya çalıştığı hedefi hayalci olmakla eleştirmiştir. Gompers, işçi sınıfının tamamen kurtuluşu

yerine, kurulu düzende işçi sınıfının sermayeden aldığı payı azami ölçüde arttırmayı amaçlayan anlayışıyla sınıf mücadelesini, siyasi ve ideolojik hareketi reddederken meslek sendikacılığına yoğunlaşmıştır (Pekin, 1988: 406-407).

Gomperizm partiler üstü sendikacılık fikrinin temellerini oluşturan, nihai bir hedef belirlemeksizin çalışma yaşamının gündelik sorunları ile mücadele eden, teoriler ve ideolojik tartışmalar yerine bu sorunların pratik çözümüne odaklanan anlayışı savunmaktadır (Işıklı, 2005: 243-245). Gompers, sendikal mücadele içerisinde işçi ve işverenlerinin birlikte hareketinin asıl olduğunu, iki sınıf arasında düşmanlık olmadığını birinin diğerinden evirildiğini dolayısıyla arada bir çıkar çatışmasının değil bir çıkar birliği olduğunu savunur bu nedenle devletin çalışma ilişkilerine müdahalesini ve alana ilişkin yasalarla düzenlemeyi kabul etmemiştir (Pekin, 1998: 407).

Gomperizm etkisinde sendikalar, kendi üyelerinin hak ve çıkarlarını koruyup onların çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirmeyi ön planda tutarken toplumsal mücadeleyi kabullenmemektedir. İşçilerin kapitalist sistem içerisinde uygulanacak reformlarla refah içerisinde yaşayabileceklerini savunarak yoğun olarak işyeri düzeyinde örgütlenirler. Bu doğrultuda Gomperizmin sınıf mücadelesinden uzak reformist çizgiye yakın bir mücadele anlayışı ortaya koyduğu görülmektedir (Tokol, 2013: 23-25; Işıklı, 2005: 243-246; Güler, 2016: 32-33).

Gompers anti sosyalist düşünce yapısı çerçevesinde her çeşit devlet müdahalesine karşı çıkmaktadır. Sosyal güvenlik ve sigorta konularında pek çok sendikal anlayışın dışında bir tavır sergilemektedir. Gompers'e göre işçilerin sigorta güvenliğine kavuşturulması, onların ruhsal bağımsızlıklarını ve canlılıklarını öldürecektir. Bu tutum birçok alanda kendini göstermiş temel ücretin ve çalışma saatlerinin devlet eliyle düzenlenmesine karşı çıkmıştır. Sendikaların "*laissez-faire*" kuralları içerisinde işçiler için mümkün olan en fazlayı ve en iyiyi sağlamak için çaba gösterilmelidir. Bunun için kapitalizmi yıkmaya gerek yoktur. Üretim araçlarının mülkiyeti bir engel teşkil etmez bilakis bu durum kaynakların en iyi şekilde kullanılması için bir zorunluluktur (Işıklı, 2005: 254-255).

Gompers'e göre sendikaların temsil ettikleri işçiler dışındaki işçilerin çalışma ve yaşam koşullarıyla ilgilenmeleri gerekli değildir, onları bir sınıf olarak bütünlük içerisinde ele almaz aksine sınıf çıkarının karşısında meslek çıkarını hatta kişisel çıkarları temel alır. Gompers ve işçi liderleri sınıf bilincinin aşılması yerine işverenle iş birliği kurulması

yönündeki telkinlerinin arkasında işverenlerle kurdukları özel ilişkilerin olduğu düşünülmektedir. Nitekim geniş işçi kitlelerinin temsilcisi olan Gompers'in aydınlarla özellikle sosyalist aydınlarla ilişkilerini koparmış buna karşın zenginlerle ilişki kurmaktan zevk aldığı bilinmektedir, bu durumun düşünce ve yönetim anlayışındaki etmenleri gözler önüne sermektedir (Işıklı,2005: 254-258).

2.1.6.Marksist Sendikacılık

Engels, Komünist Manifestonun önsözünde "*İşçilerin kurtuluşu kendi eserleri olacaktır*" diyerek Marksizm'in diğer sosyal teorilerden farklı olarak emek mücadelesine, işçi sınıfına çok önemli tarihi bir rol tanıdığını göstermektedir (Marks ve Engels, 2011: 116; Işıklı, 2005: 394). Sınıflar arasındaki ilişkilerin bir ahenk ve çıkar birlikteliğine dayanmadığı aksine aradaki ilişkinin tamamen çatışma kültürü beraberinde ele alınması gerektiği açıkça ortaya konulmuştur (Marks ve Engels, 2011: 116-117). Bu çatışma kültürü kapitalizme özgü değildir. Marks ve Engels Komünist Manifesto'da: "Günümüze kadar ki bütün toplumların tarihi, sınıf savaşmaları tarihidir. Özgür insan ile köle, patrisyen ile pleb, bey ile serf, lonca ustası ile kalfa, tek sözcükle ezen ile ezilen birbirleriyle sürekli karşı karşıya gelmişler, kesintisiz, kimi zaman örtük, kimi zaman açık bir savaş, her kesimde ya toplumun tümüyle devrimci bir dönüşmesiyle ya da savaşıyan sınıfların birlikte mahvolmalarıyla bir savaş sürdürmüşlerdir." diyerek bunun tarih boyunca yaşandığını tarihin sınıf mücadeleleri tarihi olduğunu belirtmişlerdir (2011: 116-117). Sınıf mücadeleleri tarihinde kapitalist üretim biçiminin ayırıcı yönü çatışmanın, üretim araçlarına sahip olanlar ile olmayanlar arasında gerçekleşiyor olmasıdır. Burada sadece iki sınıfın varlığından söz edilmesinin nedeni sistemin üretim aracına sahip olanlar ile zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi olmayan emek gücünü satarak geçinmek zorunda olanlar olarak iki farklı sınıfı yaratmış olmasıdır (Çelik, 2013: 100-102).

Marks, kapitalist sistemin karakteristikliği içerisinde üretim araçlarına sahip olanlar ile proletarya arasındaki çatışmanın; üretim araçlarını ellerinde bulunduranların amaçlarının bu araçlar üzerindeki mülkiyetlerinin devamlılığını sağlamak iken proletaryanın amacının bu işleyiş biçimine son vermek olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle kapitalist sistemin değişebilmesi için temel unsur işçi sınıfının kendisidir. İşçi sınıfının, başka alternatifi olmadığı için emek gücünü satmak zorunda kalanlar konumundan ancak sistemin değişmesiyle kurtulabileceği vurgusu yapılmaktadır (Aron, 1973: 28-29). Sistemin

değişmesi için gerekli olan tarihsel dönüşümün başarıyla gerçekleştirilebilmesi için işçi sınıfının olağanüstü bir bilinçle donanması gereklidir öyle ki Marks'a göre işçi sınıfı ya devrimcidir ya da hiçtir. Böylesi bir bilincin oluşmasında sendikalar önemli rol oynamaktadır. Sendikalar, işçilerin başarıları ve başarısızlıklarını değerlendirdikleri bir okuldur (Işıklı, 2003: 36).

Marks ve Engels'in düşünceleri sınıf sendikacılığının oluşmasında önemli rol oynamıştır. İşçi sınıfına yüklenen anlam ile şekillenen sınıf mücadelesi amacına başarıyla ulaşabilmesi için sınıf bilincinin varlığı oldukça önemlidir. Bir sınıfı oluşturabilmek için çok sayıda insanın aynı koşullarda yaşamalarının ve benzer işlerde çalışmaları yeterli değildir, bu koşulların varlığı ile birlikte sürekli şekilde iletişimde olmaları, karşıt grupla çatışmanın farkında olmaları ve bu farkındalık ile bir dayanışma kültürü oluşturmaları gereklidir (Aron, 1973: 21). Bu yaklaşımla, işçilerin toplumsal gücünün önemli bir unsuru olarak sayısal yoğunluk görülmekle birlikte bu gücün kendi aralarında oluşan rekabetten dolayı kırıldığı dile getirilmektedir (Işıklı, 2005: 395-396). Marks ve Engels teorilerini dönemin koşullarının ötesinde sendikanın var olan konumunun aksine gelecekte kazanacağı konumu üzerine kurmuşlardır (Işıklı, 2003: 33).

Marksist anlayışa göre sendikalar; işçi sınıfının ekonomik çıkarları ve kapitalist sistemde kurtuluşu adına mücadelelerinde onlara yol gösteren ve sınıf mücadelesi içerisinde diğer hareketleri besleyen örgütlerdir (Güler, 2016: 34). Sendikaların mücadelelerini salt ekonomik zeminde şekillendirmemeleri, aynı zamanda politik olarak da mücadele vermeleri gerektiği vurgulamaktadır (Işıklı, 2003: 34; Losovsky, 1993: 23-24). Marks, siyasi mücadelenin önemini; sisteme karşı savaşmayan sendikaların zaman içerisinde sistemin bir piyonu olacağını ileri sürerek belirtmektedir. Sosyalist topluma giden yol ancak sendikal ve siyasal mücadelelerin birlikteliği ile sağlanabilir (Işıklı, 2003: 34; Marks ve Engels, 1977: 99-100).

Marks, işçi sınıfının sendikalar aracılığıyla elde edeceği kazanımları tanımlanan gerekçelerle kabul edip gerekli görmekle birlikte kazanımların sınırlılığına dikkat çekerek, nihai amacın kapitalizmin ortadan kaldırılmasını olduğunu, adil bir ücretin elde edilmesinin değil ücret sisteminin tamamen ortadan kaldırılmasının işçi sınıfının en önemli amaçlarından biri olduğunu vurgulamaktadır (Çelik, 2013: 101-102).

Marks ve Engels diğer sendikal teorilerden farklı olarak bir iş kolunun, bir ideolojiye mensup olan ya da belirli bir ülkenin işçilerinin çıkarlarını gözetmemektedirler. İşçi sınıfının bir sınıf olarak ilk önce kendi ülkesinde örgütlenmesi gerekmektedir bu bağlamda sınıf mücadelesi ulusaldır ancak ulusların çok yönlü ve karşılıklı bağımlılıkları içerisinde ulusal tek yanlılık ve dar kafalılıklar olanaksızlaştığı bir aşamaya gelindiğinde işçi sınıfı hareketi ulusal boyuttan çıkarak uluslararasılaşacaktır (Marks, 1974: 350; Marks, 1976: 136).

2.1.7. Anarko Sendikalizm

"Anarko sendikalizm" deyimini üzerinde uzlaşa sağlanmış bir deyim değildir, kimi zaman sendikalizm biçiminde de kullanılmaktadır, bu kullanım genel anlamda sendikacılık anlamına gelmesinden dolayı anlam karışıklığı yaratmaktadır. İngilizce'de *syndicalism* deyimini tercih edilmektedir. Ancak İngiltere sendikacılık kavramı için *trade unionism*; ABD'de *labor unionism*'in kullanıldığı; bu nedenle bu kullanımın bir karışıklık yaratmayacağı unutulmamalıdır. Anarko sendikalizmin beşiği olan Fransa'da da kavramın kullanılması üzerinde ilgili kesimlerin tam mutabakatı sağlanamamıştır. Kimi yazarlar "*syndicalisme revolutionnaire*" olarak kullanmaktadır oysaki anarşizmin sendikacılıktaki karşılığı olan anarkosendikalizmi, devrimci sendikacılık ile tam ikameli kullanımı Marksist sendikacılığı devrimci sendikacılığın dışında bırakmaktadır bunun için makul bir gerekçe bulunmamaktadır (Işıklı, 2005: 337-338).

19. yüzyılın önemli düşünce akımları içerisinde yer alan Anarşizm temel olarak işçi sınıfı hareketi ve felsefesi değildir, sınıfsal bakımdan asıl kaynağı küçük burjuvazidir. Anarko sendikalizmin gelişmesinde önemli katkıları olan teorisyenlerin başında Mihail Bakunin, Pierre Joseph Proudhon ve George Sorel bulunmaktadır (Güler, 2016: 35; Işıklı, 2005: 338).

Anarko sendikalizm İtalya ve İspanya gibi ülkelerde de etkili olmakla birlikte Fransa'da Amiens Şartı'nın da kabul edilmesiyle etkisini arttırarak Fransa'yı anarko sendikalizmin ana vatanı haline getirmiştir. Amiens Şartı'nda alınan kararların çoğunluğunu sendikaların politikadan yalıtılması oluşturmakta, bununla siyasi partilerin sendikalardan yaranma ve ilişki kurmalarının engellenmeye çalışıldığı belirtilmektedir. Aynı zamanda kapitalist sistemin yıkılmasını sağlayacak düzenlemelerin yanı sıra işçi sınıfının mücadelesinin doğrudan eylem yoluyla oluşması için gerekli düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir (Kota, 1977: 20; Işıklı, 2005: 345; Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler, 1988: 403).

Anarşistler, tüm baskıcı sosyal ve politik kurumların ortadan kaldırılmasını savunurlar bu doğrultuda Anarko Sendikalizm de her türlü otoriteden soyutlanmış bir toplum modelini benimsemekte, sendikaları da gerçekleşecek olan bu devrimin temeli olarak tanımlamaktadırlar (Çelik, 2013: 105-106). Anarko sendikalizmin en önemli amaçlarını kapitalist sistemin yıkılması ve üretim araçları üzerindeki mülkiyetin ortadan kaldırılmasıdır. Anarko sendikalistler bu amacın gerçekleşmesi için sendikaların devrimci bir yapıya sahip olmaları gerektiği vurgulanmış, boykot, sabotaj ve grev gibi doğrudan eylem araçlarını kullanmaları gerektiğini savunmuşlardır (Çelik, 2013: 105). Bununla birlikte Anarko sendikalistler, siyasi örgütlülüğü ve proletaryanın yönetimini kabul etmeyerek Marksist sendikacılıktan ayrılırlar. Kapitalist sistemin sonunun ancak genel grevle getirebileceğini öne sürerek sendikaları işçi sınıfının tek örgütlenme yolu olarak kabul eder ve her türlü devlet müdahalesine ve hiyerarşisine karşı çıkarlar (Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler, 1988: 403; Kota, 1973: 20-21).

2.1.8. Liberal Sendikacılık

Klasik iktisadi yaklaşım Adam Smith (1723- 1790), David Ricardo (1772-1823), Thomas Robert Malthus (1766-1834) ve John Stuart Mill (1806-1873) gibi düşünürlerin yaklaşımları üzerine şekillenmiştir. Klasik iktisat veya klasik liberalizm toplumsal yaşamın ve tarihsel akışın algılanmasında ve açıklanmasında çok etkili olan ve günümüzde de geniş kabul gören bir yaklaşımdır. Klasik iktisatçılara göre rekabete dayalı piyasa mekanizmasının her şeyi en uygun çözüme kavuşturabilecek ideal ve dokunulmaz bir işleyişe sahip olduğuna dair yaygın bir inanç söz konusudur (Işıklı, 2005, s.61).

18. yüzyıl liberalizmi, bir bütün olarak toplumun iyiliğini sağlamanın yolunun bireylerin kendi çıkarları peşinden koşmalarına izin verilmesi fikrine dayalıdır. Liberallere göre zenginliği artırmanın yolu kısıtlamalardan ve düzenlemelerden değil, kısıtsız veya serbest girişimden geçmekteydi. Liberallerin hükümetlere yaptıkları tavsiye, kısıtlamaları, düzenlemeleri kaldırmaları ve insanların piyasada serbestçe rekabet etmelerine izin vermeleri idi. Bu yüzden liberalizmin temel sloganı “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler” (laissez faire, laissez passer) olarak bilinir (Berktay, 2012: 59-60).

Klasik iktisadi yaklaşımın, ekonomik liberalizmin özü kendi çıkarı için en akılcı seçimleri yapan birey varsayımına dayanmaktadır. Akıllı birey böyle davranarak sadece kendisi için değil toplum için de en iyisini yapar. O nedenle birey, ekonomik tercih ve hareketlerinde

tamamen özgür olmalı ve özgürlüğünü güvence altına alacak bir hukuk düzeninin oluşturulması dışında, bireyin bu özgürlük alanına müdahale edilmemelidir. Devlet, kapitalist piyasanın düzgün işlemlerini sağlayacak bir hukuk düzeni kurmalı ve güvenliği sağlamalıdır. Klasik iktisadın devlete biçtiği görev, kurulu düzenin devamı için bir tür gece bekçiliği yapmaktır. Piyasa bireylerin rasyonel tercihleri sonucunda görünmeyen bir el sayesinde dengeye kavuşacaktır (Çelik, 2013: 92).

Liberalizm sendikacılık hareketi üzerinde özellikle durmamaktadır. İnsanların serbest olarak hareket etmelerini engelledikleri, ekonomik kanunların normal işleyişlerini önledikleri gerekçesiyle loncaların yıkılmasından sonra mesleki alanlarda her türlü örgütlenme yasaklanmıştır. Liberal düşünce emeği de bir mal olarak kabul etmektedir. Bu doğrultuda emek de pazardaki alım ve satımını arz ve talep kuralları içinde gerçekleştirmektedir ve örgütlenmelerin bu kurallara müdahale edemeyeceğini belirtmektedir. (Talas, 1976:162-163).

Klasik iktisatçılara göre piyasa mekanizmasına herhangi bir müdahaleyi, devlet ya da sendikalar kanalıyla gerçekleştirilecek bir sınırlamayı, sadece piyasa için değil doğrudan işçiler için de sakıncalı görmektedirler. Smith'e göre, bireylerin kişisel çıkarları ve hırsları onları, olağan hâllerde sermayelerini topluluğa en yararlı şekilde kullanmaya yöneltir. Eğer belirli bir alana fazla yatırım yaparlarsa bu alandaki kârlarda yaşanacak düşüş ve başka alanlardaki kârlılık artışı onları derhal bu yanlış tercihlerini düzeltmeye yönlendirir. Bu nedenle bir yasal/siyasal müdahale olmaksızın insanların kişisel çıkar ve hırsları, o toplumda var olan sermayeyi, bütün topluluğun çıkarlarıyla uyumlu bir biçimde kullanmalarını sağlar (Smith, 2008: 696). Smith'e göre görünmeyen bir el bireyi kendi çıkarı peşinden gitmeye yönlendirir. Kendi çıkarı peşinden koşan birey toplumun çıkarını da etkin biçimde korumuş olur (Smith, 2008, s.485). Bu yaklaşımların doğal sonucu olarak Smith işçilerin çıkarları ve ücret düzeyini artırmak için örgütlenmelerini yararsız bir çaba olarak görmüştür (Smith, 2008, s.74).

Smith'e göre işçi ve işveren örgütleri birer pazarlık aracı değildir. İşçi örgütleri daha çok savunma örgütleridir. İşçi ve işverenlerin örgütlenmesi ekonomik kazançlarını arttırmak için kurulan menfaat birlikleri olarak görmektedir. Örgütlenmenin temel nedenini ekonomik fayda da ararken politik, sosyal ya da psikolojik nedenleri görmezden gelmiştir. Smith'e göre bu örgütlenmelerin siyasi iktidarı ele geçirmek gibi bir amacı yoktur (Talas, 1976: 63-164)

Sendikalaşma ve sendikalaşmanın temelini oluşturan dayanışma düşüncesi klasik liberal yaklaşımın esasını oluşturan bireycilikle bağdaşmaz. Örgütlenerek sendikal faaliyet yürüten işçi toplulukları, liberal anlayışa göre, bireysel özgürlüklere ters düşen bir iş yapmış olur. İşçiler örgütlenerek belli bir ücret talebiyle ortaya çıktıklarında, daha düşük ücretle çalışmaya hazır olanların özgürlüklerini kısıtlamış olurlar (Işıklı 2005, s.22).

2.1.9. Korporatizm ve Sendikacılık

Korporatizm'in kelime kökeni, iş birliği anlamına gelen İngilizce "corporation" kelimesine dayanmaktadır. Kavramın, ağırlıklı olarak bir ideolojik bir duruş olmaktan öte özellikle tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişten sonraki süreçte ekonomik anlamda sık olarak kullanıldığı gözlenmektedir. Siyasi bir yaklaşım olarak ise, korporatizm, "ortak ilkeler" ve "sosyal uyum" bağlamında toplumu bir organizma gibi ele alarak toplumun tüm kesimlerinin faaliyetlerini dayanışma ve ortak çıkar temelinde ele alma, olarak tanımlanabilmektedir (Rose, 2005: 3; Göker, 2001: 229).

Korporatist anlayış, bireyin kendi çıkar ve özgürlüğünün peşinde koştuğu ve bir girişimci olarak bireyin özgür olması gerektiğinin savunulduğu liberalizm anlayışına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Örf ve adetlerin uzantısı ve birleştirici bir unsur olarak ele alınabilecek korporatist anlayışta, olaylar karşısında ortak hareket eden ve ortak bir iradeye, mülkiyete sahip olan bireyler, bir organizmanın ya da sosyal bir bedenin parçası gibidirler (Durmaz, 2011: 58-61)

Korporatizm bütün tekil ve tikel çıkarların kamu çıkarı içinde eriyebildiğini iddia eder. Etik politikası gereği "antiliberaldir", ama "antikapitalist" değildir. Korporatist bilinç, liberalizmin "bireyci", "çatışmacı" eğilimlerini grupçu bir hassasiyetle dengelemeye çalışır. Ama böylesi bir çaba içinde dahi korporatist anlatı kapitalizmin ilerlemeci, araçsal akılcı ve eşitsizlikçi yönlerini devam ettirme eğilimindedir. Kapitalizmin birikim ve bölüşüm bunalımları, korporatizmin bir rasyonelleştirme biçimi olarak ortaya çıkma sürecindeki tarihsel arka planı nitelemektedir (Parla, 1985: 6-53).

Türkiye'nin siyasi kültüründeki korporatist zemin, faşist öğeler de içermekle birlikte, daha çok solidarist imgeyle uyumludur. Devlet-örgütlü toplum ilişkileri, gecikmiş kapitalizme özgü birikim bunalımının çerçevesini çizdiği solidarist bir bakış içinde şekillenmiştir. Devlet kapitalizmi, neomerkantilist politikalar, emek gücünün sıkı bir şekilde denetlenmesi, özel

sermaye birikimin hızlandırılması için palazlanan sınıflara devlet üzerinden kaynak aktarımı bu bahsi geçen bakışın ayrıntıları niteliğindedir (Köker, 1992: 184-194).

Türkiye’de devlet-sendika, siyasi parti-sendika ilişkileri geç kapitalistleşmenin yapısal zemini içinde şekillenmiştir. Sermaye birikimi sürecinin korporatist-merkantilist bir mekanizmayı gerektirdiği fikri ülkenin siyasi tarihi bağlamında yeniden formüle edildiğinde, devletin örgütlü mücadeleyi engelleme pratiğinin rasyonelliği daha bir açıklığa kavuşur. Emeğin sivil örgütlenmesi ve sosyal hakların genişletilmesi, kâr hadlerini aşağı çekici sonuçlar doğurabilir. Kapitalizmin geç kalmışlık sendromu içinde yerleştirilmeye çalışıldığı bir ülkede, korporatist rezervlerin sendikacılığı “başa bela, ayak bağı” bir örgütlenme olarak görülmesi doğaldır. Özellikle “tek parti” döneminde sendikal örgütlenmeye karşı olumsuzca bir tutum takınılmıştır. Devletin sosyal uyumu gözeterek toplumsal sorunları hakkıyla çözdüğüne dair “halkçı” ideoloji, sendikayı olumsuzlayan bilincin başlıca dayanağı durumundadır (Akkaya, 2002: 830).

Ülkemizdeki sendika karşıtı eleştirinin arkasında ön yargı düzeyinde de olsa zaten olmamaları gereken bu kurumların “neden” olduklarına dair bir yakınmanın izleri vardır. Sonuçta denilebilir ki devlet çıkar çatışmasını engellemekte, kişilerin kendi çıkarlarına ve dolayısıyla da kendilerine yabancılaşmasına yol açmaktadır. Çıkarlarını her türlü baskıya karşı dillendirmeye ve kendi gibi düşünenlerle birlikte örgütlenmeye kalkan kesimler ise gizli-açık bir şekilde bozguncu olmakla itham edilmektedir. Bu bağlamda organizmacı solidarist bakış açısı ile sendikacı zihniyet arasında derin bir varoluş krizi vardır. Ülkemizde sendikalar genellikle bu bahsi geçen krizi geçiştirmek ve halkçı ön yargılara boyun eğmek eğilimindedir.

2.1.10 Toplumsal Hareket Sendikacılığı

Toplumsal Hareket Sendikacılığı görüşü 1980’lerin sonuna doğru Peter Waterman tarafından ortaya koymuştur. Waterman’a göre THS’yi benimseyen sendikalar, sokaklarda olduğu gibi politikada da aktif diğer toplumsal hareketlerle müttefik oldukları koalisyonları kuran, sınıf kimliğine dayalı ve üyelerini aktif hale geçiren, kendi kendine hareket etmeyi daha az becerebilenleri (yoksullar, işsizler, yerel hareketler) organize işçiler önderliğinde hareket ettiren bir anlayıştır (Waterman, 2005: 3).

Wilson’a göre THS, sosyal düzende ortaya çıkan bir değişime karşı geniş çaplı bir direniş yaratmak ya da sosyal düzende bir değişimi savunmak amacıyla bilinçli, kollektif ve örgütlü olmakla birlikte kurumsallaşmamış bir mücadeledir. Toplumsal hareketlerin aktivistleri sosyal düzendeki eşitsizliklere ve kötülöklere karşı mücadele etmek suretiyle, o sosyal

düzendeki erkekler ve kadınlar olmaktan kurtulur ve yeni erkek ve kadınlar olurlar. (Wilsan,1973:5-8).

THS en etkili formülasyonunu Kim Moody’de bulmuştur. Moody’e göre THS, işkolu ya da meslek sendikacılığının özelliklerini taşımayan, kapitalist küreselleşmeye başkaldıran, bürokrasiye karşı, üyelerinin aktif katılımına dayalı, siyasette ve sokakta sınıf içerikli aktif hareketlerde bulunan, yoksullar ve işsizler vb. kendiliğinden başlayan toplumsal hareketleri yönlendiren bağımsız bir sendikacılıktır (Wilsan,1973:5-8; Akkaya, 2004:8).Waterman’ a göre Moody’ nin daha sınıfsal perspektifli bir tanım geliştirdiği ileri sürülmektedir. Moody’ nin daha açık bir şekilde antikapitalist olduğu ve sendikaların sınıf içerikli bir mücadeleye sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Akkaya, 2001: 101).

Karl von Holdt, Toplumsal Hareket Sendikacılığını fazla genel olması, yerellikten uzak olması, işçi bilinci ve hareketinin tarihsel-toplumsal sınırlarının farkına varamaması ve bu düşüncenin uluslararasılaşması noktalarında eleştirmiştir. Buna karşılık Waterman, Von Holdt’un yeni işçi hareketlerini negatif bir biçimde “sınıf olmayan” olarak anladığını söyleyerek THS anlayışını savunmuştur (Waterman 2005: 6,7).

Waterman’a göreTHS’ nin temel özellikleri şunlardır:

- *Sadece daha iyi ücret ve daha iyi çalışma koşulları için değil; emeği ilgilendiren diğer konular için de mücadele etmelidir; örneğin, yatırımlar, yeni teknolojiler, taşeronluk, eğitim ve öğretim politikaları bunlardan bazılarıdır.*
- *Hiyerarşik, otoriter ve teknokratik çalışma yöntemlerine ve ilişkilerine karşı mücadele etmelidir.*
- *Toplumsal açıdan yararlı ürünlerin üretimi için mücadele etmelidir.*
- *Bireyin kültürel olarak kendini geliştirebilmesi (self-development) ve kendini gerçekleştirebilmesi (self-realization) için çalışma sürelerinin kısaltılması için mücadele etmelidir.*
- *Sendikalı olmayan ya da olamayan işçileri ya da diğer kategorileri kapsmalıdır; örneğin, küçük üreticiler, evde çalışanlar, köylüler, ev kadınları, teknisyenler ve profesyoneller bunlardandır.*
- *Sınıfsal orijinli olmayan ya da içerisinde farklı sınıfsal katmanları barındıran çeşitli demokratik hareketlerle ilişki kurmalıdır; örneğin, dinsel hareketler, ekolojik hareketler, kadın hareketleri, insan hakları hareketleri ve barış hareketleri gibi.*

- *Toplumsal yapıların ve ilişkilerin dönüşümü için çalışmalıdır; bunu, ekonomik alandan politik alana, sosyal alandan barınma ile ilgili konulara, yerel konulardan cinsiyete ilişkin sorunlara, çok çeşitli alanlarda, demokratik ve iş birliğine dayalı bir anlayışla gerçekleştirmelidir.*

- *Politik parti, cephe ve devlet gibi politik oluşumlarla bağımsızlık temelinde ilişki kurmalıdır; hatta bu tarz yapılarla kurulan ilişkide bağımsızlığın önemini vurgulamalıdır.*

- *Diğer potansiyel bağlaşıklarla ilişki kurmalıdır; bunu, otonom, eşitlikçi ve demokratik bir temelde gerçekleştirmelidir. Ne diğerlerinin önünde ne de arkasında konumlanmamalı; diğer bir deyişle, kendini ne öncü olarak görmeli ne de diğerlerine tabi olmalıdır.*

- *İşçileri ve sendikaları da yakından ilgilendiren ve son dönemde öne çıkan bazı duyarlılıkları dikkate almalıdır; bu kapsamda, otoriterliğe, bürokrasiye, cinsel ve ırksal ayrımcılığa karşı mücadele etmelidir.*

- *Hem işçiler arasında hem de işçilerle diğer toplumsal güçler arasında demokratik ve yatay ilişkiler kurulması için çalışmalıdır.*

- *İdeolojisine veya politik aidiyetine bakmaksızın, işçiler, toplum ve demokratik güçler arasında direkt iletişime ve uluslararası dayanışmaya önem vermelidir (Waterman, 1993: 266-267).*

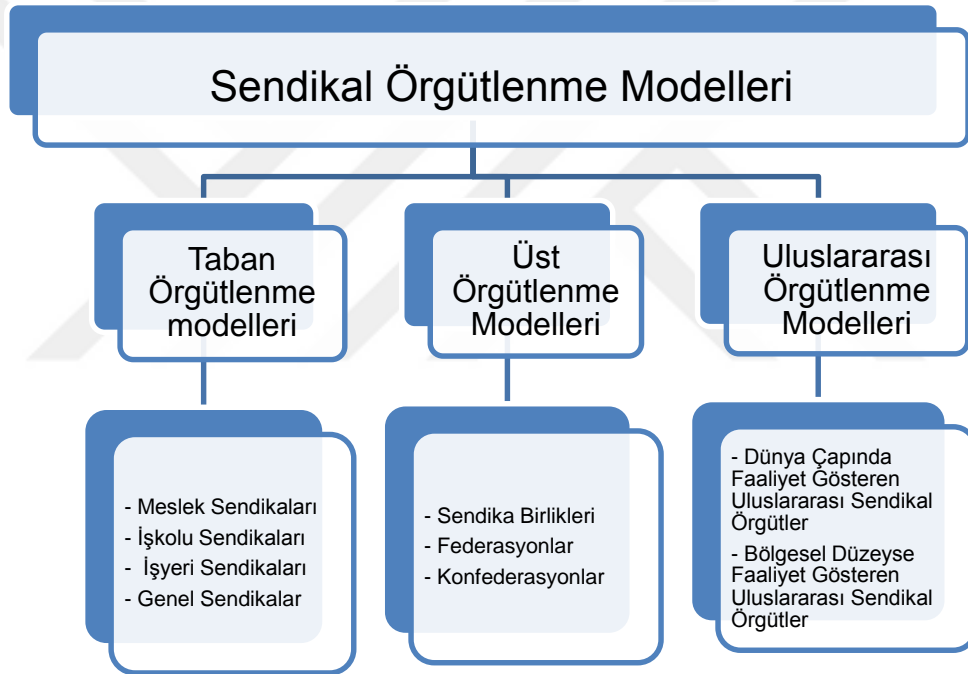
Yüksel Akkaya, Waterman'ın sendikacılık anlayışının sınıf perspektifini içermediğini ve iktidari hedeflemediğini belirterek eleştirmiştir. Waterman'ın sendikacılık anlayışının sistemi iyileştiren, yaşanılabilir hale getirmeye hedefleyen bir anlayış olduğunu ileri sürmüştür. Akkaya THS'nin II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'daki korporatist ve ABD'deki işyeri sendikacılığına bir tepki olarak doğduğunu belirtmiş, bu nedenle işçi sınıfının dar kapsamlı çıkarları yerine geniş toplumsal sorunlarla ilgilenmeyi önermektedir. Batı ülkelerindeki THS önerilerini sosyal demokrat partilerinin sağa kaymasıyla oluşan boşluğu doldurma çabası olarak görmüştür. Sanayileşme sürecinde olan ülkelerin THS önermelerini ise, sınıfsal içerikli ve işçi sınıfı iktidarına yönelik vurguyu daha fazla bulmuştur. Akkaya, THS teorisyenlerinden bazılarının parti önderliğine ihtiyaç duymadıklarını belirtmeleri üzerine onları anarkosendikalizmle eleştirmiştir. (Akkaya,2004: 7-10)

Sonuç olarak THS, çalışma yaşamından kaynaklanan sorunların ötesinde işçilerin, emekçilerin ve ötekileştirilenlerin karşı karşıya kaldıkları bütün sorunları gündemine alan; sadece işçileri değil toplumun sömürülen ve ezilen bütün kesimlerini örgütlemeye çalışan; toplu pazarlık gibi süreçleri reddetmemekle birlikte kendisini geleneksel mücadele araçlarıyla sınırlandırmayan; yukarıdan aşağıya değil aşağıdan yukarıya örgütlenen ve

üyelerinin aktif denetimine bağılı olarak sendika içi demokrasiyi uygulamaya çalışan; devletten, sermayeden ve politik partilerden bağımsız kalmayı ilke edinen ve toplumdaki diğeri ilerici güçlerle eşit düzeyde ittifaklar kurmayı ihmal etmeyen bir sendikacılıktır.

2.2. Sendikal Örgütlenme Modelleri

Sendikal örgütlenme modelleri üç kademeli bir yapıdan oluşmaktadır. İlk kademeyi taban örgütlenme modelleri, ikinci kademeyi üst örgütlenme modelleri, üçüncü kademeyi ise uluslararası örgütlenme modelleri oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında taban örgütlenme modelleri ele alınacak olup, üst örgütlenme modelleri ile uluslararası örgütlenme modelleri kapsam dışında bırakılacaktır.

Şekil 2.1. Sendikal Örgütlenme Modelleri (Uçkan ve Kağncıoğlu, 2013: 125).

2.2.1. Taban Örgütlenme Modelleri

Sendikal kademelenmenin en alt düzeyindeki taban örgütlenme modelleri; meslek sendikaları, işkolu (sanayi) sendikaları, genel sendikalar ve işyeri (işletme) sendikalarıdır. Taban örgütlenme modelleri arasında yer alan bu sendikalar, üst ve uluslararası örgütlenme modellerinin de temelini oluşturmaktadır (Uçkan ve Kağncıoğlu, 2013: 125).

2.2.1.1. Meslek Sendikaları

Sadece belirli bir zanaat ya da mesleğe ait vasıfları olan işçileri üyeliğe kabul eden işçi sendikasıdır. Belirli bir meslek ya da zanaata mensup işçiler çeşitli işkollarına dağılmış oldukları için meslek sendikalarının yatay bir örgütlenme modeli oluşturdukları kabul edilmektedir. Türkiye'de "meslek sendikası" terimi hem marangozluk tornacılık gibi bir zanaata, hem de öğretmenlik ve hastabakıcılık gibi bir mesleğe mensup olan çalışanların sendikal örgütleri için kullanılabilir. Ancak tarihsel ve kavramsal açıdan bu iki farklı alan için bir ayırım yapılmaktadır. Birinci gruba dahil olanlar için zanaat (craft) sendikası, ikinci gruba girenler içinse meslek (occupational) sendikaları denilmektedir (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1998: 380-381).

Meslek sendikaları, 1800'lü yıllarda birçok ülkede en yaygın görülen sendika türüdür ve vasıfsız işçiler bu sendikalarda kabul görmemişlerdir (Koç, 1998: 5). Bu sendikalar toplumu kapsayan amaçlardan ziyade kendi üyelerinin yaşama ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine odaklanan bir anlayışa sahiptirler (Koray, 2005: 243-244). Aydoğanoglu'na göre, "meslek sendikaları biçiminde örgütlenmenin işçiler arasında ilk örgütlenmelerden olan lonca geleneği ile yakın ilişkisi vardır." (Aydoğanoglu, 2011: 9). Ortaya çıkan ilk sendika tipi meslek sendikalarıdır. Kapitalizmin üretim araçları üzerindeki mülkiyeti değiştirmesiyle en büyük kaybı yaşayanlar öncelikle zanaatkarlar olmuştur. Orta Çağ'dan beri lonca sisteminin yarattığı örgütlenme anlayışı ve bu sistemin fabrika sanayiinin etkisiyle toplum üzerinde yarattığı imtiyazlı statünün tehlikeye girmesi kendine özgü bir örgütlenme yapısının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1998: 380-381). Meslek sendikaları, aynı zanaate veya mesleğe sahip işçilerden oluşan, emek arzını sınırlayabilen ve bu nedenle başta sendika güvenliği önlemleri olmak üzere çalışma koşullarını tek taraflı kabul ettirebilecek güce sahip olan bir örgüt türüdür. Meslek sendikaları, 19. Yüzyıl'da nispeten az sayıda ancak yüksek vasıflı işçilere dayanan bazı sanayilerde ortaya çıkmıştır ve sendikal hareketin belkemiğini oluşturmuştur (Dereli 1988: 4). Sendikalaşmanın ilk ortaya çıktığı yıllarda nitelikli ve meslek sahibi olan bu işçiler, işyerlerinde ve işkollarında önemli görevleri ellerinde bulundurdukları için, işverenlerin karşısında büyük bir pazarlık gücüne sahip oldukları gibi, sendikaları finansal açıdan destekleyecek ödeme gücüne de sahip olmuştur. Meslek sendikaları bu finansal güçlerini kullanarak özellikle greve giden işçilerini uzun süre destekleyebilmişler ve toplu pazarlık görüşmeleri sonucunda imzalanan toplu iş sözleşmelerine, kapalı işyeri ve sendikalı işyeri

koşulu gibi sendika güvenliğini sağlayıcı hükümler konulmasını sağlamıştır (Koray, 1992: 93-94; Koray, 2000: 70).

ABD ve İngiltere’de önem kazanan meslek sendikaları, kitle üretim sanayiinin gelişmesine, emeğin standartlaşmasına ve geleneksel niteliklerini kaybetmesine rağmen bu iki ülkede varlıklarını devam ettirebilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin büyük bir bölümünde de sanayileşmenin geç başlaması ve lonca geleneğinin bulunmaması gibi kimi nedenler, meslek sendikaları için gerekli temel koşulların ortaya çıkmasını engellemiştir. Ancak son yıllarda, meslek sendikaları varlıklarını sürdürebilmek için, sendikalaşma oranı zayıf olan farklı sanayi ve işkollarını kapsayacak şekilde sınırlarını esnekletirmeye ve genel sendikalara benzer bir yapıya doğru kaymaya başlamıştır (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1998: 380-381; Uçkan, 2013:120)

2.2.1.2. İşkolu Sendikaları

İşkolu sendikaları (industrial union), meslek ve vasıf ayırımında bulunmadan bir işkolundaki tüm işçileri bir araya getirmektedir. İş kolu sendikaları, 20. Yüzyıl’ın başından itibaren makineleşmenin ve kitle üretimin hız kazanmasına paralel olarak özellikle sanayileşmiş ülkelerde gelişme imkânı bulabilmiş ve proleter işçi dayanışmasının gerçekleştirilmesi gibi ideolojik amaçlarla desteklenmiştir. Günümüzde ise Türkiye’nin yanı sıra, her işkolunda güçlü bir işkolu sendikasının bulunduğu İsveç, Norveç gibi İskandinav ülkeleri ile Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerinde hâkim sendikal yapı haline gelmiştir (Tokol, 2001: 36-37). İşkolu esasına göre örgütlenmenin en temel özeliğinin güçlü bir sendikacılık hareketini yaygın hâle getirmek olmasına rağmen, bu örgütlenme modelinin de kendi içinde bazı güçlükleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki, işkollarının sayısının saptanmasına ilişkin olmaktadır. Özellikle sanayinin hızla gelişmesi sonucu ortaya yeni çıkan birçok mesleğin hangi işkolu içinde yer alacağına belirlenmesi sırasında önemli sorunlarla karşılaşılabilir. Ortaya çıkan sorunlardan ikincisi ise aynı işkolu içindeki farklı mesleklere sahip olan işçilerin farklı mesleki hak ve çıkarlarının korunmasında işkolu sendikalarının yetersiz kalmalarıdır. Mesleklerin farklı şekillerde icra edilmesinden kaynaklanan ve işkolu sendikalarına o meslek grubu tarafından çok sınırlı bir biçimde yansıtılan sorunlar, sendika içinde huzursuzluklara ve parçalanmalara neden olabilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde baskın sendika türü tarihsel ve yapısal nedenlerden ötürü, işkolu sendikacılığı olmuştur (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1998: 133-135).

2.2.1.3. İşyeri Sendikaları

İşyeri (işletme) sendikası, örgütlenme ve faaliyet alanının bir işverene ait işyeri veya işletme ile sınırlı kaldığı sendikal örgütlenme modelidir. İşyeri sendikaları, çeşitli nedenlerden dolayı birçok ülkede tercih edilen bir örgütlenme modelidir. Örneğin işgücünün parçalı bir niteliğe sahip olduğu ve birkaç büyük işletmede yoğunlaştığı ekonomilerde temel taban örgütlenme modeli işyeri sendikalarıdır. Aynı zamanda işyeri sendikaları, işçi hareketinin ulusal düzeyde örgütlenmesinin işçilerin siyasal radikalleşmesine ve çatışmacı sendikacılığa yol açmasından kaygılanan hükümetler ve işverenler tarafından da teşvik edilen bir örgütlenme modelidir. Sanayileşmeye geç başlayan tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de büyük bir gelişim göstermemiştir. 1947- 1983 yılları arasında işyeri- işletme tipi sendikalar varlıklarını sürdürmüşlerdir ancak 1983 tarihinde çıkarılan bir yasa ile sendikaların işkolu esasına göre kurulmaları temel ilke olarak vurgulanırken, işyeri düzeyinde sendika kurulamayacağı açıkça belirtilmiş, meslek esasına göre sendika kurmak yasaklanmıştır (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1998: 164-165). Bu düzenleme Türkiye'de sendikacılığı olumsuz yönde etkilemiş sendikaların baskı gücü kırılmış, işveren güdümlü sarı sendikalar ağırlık kazanmıştır. 1980 sonrası sendikacılığa baktığımızda Türkiye'nin giderek gerilediği görülmektedir.

2.3. Türkiye'de Sendikacılık

Türkiye'de sendikacılık hareketinin doğuş döneminin başlangıcına ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bunun temel nedeni sendikal hareketin bir göstergesi olan grevin nasıl tanımlandığı ve gerçekleştirildiğine ilişkin ayrımdır. 16. yüzyıldan itibaren inşaat ve dokuma işkolu ağırlıklı olarak toplu iş bırakma ve iş yavaşlatma gibi eylemlerin, ücretin yükseltilmesi ve çalışma koşullarının düzeltilmesi talebiyle gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu eylemler söz konusu görüş ayrılığını yaratmaktadır. Bu eylemler bazı çalışmalarda grev olarak kabul edilmekteyken, bazı çalışmalarda, çalışma koşullarına yönelik talepler oluşturularak hak arayışına girilmesini göstermekle birlikte bugün tanımladığımız biçimde bir grevin koşullarını sağlamadığı savunulmaktadır. Bir diğer ayrım ise eylemleri grev olarak tanımlamakta ancak eylemlerin kendiliğindenci yapısı nedeniyle sendikal harekete kaynaklık edemeyeceği yönündedir. 1908 yılında gerçekleştirilen eylemler öncelikle basında grev olarak adlandırılmış 1936 tarihli İş Kanunu'nda da grev olarak kendisine yer bulmuştur. 1908 ve sonrasında gelişen eylemlerin üç önemli sonucu olmuştur: sendikal örgütlenmenin temeli atılmış, işçi basınının oluşması sağlanmış ve parti programlarında işçi

sorununun yer almasına karar verilmiştir. Bu nedenle 1908 ve sonrasında gelişen bu grevler yarattığı sonuçlar nedeniyle çalışmanın başlangıç noktasını oluşturmaktadır (Işıklı, 2005: 467-471; Güzel, 1993: 99-101; Akkaya, 2002: 131-132; Toprak, 2016: 14).

Osmanlı'da modern sanayi tesislerin kurulmasında sarayın ve ordunun ihtiyaçlarını karşılama amacının güdüldüğü görülmektedir. Ordunun ve sarayın ihtiyacını karşılamak için kurulan fabrikalar bir yandan da modern anlamda sanayi işçisinin oluşumunu sağlamaktadır. Tersaneler, baruthaneler, kundura, fes fabrikaları devlet tarafından işletilen fabrikalardır. Demiryolları yapımında çalışan işçilerin önemli kısmı ise asker işçilerden oluşmaktadır. Bu anlamda Batı'daki klasik işçi tipinden farklı bir işçi kitlesi mevcuttur (Akkaya, 2002: 133).

Osmanlı İmparatorluğu'nda devletin istihdam ettiği askerlerin dışında, sanayinin ücretli emek gereksinimi, tarımsal üretim yaparken göç eden köylüler ile kapitalist dünyanın malları ile rekabet edemeyip üretim araçlarını kaybetmiş olan zanaatkarlar üzerinden karşılanmaktadır (Sencer, 1969: 94).

Osmanlı İmparatorluğu'nda bilinen ilk grev 1863 yılında Zonguldak kömür madeni işçileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Grev için o dönemde kullanılan terim "Tatil-İ Eşgal"dir. İlk grevin gerçekleştirildiği 1863 yılından 1876 yılına kadar on altı grev ve bir grev dışı eylem gerçekleştirilmiştir. 1877 yılında tespit edilen bir greve rastlanmazken, 1878-1880 döneminde ise işçilerin on kez greve gittikleri gözlenmektedir. Yine 1881 yılında grev yaşanmazken, 1882-1906 döneminde otuz bir adet grevin gerçekleştirildiği görülmektedir. 1907 yılında ise yine grevlere rastlanmaz (Akkaya, 2002: 138).

Bu dönem gerçekleşen grevlerin diğer bir özelliği ise güçlü işçi örgütlerinin olmayışıdır. Bu dönemin grevlerinde Osmanlı vatandaşı olmayan nitelikli yabancı işçilerin önemli katkısı olurken, grevlere Osmanlı vatandaşı Müslümanlardan katılım oldukça sınırlı kalmıştır. Grevcilerin daha çok Ermeni, Bulgar ve Yahudi işçilerden oluştuğu gözlenmektedir (Akkaya, 2002: 138). Grevlerin giderek yayılması, II. Meşrutiyet'i ilan eden İttihat ve Terakki yönetimini harekete geçirmiş, grevleri etkisizleştirmek ve engellemek amacıyla yasal düzenleme yapma yoluna gidilmiştir. 8 Ekim 1908 tarihinde Tatil-i Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanun-ı Muvakkati yürürlüğe konulmuştur. Kanun-i Muvakkat, 9 Ağustos 1909 tarihinde çeşitli değişiklikler yapılarak Tatil-i Eşgal Kanunu olarak kesinleşmiştir.

Türkiye’de sendikacılık yarı feodal ve yarı sömüre koşulları içerisinde doğmaya başlamıştır. Bugün gelinen noktada benzer şekilde feodalizmin izleri hala varlığını korumakta ve yarı sanayileşmiş bir ülke halindedir. Nüfusun büyük bir çoğunluğunu, tarım kesiminde, kendi hesabına ya da ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar oluşturmaktadır. Yavaş bir gelişim gösteren sanayide ise geniş işçi kitlelerini barından büyük işletmelerin sayısı sınırlıdır (Işıklı, 2005: 467).

Savaş koşullarının yarattığı ekonomik koşullar işçiler açısından da artık dayanılmaz bir noktaya gelmiştir. 1919 yılının başından itibaren yeni bir grev dalgasının başlamış olmasında söz konusu koşulların önemli bir etkisi vardır. Dört yıllık bu dönemde yirmi iki grev gerçekleşmiştir. En fazla demiryolu işçileri grev yapmış olup, bu dönemdeki grevlerin on sekizinin İstanbul’da meydana geldiği görülmektedir (Güzel, 1993: 102).

Cumhuriyet’in ilk yıllarında başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi sınıfların en zor yıllarıdır. Tek partili dönemde işçi sınıfının ne sendikalaşma hakkı, toplu sözleşme hakkı ne de grev hakkı vardır. İşçi sınıfın üzerinde ağır bir baskı vardır. Örneğin 1925’te Amele Teali Cemiyeti’nin 38 yöneticisi 1 Mayıs Amele Bayramı’nı kutladığı gerekçesiyle, İstiklal Mahkemeleri’nde yargılanmış, 15 yıla kadar hapis cezalarına çarptırılmıştır. 1928 yılında cemiyet tamamen kapatılmıştır (Sülker, 1987: 24). 17 Mart 1925 gün ve 578 sayılı Takrir-i Sükûn Yasası sendikalara ilişkin bir düzenleme getirmese de bu yasada verilen yetki kullanılarak, bazı işçi örgütleri kapatılmıştır (Koç, 1998: 15).

Yasal düzenlemeler sınıf mücadelesini önlemeye yöneliktir. 1936 İş Kanunu toplu işçi hakları, sendikalaşma, grev hakkı, sendikalaşma hakkı bakımından yasaklar getiren bir kanundur. Bireysel anlamda işçileri koruyormuş gibi görünen yasa, toplu iş ilişkileri bakımından oldukça otoriter önlemler içermektedir (Makal, 1999: 116). 1930’larda devletçi iktisat politikalarına geçilmiştir. Devlet kendi kaynaklarını kullanarak Türkiye’nin sanayileşme çabalarına katkıda bulunmuştur. Bu dönemde iktisadi açıdan kısmi bir büyüme sağlanırken işçi kitlesi ortaya çıkmış ve bu kitle sanayi kuruluşlarının etrafında toplanmaya başlamıştır. 1930’lu yılların Türkiye’si ile 1920’li yılların Türkiye’si, sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan ücretli emek olgusu bakımından oldukça farklıdır. 1930’lu yıllarda kayıtlı işçi sayısı 300 bin civarındayken, 1940’lı yıllarda bu sayı kayıtsızlar da dâhil edildiğinde 500 bin’e yaklaşmıştır (Makal, 2002: 83). Makal’a göre; iş kanununa tabi işçi sayısı 1937 yılında 256.341 iken; 1943’te 275.083’e, 1947’de 289.147’ye 1950’de ise 373.961’e çıkmıştır (Makal, 1999: 118).

İşçi sayısındaki ilk önemli artışlar devletçi iktisadi politikaların uygulanmaya başlandığı 1930'lu yıllarda gerçekleşmiştir. Bu dönemde devlet sanayi planlarını gerçekleştirebilmek için binlerce yeni işçiye ihtiyaç duymaktadır. Oluşturulan sanayi planları doğrultusunda ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin politikaları, istihdam yaratılmasında önemli rol oynamıştır. Türkiye'de modern anlamda işçi sınıfı bu süreçte oluşmuştur (Makal, 1999: 118).

1936 tarihli İş Yasası dönemin siyasal sisteminin işçiye karşı olan tutumunun göstergesidir. Yasa işçi-işveren mücadelesini, grev ve lokavtı açık bir biçimde yasaklamış, farklı toplumsal sınıflar arasındaki iş mücadelesini yasal olarak engellemiştir. Bu dönemde sendika kurmak, işçilerin sendikalarda örgütlenmesi yasak değildir ama uygulamada böyle bir durum vardır. Tek parti döneminde siyasi parti kurmak da yasak değildir ancak bu tür siyasi partilerin kurulmasının da önünde engel vardır. Sendikalar konusunda bir düzenleme yapılmış; işçi temsilciliği kurumu ile işçi- işveren uyuşmazlıklarını çözülmeye çalışılmıştır. Sonuçta bu da devletin denetimindeki mahkemeler eliyle yapılmaktadır. Dolayısıyla devlet 1930'larda çalışma hayatındaki hem işçileri hem de işverenleri görmezden gelmektedir (Makal, 2002: 128; Makal, 1999: 216).

Sistemin işçi yaklaşımı DP döneminde de farklı değildir. DP bireysel olarak işçi haklarını düzenleyen yeni yasalar yapmış gibi görünse de DP'nin toplu örgütlenmeye karşı yaptırımları CHP'den farklı değildir. DP 1946 yılında grev hakkını yasal bir zemine getirmiştir. Geniş kitlelerin oylarını alabilmek için parti yöneticileri tarafından grev hakkı savunulmuştur. 1946 yılında hızlı bir şekilde siyasi partiler ve sendikalar kurulmaya başlanmıştır. Bunlar arasında Türkiye Sosyalist Partisi ve Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi önemlidir ve işçi hareketinde etkindir. Ancak iktidar bu partilerin sendikalarla olan ilişkisine pek sıcak bakmamaktadır (Aydoğanoglu, 2011: 86).

Avrupa'daki işçi sınıfının savaş sonrası oluşturulan yeni dönemde örgütlenmeye başlaması ve grevlere gitmesinin yankıları Türkiye'de de hissedilmeye başlanmıştır. Hükümet bu süreçte, Avrupa'daki işçi hakları konusundaki gelişmeler karşısında 1946 Haziran'ında Cemiyetler Kanunu'nda değişiklikler yapmış, kanunun 9. Maddesi kaldırılmıştır (Sülker, 1968: 26).

1928 yılından beri hiçbir şekilde örgütlenip sendika kuramayan işçi sınıfı, bu olumlu gelişmeler karşısında, Türkiye Sosyalist Partisi ve Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi'nin de desteğiyle büyük kentlerde özellikle de İstanbul'da birçok sendika kurmuştur.

Ancak bu olumlu gelişmelerin ömrü çok uzun değildir. Buna rağmen işçiler bu süreçte çok iyi gelişmeler kaydetmiştir. Hızlı şekilde örgütlenerek devlet denetiminden kurtulmaya çalışılmıştır. CHP işçi sınıfının bu yükselişi karşısında hemen "16 Aralık Tedbirleri" adı altında 5018 Sayılı Kanun'u çıkartmıştır. Birtakım kazanımlar elde edilmiş olmasına rağmen 1946 yılının sonlarına doğru sıkıyönetim mahkemesi 5018 Sayılı Kanun'a dayanarak hem sendikaları hem de siyasi partileri kapatıp yöneticilerini mahkemelerde yargılamıştır. 1946 sonu ile 1947 yılında işçilere yönelik başlatılan davalarda birçok sendika kapatılarak sol tasfiye edilmiştir. 1946 yılında kurulan sendikalar ve sol partiler Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatılınca başta CHP olmak üzere sistemden yana çevreler bu davalara büyük destek vermiştir bu koşullar altında iktidar vakit kaybetmeden Sendikalar Yasası'nı çıkartmıştır. 1946-1963 yılları arasında Türkiye'de çalışma hayatındaki gelişmelere bakıldığında çalışma hayatındaki tüm değişikliklerin aslında tek partili dönemin politikalarının üzerine oluşturulduğu görülmektedir (Ünüvar- Erol, 2005: 15; Sülker, 1966: 75; Erişçi, 1951: 28-29).

27 Mayıs hareketinin işçi ve sendikal hareket açısından önemli etkileri olmuştur. Başta Anayasa olmak üzere sonrasında hazırlanan 274 sayılı Sendikalar Kanunu ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi ve Grev ve Lokavt Kanunu, sendikal hareketin gelişmesinde yeni bir dönem başlatmıştır. Hiç şüphesiz işçiler ve sendikalar açısından Anayasa'nın getirdiği en önemli düzenleme grev ve toplu sözleşme hakkının Anayasal bir hak olarak ilk kez tanınmasıdır. 47. madde bu hakkı "İşçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde, iktisadi ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltme amacıyla toplu sözleşme ve grev yapma hakkına sahiptirler." şeklinde düzenlemektedir. Toplu sözleşme ve grev hakkı Anayasa'da düzenlenmiş olmasına karşın, gerekli yasaların çıkarılması o kadar çabuk olmamıştır. Bu yönüyle askeri müdahaleyi yapanların o dönem ihtiyaç duyduğu halk desteğini sağlamak için bu tür düzenlemelere Anayasa'da yer verseler de bu hakların düzenlenmesinde ağırından alan bir tutum içerisine girdikleri söylenebilir. Nitekim işçi sendikalarında da bu rahatsızlık artmaya başlamış, bununla beraber çeşitli grevler Anayasa'nın tanıdığı bir hak olarak kullanılmaya başlanmıştır (Sülker, 1966: 100-102).

12 Eylül Askeri Müdahalesi ise Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin en önemli belirleyenlerinden biridir. Müdahale ile birlikte, işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi, daha önceki on yıllarda çeşitli ekonomik, toplumsal ve siyasal güç dengeleri ve mücadeleler

sonucunda elde ettiği hak ve özgürlüklerin büyük bir bölümünü önce fiilen, sonra da hukuken kaybetmiştir (Koç, 2000: 231).

Sendikal yapılarda, yukarıda sözü edilen görece değişimlere karşın, 90'ların başında hız kazanan özelleştirme dalgası ve enformel sektördeki genişlemeyle sendikalarda önüne geçilemeyen üye kayıpları baş göstermiştir. Taşeronlaştırma, özelleştirme, işten çıkarmalar ve sosyal hak kayıplarına karşı mücadele etmek amacıyla 1993 yılında üç konfederasyon Çalışanların Ortak Sesi Demokrasi Platformunda ilk defa bir araya geldilerse de HAK-İŞ özelleştirilen Et ve Balık Kurumu'nu satın alan ortak girişim grubunda yer almasının ardından platformdan ayrılmıştır (Koç, 2000: 265).

Özellikle 1994 krizi ve sonrasında gerek yeni birikim stratejisinin yapısal uyum programı adı altında hayata geçirilmeye başlaması, gerekse esnekleşme politikaları nedeniyle özel sektördeki fabrika yapılarının dönüşümü sendikal hareketin kan kaybını artırırken; sendikal hareketin sürece ilişkin kendi içerisinde ayrışması ve özelleştirme, taşeronlaştırma piyasalaştırma politikalarına bir bütün olarak tepki vermemesi, hatta sendikal hareketin bir kesiminin özelleştirmenin sendikal harekete katkı yapacağına ilişkin farklı yaklaşımları bu sürece ciddi ve örgütlü bir yanıt vermesinin önüne geçmiş ve sendikal yapılar bir bütün olarak zayıflamaya başlamışlardır (Dumrul, 2001: 47).

Türkiye'de sendikaların bugün içinde buldukları krizin kökenleri, 12 Eylül ve sonrasındaki sürecin etkileri, sendikal örgütlenmeyi sınırlayan ve zorlaştıran yasal düzenlemeler; işsizlik, enformel sektörde istihdam edilenlerin sayısının giderek artması, özelleştirme, taşeronlaştırma, esnek çalışma uygulamaları ve sermayenin sendikalaşmaya karşı yürüttüğü sistematik mücadele gibi pek çok gerekçeye dayanmakla birlikte; Türkiye'de sendikaların zayıflamasında sendikaların yapılanmaları ve anlayışları da son derece önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye'de sendikaların örgütlü oldukları işyerlerinde örgütlülüğü koruma ve geliştirme bağlamında yaşadıkları sorunların temelinde de dışsal nedenler kadar kendi içlerindeki yapısal sorunlar rol oynamaktadır. Bu sorunların belli başlı kaynakları şöyle sıralanabilir: Örgütlü olunan işyerleri ve işletmelere ilişkin örgütlülüğü koruma ve geliştirme politikalarının yetersiz olması; üyeleri tanımaya dönük yeterli araştırmaların sürekli yapılmaması; özellikle 1980 öncesinde görülen mücadelecilik ve kararlılığa dayalı örgütlenme anlayışından uzaklaşılması; mevcut üye sayısının yeterli görülmesi; sendika içi

demokrasinin sağlanamaması; işyerinde çalışanların tamamının potansiyel üye olarak görülmemesi; toplu sözleşme maddeleri ile kapsam dışı personelin azaltılamaması ve taşeron işçilerin kadroya geçirilerek örgütlenmesinin sağlanamaması (Köstekli, 2003: 238).

3. TÜRKİYE SİNEMASI'NIN OLUŞUMU VE MESLEK ÖRGÜTLENMELERİ

3.1. Sinemanın İcadı

Sanat insanlığın gelişmesinde önemli bir role sahiptir. İnsan, düşünce ve duyguları ile sanat türlerini değiş tokuş eder. Bunu sadece günümüz insanları arasında değil, geçmişin ve geleceğin insanları arasında da yapar (Tolstoy, 2008: 309). İnsanoğlu, çevresini duyuları sayesinde algılamakta ve duyuların işleyişi aracılığıyla öğrenmektedir. Onun sahip olduğu en önemli duyulardan birinin görme duyusu olduğu bilinmektedir. Görme duyusu sayesinde etrafımızdaki dünyanın görünümü zihnimizde belirlemektedir (Lutz, 1998: 98). Görüntülerin zihnimizde belirme biçimi, hareketli görüntülerin yeniden üretilebilmesi için yol gösterici olmuştur (Lord ve Sibley, 1998: 17).

Hareketli görüntüler düşüncesinin, taş devrinde şekillendiği söylenebilir. Bu düşüncenin ilk örneklerinden biri olarak da Altamira Mağarası'nda çizilen çok bacaklı (hareket halinde) bir hayvan figürü verilebilir. Latin şair, Titus Lucretius Caro (M.Ö.65) mağaraya çizilen figürden yüzyıllar sonra, rüya görüldüğünde resimlerin, retinada sabit bir hal aldığını belirtmiştir. Orta çağ ve Rönesans'a gelindiğinde, Platon'un karanlık odasından hareketle, Leon Battista Alberti'nin 1460 yılında optik çalışmalar sergilediği ve Leonardo da Vinci'nin 1500 yılında cameraobscura tekniğinden ilham alarak çalışmalar yaptığı söylenebilir (Scognamillo, 1997: 14).

Platon'un "Devlet" adlı eserinde, başka bir amaçla da olsa "gölgeler" ile ilgili metaforu aslında sinemanın tekniğine yönelik ilk yazılı belge olarak kabul edilmektedir. Platon, eserinde mağaradaki insanların, arkalarından gelen bir ışık kaynağının etkisiyle, gölgelerini fark etmelerini ve insanlar ne yapıyorsa gölgelerin de aynı şeyleri yaptığını yazmıştır. Bu açıklama, ışığın hareket eden nesnelerin gölgelerini yansıttığı gerçeğinin Eski Yunan'da bilindiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Teksoy, 2005: 18).

Eski Mısır'da kalıntısı bulunan büyülü fener, bir ışık kaynağının önüne konulan nesnenin, gölgesinin herhangi bir yüzeye düşmesi prensibine dayanır. Daha önce de bahsedilen, Platon'un mağara alegorisi ile aynı prensibe dayanmaktadır (Abisel, 2006: 19). Büyülü Fener, 17. yüzyılın en önemli buluşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Sinema aygıtlarının öncüsü olan bu buluş, iki din adamının çalışmaları sayesinde aynı dönemlerde

ortaya çıkmıştır. “Mum ışığı, ucunda bir gözlük merceği bulunan bir borunun küçük deliğinden geçer ve merceğin gerisindeki camların üzerine çizili ürkütücü resimleri peş peşe bir duvara yansıtır (Rechelet’ten aktaran: Teksoy, 2005: 19).” Bu buluşun, günümüz saydam gösterici aygıtının öncüsü olduğu kabul edilir ve on sekizinci yüzyılın en önemli eğlence araçlarından biri olmuştur (Teksoy, 2005: 19).

Sinema (*cinéma*) sözcüğü, sinematografi (*cinématographie*) sözcüğünden kısaltılmıştır. Lumière Kardeşler kendi buluşları olan aygıtı sinematograf (*cinématographe*) adını vermişlerdi. Yunanca "*kinema,-atos=devinim*" ile "*graphie=yazmak*" sözcüklerinden türetilen sinematograf, "*devinimi yazan, devinimi saptayan*" anlamına; sinematografide "*devinimi yazma, saptama*" anlamına gelmektedir (Andrew,2000: 18). İngilizce karşılığı olan "*Motion Picture*" da aynı anlamdadır, yani "*hareket halinde, hareketli resimler, görüntüler*" (Scognamillo, 1997: 13).

Sinema, hareketli fotoğraşarın bir ardılı ve gelişmiş versiyonu olarak kabul edilebilir. Çekilen fotoğraşar da hareket yanılması sağlamak için, tek tek fotoğraşarın hızla birbirini izleyerek görüntülenmesi gerekmektedir. Bu fotoğraşarı hazırlamak ve doğru oranda göstermek için de belirli bir teknolojik düzey yaratmak önemlidir. Bu bağlamda, fotoğraf teknolojisi, sinemayı mümkün kılan en etkili ve ucuz yöntemdir (Bordwell ve Thompson, 2008: 441). Devinimi saptamak ve aktarmak, insanların yüzyıllardan beri düşleyip ardına düşüp de bir türlü gerçekleştiremediği bir özlemi dile getirmektedir. (Andrew, 2000: 18).

Günümüzde sinema olarak düşünülen şeyin ilk otantik gösterisi 1895 yılında Auguste ve Louis Lumière tarafından gerçekleştirilmiştir (Lord ve Sibley, 1998: 20). Paris'te, Grand Cafe'nin karanlık bodrum salonunda, yaklaşık otuz kişi, 19. yüzyılın en son teknoloji harikası olan, Lumière Kardeşlerin sinematografını denemek için toplanmıştır. İzleyiciler tam olarak neyi görmeye geldiklerini bilmemektedir. Birdenbire, seyircilerin arkasından çıkan bir ışık demeti, karşılarındaki bir duvarın üzerine asılı bir levhayı aydınlatmıştır. Sonrasında daha önceden gördükleri hiçbir şeye benzemeyen görüntüler bu levha üzerinde belirmiştir. Levha üzerinde beliren görüntüler ne durağan fotoğraflar ne de animasyon çizimleri değildir. İzleyicilerin duvara asılı levha üzerinde gördükleri gerçek insanlardır ve gerçekten hareket etmektedirler. Birkaç dakika süren bu siyah-beyaz filmde görüntüler sarsıntılı bir şekilde hareket etmesine karşın izleyiciler, oluşan inanılmaz durum karşısında hayrete düşmüşlerdir (Clee, 2005: 1).

3.2. Türkiye Sineması'nın Ortaya Çıkışı

Türkiye sinema tarihinin ilk gösterimine ilişkin uzlaşılabilmiş net bir tarihe ulaşılamamakla birlikte ilk sinema gösterimi 1896 sonları 1897 başlarında Bertrand adında bir Fransız tarafından Yıldız sarayında dönemin Padişahı II. Abdülhamit'e yapıldığı bilinmektedir. Halka açık ilk gösterimde aynı dönemde Sigmund Weinberg'in İstanbul'da Galatasaray'daki Sponeck Birahanesi'nin salonunda gerçekleşmiştir (Scognamillo, 2010: 15-16; Özön, 2013: 34-35).

Sinemaya ilişkin ilk gösterimlerin yapılması ilk sinema salonunun açılışı arasında yaklaşık on bir yıllık bir süre vardır. Bu süreçte sinema, çeşitli salonlarda gezici olarak gösterime devam etmiştir. 1908 yılında İstanbul'da ilk sürekli sinema salonu Weinberg tarafından kurulmuştur. Türkler tarafından işletilen ilk sürekli sinema salonu ise 19 Mart 1914'te Murat Bey ve Cevat Boyer'in açtıkları Milli Sinema'dır. İlk sinema salonları ve yurt dışından getirilen ilk filmler bireysel girişimler sonucu yapılmıştır (Scognamillo,2010: 18-19; Özön, 2013: 38-42).

Türkiye Sineması'nda gerçekleştirilen ilk yapım faaliyeti ise 1915 yılında Enver Paşa tarafından kurulan Merkez Ordu Sinema Dairesi'nce (MOSD) gerçekleştirilmiştir. Propaganda ve eğitim amacıyla kurulan ve başına Weinberg'in getirildiği MOSD 1915-1922 yılları arasında film yapımı faaliyetlerini yürütmüştür (Özön, 1995: 19).

1922 yılına geliniğinde ise Türkiye Sineması'nın ilk özel yapımevi olan Kemal Film kurulmuştur. Kemal Film'le birlikte resmî kurumların yapım üzerindeki etkisi azalmıştır. Sinema işletmeciliğinden film yapımıcılığına geçen Seden Kardeşler tarafından kurulan Kemal Film, Türkiye sinemasında, sinema işletmeciliğinden yapımıcılığa geçişin de ilk örneğini oluşturur. 1922 yılından 1949 yılına kadar Türkiye Sineması'nın sivil yapımevleri bazında yapılandırıldığı bu döneme, Özel Yapımevleri Dönemi adı verilmektedir (Erkılıç, 2003: 27; Özön, 1995: 24).

1940'lı yıllara kadar Türkiye'de bir sinema endüstrisinin meydana gelebilmesi için gerekli olan teknik kuruluşlar, deneyimli teknikerler, senaryocu, oyuncu, bestecisiyle sinemada çalışmaya yatkın bir sanatçı topluluğu ve nihayet bunları çekip çevirecek, çalışmalarını düzenleyecek kimseler yoktu. Dolayısıyla Türkiye'de yerli film yapımı yetersiz düzeydeydi. Ancak 1940'lı yıllardan sonra film ithalatıyla uğraşan şirketlerin film yapımına el atması, yabancı filmlerin dublajı için stüdyolar kurulması, teknik elemanların çoğalmaya başlaması,

arada bir ortaya çıkan yerli filmlerin gördüğü rağbet yavaş yavaş bir sinema endüstrisinin kurulması gerektiği düşüncesine yol açmıştır. Sinema özellikle 1948 vergi indiriminden sonra ekonomik değer atfedilen bir alan olmuştur (Özön, 2013: 220-221).

Türkiye sinemasının sermaye yapısının gelişmemesindeki bir diğer faktör ise sadece Yunanistan, Suriye ve Mısır'a film ihraç edemiyor oluşudur. Dil sorunu, film konularının yerel düzeyde olması ve birbirinin tekrarı olmaları, uluslararası dağıtım ağlarının belli başlı firmaların ellerinde olması gibi nedenler film ihracatının önünü tıkamıştır. Türkiye Sineması, dışa açılan diğer ülke sinemalarına kıyasla, yaşadığı yapısal sorunlar sebebiyle, bir adım geride kalmıştır. Sorunların bir kısmı çözümlenmiş olmakla birlikte Türkiye Sineması film ihracında yine eksik kalmaktadır. Genellikle filmin gişe geliri, filmin maliyetini çıkartmamaktadır (Tunç, 2012: 54).

Sinema endüstrisinde, yapımcılığın işletme, dağıtım ve ithalat ile tek bir elde toplanması sektörü kapalı bir ekonomi haline getirmiştir. Bu kapalı yapı film yapımında işletmecilerin ve dağıtımçıların belirleyici olmasına imkân sağlamıştır). Kapalı yapı dikey bütünleşme yaratmış bu da sadece kar amacı güden birbirinin benzeri filmlerin üretilmesine neden olmuştur (Erkılıç, 2003: 63; Özön, 1995: 295).

1950'li yılların başında Türkiye sineması, sinema dilini öğrenmiş, kendine özgü bir sinema ortamı, çekim ve gösterim düzeneği oluşturmuştur. Sinema salonları, film çekim ve dağıtım şirketleri, laboratuvarları, çalışan ve çalıştıranlarıyla ticari bir çark kurulmuş, film üretimi ve tüketimi de bu sisteme bağlı olarak gerçekleşmeye başlamıştır (Esen, 2010: 48). Bu sebeplerle Özön, 1950'lerle başlayan on yıllık dönemi Türkiye sinemasının en önemli çağı olduğunu ve Sinemacılar Çağı'nın başlangıcı olduğunu ifade etmektedir (Özön, 2013: 195). Aydın Sayman Türkiye sinemasının, Yeşilçam'ın kendine özgü ortamını şöyle aktarmaktadır:

“Sinema o köy bizim köyümüz işiydi. Sinema Yeşilçam yarı feodal yapıdaydı bir hemşerilik vardı. Zaten gelen insanların büyük bir çoğunluğu feodal yapıdan gelmişti. Yeşilçam dediğimiz şey aslında bir köydü. İnsanlar burada yiyip içiyor, restoranı burada, barı burada, genelevi burada, pansiyonu burada, oteller burada, kahve-kumarhane burada, yapımçıların yazıhaneleri burada insanlar burada birkaç sokak içinde 24 saatlerini geçiriyorlar. Burada kazanıp burada harcıyorlar. Böyle bir yerde doğan bir zahmetleri ortak karşılayan, zorlukları da ortaklaşa paylaşan bir yapı vardı. Aşağı yukarı herkes birbirini tanırdı. Böyle küçük bir klan hayatı yaşıyordu. Bu sırada birbirini etkilemekte kolaydı. Birinin bir şikâyeti varsa bu

benimsenirdi. İstanbul'un bir kösesinde klan hayatı yaşayan 1 2 bin kişi arasında her şey sıcak samimi ve kolaydı.” (Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

1950’li yıllara kadar Türkiye Sineması, işletmecilik kökenli bir yapım/üretim biçimine sahip olmuştur. O dönem, ülkedeki sermaye birikiminin olmadığı diğer alanlarda olduğu gibi sinema sektöründe de ithalatçı firmalar yerli üretimi gerçekleştirmiştir. Üretim şeklinde belirleyici olan seyirci beğenisi ve gişe gelirleridir buradaki esas etken ticari nedenlerdir. Üretim, dağıtım ve gösterim ayaklarından oluşan sinema endüstrisi, sanayinin her üçayağını da aynı işletme yapısının gerçekleştirdiği özel bir yapı varlığını devam ettirmiştir. Aynı anda film ithalatı, dublaj, yerli film üretimi ve ihracatı, film dağıtımı ve sinema salonu işletmeciliği yapan işletmeler Türkiye’ye özgü bir model oluşturmuştur (Tunç, 2010: 32-33; Parlayandemir, 2011: 11).

Işık şefi Ali Salim Yaşar bu durumu şöyle dile getirmektedir:

“Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde Yeşilçam bir sermayeye dayalı değildir. Banka sermaye yoktur zengin bir işveren yoktur sanayi sermayesi hiç yoktur. Peki sermaye nereden gelmektedir? Yapılacak iş pazara çıkacak sinema salonunda oynayacak oradan gelen para tekrar işe yatırılacak. Yani her şey senetlerle yazılı kağıtlarla başlıyor altı ay sonra mal pazara çıkıyor satılıyor, ne kadara satılıyorsa zarar mı kar mı belli değil sonra geriye dönüp o senetler ödene biliniyorsa ödeniyor. Dolayısıyla “halk sineması” denirdi. Gişede parayı ödeyen halk oluşturuyordu sinemanın sermayesini.” (Ali Salim Yaşar ile görüşme 11.04.2018 İstanbul).

1950’lerde ortaya çıkan bölge işletmeciliği, 1960’lı yılların başında finansman kaynağı olurken ortalarından sonra üretim tarzına tamamen egemen olmuştur. Her bölgenin seyirci özelliklerinin neler olduğuna karar veren işletmecilerdir. Film yapımı doğrudan işletmecilerin verdiği avanslarla gerçekleşmesi nedeniyle büyük ya da küçük tüm yapım şirketleri işletmecilerin isteklerine bağımlı olmuşlardır. Yönetmen ya da senaristlerin “film fikri” üretme açısından önemli rolleri yoktur. Özgün çalışmalar hiç yapılmıyor olmamakla birlikte ağırlıklı olarak risksiz bulunan birbirinin benzeri filmler üretilmekteydi. Bölge işletmeleri yalnızca kâr amacı güden araçlar oldukları için filmlerin niteliğinden çok gişe başarılarına önem vermişlerdir (Abisel,1994: 100-102). Yaşar, bu durumu şöyle dile getirmektedir:

“Sanat olarak baktığımızda sinemaya kendi insanımızın problemlerini anlatma kaygısı Halit Refiğ, Metin Erksan, Osman Sedenlerle başlıyor. Onları ayrı tuttuğumuzda geriye kalan İtalyan ve Amerikan sinemasının farklı

versiyonu gibidir. İtalyan ya da Amerikan filmi gelmiştir sinema salonları dolmuştur hemen denir ki bunun aynısından bir film yapalım. Güçleri oranında aynısı yapmaya çalışırlar ve yaparlar da. Yani geçmişe bakıldığında şunu çok net görebiliriz Western filmler çıkıyor bizim kültürümüzde yok ama çok sayıda film yapılıyor. Ciddi filmler yapmak isteyenler ise edebiyata dayanıyor. 1950-1960'ların edebiyatta öne çıkan eserler sinemaya uyarlanmıştır. Sinemanın bu dönemde eksik kaldığı yön özgün eserlerin üretilmemiş olmasıdır. Ya edebiyata ya da yabancı sinemaya dayanır.” (Ali Salim Yaşar ile görüşme 11.04.2018 İstanbul).

Amerikan stüdyo sisteminin Türkiye'ye özgü farklı bir adaptasyonu olarak değerlendirilebilecek bu sistemin en büyük olumsuzluğu farklı bir film yapmak isteyen yapımcı ya da yönetmenin şansının azalmasıdır. İşletmeci talepleri doğrultusunda artan film üretimi nedeniyle benzer filmlerin yapılması ve kaliteden ödün verilmesi gerekmiştir (Özön, 2003: 95).

1960'lardan 1970'lerin ortalarına kadar süren dönem Türkiye sinemasının altın çağı olarak nitelenmektedir. Bölge işletmeciliği üretim tarzı ile artan film üretimi ve oluşturduğu pazar ile Türkiye Sineması kendi ekonomik döngüsünü oluşturmuştur. Bu üretim tarzı sayesinde yapımcı ve seyirci arasında kurulan dolaylı iletişim, seyirci talebine göre şekillenen üretimi arttırmış, Türkiye Sinema endüstrisinin iktisadi açıdan en parlak dönemi görülen bir döneminin yaşanmasını sağlamıştır (Tunç, 2012: 45; Erkılıç, 2003: 91).

Türkiye'de sinemanın kültür hayatı açısından en önemli olduğu dönem 1960-1975 yılları arasındır. Üretilen film sayısı yılda yüzlerin üzerine çıkmış, artan salon sayısı, çalışanları ve seyircisiyle önemli bir ekonomik alan ve popüler kültür biçimi olmuştur (Pösteği, 2012: 33). Ancak iç pazara yönelik üretim yapan ve kapalı bir sinema ekonomisi oluşturan Türkiye sinema endüstrisi bunun dezavantajlarını 1970'li yıllarla birlikte görmüştür. Ortadoğu bölgesinde güçlü bir sinema endüstrisiyle, iyi bir dış satım potansiyeli yaratılabilme imkânı olmasına rağmen Türkiye Sineması hem örgütsüzlük hem de yasal engeller nedeniyle ihracat girişimleri tekil olarak gerçekleşmiş ve elde edilen gelir sınırlı kalmıştır. Çekilen filmlerin ihraç edilememesi bölge işletmeciliği anlayışına bağlı kalmasına neden olmuştur bu durum kısa vadede olumlu etkiler yaratmakla birlikte uzun vadede özgün ve nitelikli yapımlarını sayısının azalmasına neden olmuştur. (Tunç, 2012: 92; Abisel, 1994: 103).

1970'lerden 1990'lara kadar uzanan süreçte üretim-dağıtım-gösterim zincirini oluşturan, Yeşilçam sistemi olarak anılan bölge işletmeciliği zayıflayıp çözülmüştür (Işığın, 2003: 33). 1970'lerin sonlarında işletmecilerin verdikleri avansların azalması, o dönemde ülkenin

içinde bulunduğu siyasal ve toplumsal koşullar nedeniyle seyircinin evinden çıkmaz olması (Abisel, 1994: 108), televizyonun halkın en ucuz eğlence aracı olan sinemanın yerini alması, renkli filme geçilmesi nedeniyle yükselen film maliyetleri sonucu film yapım sayısında hızlı bir düşüş ve bozulan ekonomik durumun etkisiyle artan enflasyon, seyircinin sinemadan uzaklaşmasına neden olmuştur (Esen, 2000: 35).

Türkiye sinema endüstrisi 1970’li yıllarda yaşadığı ağır kriz koşullarının yanı sıra seks filmleri karşısında sanatsal açıdan tamamen çözülmüştür. Kısa yoldan ucuz film yapıp kar etme amacı taşıyan bu yapımlar eleştirilmesine rağmen karlılıkları nedeniyle desteklenmiştir. Ancak seyirciye bağımlı bir üretim yapısı olan Türkiye sinema endüstrisi, yaşanan olumsuz koşullara ek olarak, seks filmlerin de etkisiyle seyircisini kaybetmiştir. Sinemayı bir endüstri olarak ayakta tutan seks filmleri aynı zamanda sinema seyircisini kaybedilmesine neden olarak finans sorunu yaratmıştır. (Erkılıç, 2003: 122). Samancılar dönemin sinemalarını şöyle anlatmaktadır:

“Ağır kriz yaşanıyordu sinemada bu dönem. Özgün filmler zaten yok denecek kadar azdı. Sonra erotik filmler yaygınlaşmaya başladı. Adı erotik film ama aslında yabancı filmlerden araya parçalar eklenerek yapılan bariz porno filmlerdi bunlar. Kimi sinemalar böyle ünlendi sonrasında bu sinemalar bir dönüşüme uğradı. Sinemaya girilmezdi kokudan kirlilikten. Beyoğlu’nda 3-4 sinema vardı gidilebilir diğerlerine gidilmezdi. Ama para kazananlar memnundu bu durumdan hiçbir şeye karışmayan kesimden de devlet memnundu.” (Menderes Samancılar ile yapılan görüşme, 05.03.2018, Ankara).

1980’li yıllarda Türkiye sineması içinde bulunduğu kriz koşulları ülkenin içinde bulunduğu ekonomik, toplumsal ve siyasal ortamdan etkilenecek daha da ağırlaşan koşullarda varlığını sürdürmeye çalışmıştır. 1970’lerin sonlarında patlak veren kriz koşulları 1980’lerde de süreklilik göstermiştir. Sektörde yaşanan daralmanın en önemli etkeni izleyici sayısındaki düşüş ve buna bağlı olarak salon sayılarında azalmadır (Scognamillo, 2003: 183; Işığın, 2003: 34).

1980 yılında üretim 68 filmle en düşük seviyededir. 12 Eylül ile birlikte kesin bir son bulan seks filmlerinin yarattığı boşluğu telafi etmek isteyen yapımcılar, arabesk türü müzikli dram filmlerine yönelmişlerdir. Bu dönemde sinema sektörünün kurtuluşunun arabesk filmlerinde görülmesi, bu türü hâkim konuma getirmiştir. Ancak sinemanın temel sorunlarında hiçbir değişiklik yoktur (Scognamillo, 2003: 183-184).

Türkiye sineması 1990 sonrasında kendi dağıtım kanallarından dışlanmıştı. 1987 yılında Yabancı Sermaye Kanunu'nda yapılan değişiklikle yabancı dağıtımçıların Türkiye pazarında aracısız olarak faaliyet göstermelerine izin verilmiştir. Hemen ardından Warner Bros (1987'de video pazarına ve 1989'da sinema filmi dağıtımına) ve UIP (1989) Türkiye pazarına girmişlerdir (Erus, 2007: 6). Amerikan film şirketlerinin Türkiye'de faaliyete geçmeleriyle birlikte, Hollywood filmleri dünya ile aynı anda Türkiye'de gösterilmeye başlanmıştır. Bu, zor durumdaki sinema endüstrisini daha da zora sokmuştur (Pösteki, 2012: 18). Amerikan sinemasının ve şirketlerinin dünya sinema sektörü üzerinde kurdukları egemenlik kaynağı Birinci Dünya Savaşı sonrası rastlamaktadır. Sinemanın gücünü fark eden Amerikan hükümeti, Hollywood'un yayılmasını desteklemiş ve iç pazarda rekabeti engelleyecek ortaklıklara karşı çıkarken, 1918'de çıkarılan bir yasayla stüdyoların uluslararası alanda iş birliği yapmalarına izin vermiştir (King 2002: 60'dan akt. Erus, 2007: 8).

Türkiye sineması 2000'li yıllara sorunlarla girmiştir. Türkiye Sinema Endüstrisinin teknik alt yapısındaki eksikliklere, mali problemler de eklendiğinde teknik kalitede aksaklıklar ortaya çıkmakta; görüntü yönetmenliği, sağlıklı bir yapımcı sektörü, sesli çekim teknolojisi, laboratuvar, stüdyo, plato gibi yokluklar sıkıntı yaratmaktadır (Pösteki, 2012: 70). Ancak bu sorunlardan bazıları eğitimli genç sinema emekçileri sayesinde çözülmüştür. Sinema okullarından yetişmiş eğitimli gençlerin sinema endüstrisinde hâkim olmaya başlamasıyla, dünya standartlarında kaliteli filmler yapılmaya başlanmıştır (Tunç, 2012: 163).

2003 yılından başlayarak Türkiye filmleri geri dönmüştür. Yüksek gişe gelirlerine ulaşan Türkiye filmlerinin sayısı artarak toplam seyirci sayısı içindeki payı %40'lara çıkmıştır. 2004 yılında beş, 2005 yılında ise yedi Türkiye yapımı film en çok seyirci çeken 10 film arasına girmiştir (Erus, 2007: 11).

2003 yılından itibaren seyircinin yerli filmlere gösterdiği ilgi, yerli film üretiminin artmasına imkân sağlamıştır. Bu artışın diğer bir boyutu ise, yerli film dağıtım şirketlerinin piyasadaki konumlarının güçlenmesidir. Bu gelişmeyle birlikte, Türkiyeli yapımcılar, yabancı dağıtımçıların egemenliğinden kurtulmaya başlamıştır. 2005 yılında Özen Film, Türk filmi dağıtımında Warner Bros'u geride bırakmıştır. Yine aynı yıl AFM, BKM, Plato Film ve Energy Productions tarafından Kenda ismi altında yerli bir dağıtım şirketi daha kurulmuştur (Erus, 2007: 11). Kenda sektöre girdiği ilk yılda dağıtım sektörünün önemli bir kısmını elde etmiş olmasına rağmen, varlığını uzun süre koruyamamıştır.

Türkiye Sineması yaşadığı kaynak sorununu, 1970'lerde seks filmleri, 1980'lerde video piyasası için filmler çekerek; 1990'ların başından itibaren ise özel televizyon kanallarına yapılan projeler ile çözmeye çalışmıştır (Pösteki, 2012: 53). 2000'li yıllarda Sinema Endüstrisi açısından durum daha iç açıcudur. Bir film için yatırımcılar sermayelerinin yetmediği durumlarda, devlet yardımı, televizyon kanallarının katkıları, sinema fonları ve sponsorluklar gibi kaynaklara başvurumaktadırlar. Televizyon bu kaynaklar içinde en yaygın ve en büyük paya sahip olanıdır. Televizyonların yayın süresini doldurmak amacıyla artan film üretimi 2000 sonrasında hızla gelişerek büyük bir değer yaratan sektör haline gelmiştir. Dizi filmlerin ulusal ve uluslararası alanlarda gördüğü ilgi film endüstrisinin dizi film üretimine odaklanan ve sinema filmlerine kaynak aktaran bir yapıya kavuşmuştur (Arslan, 2011: 24).

3.3. Türkiye Sineması'nda Dernekler ve Sendikaların Ortaya Çıkışı

Türkiye Sineması, sinemanın Osmanlı İmparatorluğu'na gelişiyle birlikte oluşmaya başlamıştır ancak 1940'lı yıllara kadar özgün yapımlar ortaya çıkaramamış, yabancı filmlerin ithalatı ve gösterimiyle işlemiştir. 1945'li yıllarda yapım faaliyetleri oluşmaya başlamış ve 1950'li yıllarda yapımların bölgelere dağıtımının artması ve kolaylaşması amacıyla bölge işletmeciliği oluşturulmuştur. 1960'lardan 1970'lerin ortalarına kadar süren Yeşilçam Sistemi bu gelişmeler üzerine oluşmuş ve ağırlıklı olarak yerli yapımların yer aldığı bir sinema dönemi yaratmıştır. 1960'lı yıllar ile üretimin artması 1961 Anayasası ile Türkiye'de yaratılan özgürlük ortamı, sendikal örgütlenmelerin önündeki engelleri kaldırarak tabandan gelen örgütlenme isteklerinin ifade edilebileceği bir alan yaratmıştır. Üretimin artışı ve yasal koşulların sağlanmasının başlangıcı olan 1950 yılının ikinci yarısından, Sinema Emekçileri Sendikası'nın kuruluşuna kadar ki işçi örgütlenmeleri ele alınacaktır.

Türkiye'de sinema, temelde teknik ve maddi yetersizliklerden kaynaklı olarak ilk yapımcılık faaliyetleri devlet kurumları aracılığı ile yerine getirilmiştir. Sinema'nın riskleri önceden kestirilemeyen bir endüstri olması ithalatçılık ve işletmecilik yapan aile şirketlerinin riskler karşısında daha fazla tutunamayarak yapımcılıktan çekilmelerine neden olmuştur. Dolayısıyla geniş bir çalışan kesimin oluşması zaman almış, 1950'lerin sonlarına doğru yerli üretimin artması ve yapımcılığın ağırlığını kazanmasıyla hız kazanmıştır. Üretim aşamasında yer alan çalışanları kapsamaya yönelik ilk örgütlenmeler 1950'lerin ikinci yarısından itibaren kurulmaya başlanmıştır. Sektöre giriş ve işçi-işveren ilişkisinin kuruluş

biçimi örgütlenmenin gecikmesinde etkili olmuştur. Yaşar, dönemin işçi işveren ilişkilerini şöyle tanımlamaktadır:

“O dönemin çalışanları hep tesadüfen girmişlerdir. Sinema aşiretler şeklindedir. Herkes bir tanıdığını almış peşi sıra tanıdıkları yapılmıştır. Örneğin ışıkçılar Urfalıdır. Urfalı bir usta vakti zamanında gelmiştir, amcasının oğlu emmisi gelmiştir, böylece aşiret şeklinde oluşmuştur. Herkes birbirini tanır ve aynı çevrede yaşar. Halkın gişede ödediği paralarla sağlanan sermaye işverenin konumunu etkiliyor. Durum böyle olunca çalışan kim işveren kim aralarındaki çelişki ne belli değil. O dönemin meşhur söylemi şudur “biz bir aileyiz, eş-dost aynı gemideyiz kaybetsek de kazanırız, kazansak da kazanırız. Gerçekten böyle midir? Böyledir. Bir sinema çalışanı parasız kalınca başka yerden para bulamazlar. Bir çerçeve de yaşıyor yine burada para bulunur. Paralı bir arkadaşı ya da paralı bir prodüktör orada kahvede oturmaktadır. Ondan borç alır durum böyle olunca çalışan ile çalıştıran arasındaki çelişme esas olmaktan çıkıyor ahbap-çavuş ilişkisine, kapalı bir toplum ilişkisine dönüşüyor. Örgütlenme sendikacılık gibi şeyler çok yabancı kalıyor bizim sektörümüze.” (Ali Salim Yaşar ile görüşme 11.04.2018 İstanbul).

Türkiye sineması emekçilerine ilişkin kesin niceliksel verilere erişim sektörün yapısı ve sigortalılık oranının düşük olması nedeniyle bugün erişim mümkün değildir. Sektör yapısı itibariyle işe giriş ve çıkışlar hızlıdır, dizi, film ve reklam çekimlerinin daimî değil parçalı işler olması ve iş bitiminde kısıtlı kesimin sahip olabildiği sigortanın da bitmesi çalışan sayısını ölçmeyi zorlaştırmaktadır. Yine de yaklaşık rakamlardan söz edilebilmektedir ele alınan dönemde çekilen filmler ve yapılan görüşmeler göz önüne alındığında Yeşilçam döneminin başlangıcında 1500-2000 kişinin sektörde yer alığı tahmin edilmektedir. Bugün için bu hesaplama yılda çekilen dizi sayısı * bir dizi için gerekli minimum işçi sayısı + sektörde olması beklenen işsiz sayısı ile yaklaşık olarak belirlenmektedir. Biçer sektörde hesaplamının şu şekilde yapıldığını söylemektedir:

Bugün yılda ortalama 50-75 dizi çekilmektedir. Bir dizinin çekilebilmesi için yaklaşık 100 kişi çalışmaktadır. Bir kişinin farklı dizilerde çalışabileceğini göz önünde bulundurursak ortalama 7.000 kişinin çalıştığını söyleyebiliriz. Yaklaşık 3.000 kişinin işsiz olduğunu ve yine yaklaşık 2.000 kişinin kendi istekleri doğrultusunda çalışmadığını söyleyebiliriz. Kaba bir hesaplama ile sektörde 10-12 bin kişinin var olduğunu söyleyebilmekteyiz.” (Melih Biçer ile görüşme,02.02.2018, İstanbul).

3.3.1. Sinema Sektöründe Kurulan Dernekler

3.3.1.1. Türk Film Dostları Derneği

Türk Film Dostları Derneği 1952 yılında Burhan Arpad'ın girişimiyle Lütfi Akad, Hüsamettin Bozok, Orhon Arıburnu, Hıfzı Topuz ve Aydın Arakon tarafından kurulmuştur. Yapılan ilk başkanlık seçiminde Burhan Arpad başkan seçilmiştir. Dernek gazetecilik, sinema ve sanat çevrelerinden çeşitli insanları da bünyesinde barındırmaktadır. Semih Tuğrul, İlhan Arakon, Asude Zeybekoğlu, Fikret Adil, Azra Erhat, Fuat İzer ve Nevzat Üstün bu isimler arasında yer alır. Sinemacılar ve gazetecilerin iş birliği ile kurulan derneğin amacı "Türk filmciliğinin sanat bakımından inkişafını ve milletlerarası filmcilik alanında mümtaz bir mevkie ulaşmasını temin etmektir. Sadece sinemacıları bünyesinde bulundurmeyen dernek sinema ve sanat çevrelerini daha yakın bir ilişki içerisine sokmayı amaçlamıştır. Bu nedenle, toplantılar yapmak, tartışmalar düzenlemek ve her yılın sonunda iyi filmleri seçerek ödüllendirmeyi planlamıştır. 1952 yılında ödül alan film Akad'ın *Kanun Namına* filmi oluyor. Filmin Türkiye sinemasındaki yerine, yurtdışında aldığı ödül ve davetlere bakıldığında farklı sanat çevrelerinin bir araya geldiği bu dernekte amaçlanan etkinin yaratıldığı görülmektedir. Dernek bu etkinliğini 1955 yılına kadar sürdürmüştür (Şener, 1970: 64; Akad, 2016: 131-132).

Derneğin sanatsal çalışmalara verdiği önem farklı sanat çevrelerini bir araya getirmekle sınırlı kalmamış, dernek bünyesinde 1955 yılında Türkiye'de sinemanın gelişmesi önündeki engellere ilişkin bir raporda hazırlanmıştır. "Türk Filmciliği ve Kalkınması İçin Halli Gereken Meseleler Hakkında Rapor" isimli bu çalışma yayınlanmış ve resmî kurumlara sunulmuştur. Bu rapor sinema sektörüne ilişkin geniş kapsamlı ilk çalışmadır. Rapor'da yabancı film ithaline sınır getirilerek yerli yapımcılığın artırılması savunulurken bunun "tüm işleri düzenleyecek, uygulayacak ve etkin bir şekilde kontrol edecek" Milli Sinema Merkezi kurulması yoluyla yapılması tahayyül edilmektedir. Bununla birlikte rapor çalışma yaşamını düzenlemeye yönelik önerilere de yer vermektedir. Raporda "*Stüdyolarda, film laboratuvarlarında ve dublaj stüdyolarında çalışanların can ve mal kayıplarını önleyecek sıkı güvenlik önlemleri alınması*" ve "*Türk filmciliği ve sinemacılığın çeşitli kademelerinde çalışan artist ve teknik elemanlarla, prodüktörlerin ve film ithalatçılarının mesleki teşekküller halinde bir araya getirilmelerine olanak hazırlanmasının gerekliliği*" ortaya konulmuştur (Korkmaz,1999: 40-47). Rapor hazırlanışı bakımından kapsamlı ve yararlı

olmasına karşın meclis başkanlığına, bakanlıklara, milletvekillerine ve belediye başkanlarına yapılan sunumlar nihayetinde elle tutulur bir sonuç alınamamıştır. Şener raporun beklenen sonucu getirmemesinin de katkısıyla derneğin "sinemada bolca rastlanan çatışmaların pençesine düştüğünü" belirtmiştir. Nitekim Burhan Arpad'ın yorgunluğu sebebiyle başkanlıktan çekilerek yerine Semih Tuğrul'un gelmesiyle tasfiye dönemi başlamıştır. Dolayısıyla derneğin 1950'lerin sonlarına doğru yine üyeler arasında çıkan anlaşmazlıklar sonucu dağılma dönemine girdiği söylenebilir (Şener,1970: 64-65; Akad, 2016: 132; Çetin, 2010: 93).

3.3.1.2.Türk Sinema Sanatçıları Derneği

Üretilen film sayısının artmasıyla birlikte sektördeki bozukluklar ve haksızlıklarda artmıştır. Artan bu sorunlar karşısında Metin Erksan ve Lütfi Akad sektördeki bozuklukları düzenlemek amacıyla Türk Sinema Sanatçıları Derneği'nin kurulmasına öncülük etmiştir. Derneği'nin kuruluş tarihine ilişkin farklı açıklamalar bulunmaktadır. Lütfi Akad derneğin 1959 yılında, Metin Erksan ise 1957 yılında kurulduğunu söylemektedir. Nijat Özön'ün kronolojisinde ise derneğin 1959 yılının Şubat ayında kurulduğu belirtilmektedir. Erksan 1957 yılının son aylarında kurulan derneğin geçici idare heyetinin 1957-1958 kışını iç tüzük hazırlamakla geçirdiğini, yaz aylarının çalışma dönemi olma sebebiyle eylemsiz geçirildiğini 1958-1959 kışı başında ise idare heyeti seçimi yapılarak faaliyetlerin başladığını söylemektedir. Bu nedenle derneği kurma çalışmaları 1957 yılında başlamışken, kuruluşun tamamlanarak faaliyete geçmesinin 1959 yılını bulduğu söylenebilir (Akad, 2004: 307; Özön,1968: 42'den akt. Çetin, 2010: 98).

Akad kendilerini örgütlenmeye iten ortamı şu sözlerle dile getirmektedir: "Sinema piyasası çok hareketli, Anadolu'da birçok yeni sinema açılmış, bölgelerde dağıtım işletmeleri kurulmuş, yeni yapımevleri kuruluyor. 1958 yılında 81 film çevrilmiş, birinci merhalede bir filmin dört yıllık ömrü var onlarda sayıldığında sinemalarda dolaşan üç yüze yakın film var. Bu filmlere oyuncu, ışıkçı, çekim alanı işçisi, yönetmen, görüntü yönetmeni, yardımcıları, yapımcı, figüranlar ve daha birçok insan gerek. Akın akın her tür insan geliyor. Başarıp kalanlar, başaramayıp gidenler ve her şeye rağmen inatla kenarda direnenler oluyor. Bu karmaşa içinde kaçınılmaz olarak çekişmeler, tatsızlıklar, her türlü haksızlıklar yaşanıyor. İşe gelmeyen oyuncular, parası ödenmeyen işçiler, işi yarım bırakan ışıkçılar, birbirlerinden konu çalan senaryocular, filmleri hatalı teknikle bozan stüdyolar, oyuncuların

başyazılarda ve afişlerde isim önceliği haksızlıkları gibi bitmez tükenmez sorunlar yaşanıyor" (2016: 217).

Bir dernek kurma kararı alan Erksan ve Akad öncelikle en deneyimli meslektaşları olan Baha Gelenbevi'ye başvurmuş, onun imzasını taşıyan bir bildiri hazırlayarak Beyoğlu'nun her köşe bucağına, yazıhanelerine ve iş beklenen kahvehanelerine dağıtmışlardır. Bu bildiri;

"T.S.S.D. Türk Sinema Sanatçıları Derneği

Sayın Meslektaş,

Başlıca gayesini tüzüğümüzde belirttiğimiz gibi şu yolda özetleyebiliriz: Türk sinemasını çağdaş bir seviyeye ulaştırmak... Başboş bir düzensizlik içinde sürüp giden mesleğimizi düzenlemek, sinema sanatını meslek edinmişlere bir meslek haysiyeti sağlamak ve bunu korumak... Derneğimiz gerek hükümet gerek karşılıklı menfaatler bakımından Türk Film Prodüksörleri nezdinde teşebbüse geçebilecek yegâne sözcüdür. Sizi de meslektaş ekseriyeti arasında ve üye olarak görmekle şeref duyacağımızı bildirmek isteriz.

Saygılarımızla.

TSSD İdare Heyeti Adına Başkan Baha Gelenbevi'dir (Akad,2016: 218)."

Türk Sinema Sanatçıları Derneği tüm meslektaşlarını üye olmaya davet etmiş ve dernek tüzüğünde meslektaş-üye olabilmek için belirli koşulların sağlanması beklenmiştir. Bu koşullar:

A-1950 yılından evvel bu meslekten olmak

B-1950 yılından bu yana mesleğiyle ilgili üç işi tamamlamış olmak

C-Yukarıdaki işleri başkasının hesabına yapmış olmaktır (Erksan, 1959: 33).

Türk Sinema Sanatçıları Derneği meslek bünyesinde sayılmayı belirli kıstaslara bağlayarak bir standart oluşturmayı hedeflemiştir. Verilen kıstaslar arasında verilen işlerin başkası hesabına yapılmış olması vurgusu oldukça önemlidir. Ücretli çalışanları kapsama aldığını göstermektedir. Nitelikli işgücünün mesleki zorunluluk olarak kabul edilmesi mesleki standartları yükseltirken, kıdemli işgücü de korunmaya alınmıştır. Nitelsiz iş gücünün

sektörde çalışmaması amaçlanırken bu madde mesleğe yeni girenleri korunmasız bırakmıştır. Bunun yanı sıra dernek tüzüğünde mesleki tanımlar yapılmıştır:

1.Rejisör: Senaryoyu görüntü olarak ve film diliyle gerçekleştiren ve bu işin bütün sorumluluğunu taşıyan kimsedir.

2.Foto Direktörü: Bir filmin fotoğrafik bütün sorumluluğunu taşıyan kimsedir.

3.Senaryo Yazarı: Belli bir konuyu filme alınmış gibi görüntü olarak yazıyla gerçekleştiren kimsedir.

4.Film Müzisyeni: Filmin dramatik yapısını o film için yaratılmış müzik yoluyla değerlendiren bestecidir.

5.Ar Direktör: Bir filmin yer ve zaman bakımından estetik bütünlüğünü sağlayan kimsedir.

6.Baş Asistan: Rejisörün gerçekleştirdiği iş bakımından her türlü yardımcısıdır.

7.Kameraman: Foto direktörünün gerçekleştirdiği iş bakımından her türlü yardımcısıdır.

8.Editör: Bitmiş bir filmin parçalarını bir bütünel görünen ve film dilinde pürüzsüz bir deyiş ararken bu yolda yaratıcı güç gösteren kimsedir.

9.Prodüksiyon Müdürü: Filmi düşünce olarak yaratan ve bunun gerçekleşmesi için gereken bütün yetenekleri sağlayarak sonuca götürendir.

10.Film Aktörü: Filmin dramatik yapısını sağlayan kişileri tam anlamıyla temsil eden kimsedir. Filmin dramatik yapısını sağlayan kişiler şunlardır:

a. Genç: Kadın-Erkek,

b. Baş: Kadın-Erkek,

c. Kompozisyon: Kadın-Erkek (Türk Sinema Sanatçıları Derneği Tüzüğü, 1959: 7-8).

Mesleki tanımlar ilk kez Türk Sinema Sanatçıları Derneği tarafından yapılmıştır. Sinema sektörüne bir düzenleme ve standart oluşturma amacı taşıyan bu adımlar derneğin, kendisini Türk Film Prodüksiyonları karşısında tek sözcü olarak tanımlayarak tüm çalışanların film yapımcılarıyla tek tip anlaşma yapmaları için prototip bir anlaşma örneği hazırlamasıyla sendika benzeri bir çalışma anlayışı içerisinde olduğunu göstermektedir (Çetin, 2000: 100).

Erksan derneğin çalışmalarının bunlarla sınırlı kalmadığını belirtmiştir. Dernek; kanun, dil, telif hakları, kültür ve prodüksiyon komisyonları oluşturarak ilgili alanlarda çalışmalar yapmıştır. Kanun komisyonu Türk Film ve Sinema Kanunu'nun gerçekleşmesi yolunda

devlet organlarıyla yapılacak karşılıklı temaslar için malzeme biriktirmiş, prodüksiyon komisyonu sinema sanatçılarının film yapımcılarıyla tek tip anlaşma yapmaları için prototip bir anlaşma örneği hazırlamıştır. Dil komisyonu çeşitli meslek kollarında çalışan sinema sanatçılarını ortaklaşa bir sinema diline bağlamak, teknik ve pratik bir sözlük hazırlamak için çalışmış, en yüklü komisyon olan kültür komisyonu ise sansür talimatnamesinin maddelerini kanun komisyonu yararına yorumlamak, meslek kursları için çalışmak, sinema dergisi çıkarmaya hazırlanmak gibi çalışmalarda bulunmuştur. Telif hakları komisyonu ise yabancı ülkelere sinema sanatçılarını ilgilendiren telif haklarıyla ilgili kanunları getirtmeye çalışmaktadır (Erksan, 1959: 33-34). Burada en dikkat çekici faaliyetler dil komisyonunun meslek standardı geliştirmek için yaptığı çalışmalar ve prodüksiyon komisyonunun yaptığı prototip anlaşma örneğidir. Erksan film yapımcılarıyla yapılacak toplantıda iki tarafça da kabul edilirse tek tip anlaşmanın derneğin en büyük başarısı olacağını söylemektedir (Çetin, 2000: 100).

Yapımcılar ve çalışanlar arasındaki sorunların çözümü için Türk Filmciliği Birleşik Kurulu kurulmuştur. Bu kurulda Türk Sinema Sanatçıları Derneği ve Türk Film Prodüksiyoncuları Cemiyeti bulunmaktadır. Kurul çalışanları yapımcılara karşı korurken, yapımcıları da çalışanlara karşı korumaktadır. Nitekim kurulun baktığı ilk olay Atlas Film'in oyuncu Orhan Günşiray'ın sete sürekli geç gelmesi ve yapımcıyı zarara sokması üzerine yaptığı başvurudur. Günşiray özür dileyip tekrarlanmayacağı garantisini vermesiyle bir ihtar olarak kurtulmuştur. İhtara göre Günşiray'ın aynı suçu tekrarlaması halinde Türk Filmcileri Birleşik Kurulu üyesi yapımcı ve sinema çalışanlarından hiçbiri Orhan Günşiray'ın bulunduğu filmlerde çalışmayacaktır (Akad, 2016: 218-219).

Türk Sinema Sanatçıları Derneği ücretli çalışanların oluşturduğu geniş katımlı ilk meslek örgütüdür. İlk kez meslek tanımları yapmaları, sektörde çalışmayı kıdem temelinde koşullara bağlamaları ve en önemlisi yapımcılar karşısında varlıklarını kabul ettirerek takım sözleşmesi yapmaya çabalamaları bakımından bir sendikanın işlevlerini üstlenmiş bir örgüttür. Ayrıca çeşitli meslek kollarında çalışanları ortak bir sinema diline bağlamak için yapılan çalışmalar derneğin profesyonel örgütlerin işlevlerini de taşıdığını göstermektedir (Çetin, 2000: 100).

Türk Sinema Sanatçıları Derneği sinema sektöründe kısa sürede başarılı çalışmalar yapmıştır, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbe'siyle kapatılmıştır (Akad, 2016: 238).

3.3.2. Sinema Sektöründe İşçi Sendikaları

3.3.2.1. Film Teknisyen ve İşçiler Sendikası

Film Teknisyen ve İşçiler Sendikası 12.12.1954 tarihinde Lazar Yazıcıoğlu (Görüntü Yönetmeni), Şevket Kıymaz (Işıkçı), Mehmet Erol (Laboratuvarcı), Mustafa Kent (Senkroncu), Sezai Elmaskaya (Montajcı), Hüsamettin Eryılmaz (Işıkçı), Kazım Koşkan (Laboratuvarcı), Metin Miroğlu (Senkroncu) tarafından kurulmuştur. Film Teknisyen ve İşçiler Sendikası sinema alanında kurulan ilk sendikadır aynı zamanda sinema çalışanlarının oluşturduğu ilk İstanbul merkezli mesleki örgütlenmedir. Sendika amaçlarını tüzüklerinde "Üyeler adına genel sözleşmeler akdetmek" ve "İşverenler sendikaya bağlı işçilerinin ücretlerini rayiçten aşağı düşürmek teşebbüsünde buldukları takdirde toplulukla iş ihtilafını tetkike yetkili merci ve hâkim kurullarına başvurmak ve yüksek hâkim kurullarına başvurmak" olarak belirtmiştir. (Film Teknisyen ve İşçiler Sendikası Ana Tüzüğü, 1954). Sendika genel sözleşme yapmak ve taban ücretleri sektörde uygulanır kılmayı amaçları arasında saymakla birlikte anlaşmazlık durumunda bir çözüm yolu olarak grevi işaret etmemektedir. Bunun nedeni sendikanın anlaşmazlık durumunda pasif bir yapı sergilemesi değil, 1947 yılında çıkan 5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun'un umumi mukavele yapma olanağı vermesine karşın, grev hakkı ve grevin yasak olduğundan doğrudan bahsetmemekle birlikte 3008 sayılı İş Kanunu'na atıfta bulunarak grevin suç sayıldığını belirtmesidir (Mahiroğulları, 2015: 155).

Sendikanın kurucularını ağırlıklı olarak laboratuvar çalışanları oluşturmaktadır ve sendika tüzüğünde fiilen film işlerinde çalışan teknisyen, işçi veya bu iş koluna yardımcı işlerde çalışanların üye olabileceği belirtilmiş olmasına karşın kurucuların işveren gibi gördükleri yönetmenler ve sinema makinistlerini sendikaya üyeliğine kabul edilmemiştir (Erksan, 1959: 32). Sinema çalışanlarının hepsini kapsamına almayan sendika kendi örgütlülük alanını kısıtlamıştır bunun yanı sıra 5018 sayılı Sendikalar Kanunu ile 3008 sayılı İş Kanunu'nun yarattığı kısıtlı sendikal faaliyet alanı içerisinde kurucularının da tecrübesizliği sonucu sendika hiçbir faaliyette bulunmadan kapanmıştır. Erksan'a göre dönem koşulları değerlendirildiğinde sendikanın faaliyetleri baştan kısıtlı görünümde (Erksan, 1959: 32).

3.3.2.2. Türkiye Sinema İşçileri Sendikası (Sine-İş)

1961 Anayasası'nın yarattığı göreceli özgürlük alanı Türkiye İşçi Partisi ve İşçi Sendikaları Birliği'nin kurulumu ile yakın zamanda "toplu sözleşmelerin bile yapılabileceğinin" konuşulduğu, sendikalar için yeni bir dönemin başladığını işaret eden 1962 yılında Metin Erksan ve Lütfi Akad "mesleklerine çeki düzen vermek için etkisi her zaman sallantıda olan dernek yerine ağırlığı olan bir sendikanın daha faydalı olacağı" düşüncesiyle Türkiye Sinema İşçileri Sendikası'nı kurmaya karar vermiştir (Akad, 2016: 238). Yaşar'a göre sendikanın kuruluş amacı farklıdır bunu şöyle dile getirmiştir:

“Türkiye İşçi Partisi kuruldu. Hayatı değiştirmek isteyen iddialı bir parti. İşçileri iktidara getirmek istiyor. Sinema herkesin ilgilendiği büyülediği bir alan TİP sinemada örgütlenmek istiyor. Sinemanın aydınları TİP'in örgütlenmesinden önce kendimiz bir sendika kuralım ve onları sokmayalım dediler. Metin Erksan önderliğinde Sine-İş kuruluyor. Savunulacaksa bir şey biz savunuruz siz dışardan gazel okumayın diyorlar.” (Ali Salim Yaşar ile görüşme 11.04.2018 İstanbul)

Metin Erksan başkanlığında 13 kişilik bir heyet tarafından 31 Ekim 1962 tarihinde otel, lokanta ve eğlence işkolunda faaliyet göstermek üzere İstanbul'da Türk Sinema İşçileri Sendikası (Sine-İş) ismiyle kurulan sendikanın 17 Şubat 1964'de yapılan 2. genel kurul toplantısından sonra ismi Türkiye Sinema İşçileri Sendikası (Sine-İş) olarak değiştirilmiştir (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1998: 61).

1963 yılında Toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt kanunu çıkarılmış olmasına rağmen Sine-İş 1 yıl boyunca toplu sözleşme alanında bir çalışma yapmamıştır. Ertem Görenç ve Lütfi Akad bu alanda çalışmalar yapmak için bir araya gelmişlerdir ancak dönem koşullarında sinema emekçilerinin kanun kapsamında geçici işçi olarak tanımlanması deneyimsiz sendikacılar için sorun yaratmıştır. Bununla birlikte Akad, Maurice Barry'nin Fransa'dan gönderdiği toplu sözleşme örneğini tercüme ederek Türkiye koşullarına uygun olarak revize etmiştir. Bu sözleşme örneği ile birlikte sendikaya üye olsun olmasın bütün stüdyo çalışanlarına bir toplu sözleşme söz konusu olduğunda, işverenden ağırlıklı taleplerini yazarak sendikaya teslim edilmesi istenmiştir. Bu istek işçiler tarafından beklenmedik bir ilgiyle cevaplanmıştır. Bu yanıtlar yapılacak toplu sözleşmenin hedeflerini de belirlemiştir. Sendikal deneyim yetersizliklerini temelin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kapatmak amacıyla DİSK başkanı Kemal Türkler ve Lastik-İş Başkanı Rıza Kuvas'tan yardım alınmıştır. 1964 yılıyla birlikte başkanlığa stüdyo çalışanı olan Davud Ergün getirilmiş ve hazırlıklar tamamlanmış, Acar

Film, Lale Film, Erman Film ve İpek Film Stüdyosu çalışanları adına toplu iş sözleşmesi görüşmelerini başlatmıştır. Bu görüşmelerde uzlaşma alanı en problemlili alan görev tanımları olmuştur. Yapılan işlerin tanımlanması ve kadroya geçirilmesi iş bölümü ve mesleki uzmanlıkları tanımlayacak ve bu tanımlanan alanlara ilişkin ücretler belirlenecektir. Böylelikle kimin hangi işi yaptığı ve ne kadar ücret aldığı açık olacaktır. İşverenler buna şiddetle karşı çıkarak eski sistemi devam ettirmek istemişlerdir. Kadroların belirsizliği bir işçiye çeşitli işler yaptırma olanağı tanırken, ücreti düşürecek aynı zamanda işçileri birbirlerine rakip haline getirecektir. Üç gün süren görüşmeler sonucu küçük tavizlerle bu madde kabul edilmiştir. Altı çalışanlı Ar Film Stüdyosu sahibi Nuri Ada sendikaya ve toplu iş sözleşmesine karşı çıkmış bunun sonucunda stüdyoda greve gidilmiştir. İşverenin geri adım atmaması üzerine grev stüdyonun kapanmasıyla sonuçlanmıştır. 21 Aralık 1964'te toplu iş sözleşmesi bütün stüdyolarla imzalanmıştır (Akad, 2016: 238-285).

Sendikanın bu dönemdeki bir başarısı da Türkiye'de çekilen yabancı filmlerin vergi indiriminden yararlanmak amacıyla Türk filmleri arasında yer almasını engellemek olmuştur. Bu amaçla bir komisyon kurularak Türk filmlerinin niteliklerini belirleyen; mali açıdan sermayenin en az ne oranda olması gerektiği, sanat açısından yönetmenin, senaryo yazarının, oyuncularının katkı paylarının, yurt içinde gerçekleşiyorsa çekim alanına çalışanlara kadar teknikerlerin oranlarını da kapsayan oldukça karmaşık ama hiçbir boşluk bırakmayan bir çalışma yapılmıştır (Akad, 2016: 251).

1967 yılında stüdyo işçileri dışında çekim ve yapım çalışanlarını da sendika kapsamına almak için yeni bir örgütlenmeye ihtiyaç duyularak 27 Ağustos 1967 tarihinde bir kongre düzenlenmiştir. Kongrede Davut Ergün kendi talebiyle başkanlıktan çekilmiş Ertem Göreç çekişmesiz şekilde başkan olmuştur. Sendika içerisinde bir kesim yeterli imzayı toplayarak tekrar bir kongre yapılmasını talep etmiştir. Bu nedenle 1 Ekim 1967 yılında kongre tekrardan toplanmıştır (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1998: 61). Kongre'de başkanlığa Semih Tamerler seçilmiştir. Ancak kongrede sendika başkanı seçimi dışında sorunlar da yaşanmış yıldız oyuncuların işçi değil sanatkar olduklarına ilişkin bir telgraf gelmiştir:

"Biz aşağıda imzası bulunan aktris ve aktörler kanun karşısında esasen işçi olarak değil serbest meslek erbabı kabul edilen kimseler olarak (...) Sine-İş sendikasıyla hiçbir ilgimiz olmayacağını beyan ederiz. (...) Ayhan Işık, Fatma Girik, Sadri Alışık, Filiz Akin, Cüneyt Arkın, Belgin Doruk, Necdet Tosun, Tanju Gürsu, Çolpan İlhan, Behçet Nacar, Selda Alkor, Muhterem Nur, Figen Say,

Önder Somer." Akad'a göre esas şaşırtıcı olanın bu telgrafın büyük alkışla karşılanmış olmasıdır (2016: 330; Akbıyık, 2011: 60).

7 Mayıs 1974'te sendika üye sayısı 765 olarak çalışma bakanlığına bildirilmiş olmakla birlikte 19 Mayıs 1974'e gelindiğinde 6 yönetim kurulu üyesinden başka üyesi kalmamıştır. 2821 sayılı kanunun geçici 1. Maddesi uyarınca 31 Mayıs 1984'te sendika münfesihi sayılmıştır (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1998: 61).

Yaşar, sendikanın çalışma yaşamında hissedilir bir etki yaratamadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Sendika var ama biz duymadık. Sonra kongreye davet edildi herkes. Uğur filmin ofisinde Sine-İş'in kongresi toplandı başkanlığına Şerif Gören geldi. Kongre bitti Şerif Gören Yılmaz Güney'le Endişe filmini çekmeye gitti. Sendika faaliyetsiz kaldı ve derin bir uykuya daldı. Çalışma yaşamında etkisi hissedilmedi. Çalışma prensiplerine ilişkin bir bildiri yayınlandı ama bu bildiriye de uyulmadı." (Ali Salim Yaşar ile görüşme 11.04.2018 İstanbul)

Sine-Sen Yönetim Kurulu Üyesi Melih Biçer, ise sendikanın konumunu şöyle anlatmaktadır:

"Sinema İşçileri Sendikası önemli bir ortak mücadele alanı yaratmıştır, toplu iş yerleri olan stüdyolarda çalışanların haklarını savunmuşlar, kısmi de olsa haklar elde edilmiştir." (Melih Biçer ile görüşme, 02.02.2018, İstanbul).

Türkiye sineması çalışanlarının oluşturdukları ilk uzun süreli sendika Türkiye Sinema İşçileri Sendikası'dır. Toplu iş sözleşmesiyle stüdyo çalışanları önemli kazanımlar elde etmiş olmakla birlikte ne kazanımlar ne de sendika kalıcı olamamıştır. Sinema endüstrisinin sendikayla ilişki kurmaya başlama yılları olması işçi ve işveren arasında o döneme kadar fazla şiddetli olmayan gerginliğin artmasına neden olmuştur. Artan gerginliğin karşısında sendika beklediği gibi önce stüdyo çalışanlarını sonra yapım ve çekim aşaması çalışanlarını kapsayacak bir örgütlenme yapısını oluşturamamıştır. Dolayısıyla işverenlerin sendika karşısı faaliyetleri karşısında güçlü bir örgütlülük sağlayamamıştır. Ayrıca sendikanın yönetimi konusunda çıkan anlaşmazlıklar 1967 tarihinde kurucuların ve onların çizgisindeki büyük bir kitlenin sendikadan kopmasına neden olmuştur. Sendikal faaliyetlerin farklı sendikaların destekleriyle yürütülmesi, profesyonel anlamda yürütülmemesi faaliyetlerin istikrarlılığını engellemiştir. Bunlarla birlikte sendikanın dağılımadaki en önemli nedenin taban desteğine ulaşamamış olması söylenebilir. Sendikanın kurucularının ve faaliyet dönemi boyunca aktif olan kişilerin ağırlıklı olarak yönetmenler olduğu görülmektedir.

Sendika tabandan gelen bir motivasyonla kurulmamıştır. Bir başka deyişle sendikanın faaliyetleri çalışanlar genelindeki talepler tarafından değil birkaç yönetmenin bireysel çabalarının itkisiyle gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla çalışanlar tarafından sahiplenilmeyen sendika kalıcı olamamıştır (Çetin, 2010: 110-111).

3.3.2.3.Türkiye Sinema Film İşletme İşçileri Sendikası (Sİ-Fİ-İŞ)

21 Şubat 1966'da İzmir'de, güzel sanatlar işkolunda Sİ-Fİ-İŞ (Ege Bölgesi Sinema Film İşletme İşçileri Sendikası) ismiyle, Nazım Oymakbaşı, Abdürrahim Şekeroğlu, Berhan İnal, Abdühavit Kalkan, Selim Us, Cemil Ak, Erdinç Yuşu, Ahmet Yalçın, Ahmet Kolacak, Remzi Demirkol ve İbrahim Tosun tarafından kurulmuştur (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi,1998: 60).

16 Mayıs 1966 tarihli olağanüstü genel kurulunda Çalışma Bakanlığı'nın isteği doğrultusunda tüzük değişikliği yapılmıştır. 26 Eylül 1966 tarihinde Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan yazı ile sendikanın Türk-İş'e üye olabilmesi için milli tip sendika haline gelmesi gerektiği bildirilmiştir. Bu nedenle 30 Mart 1967 yılında yapılan genel kurulda sendikanın adına Türkiye ibaresi eklenerek sendika milli tip sendikaya dönüştürülmüş ve oy birliği ile Türk-İş'e üye olunmuştur. 21 Eylül 1969 tarihinde yapılan olağanüstü genel kurulda sendikanın, üyelerinin faaliyette bulunmaması ve hiçbir gelirin olmaması nedeniyle fes edilmesine karar verilmiştir (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi,1998: 60).

Üç yıldan biraz fazla süre faaliyet gösteren sendika üzerindeki devlet kurumları etkisi ağırlıklı olarak hissedilmektedir. Çalışma yaşamını düzenleyici üç farklı taraf olan devlet, işveren ve sendika yapısı ihlal edilmiş, devletle kurulan yakın ilişki sendikanın tarafsızlığına gölge düşürmüştür. Sendika bir faaliyette bulunmadan kapanmıştır.

3.3.2.4.Türkiye Perde ve Sahne İşçileri Sendikası (SİF-İŞ)

2 Eylül 1966 tarihinde, güzel sanatlar işkolunda faaliyet göstermek üzere, Nihat Nevzat Gökçen, Yuda Yağbes, İsmail Konca, Hayrettin Gülnar ve İbrahim Güzayın tarafından Sif-İş (Türkiye Sinema Tiyatro Film ve Stüdyo İşçileri Sendikası) adıyla İstanbul'da kurulmuştur. 13 Eylül 1966'da yapılan ilk genel kurulda, sendikanın Türk-İş'e ve International Confederation of Free Trade Unions'a bağlı Dünya Perde ve Sahne İşçileri

Federasyonu ile Avrupa Film ve Televizyon Teknisyenleri Birliği'ne üye olması kararlaştırıldı. Ancak Türk-İş'e üye olunmadı. 1972 yılında isim değişikliği yapıldı yine. 1972 yılında eski haline çevrildi. 1979 tarihli genel kurulda seks filmleriyle mücadele edilmesi ve üyelerin sosyal güvenlik işleri ile daha aktif ilgilenilmesi istendi. 23 Mayıs 1984 tarihinde genel kurulu toplamadığı, tüzük ve teşkilatlarını düzenlemediği için İstanbul valiliği tarafından münfesihi sayılmıştır. Sendikanın üye sayısı yıllara göre; 1972'de 96, 1973'de 102, 1975'te 110, 1976'da 155, 1977'de 224, 1980'de 462'dir. On sekiz yıl faaliyette kalan ve yapılan her genel kurulda seçilen tek başkan tarafından yönetilen sendikanın üye sayısı sınırlı kalmış, faaliyetlerine ilişkin bilgi bulunamamıştır (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi,1998: 60).

3.3.2.5. Türkiye Film İşçileri Sendikası (TFİS)

12 Şubat 1970 'te İstanbul'da otel, lokanta ve eğlence işkolunda, Film-İş (Türkiye Film İşçileri Sendikası) adıyla, Nazif Taştepe, Ali Kaba. Şahabettin Işık, Nevzat Ölçer, Nurcan Erkmen, Necle Akbaş, Yaşar Aslan Koçer, Hayrettin Hiçyorulmazlar, Talia Saltı ve Nermin Özses tarafından kurulmuştur. 1978 yılında yapılan genel kurulda kısa adı TFİS olarak değiştirilmiştir. Sendika 1978 yılında DİSK'e üye olmuş ardından 1980 yılında kendini feshederek Sine-Sen'e iltihak etmiştir (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi,1998: 218).

TFİS, Sine-Sen'e üye olmadan önce işlerlik gösterdiği on yıllık süre boyunca sektörde işlerlik kazanmamış bir sendika olarak değerlendirilmektedir (Abisel,1994: 124). Sendika Başkanı Nazif Taştepe'nin 1974 yılında yaptığı basın açıklamasında durumdan şöyle söz etmektedir:

"Dört yıldır Türkiye Film İşçileri Sendikası başkanayım. 1500 üyemiz olduğu halde bunların ancak 35'ini sigortalı yapabildik. Erman Film, Melek Film, Acar Film gibi firmalar bu 35 işçinin sigortasını ancak çalıştıkları vakit yatırıyorlar. Geri kalan firmalar ise, bütün çabalarımıza ve Çalışma Bakanlığı'nun baskısına rağmen geçici sigorta yaptırmaktan kaçınıyorlar. Çalışan elemanların başlıca sorunlarından biri de işyerlerinde fazla mesai yapmaları, doğru dürüst yemek verilmemesidir. İşçiler haftanın ancak üç günü çalışabiliyorlar, geri kalan günler boşta kalıyorlar. Aldıkları yevmiye tatminkâr değil. Günlük geçimlerini dahi bu gelirle sağlayamıyorlar." (Taştepe,1974: 11).

Üretimin artması çalışma koşullarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun yanı sıra sektör çalışanları arasındaki ücret farklılıkları orantısız farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Teknik işgücü risklere karşın sigortasız ve giderek kötü koşullar altında çalışırken, yıldız

oyuncuların ücretlerinde aşırı artışlar olmuştur. Yönetmen ve yönetmen yardımcılığı gibi bazı meslek gruplarının çalışma koşullarındaki iyileşmeler çalışanlar arasındaki birlik anlayışına zarar vermiş iç gerilimlerin oluşmasına neden olmuştur. Sendikanın çalışma koşullarına iyileştirmeye yönelik çabasının yetersiz kalması yeni örgütlenme arayışları yaratmıştır (Çetin, 2000: 114).

3.3.2.6. Türkiye Film Emekçileri Sendikası (Film-Sen)

Yıldız oyuncu, yönetmen ve yönetmen yardımcılığı gibi bazı meslek gruplarının çalışma koşullarındaki iyileşme diğer meslek gruplarının bu iyileşmeden yararlanamaması bilakis çalışma koşullarının daha da ağırlaşması farklı bir örgütlenme ihtiyacı yaratmıştır. Türkiye Film Emekçileri Sendikası (Film-Sen) bu ihtiyacı karşılamak amacıyla 1974 yılında kurulmuştur. Kurucuları 1- Şerif Gören (Kurgucu), 2- Muzaffer Hiçdurmaz (Reji asistanı), 3- İsmail Kalkan (Kurgucu), 4 –Taner Erdemir (Prodüksiyon amiri), 5- Erol Batıbeki (Işık şefi), 6- Necdet Buvan (Set âmiri), 7- Rıdvan Varol (Işık şefi), 8- Halil Dede (Set işçisi), 9- Avni Turan (Prodüksiyon amiri), 10- Hakan Akyol (Set işçisi)'dur (Çetin,2000: 114; Yedinci Sanat,1974a: 14).

Türkiye Film Emekçileri Sendikası "*setlerde çalışanları sigortalamak*" amacıyla kurulmuştur. Şerif Gören sendikanın gayesini "*İNSANCA ÇALIŞMAYI, İNSANCA YAŞAMAYI, SOSYAL GÜVENLİĞİMİZİ ve HAYSİYETİMİZİ tek bir vücut halinde inançla, yürekle sağlamak*" olarak belirtirken "*Emeğimizden başka satacak hiçbir şeyimiz yoktur.*" diyerek sendikaya olan ihtiyacın zorunluluğunu dile getirmiştir. Gören sendikanın sektörün tamamını değil menfaat birliği olan işkollarını kapsamına aldığını belirtmiştir. Kapsama alınan iş kolları şunlardır: 1.Yevmiyeli Oyuncular, 2.Set Teknisyenleri, 3.Işık Şef ve Yardımcıları, 4.Prodüksiyon Amirleri, 5.Ar Direktörler, 6.Dekor İşçileri, 7.Makyörler, 8.Kostümcüler, 9.Asistanlar (reji ve kamera), 10.Kameramanlar, 11.Film Stüdyosu İşçileri. Belirtilen bu çalışma alanları dışında kalan yönetmen, yıldız oyuncular ile senaristler sendika kapsamına alınmamıştır (Yedinci Sanat, 1974a: 16).

Türkiye Film Emekçileri Sendikası'nı geçici genel başkanı Şerif Gören üye sayısının şimdiden 400'e ulaştığını ancak bu sayının 500'ü geçemeyeceğini, çünkü belirli bir iş kolunda örgütlendiklerini ama yine de sendikaların bir işkolunda çalışan işçilerin bütünü temsil etmediği bir durumda işveren karşısında güçsüz kalacağını söylemekte bu nedenle bütün Yeşilçam işçilerini sendikaya üye olmaya davet etmektedir (Yedinci Sanat,1974a: 14).

Türkiye Film Emekçileri Sendikası kurulduğu yıl, Türkiye'de çevrilen *Le Orme* isimli bir İtalyan filmde çalışan sekiz üyesi için, Lale Film'in firma temsilcisi İlham Filmer'le bir takım sözleşmesi imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre; çalışma süreleri günde sekiz saat ve haftada altı gün ve toplam beş hafta ile sınırlandırılacak, fazla mesai için saat ücretleri %50 fazla olacaktır. Ancak film çekimi özel bir iş olduğundan işçiler her gün iki saat fazla mesai yapmayı taahhüt ederler. Hepsi Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından sigortalanacak olan işçilerin net ücretleri şöyle olacaktır: Yusuf Çağatay- Prodüksiyon Yardımcısı- 1.175 Lira, Yaşar Seriner- Prodüksiyon Yardımcısı-1.175 Lira, Erol Kesler Set Amiri Yardımcısı-1.175 Lira, Hacı Fidan-Set Teknisyeni-1000 Lira, Mehmet Söğütoğlu-Set Teknisyeni-900 Lira, Mansur Kırık-Set Teknisyeni Yardımcısı-550 Lira, Yusuf Avcı-Işık Teknisyeni- 900 Lira, İbrahim İmik-Işık Teknisyeni-700 Lira. İşveren iş bitiminden en fazla üç gün sonra bu ücretlerin %2'ini Film-Sen'e getirecektir. İşçiler filmi idare edenin göstereceği kendileri ile ilgili her işi itiraz etmeden ve iyi niyetle yapacaklar, sebepsiz olarak işin haysiyetini kırıcı, işi durdurucu, işe zarar verici davranışta bulunmayacaklardır (Yedinci Sanat,1974b: 65-67).

Muzaffer Hiçdurmaz sendika faaliyetlerinin 3-3,5 yıl kadar sürdüğünü sonrasında kapandığını belirtmektedir. Sendikanın kapanma sebebi olarak ise sendikacılığın aktif olarak yapılmasına çalışmaktan vakit bulunamamasını göstermektedir. "Sendikacılığı amatörce yaptığımız, para almadığımız için emek veriyorduk, zaman veriyorduk ama gelirimiz setlerde çalışmakla geliyordu. Ya ışıkçıydık ya kamera asistanıydık ya set işçisiydik. Bunları yapmazsak evimize ekmek götüremiyorduk. Amatörce yapınca bizim de sendikamızın süresi 3-3,5 yıl sürdü. Yılmaz Güney Arkadaş filmi çekmeye başladığında sendikadaki bütün arkadaşlar o filmde çalışmaya başladılar. Buna Şerif Gören, Erol Batıbeki, Halil Dede gibi arkadaşlarımız da dahildir. Bu bağlamda sendikamız da kapandı." (Hiçdurmaz ile görüşme, 26.4.2008 akt. Çetin, 2010: 115).

3.3.2.7. Türkiye Kültür Emekçileri Sendikası (Kültür-İş)

1 Şubat 1974 tarihinde, Talat Gözbak, Bilge Olgaç, İhsan Yüce, Mükremin Şumlu, Tolgay Ziyal, Yunus Yılmaz ve Metin Yılmazbaş tarafından sadece sinemayı değil on dokuz farklı iş kolunu kapsayacak Türkiye Kültür Emekçileri Sendikası (Kültür-İş) adıyla bir sendika kurulmuştur. Yeni kurulan bu sendika; Oyuncular, Yönetmenler, Senaryo Yazarları, Kameramanlar, Işık Yönetmenleri, Prodüksiyon Amirleri, Dublaj Sanatçıları, Stüdyo Emekçileri, Set İşçileri, Işık İşçileri, Yönetmen Yardımcıları, Kamera Yardımcıları,

Figüranlar, Kostümcü- Aksesuarıcı, Makyajcı, Dekoratör, Film Müzikçileri, Kavgacılar, Sinema Yer Göstericileri, Kasiyerler ve Makinistler'i kapsamına alarak sinema, resim, heykel, müzik, tiyatro, edebiyat ve bütün plastik sanatçıları kapsayacak bir konfederasyona gitmeyi amaçlamaktadırlar. Sayılan bu on dokuz ayrı işkolunda örgütlenmek ve her örgüt içerisinde ayrı bir sinema eğitim düzeni oluşturmak amaçlanmıştır (Yedinci Sanat, 1974c: 20- 21). Üyeleri için bir bildiri metni oluşturmuşlardır. Bu bildiri metni şöyledir:

SİNEMA KÜLTÜR EMEKÇİSİ BÜTÜN ARKADAŞLARIMIZA;

- *İçinde bulunup çalıştığın toplumda emeğinle yarattığın sanatın ne derece önemli olduğunu biliyor musun?*
- *Mesleğin olan SİNEMA'nın bir halk eğitim ve kültür aracı olduğunu biliyor musun?*
- *Kültür Emekçisi olan arkadaş, en büyük oyuncusundan set işçisine kadar birlikte çalışarak meydana getirdiğiniz her filmin, yoksul halkımıza daha iyi günler için öğretici olması gerektiğini biliyor musun?*
- *En büyük görevi yüklenmiş arkadaş, beyin ve kol emeğinin gerçek karşılığını alabiliyor musun?*
- *Bütün bunları biliyorsan, emeğin ve sanatına sadece sen sahip çıkacaksın! Kültür Emekçisi arkadaş;*

BİRLEŞ!

*İHTİYARLIĞINDAKİ EMEĞİNİ
ŞİMDİDEN GARANTİ ET!*

*YARINA GÜVENLE BAKMAK
SENİN HAKKIN, ÇÜNKÜ EN BÜYÜK
EMEĞİ SEN SARF EDİYORSUN!*

*GÖRDÜĞÜ
GÜNLERE*

EL ELE VER!

*EMEĞİNİN DEĞERİNİ EN
İYİ SEN TAYİN EDEBİLİRSİN!*

KENDİNİ EĞİT!

İYİ GÜNLERE, SOSYAL

A,DALETİN ÖN

GÜVENLİ

KOŞ!

Emekçi Arkadaş, sendikamızın temeli sensin, senin sanat kültürün ve emeğindir! Emekçi sözünün, günlük hayatımızda ne derece önemli bir yer tuttuğunu öğren! SENDİKAN'da birleştiğin zaman en güçlü sensin! Bütün

kanuni haklarını kullanma yeteneğine sahip olacaksın! Sanatın sömürüsü olmaz! Kendine EMEKÇİ olarak saygı duy! Sensiz sinema olmaz! Biz, sadece hakkımızı vermeyen işverene karşıyız. Yenen ve yenilmek istenen haklarımızı kanunun sendikana tanıdığı tüm yetkileri kullanarak savunacağız! Sendikan, senin sözcüdüdür! Sosyal sigorta hakkının, emekliliğinin, mesken sahibi olmanın, emeğinin gerçek karşılığının sözcüsü, savunucusudur. Sana, sanatına ve emeğine gereken saygıyı duyurmanın yurtta ve bütün dünyada öncüsü olacağız! Senin sanatın bir eğlence aracı değil, kültürel bir sanattır. Kültürden yoksun bir toplum her zaman horlanmaya, aşağılanmaya ve sömürülmeye mahkumdur! Bu, senelerdir süregelen mahkumiyete DUR! Demek zamanı gelmiştir! Sinema kanunu çıkmak üzere... Gelin BİRLİK OLALIM! Emekçi arkadaşlarımız, el ele iyi günlerimize, en doğru yaşamlarımıza!

KÜLTÜR-İŞ SENDİKASI

Sendikanın yaptığı faaliyetlere ilişkin başka bir bilgi elde edilemezken, işverenlerin güdümüyle kurulmuş bir sendika olduğu ve faaliyetlerinin kısa sürdüğü söylenmektedir. Film-Sen yöneticileri arasında bulunan Muzaffer Hiçdurmaz durumu şöyle dile getirmektedir;

"Kültür-İş sinemayla ilgili bir kurum değil gibidir. Benim nazarımda bir sarı sendikadır. Kültür-İş Film-Sen'in olduğu günlerde gündeme geldi. Film-Sen setlerde böyle uğraşınca patronlar bir anlamda bir sarı sendika mantığında harekete geçtiler. Tabii Bilge (Olgaç) bizim sosyal düşünceli bir arkadaşımızdır... ama insanlar bazen yanlış bilgilendiriliyorlar. Örneğin Yılmaz Güney'in bir mektubu vardır onlarda çok ilginç. Yılmaz bizim çok yandaşımızdı ama onu öyle bir yanlış bilgilendirmişlerdi ki onları desteklediğine dair bir mektubu vardır." (Hiçdurmaz ile görüşme, 26.4.2008 akt. Çetin,2010: 116).

1974 yılında Yedinci Sanat Dergisi'nde Sendikanın genel sekreteri Bilge Olgaç ile yapılan söyleşide "yürütme kurulundaki kişilerle aralarında beliren dünya görüşü farklılığı nedeniyle görevlerinden ve üyelikten istifa ettiğini duyurması bu bilgileri doğrular niteliktedir (Yedinci Sanat,1974a: 17; Çetin,2010: 116).

4. SİNEMA EMEKÇİLERİ SENDİKASI TARİHİ

*"Biz Türkiye Sinema Emekçileri,
Siz yüce halkımızın onuruna yaraşır filmler yapabilmek
için yollara düştük (...) Size karşı sorumluyuz. Sizden
destek almak için yollara düştük"*

Sinema Emekçileri Sendikası kurulması kısa sürede planlanarak oluşturulmuş bir örgütlenme değildir bilakis ihtiyaç duyulan, bunun için hazırlığın yapıldığı bir örgütlenmedir. Bu sebepten ötürü sinema alanındaki sendikal örgütlenmeler arasında en kalıcı olanı olmuştur. Yeni Türk Sineması Dergisi çerçevesinde yapılan görüşmeler sonucu önce dernekler kurulmuş daha sonra kurulan bu dernekler ve sektör çalışanlarının 1977 tarihinde çıkarılan sansür yasının çalışma koşullarının kötülüğüyle bir araya gelerek artık dayanılmaz bir hal almasıyla Ankara'ya "Sansüre Hayır " yürüyüşünü gerçekleştirmiş ve akabinde sendika kurulmuştur.

4.1. Sendika Öncesi Örgütlenme: Dernekleşme Süreci

1970'li yıllara gelindiğinde sinema endüstri olarak varlığını güçlendirmiş olmasına karşın sinema emekçileri kendi çalışma koşullarını savunacak olan istikrarlı bir örgütlenme oluşturamamıştır. Ağırlıklı olarak teknik işgücünün çalışma koşullarının giderek kötüleşmesi, dönemin sendikal örgütlenme oranlarının artış ve çeşitliliğinin de etkisiyle örgütlenmenin gerekliliği her kesimde kabul edilmiştir (Çetin, 2010: 117). Ancak sinema sektörünün gelişmesi ile işkollarını arasındaki dengeli çalışma koşulları ortadan kalkmış kimi işkollarının çalışma koşulları rahatlarken kimi işkollarında çalışma koşulları ağırlaşmıştır. İki farklı eğride gelişen bu değişim sinema emekçilerinin dayanışma ve birlikte hareket etme anlayışını zedelemiş, örgütlenme fikri herkes için kabul edilir olsa da örgütlenmenin kapsamı konusunda uzlaşmazlıklar yaratmıştır. 1970'lerin ortalarına gelindiğinde Türkiye'de örgütlenme her alanda artmıştır. Yaşar bu durumun sinema endüstrisindeki yansımalarını şöyle dile getirmiştir:

"12 Mart'la bütün sol örgütler derdest edilmişti. 1974 affıyla bir sürü insan içeriden çıktı ve yeniden sol örgütlenmeler dönemi başladı. 1976-1977 yıllarına baktığımızda Türkiye'de 50-60 tane sol örgüt vardı. Bunların bir manası vardı her örgütün örgütlenme gibi bir derdi var. Asıl olan sol örgüt deyince işçiler emekçiler onlar arasında örgütlenmek ve bir yere taşınmak. Bu Durum bizim Yeşilçam'a da yansdı. Türkiye kaynıyor her tarafta grevler örgütlenmeler sendikalar olunca Yeşilçam'da bundan etkilendi bizde örgütlenelim fikri çıktı." (Ali Salim Yaşar ile görüşme 11.04.2018 İstanbul)

Bu karışıklıkların eşliğinde 1976 yılında Örgütlenme çağrısı niteliğindeki "8-24 Mayıs Toplantıları" düzenlenmiştir. Bu toplantılara katılım giderek artmış artarken örgütlenmenin biçimi konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Toplantılara konuşmacı olarak katılanlardan bazıları; Lütfi Akad, Vedat Türkali, Feyzi Tuna, Bedirhan Koç, Mevlüt Ekinci, Selim Acar, İsmail Kalkan, Yaşar Şener, Paşa Gündoğdu, Tevfik Akpınar, Mustafa Oğuz, Hakan Balamir, Servidal Ulusal, Umur Bugay ve Muzaffer Hiçdurmaz'dır (Yeni Türk Sineması, 1976a: 6-7).

8-24 Mayıs toplantıları sonrasında 15 Haziran 1976 tarihinde Yeni Türk Sineması Dergisi yayına başlamıştır. Derginin alt başlığı "Türkiye Sinema Emekçilerinin Yayın Organı"dır. Sorumlu Yazı İşleri Müdürünün Atıf Yılmaz olduğu derginin Yazı Kurulu Muzaffer Hiçdurmaz, Umur Bugay, Yavuz Özkan, Ali Özgentürk, Çetin Tunca, Aytaç Arman, Aydın Sayman, Lütfi Akad, Semra Özdamar, Zeki Ökten ve Kenan Ormanlar'dan oluşmaktadır. Dergi ilk sayısında; Türk sinemasının sorunlarının ancak örgütlenmiş sinema çalışanlarının alana ağırlıklarını koymalarıyla aşılabileceği düşüncesinden yola çıkarak bu konuda gereken uyarıları yapmak amacıyla yayına girdiğini duyurmuştur (Yeni Türk Sineması, 1976a: 8). Aydın Sayman dergi fikrinin çıkışını ve hayata geçişini şöyle anlatmaktadır:

"8-24 Mayıs toplantılarında Türk sineması üzerine bir dergi çıkaralım fikri doğdu. Bunu teşvik edenlerin başında Vedat Türkali geliyordu. Tabii bu sinema dergisi sadece sinema kültürüne ilişkin bir dergi değildi, daha çok sinemanın sosyal alanlara değinen, sektör içi sorunlarına da değinen örgütlenme ve sinemacıların çektiği sıkıntılar üzerine yazılıp çizilebilen aynı zamanda böyle sinema profesyonellerinin çıkardığı bir dergi olarak düşündük. Adını Yeni Türk Sineması koyduk. Yaklaşık bir 15 kişi falan vardı bu derginin çıkarıcıları arasında. Dergi aylık bir dergiydi 8-10 sayı çıktı. Derginin etrafında bir toplanma başladı Vedat Abinin de burada öncü olduğunu düşünüyorum. Bu 15 kişinin içerisinde Vedat Abi basta olmak üzere dönemin önemli yönetmenleri vardı Zeki Ökten, Ali Özgentürk, Feyzi Tuna, Yavuz Özkan, Atıf Yılmaz dergi toplantılarına gelirdi onun dışında da asistan pozisyonunda Aydın Sayman, Erdoğan Kar eleştirmen çevresinden bir iki yazar vardı." (Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

Genel eğilim bütün çalışanları kapsayan bir sendika oluşturulması yönündeyken teknik işgücünden bazı kesimler daha iyi olan koşulları nedeniyle işverene yakın gördükleri yönetmenlerin, senaristlerin ve yıldız oyuncuların dışarıda bırakılmasını istemiştir. Örneğin; Toplantıya katılanlardan Paşa Gündoğdu: *"Yönetmenler, senaristler, starlar küçük burjuvadır. Aranıza almayın. Asıl emekçiler sizlersiniz. Küçük burjuvaları içinizden atın. Feyzi Tuna'nın söylediği gibi yönetmenler yapımcının maşasıdır"* demektedir. Önceki

örgütlenme deneyimlerine bakıldığında bu yaklaşımın belirli bir süredir benimsendiği görülmektedir. Sonunda bir ara çözüm bulunarak önce her iş kolunun kendi derneklerini oluşturması ve o derneklerin temsilcileri aracılığıyla sendika kurulmasına karar verilmiştir (Yeni Türk Sineması, 1976b: 8). Sayman kademeli örgütlenmenin ortaya çıkışını şöyle aktarmaktadır:

“Fitaş ve Dünya sinemaları vardı o sinema salonlarından birinde bir toplantının düzenlendiğini hatırlıyorum. Oldukça kalabalıktı bu saydığım kişiler ve çok sayıda sinema çalışanı katıldı. Bu toplantının sonuna doğru Lütfi Abi (Lütfi Akad) o da toplantıdaydı. Akad sinemada sendikayı savunan ve örgütleyen ilk insanlardan biriydi. Kurulmasındaki Sine-Sen’den önceki sendikalara yer aldı. Lütfi abi söz aldı. Belki de Lütfi abi yüzünden oldu bazı şeyler. O zamana kadar ki bütün konuşmalar bir sendika kuralında toplanıyordu. Lütfi abi bize başka bir yol tarifi çizdi. Şimdi yıllar geçtikten sonra bu tarifi doğru bir yol tarifi olmadığını anladım ama o zaman bu tarif bize pekâlâ doğru bir tarif gibi gelmişti. Lütfi abi dedi ki önce her meslek branşı dernek kurarak kendi arasında örgütlensin dedi. Sonra bu dernekler bir araya gelip sendika kursun, o sendika da sektörün bütün ihtiyaçlarını karşılansın dedi. O zaman bana da çok güzel geldi şimdi bunun gereksiz olduğunu düşünüyorum. Lütfi abi de politik tarihten fazla bir şey bilmesi beklenmiyordu nihayetinde o da bir sinema ustası. Bende o sırada politize olmuş bir siyasi partinin üyesi olarak biraz bu işlerden çıkan bir adamdım ama yine de bana da kademeli yükseliş makul geldi böylece bu dernekleri kurduk.” (Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

Böylece Yeni Türk Sineması Dergisi çevresinin yoğun çabalarıyla, sonradan sendika oluşturma düşüncesiyle 1976 yılında çok sayıda dernek kurulmuştur. Bu dernekler; Set Teknisyenleri Derneği, Türk Sinema Oyuncuları Derneği Görüntü Yönetmenleri Derneği Film Işıklandırma Yönetmenleri Derneği ve Film Yönetmenleri, Senaryo Yazarları ve Yardımcı Yönetmenler Derneği'dir (Yön-Sen). Sayman derneklerin fiziksel kurulumunu şu şekilde aktarmaktadır:

“Derneklerin kuruluşunda ben naçizane asistan olup eli kalem tutan olduğum için derneklerin tüzüklerini ben yazdım. Bir örnek tüzüğü alıp bize ait olan yönetmenler tüzüğünü yazdım sonra onun birkaç yerini değiştirip set işçileri görüntü yönetmeleri derneği ve diğer derneklerin tüzüklerini oluşturdum. Herkese birer dernek kurduk. Bir de yer lazım. Yer için de bu Yeşilçam denilen şimdi Erol Dernek olan sokağın bir aşığına ki sokakta Rassam Apartmanında 2 ya da 3. Katında 5 odalı ortasında büyük bir holü ve büyük salonu bulunan bir daire bulduk. Bu daire hepimizin işini görür gibi geldi bize. Fikret Hakan’ın öncülüğünde bir ricacı grubu ev sahibine gidip iyi bir şey yapacağız dernek falan kuruyoruz diyerek orayı kiralamamızı sağladı. Bu 5 dernek burada kuruldu. Oradan yönettik. Ben o zaman Yön-Sen’de yönetim kurulu üyesiydim. Asistan olarak işimizde yoksa en çok biz koşturuyorduk.

Çünkü çalışan, daha büyük abilerimizin vakti yoktu böyle şeylerle ilgilenmeye.” (Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

Kuruluşları tamamlanmasına karşın sektördeki diğer örgütlenmeler arasındaki kutuplaşma dernek arasında da çatışmalara yol açarak bütünleşmeyi engellemiştir (Çetin, 2010: 117-118).

4.2. Ankara'da "Sansüre Hayır Yürüyüşü"

"İki Fransız'ın, Şirket-i Hayriye'nin seferden alınmış vapurlarından 18 numaralı vapuru Boğaziçi sahilleri iskeleleri ile Adalar ve Bakırköy ve İzmit Körfezi sahillerinde römorkör ile çekerek ve içine sinematograf makinesi koyup güya halka sinematograf resimleri göstermek için kiralama teşebbüsünde buldukları haber verildiğinden sakıncaları dolayısıyla buna izin verilmemesi padişahın yüksek emir ve fermanı icabından olmakla bu hususta emir ve ferman emir sahibinindir."

Burçak Evren Türkiye'deki ilk sinema sansürünün yukarıdaki ferman ile gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Bu ilk sansür sinema filmine yönelik değil gösteriminin kendisine yöneliktir. Sinema filmine yönelik ilk sansür uygulaması Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın aynı adlı eserinden çevrilen *Mürebbiye* filmindedir. 1919 yılında, işgal altındaki İstanbul'da bir Fransız General'in "*Bir Fransız kızı böylesine ahlak düşkününü davranamaz*". Gereğesiyle sansür talep etmiş ve bu talep Malul Gaziler Cemiyeti tarafından uygulanmıştır (2000: 138; Onaran, 1999: 15). Sansür uygulaması 1932 yılına kadar mahalli kamu otoriteleri tarafından uygulanırken, 19.07.1932 tarihinde yürürlüğe konulan yönetmelik ile düzenlenerek merkezi teşkilat tarafından uygulanması kararı alınmıştır.

26.12.1993 tarihinde bir ek talimatname ile yeni hükümler oluşturulmuş, yerli filmler hakkında ön sansür esası kabul edilmiştir (Tikveş, 1968: 8). Film ve film senaryoları üzerinde uygulanacak sansürler İstanbul'da kurulan bir komisyon tarafından değerlendirilir. Bu komisyonda İçişleri ve Milli Savunma Bakanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı'ndan birer temsilci bulunur. Komisyon toplantısına ayrıca, İl Polis Müdürü ile Emniyet Müfettişi veya vekili katılır. İstanbul'daki komisyonun verdiği kararları kesin olarak incelemek üzere Ankara'da bir komisyon daha kurulur. Komisyonda, İçişleri ve Milli Savunma Bakanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı birer temsilci bulunmaktadır. Komisyon toplantısına ayrıca, il Polis Müdürü ile Emniyet Müfettişi veya vekili katılmaktadır. İstanbul'daki komisyonun verdiği kararları kesin olarak incelemek üzere Ankara'da bir komisyon daha kurulur. Bu komisyon İçişleri ve Milli Savunma Bakanlıkları ve Genelkurmay Başkanlığı'ndan gelen birer temsilciden oluşmaktadır (Tugen, 2011: 45-46). Yurtiçinde çevrilmesi düşünülen

filmlerin senaryoları İstanbul'daki sansür komisyonu tarafından kontrol edilir. Komisyonca reddedilen senaryoların filme alınması yasaktır. Komisyon bir senaryonun filme alınmasına karar verse dahi, film tamamlandıktan sonra senaryo hakkında verdiği karara bağlı olmaksızın, filmde değişiklik yapılmasını isteyebilir. Gerek Türkiye'de çekilen gerek yurt dışından getirilen filmlerin Türkiye'de halka gösterilmeden önce, sahibinin rızasıyla bazı parçaları kesebilir ve ismi değiştirebilir. Film sahibi, İstanbul'daki komisyonun verdiği karara itiraz ederse, film Ankara'daki komisyon tarafından ikinci kez kontrole tabi tutulur. İlgili bakanlıkların da gösterilmesine karar verilmiş bir filmin ikinci defa sansüre tabi tutulmasını istemeye yetkileri vardır. İkinci kontrol sonucu verilen karar kesindir (Özön, 1995: 254).

1934 yılına gelindiğinde Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu kabul edilir. Yasaya dayanılarak oluşturulan, Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname'nin uygulanmasına ihtiyaç duyulmaz. Yılda bir ya da iki filmin çekiliyor olması bunun temel nedenidir (Özön, 1995: 250-284). Muhsin Ertuğrul'un *Aynaroz Kadısı* (1938) adlı filmi sansasyon yaratır. Milletler Meclisi üyeleri filmin "*halkın ar ve haya duygularını incittiğini*" gerekçe göstererek üzerinde çalışılan tüzüğün bir an önce uygulamaya konulması istemiştir. Bu nedenle 1939 yılında İtalya'dan örnek alınarak hazırlanan Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname yürürlüğü konulmuştur (Onaran, 1999: 31). Bu nizamname sansürü üç aşamalı olarak denetlemektedir. Bunların ilki; film haline gelmeden önce senaryonun incelenmesini öngören bir ön denetlemedir, ikincisi; çekilen film ile yazılan senaryonun birbirine uymasını denetlen karşılıklı okumadır, üçüncüsü ise; senaryosu denetlenmeden geçen çekimine izin verilen ancak sonrasında sakıncalı bulunması durumunda filmin valiler ya da ilgili memurların uyarması üzerine yasaklanmasıdır. 1939 Nizamnamesi, 27 Mayıs 1960 askeri hareketin ardından yürürlükte kalsa da dönemin yöneticilerinin sansüre yönelik tutumları, sansürün daha esnek uygulanmasını sağlayarak sinemacılara nefes aldırıldığı söylene bilinir (Özön, 1995: 254-277).

Türkiye Sineması sonraki on yılda daha ağır sansüre maruz kalmıştır. Birçok iyi film kesilmiş, parçalanmış, daha da kötüsü hiç yapılamamıştır. En güzel tasarılar, en iyi projeler, en soylu düşünceler kafalarda kilitli kalmıştır. Yönetmen ve senarist Ümit Ünal sansürün sinemada ki etkisini kendi deneyimiyle şöyle aktarmaktadır:

“İlk senaryosunu yazdığım filmde, ilk yönetmenliğini yaptığım filme kadar sansürün çeşitli şekilleriyle karşılaştım. Teyzem'in birkaç planı kesilmişti,

9'un eser işletme belgesi bir süre için verilmemişti. Elbette birlikte çalıştığım yapımcılardan, "bunu böyle demeyelim", "bunu göstermeyelim" cinsi ön sansürler gördüm. Bu sinemada istisnasız herkesin yaşadığı bir şeydir. Otosansür uygulamadığını söyleyen bir sinemacı olursa inanmayın. Yazarken, çekerken, kurguda, hepimiz işlerimizi bir otosansür sürecine kurban ediyoruz." (Ümit Ünal ile görüşme, 08.06.2018, İstanbul).

Sansür uygulamaları seks filmleri sebep gösterilerek giderek arttırılmış ancak seks filmleri sayısı giderek artmıştır, sansür ağırlıklı olarak politik, ilerici eğilimli filmlere uygulanmıştır. 23 Eylül 1977 tarihinde Filmlerin ve Film Senaryolarının Denetlenmesi Hakkında Tüzük'ün değiştirilmesi ve sansürle ilgili çok ağır hükümlerin getirilmesi çalışanlar ve örgütler arasında bir dayanışma doğmasına neden olmuştur. 5 Kasım 1977 tarihinde her iş kolundan çok sayıda çalışanın ve meslek örgütlerinin katılımıyla Ankara'ya bir protesto yürüyüşü gerçekleştirilmiştir (Çetin, 2010: 160; Özgüç, 1976: 103).

Bu yürüyüş fikri Yeni Türk Sineması Dergisi'nin, Emek sinemasında yaptığı toplantılardan birinde ortaya atılmıştır. Türkali, bu toplantıdan sonra Yavuz'un (Özkan) çok heyecanlı olduğunu "*Bir Ankara yürüyüşü yapalım*" dediğini ama kendisinin bunun için erken olduğunu düşündüğünü söylemiştir. Akan ise şöyle anlatmaktadır:

"O yürüyüşü tezgâhlayanların başındaydım. Yavuz Özkan ile beraber tezgâhı kurduk. "Bütün Yeşilçam'ı Ankara'ya nasıl yürütürüz?" sorusu atıldı ortaya. Yavuz'la ikimiz Vedat Türkali'ye gittik ve onun evinde örgütlenmeye başladık. Bu yaptığımız hem yasaktı hem de duyulduğu takdirde hapse girebilirdik. Bir dönem sonra aramıza Fatma Girik'i de aldık. Ondan sonra ben İstanbul'dan Ankara'ya kadar DİSK'e bağlı olan bütün sendikalarla görüşmeye gittim ve bütün planlamaları yapıp döndüm. [...] Neticede herkes bir yere toplandı ve Taksim'den otobüslerle hareket edildi. Ankara'da yürüyüş yaptık ve dağıldık. Sonra sorgulamalar başladı. Kimin tezgâhladığını bulmaya çalıştılar ama hiçbir sonuca ve ipucuna ulaşamadılar." (Türkali, 2008: 19; Burul ve Köktürk, 2005: 39).

Sayman ise şöyle anlatmaktadır:

"Derneklerin kuruluşundan sonra Sansüre Hayır Yürüyüşü patlak verdi. Bu yürüyüş Vedat abinin teşvikiyle oldu ama bıçak kemiğe dayanmıştı sürekli filmler kesiliyor yasaklanıyordu. Bütün sinemacıların derdi sansür değildi. Sansür genel anlamda ilerici bir grubun sorunuydu ama film yapmayı zorlaştırdığı için sinemanın ortak sorunları arasında sayılabılırdi. Herkes için çok yakıcı olan sorunlardan değildi ama sektörün o kadar yakıcı sorunları vardı ki birine itiraz etmek hepsine itiraz etmek gibi bir şeydi. Bir şeye itiraz etmeliydik. Her şey öyle kötü gidiyordu ki işsizlik, fazla mesailer, sigortasız çalışma vahşi bir düzen bir sürü işçi-işveren güçlükleri, devlet ve bürokrasi ile yaşanan güçlükler var. Bir tarafta da Türkiye'de yükselen bir

siyasallaşma var. O yüksek siyasallaşmanın etkisiyle sinema dergisi arkasından dernekler ve bu sorunları protesto etme fikri çıktı. Dernekler bir merkez olarak kendini gösterdi ve bir diğer grupta Vedat abinin sanatçı ve yönetmen çevresi etrafında toparlanıyordu. Daha çok Vedat abinin fikirleri etkiliyordu. Bu dönemde sol fraksiyonlar vardı ben işçi Partisinin üyesiydim benim gibi partili 3-4 kişi daha vardı farklı fraksiyonlarda biz asılıyorduk bu işe.” (Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

**SİNEMA
EMEKÇİLERİ
BİR BİLDİRİYLE
YASA DIŞI
BASKI VE SANSÜRÜ
PROTESTO
ETTİ**

Türkiye Sinema Emekçileri, İkinci MC Hükümeti tarafından çıkarılan yeni sansür yönetmeliğini bir bildiri ile protesto etmişler ve sinema sanatını demokratik, sansürsüz bir yasaya kavuşturma, Anayasa'nın öngördüğü sosyal, ekonomik haklara biran önce kavuşmak için yasal eylemlere geçeceklerini bildirmişlerdir.

Bu nedenle ilk önemli eylem olarak 5 Kasım 1977 cumartesi günü saat 9.00'da Beşiktaş-Taksim arasında yapılacak yürüyüşten sonra Ankara'ya dek üç gün lük ikinci bir yürüyüş daha düzenleyeceklerdir.

Türkiye Yazarlar Sendikası, Türk Sinematek Derneği, İstanbul Barosu, Türk Hukuk Kurumu, Çağdaş Hukukçular Derneği, Sinema Eleştirmenleri Derneği'nin katılacağı yürüyüşle ilgili olarak Türkiye Sinema Emekçileri aşağıdaki bildiriye kamuoyuna duyurmuşlardır:

← Türk Sineması, gelişmiş geçmiş bütün yönetimlerce değeri yeteri kadar anlaşılmamış, hakını verilmemiş, tam tersine, üç beş prodüktörün, bir kaç yıldan başka herkesin sosyal güvencesizden yoksun bırakıldığı, emekçileri yoksulluk içinde kıvrıncı bir düzene, çağdaş sansür uygulamalarıyla daha da ağırlaştırılmış, bütün bunlara karşın çeşitli yasa dışı tasarımları, bir sürü teknik engelleri ara sıra da olsa aşmasını başararak dünya sinema sanatı alanında sesini duyurmuş, gücünü ispatlamış bir endüstriyel sanat kolonudur. Devlete, yarı yamalak bir vergi bağışıklığından başka, hiç bir yararlı yasa getirilmemiş olan bu önemli sanat kolonumuz, araçların, tefecilerin, ihalâtçıların, kimi prodüktörlerin sömürü, vurgun, yağma, talan alanı durumunda bırakılmıştır. Günlük yaşamından başka şey düşünmeyen bu prodüktör tipi, Türk sinemasını yıllardır kısıp kısıran tefecilerle, aracılara, ihalâtçılara, Sinemasızın elini kolunu bağlayıp emekçinin de ekmeğini elinden alan sansürle boğuşacağına, yasalardaki açıklardan yararlanarak, emekçilerin sendika kurma haklarını ellerinden aldırma marifet sayısına üç beş yıldan başka herkesin sosyal güvencesizden yoksun bırakmış, bu gün de işsiz, sefil, çocuklarıyla sokaklara dökmelerine neden olmuştur. Mesleğe, sinema sanatına sadece emekçi ve sendirim organlarıyla değil, yaratıcı emeği ile, sanat gücüyle, meslek aşkıyla yüreğinden bağlanmış, büyük sinema emekçileri, sinema sanatçıları, bu alanın maddi manevi ilk kurbanları olagelmektedir. İyi niyetli, namuslu yapımcıların yazmış da biten farkı değildir.

Bu güne kadar ediller yetmiyormuş gibi, toplumumuzun varlığı bu günkü aşamada, sinemasız üstündeki Anayasa dışı baskılar doruğuna vardırılmış bulunmaktadır. Der ve en bağnaz bir lük, sinema sansür kurumunu ele geçirmiş, kendi gelir, tutucu doğrultusunda dışına çıkacak her türlü sinemasal yaratıcılığı kökten kurtarmak, cezalandırmak yolunu tutmuştur.

Bu noktaya gelmek için oynanan oyun artık herkesin kolayca algılayacağı bir açıklığa kavuşmuş bulunmaktadır. Yabancı müstehcen filmlerin, açık pazarları gibi olan sinema alanının kaplamalarına göz yumulmuş, yerli küçük bütçeli film yapımcıları da bu yola gitmeğe zorla itilmiştir. Her an kapatabilecekleri bu yolu uzun süre beşerlikle karşılayıp, kamuoyunda yeteri kadar tepki biriktirmiş olmasına inandıkları anda da kesin bir davranışla ortaya atılmaları, bütün iyi niyetli, herist sinema ürünlerini yasaklamak kurbanlığına kalkışmışlardır...

2 Kasım 1977'de gazetelerde “Sinema Emekçilerine Duyuru” başlığıyla Ankara'ya yapılacak yürüyüş duyurulmuş, “Sinema sanatımızı yok etmeye yönelik baskıları protesto etmek, sinema emekçilerinin, sosyal ve ekonomik haklarının kazanılması yolunda yasa düzenlemesini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden istemek ve sinemamızın acılarıyla dolu bütün sorunlarını halkımıza yansıtıp, onun güçlü desteğini sağlamak için, İstanbul'dan Ankara'ya uzanacak 3 günlük bir yürüyüş düzenlenmiştir. 5 Kasım 1977 Cumartesi, saat 9.00'da Beşiktaş Barbaros Alanı'ndan başlanarak Taksim Alanına gelinecek, oradan otobüslerle yola çıkılacaktır. Yürüyüşe katılacak olan arkadaşların derneklerine başvurarak kokartlarını almaları önemle duyurulur” şeklinde bir çağrı yapılmıştır.

**Türkiye Yazarlar Sendikası'ndan
DUYURU**

Türk sinemasına baskı ve ağır sansüre karşı Türkiye Sinema Emekçilerinin bugün saat 9.00'da Beşiktaş Barbaros Alanında başlayacak İstanbul - Ankara yürüyüşü toplantısına bütün üyelerimizin katılımını önemle rica ederim.

**TYS Genel Başkanı
Aziz NESİN**

Şekil 4.1. Vatan Gazetesi 01.10.1977-
Hürriyet Gazetesi 04.02.1977

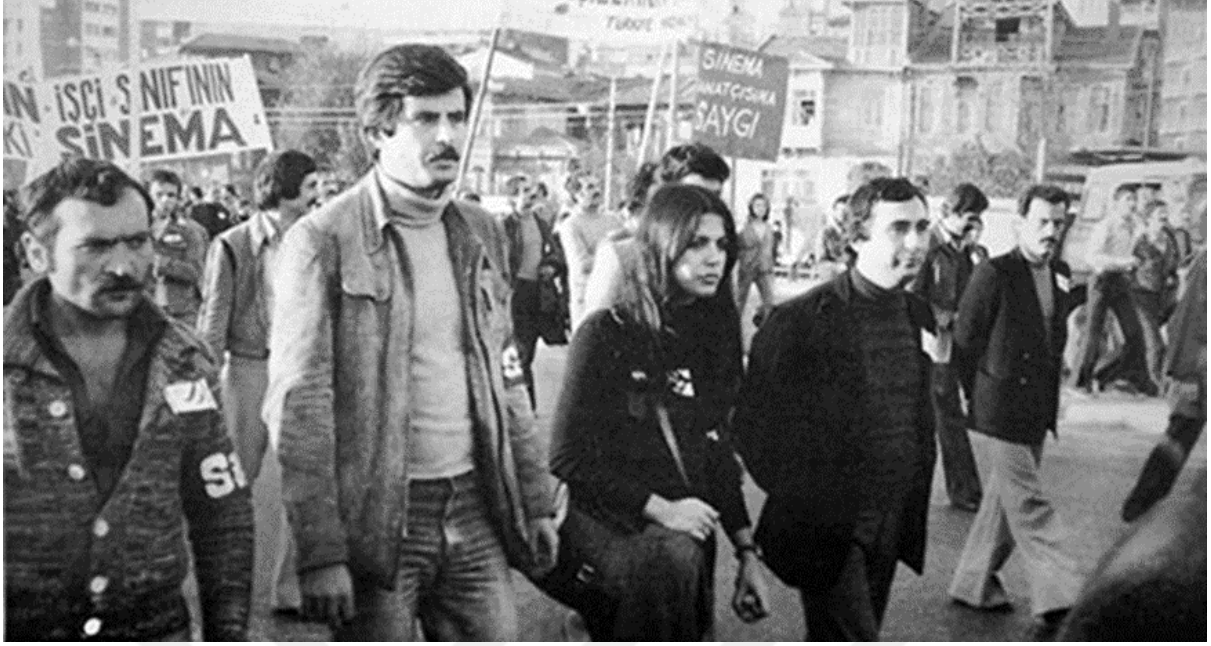
Şekil 4.2. Cumhuriyet Gazetesi 05.10.1977

Bu çağrıya Türkiye Yazarlar Sendikası'ndan da destek gelmiştir. Gazeteye yürüyüşe katılım çağrısı yapan ve desteklediklerini dile getiren bir ilan verilmiştir. Sansür yönetmeliği karikatür ile eleştirilmiştir.

Şekil 4.3. Cumhuriyet Gazetesi 06.10.1977

Yürüyüş düzenleme komitesi, Cüneyt Arkin, Tarık Akan, Hakan Balamir ve Semra Özdamar'dan oluşmaktadır. Bu haber sinema çalışanlarının yoğun olduğu Erman Han'ın bulunduğu sokakta kahvelerde konuşularak bu çağrının tüm sinema emekçilerine ulaşması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu haber hızlıca yayılmış derneklerin kurulduğu Rassam Apartmanında hararetle tartışmalara neden olmuştur. Dernekler ortak alınmamış olan bu karardan pek hoşnut olmamışlardır. Dernekte toplanan kalabalık içerisinde farklı görüşleri sürülüyordu; kimi yürüyüşün " protesto yürüyüşü olmalı, sessiz olmalı, ideolojik gruplara yer verilmemeli" demekleyen kimileri "bu yürüyüşü düzenleyenler kendi çıkarları için bu yürüyüşü yapıyorlar, ideolojiktir, katılmamak gerekir" demektedir. Bu karşıtlık ve kafa karışıklığı Yavuz Özkan'ın bu yürüyüşün neden yapılmak istendiğini, nasıl olacağını ve yürüyüşü destekleyen kurumları sıralaması ile dağıldı ve yürüyüşe inananların sayısı önce salonda sonra sokakta arttı (Kar, 2008: 28-30).

Şekil 4.4. Yürüyüşten Kareler 1 (Ankara Yürüyüşü 1977)

Şekil 4.5. Yürüyüşten Kareler 2 (Ankara Yürüyüşü 1977)

Şekil 4.6. Yürüyüşten Kareler 3 (Ankara Yürüyüşü 1977)

Yürüyüş yapılmadan önce belirli kararlar alınmıştır. Sloganların belirli olacağı ve bunun dışına çıkmayacağı, politik sloganlara yürüyüşte yer verilmeyeceği gibi. Türkali, yürüyüşe katılacak olan kitlenin aman aman bilinçli olmadığını, sinema portresinin kaypak, kaygan olduğunu, kimin ne olduğunun bilinmediğini söylemektedir. Bu nedenle yürüyüşün kitlesel olarak gerçekleştirilebilmesi için belirli bir ideoloji altında şekillenmesini, böyle anılmasını istememiştir (Türkali, 2008: 19).

Şekil 4.7. Yürüyüşten Kareler 4 (Ankara Yürüyüşü 1977)

5 Kasım 1977 tarihinde Beşiktaş'taki Barbaros Bulvarı Meydanında yürüyüş için toplanılması kararlaştırılmıştır. Hazırlık ekibi toplanma yerine geldiklerinde ilk saatler oldukça boş geçiyor bu nedenle katılım olmayacağına yönelik bir endişe başlamıştır. Ancak ilk pankart açılıp toplanan insanların önüne geçildikten sonra katılım giderek artmıştır. Hazırlanan pankartlar elden ele dolaştırılmış, rozetler takılmıştır. Yürüyüşün güvenliğinden sorumlu olan emekçilere kolluklar dağıtılmıştır. Yürüyüşte kullanılan pankartların bazıları şöyledir;

“Özgür Sinema, Sinema Sanatçısına ve Seyircisine Saygı, Yaşasın İşçi Sınıfının Yanındaki Sinema, Sosyal Güvencesiz İşçi Olmaz, Sinemayı Karanlıktan Kurtaralım, Çağdaş Sinema Yasası, Özerk Sinema Kurumu, Onurlu Bir Sinema İçin, Siyah Perde Sansür”.

Şekil 4.8. Yürüyüşten Kareler 5 (Ankara Yürüyüşü 1977)

Yürüyüşün en önünde üzerinde Türkiye Sinema Emekçileri yazan film şeritlerinden yapılmış siyah bir çelenk taşınmış, Taksim Anıtı önüne bırakılarak saygı duruşunda durulmuştur. Yürüyüş tertip komitesi, yürüyüş hakkında şu açıklamayı yapmıştır: "Yürüyüş sessiz olacak, kesinlikle hiç kimse slogan atmayacak, yapılan gösterilere sessiz selam verilecek, kimse yürüyüş konvoyundan ayrılmayacak, içki içilmeyecek, silah taşınmayacaktır." Açıklama sonrasında Fatma Girik "Sinemacılar Andı'nı" okumuştur, kortejdekiler ardından tekrarlamıştır (Kar, 2008: 28-34).

Şekil 4.9. Yürüyüşten Kareler 6 (Ankara Yürüyüşü 1977)

Sinemacılar Andı

"Biz Türkiye Sinema Emekçileri,

Siz yüce halkımızın onuruna yaraşır filmler yapabilmek için yollara düştük,

Sizin dertlerinizi dile getiren filmler yapabilmek için yollara düştük,

Bugüne kadar, bu yoldaki bütün çabalarımızı engelleyen çağ dışı sansürün ve her türlü baskının kaldırılması için yollara düştük,

Sinema emekçilerinin 60 yıldır sömürülmesine son vermek ve sosyal-ekonomik haklarına kavuşturulmalarını sağlamak için yollara düştük,

Size karşı sorumluyuz. Sizden destek almak için yollara düştük."
(Kar, 2008: 34).

Şekil 4.10. Yürüyüşten Kareler 7 (Ankara Yürüyüşü 1977)

Samancılar, “Yürüyüşe katılan kadın oyuncuların halka olan saygılarından ve özenlerinden dolayı bu yürüyüşe topuklu ayakkabıları ile katıldıklarını söylemiştir. Bu durum oyuncuları yolculuk sırasında çok yormuş olmasına karşın yolculuk her şeye karşın neşeli devam ettiğini” belirtmiştir. (Menderes Samancılar ile yapılan görüşme, 05.03.2018, Ankara).

Şekil 4.11. Yürüyüşten Kareler 8 (Ankara Yürüyüşü 1977)

Şekil 4.12. Yürüyüşten Kareler 9 (Ankara Yürüyüşü 1977)

Şekil 4.13. Yürüyüşten Kareler 10 (Ankara Yürüyüşü 1977)

İstanbul'dan çıkmak için otobüslere binmek için yüründüğü sırada "*Yılmaz Güney'e Özgürlük*" sloganı atılmıştır. Ancak komite kuralları gereği karşılık verilmemiştir. Sonrasında sanatçılar araçlarla Üsküdar'a geçmiş, buradan da otobüse binilerek İzmit'e geçilmiştir. Sinema Emekçilerini İstanbul'dan İstanbul belediye Başkanı Ahmet İsvan ve eşi ile halk uğurlamış, İzmit yolu üzerinde Yarımca Belediye Başkanı Avni Şahin çiçekle karşılaşmıştır. İzmit'te halk sevgi seliyle karşılaşmıştır emekçileri. Sinema emekçileri geceyi İzmit durağında dinlenerek geçirmiştir. Yürüyüşün 2. günü 200'ü aşkın sinema emekçisi otobüslere binip yola çıkmıştır. İlk günün gerginliği yerini merakı bırakmıştır. İzmit-Adapazarı arasında yine protesto yürüyüşü gerçekleştirilmiştir. Bu sırada Türkiye Film Prodüktörleri İşverenleri Sendika Federasyonu Başkanı Ümit Utku gazetelere Ankara Yürüyüşü'nün rejim aleyhtarı bir yürüyüş olduğuna ilişkin bir demeç vermiştir ancak komite tarafından haberin gerçeği yansıtmadığı doğrulanmıştır. Konvoy Kızılcahamam'da geceyi geçirmiştir. Aynı gece yürüyüş komitesi ve Ankara hükümeti arasında görüşmeler yapılmıştır. Hükümet yürüyüşün Ankara'da devam etmesini istemiyordu ancak geri adım atarak sadece temsilcilerin gelmesini kabul etmiştir ancak bu komite tarafından kabul edilmemiştir nihayetinde Ankara hükümeti yürüyüşün yapılmasını kabul etmiştir. Ankara'ya varıldığında pek çok demokratik kitle örgütü sinema emekçilerini karşılarken Ankara belediye Başkanı Vedat Dalokay ve eşi çiçeklerle karşılaşmıştır. Ankara'daki yürüyüş sırasında üzerinde Sinemacılar Andı'nın yazılı olduğu bildiler dağıtılmıştır (Kar, 2008: 28-34). Yürüyüş sırasında çoğunlukla coşku ve sevinçle karşılanmalar söz konusu olmakla

birlikte kimi karşıt tepkilerle de karşılaşmıştır. Samancılar yürüyüşe verilen tepkileri şöyle aktarmaktadır:

“Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin önünden geçildiği sırada politik sloganların atıldı yürüyüş coşkuyla desteklendi. Ancak alınan kararlar gereği sloganlara eşlik edip cevap vermedik. Ankara 'da yürürken kimi yerler bu yürüyüşten rahatsız oldu. Halk bizi taşladı yer yer, Gazi üniversitesinin orda taş yağmuruna tuttu. Gelip hepimize küfredip gittiler.” (Menderes Samancılar ile yapılan görüşme, 05.03.2018, Ankara).

Tandoğan yürüyüşünün tamamlanması sonucunda yürüyüş komitesi TBMM'ye gidecek olan temsilcileri belirlemiştir bunun sonrasında sinema emekçileri Ankara'dan İstanbul'a gidecek olan otobüslere binmiştir. Sanatçı temsilcileri 400 sinema emekçisinin imzasının bulunduğu dilekçeyi meclise sunmuştur. Sanatçı temsilcileri daha sonra gözaltına alınmış ancak sonrasında serbest bırakılmışlardır. (Kar, 2008: 28-34).

Şekil 4.14. Yürüyüşten Kareler 11 (Ankara Yürüyüşü 1977)

Ankara yürüyüşü'nün ardından sansüre yönelik bir geri çekilme olduğu söyleniyor olsa da bu ancak 15 kadar filmin sansürden geçmesini sağlamıştır. Temelde var olan sansür sorunu çözülememiştir. Sinema Emekçileri Sendikası'nın kurulmasını sağlamıştır.

4.3. Sinema Emekçileri Sendikası'nın Kuruluşu

Türkiye Sinema Emekçileri Sendikası (Sine-Sen) 5 Ocak 1978 tarihinde, Ankara Yürüyüşü'nden iki ay sonra, İstanbul'da ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar iş kolunda faaliyet göstermek üzere Necati Bulvan, Cumali Cingü, Ekrem Ülgey, Şeref Yılmaz, Mevlüt Ekinci, Seyfettin Yılmaz, Halil Dedeoğlu, Aydın Sayman, Semra Özdamar, Cüneyt Arkin, İhsan Bayraktaroğlu ve Zafer Par tarafından kurulmuştur. 1978 yılında yapılan kurucular kurulu toplantısında sendika genel başkanlığına Mevlüt Ekinci, genel sekreterliğe Semra Özdamar, mali sekreterliğe Aydın Sayman, genel başkan vekilliğine Cüneyt Arkin getirilmiştir. Kurucular kurulu toplantısında kabul edilen kuruluş tüzüğünde sendikanın amaçları şöyle belirtilmektedir:

- *Yurt düzeyinde çalışan ve sendikanın işkolu kapsamına giren işçiler ile çalışanları ırk, dil, cinsiyet ve düşünce ayrımı yapmaksızın örgütlemek.*
- *Yurt içinde ve dışında aynı amaçlarla kurulmuş sendikalar ve diğer örgütlerle ilişkiler kurmak, iş birliği yapmak.*
- *Özgür ve güçlü sendikacılığın tüm kuralları ile gerçekleşmesi için her türlü girişimde bulunmak.*
- *Tüm emekçilerle emekten yana olanların ilke ve düşünce birliğini sağlamak.*
- *Emekçilerin tüm haklarını alabilmesi için mesleki örgütlenmenin yanı sıra Anayasa doğrultusunda devlet yönetimine ağırlığını koyması gerektiğine inandırıcı bilinç vermek.*
- *İnsanın insanı sömürmesini önlemek için çalışmak.*
- *Sinema ve genel olarak tüm güzel sanat dallarındaki sansür ve antidemokratik baskıların önlenmesi, sinema ve diğer sanat dallarında tam bir özgürlüğün sağlanması için çalışmak.*
- *İş kolu kapsamına giren tüm işyerinde çalışanların sosyal güvencelerine kavuşması için çalışmak.*
- *Demokratik bir sinema yasasının çıkarılması ve böylece gerek sinema çalışanlarının gerekse sinema sanatının ülke içinde ve dışında saygınlığının artması için çalışmak.*
- *Sinema sanayiinin yabancı ülkelere bağımlılığının kalkması, sinema sanatının ulusal değerlerimiz ve halk kültürü ile bağlarının sağlanması ve gelişmesi için gerekli çalışmaları yapmak (TÜSTAV, 1986: 4).*

Sendika'nın tüzüğünde belirtilen sinema endüstrisini bütününün haklarını savunma amacı gerçekleştirilememiştir. 1970'li yılların başıyla birlikte üretilen film sayısı artmış, çalışma koşulları set teknisyenleri, ışık ekibi, prodüksiyon amirliği gibi teknik alanda, ağırlaşmış, ücretler azalmışken; yıldız oyuncu, yönetmen, yönetmen yardımcısı ve senaristlerin ücretleri artmıştır. Bu durum set içerisindeki dayanışmayı yıpratarak parçalı bir yapının doğmasına neden olmuştur. Ankara Yürüyüşü henüz plan aşamasındayken teknik ekibin katılmakta isteksiz olduğu, onların sigorta, uzun çalışma saatleri, mesailerin ödenmemesi, ücretlerin düşüklüğü ve vaktinde ödenmemesi gibi sorunlarının ele alınmadığı Hakan Balamir tarafından dile getirilmiştir. Vedat Türkali tabanın bu bilincine çok sevinmiş, yürüyüşe bu konularda eklenmiş böylece yürüyüş daha bir anlam kazanmıştır (Türkali, 2008: 18). Yürüyüşün plan aşamasında yaşanan bu ayrım yürüyüş sırasında keskinleşmiştir. 1978 yılının Nisan ayında bir bildiri yayınlarak "Film başına binlerce lira alan ünlü yıldızların yalnız kendi sorunlarına eğildikleri" gerekçesiyle set teknisyenleri, ışık yönetmenleri, prodüksiyon amirleri, ışık teknisyenleri ve yardımcı oyuncularından oluşan bir grup çalışan Sine-Sen'den ayrılarak TFİS'e geçmiştir. Semih Selvidal bu ayrılmanın nedenini şöyle dile getirmiştir:

"Ankara Yürüyüşü sırasında huzursuzluk başlamıştı. Yürüyüş amacından saptırılmıştı. Yeni Türk sinemasının sorunu sadece sansür değildir. Bizim sosyal güvencemiz ve bir sinema yasasının çıkması olayı her zaman hasıraltı edildi. Daha sonra da başkente gidilip bakanlarla bir görüşme yapıldı. O görüşmelerde ben de bulundum. Bazı kişiler bizi orada yalnız bırakıp kendi meselelerini izaha çalıştılar. Yıllardır biriken sorunlar değil özel sorunlar dile getirildi. Bu ayrılış 40 kişiyle başlamış ancak kısa sürede 400 kişiye ulaşacağı belirtilmiştir." (Ses Dergisi, 1978a: 3; Ses Dergisi, 1978b: 6).

İki sendika arasındaki görüş ayrılıkları bölünmeye neden olmuştur ancak sinema emekçilerine fayda sağlayacak ortak paydada buluşabilmiş bu doğrultuda bazı protokoller imzalanmıştır. Sendikalar dışında ki mesleki örgütlenmelerle de benzer protokoller oluşturulmuştur. 24.05.1978 tarihinde TFİS ve Görüntü Yönetmenleri Derneği karşılıklı olarak birbirlerinin üyelerinin olduğu yapılarda çalışacaklarını taahhüt eden bir protokol imzalamıştır ancak bu protokol uygulamada geçerli olmamıştır. Benzer nitelikte bir anlaşma 07.08.1978 tarihinde Sine-Sen ile Set Teknisyenleri Derneği arasında yapılmış, çalışma sürelerine ve ücretlere bir standart getirilmiştir (Ses Dergisi, 1978a: 3; Abisel, 1978: 124).

Görüntü Yönetmenleri Derneği, 15 iş gününe kadar yapımı tamamlanacak yapıtların ücretlerini şöyle belirlemiştir:

1-17.500 TL (Kamera-Zoom dahil) görüntü yönetmeni ücreti.

2-4.000 TL Asistan ücreti.

3-15 iş gününden sonraki her iş günü için

a)1.500 TL (Kamera-Zoom dahil) Görüntü yönetmeni, 250 TL Asistan ücreti.

4-25 iş gününe kadar yapımı tamamlanacak yapıtlar için ise

a)25.000 TL (Kamera-Zoom dahil) Görüntü yönetmeni ücreti b)5.000 Asistan ücreti

5-25 iş gününden sonraki her iş günü için

a)1.500 TL (Kamera-Zoom dahil) Görüntü yönetmeni ücreti. b)250 TL Asistan ücreti (Ses Dergisi, 1978a: 3).

Sine-Sen sinema emekçilerinin ekonomik-demokratik mücadelesinde önemli bir aşama kaydetmiştir. Tura Film, Kalkavan Film, Çiçek Film, Akün Film, Gülşah Film ve Ermen Film şirketleriyle sözleşmeler imzalamıştır. Bu sözleşmelerde ücretler 2000-3000 arası değişen haftalık ücret tabanı sağlanmıştır (TÜSTAV, 1978a: 1).

Sine-Sen'in 23.07.1978 tarihli yönetim kurulu toplantısında DİSK üyeliği için DİSK'e müracaat edilmesine karar verilmiştir. 07.08.1978 tarihli yönetim kurulunda DİSK'e katılma kararı alınmıştır. Karar alınmış ancak DİSK bunu aynı işkolunda örgütlenen TFİS ile birleşilmesi şartı koymuştur (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1998: 61-62; TÜSTAV, 1986: 5).

Sine-Sen'in DİSK bünyesinde yer alması 1980'ni bulacak olmasına karşın aralarındaki bağ 1979 yılında ortak eğitimlerin verilmesiyle görülmektedir. Genel Başkan Mevlüt Ekinci sınıfsal eğitim konusunda yardımcı olunmasını DİSK eğitim bürosundan istemiş, bu istek olumlu yanıtlanmıştır (TÜSTAV, 1986: 5-7).

Sine-Sen kuruluşundan itibaren diğer kurum ve kuruluşlarla yakın ilişkiler kurarak bilinirliğini arttırmak istemiştir. Basın bildirimleri ve diğer kuruluşlara gönderilen genel kurul davetleri iş birliği kurularak eksik yönlerini tamamlamayı hedeflerken güçlü bir örgütlenme bağı kurmak da hedeflenmektedir. Bu metinlerde kuruluş amacı, sendikanın emeğe yaklaşımı gibi bilgilere yer verilmiştir. Bu metinlerden ulaşılabilenler şöyledir:

"51 sayılı Sine-Sen Haber Ajansı:

İkinci Milliyetçi Cephe iktidarı döneminde, üzerimizdeki ağır, antidemokratik baskıları, sosyal güvencesizliği, sansürü protesto etmek, çağdışı M.C. İktidarına baskı kurmak, M.C.'yi caydırmak için sinema emekçileri "5 Kasım 1977'de ünlü Ankara Yürüyüşü'nü" gerçekleştirdiler. Sinema emekçilerinin tümünün katıldığı bu soylu, anti faşist yürüyüşte sinema emekçileri özlemlerini dile getirdiler. Sinema emekçilerinin özlemlerinden biri de güçlü bir sendika kuracak ekonomik demokratik hakları almaktı. İşte, sinema emekçilerinin bu özlemi 5 Ocak 1978'de gerçekleşerek Türkiye Sinema Emekçileri Sendikası- Sine-Sen kuruldu.

Sine-Sen bütün çalışmalarında kendine temel şiar olarak aktivite, aktivite ve yine aktiviteyi seçti.

Bütün bu uğraşlarında Sine-Sen, sınıf sendikacılığı ilkelerine bağlı kalmakta, işçi sınıfı bilimi doğrultusunda davranmakta ve en büyük desteği de halktan almaktadır." (TÜSTAV,1986:8-9)

Bu açıklama ile Sine-Sen'in hangi amaçla kurulduğu ve nasıl kurulduğu kısaca aktarılrken, sinema emekçilerini ayırım gözetmeksizin bütünlüklü bir yapıda ele aldığı açıklanmaktadır.

"26.09.1978 tarihli Sine-Sen Basın Bülteni:

Çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır. Başta sosyalist sistem olmak üzere ulusal kurtuluş savaşları ve metropol ülkelerin işçi sınıfı emperyalist canavara her geçen gün ağır darbeler indirmektedir.

Türkiye, emperyalist sisteme bağımlı, kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu ve feodal kalıntıları barındıran orta gelişmiş kapitalist bir ülkedir. Emperyalist sistemin yaşadığı bunalım Türkiye'ye de yansımakta, işçi sınıfı ve emekçiler ağır yaşam koşullarına itilmektedir.

Emperyalist sistemin içine düştüğü bunalımdan etkilenen alanlardan biri de Türkiye sinemasıdır.

Türkiye sinemasının öteden beri yaşadığı bunalım, I. ve II. M.C. dönemlerinde iyice derinleşti. Derinleşen bunalım sinema emekçilerinin günlük yaşam kavgalarını daha uygun koşullar içinde sürdürebilmeleri için ekonomik- demokratik bir çatı altında örgütlenmeleri gerekiyordu. Bu amaçla sinema meslek kolları 1976 yılının ortalarında demokratik kitle örgütlerinde örgütlenmeye başladı. Demokratik kitle örgütlerinde örgütlenen sinema emekçilerinin haklı istekleri 5 Kasım 1977'de eyleme dönüştü. Sinema emekçileri 5 Kasım 1977'de "Savaşa karşı barış, sömürüye karşı savaş." İlkesini yaşama geçirdiler. Ve sömürüye, sansüre, sosyal güvencesizliğe karşı şanlı Ankara Yürüyüşü'nü gerçekleştirdiler. 5 Kasım Ankara Yürüyüşü bütün engellemelere karşı başarıya ulaştı.

Ancak derneklerin ekonomik-demokratik mücadeledeki etkinlikleri yetersiz kalıyordu. İşverenlerin karşısına kitle ve sınıf sendikacılığını benimsemiş, işçi sınıfının bilimden ödün vermeyen bir sendikayla çıkma zorunluluğu gündeme

geldi. Ve 5 Ocak 1978'de sinema emekçilerinin ortak çabalarıyla Sine-Sen doğdu.

Sine-Sen kurulduğundan bu yana sürekli sömürüyü sınırlandırmak ve sonunda ortadan kaldırmak için savaştı. Bu çetin savaşın kurallarını amansızca uyguladı.

Sine-Sen yalnızca sinema emekçilerinin ekonomik-demokratik çıkarlarını savunmakla yetinmedi. Halkımıza toplumsal içerikli yapıtlar seyrettirmek amacıyla SİNEMATEK derneğinin yönetiminde görev aldı. SİNEMATEK'in 25 Eylül 1978 akşamı "Baragon'un Dikenleri" adlı filmle başladığı gösteri çalışmalarını elinden geldiğince destekledi. Sine-Sen ilerici sinema kavgasını SİNEMATEK derneği ile birlikte yürütmektedir.

Sine-Sen kim ne derse desin, kim nasıl engellemeye çalışırsa çalışsın ekonomik-demokratik savaşını sürdürecektir, kitle ve sınıf sendikacılığının ilkelerini yaşama geçirecek, işçi sınıfının biliminden en ufak bir ödün vermeyecektir.

YAŞASIN TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI

YAŞASIN SİNE-SEN YAŞASIN DİSK

YAŞASIN ÖRGÜTLÜ MÜCADELEMİZ" (TÜSTAV,1978b: 1-3).

Genel Başkan Mevlüt Ekinci imzalı bu metin sinema alanında kurulan sendikaların eksik kaldığı sendikacılık deneyiminin artık kazanıldığını da göstermektedir. Türkiye'nin ekonomik yapılanması içerisinde emekçilerin konumu aktarılırken sinema emekçileri özelinde kalınmamıştır. Sendikacılığın ülke için neden gerekli olduğu, sorunlarla baş etme yolunun bilinçlenme ve örgütlenme ile kazanılabileceği açıklanmaya çalışılmıştır. Örgütlenmenin gerekliliği anlaşılmış, bunun önündeki engellerle mücadele için kararlı adımlar atılacağı mesajı verilmiştir. Sendikanın sinema emekçilerini kapsamına aldığı gözetilmiş, tüzükte ve sinema emekçileri marşında belirtilen halkın onuruna yakışır, halkın sorunlarını anlatan filmler yapma amacı unutulmamış bunun için diğer örgütlerle iş birliği sağlanmıştır. Ekonomik- ideolojik bir yapılanma ön plana çıkarılarak sanat unutulmamış, bu esas gaye savunulmuştur. İyi filmlerin yapılması, gösterilmesi için çalışmalar yapılmıştır.

Sine-Sen 1978 yılında düzenlenen Uluslararası Antalya Sanat Şenliği'ne katılmıştır. Konu ile ilgili olarak "Antalya Sanat Şenliği ve SİNE-SEN" başlıklı bir broşür çıkarılmıştır.

"Antalya Sanat Şenliği ve SİNE-SEN

Ülkemizin içinde bulunduğu yoğun koşullar, faşizmin başta işçi sınıfı olmak üzere bütün emekçi halklarımıza savaş açtığı, sömürü, zulüm ve baskının

azgınca arttığı, büyük kitle katliamları ve operasyonları düzenlediği şu günlerde yapılan Antalya sanat şenliği demokratik bir mevziin düzenle uyuşan, gerici güçlerin eline geçmeden, demokratik yapısını koruyarak devamını sağlamak biz sinema emekçilerinin görevi olmuştur.

SİNE-SEN Antalya Sanat Şenliğinde üzerine düşen görevi yerine getirecektir.

Sinemamızın gerçek anlamda kurtuluşu, sinema emekçilerinin gerçek anlamda ve ancak işçi sınıfının, geniş emekçi kitlelerin ekonomik, demokratik ve siyasi kurtuluşları ile mümkündür." (TÜSTAV,1986:9-10).

Bu broşür Sine-Sen'in geniş çevrelere varlığını ve amacını duyurma isteğinin başka bir örneğini oluşturmaktadır. İşçi sınıfının kurtuluşunun sistemin değişmesiyle mümkün olduğunun ve faşizmle mücadelenin önemi vurgulanmıştır. Emekçilerin ekonomik, demokratik ve siyasi kuruluşuna verilen önem her metinde olduğu gibi burada da belirtilmiştir. Yine örnek verilen metinler aracılığıyla Sine-Sen'in farklı kurumlarla diyalog içerisinde olduğu gözlemlenirken, kendi kapsamlarına giren etkinliklere katıldıkları aktif olarak çalıştıkları görülmektedir. Kurulan diyalogların Sine-Sen'i zenginleştirdiği sendikal örgütlenmede yöneticilerin eksik kaldığı yönlerde tamamlarken aynı zamanda güçlendirdiği gözlemlenmiştir.

Sine-Sen 1978 1 Mayıs'ına katılmış 11 sayılı Sine-Sen haber Ajansında şu açıklamayı yapmışlardır:

"1 Mayıs 1978'e Sinema Emekçileri De Katılıyor

Sinema Emekçisi arkadaş, 1 Mayıs yine coşkuyla kutlanıyor, 1978 1 Mayıs'ını yüz binler kutluyor, 1979 Mayıs'ını da kutlayacaklar, daha birçok 1 Mayıs'ları kutlayacak halkımız.

Egemen güçlerin ve halk düşmanlarının kana buladığı 1977 1 Mayıs'ına rağmen, öldürülen gençlere, katledilen işçilere, emeğin düşmanı sömürücülere rağmen yine coşkuyla fakat daha bilenmiş olarak kutlanıyor 1978 1 Mayıs'ı. Sinema Emekçileri de katılacak bu bayrama, işçi sınıfının, emekçi kitlelerinin yanında yerini alacak Sinema Emekçileri de. Alacak çünkü: 60 yıldır sosyal güvenceden yoksun, sansür denilen çağ dışı belayı sırtlarında bir kambur gibi taşıyan Sinema Emekçileri, dert üstüne dert yüklenmiş olarak katılacaklar. Devletin her yurttaşına vermek zorunda olduğu en temel haklardan yoksun, yarınlardan güvensiz Sinema Emekçileri bu temel haklarını almak için yürüyecek 1 Mayıs'ta. Sinema Emekçileri yürüyecek çünkü: tedirgin, ürkek, kapkaranlık günlerden, ışık dolu, umut dolu günlere ulaşmak için yürüyecek, Sinema Emekçileri yürüyecek çünkü: Sansür denilen çağdışı belayı kaldırıp atmak için yürüyecek.

Sinema Emekçileri, halkımızın yükselen mücadelesinde, işçi ve emekçi kitlelere ışık tutan onurlu filmlerle sınıf mücadelesindeki yerini almak için yürüyecek 1 Mayıs'ta. 1 Mayıs 1978 seni yaşatacak tunç bileğimiz. YAŞASIN

SİNE-SEN...YAŞASIN DİSK...YAŞASIN ŞANLI 1 MAYIS...yaşasın mücadelemiz."

14 nolu Sine-Sen Haber Ajansında 1 Mayıs Marşı'na yer verilirken, Yürüyüş sırasında Sine-Sen kortejinde yürüyenler için söyleyeceği sloganlara yer verilmiştir. Yine bu haber ajansına eklenen bir uyarı metni bulunmaktadır. Bu metinde verilen sloganların dışında kalan sloganların atılması kesinlikle yasaklanırken, sendikanın seçtiği komitenin kararlarına uyulması beklenmektedir.

1 MAYIS MARŞI

*Günlerin bugün getirdiği
Baskı zulüm ve kandır
Ancak bu böyle gitmez
Sömürü devam etmez
yepyeni bir hayat doğar
Bizde ve ülkelerde*

*1 Mayıs, 1 Mayıs
İşçinin, emekçinin bayramı
Devrimin şanlı yolunda
İlerleyen halkların bayramı
Yepyeni bir güneş doğar
Dağların doruklarından
mutlu bir hayat filizlenir
Kavganın ufuklarından.
Yurdumun mutlu günleri
Mutlak gelen gündedir*

*1 Mayıs, 1 Mayıs
İşçinin, emekçinin bayramı
Devrimin şanlı yolunda
İlerleyen halkların bayramı
Vermeyin insana izin
Kanması ve susması için
Hakkını alması için*

*Kitleyi bilinçlendirin
Bizlerin ellerindedir
Gelen ışıklı günler*

*1 Mayıs, 1 Mayıs
İşçinin, emekçinin bayramı
Devrimin şanlı yolunda
İlerleyen halkların bayramı*

**YÜRÜYÜŞ SIRASINDA SİNE-SEN KORTEJİNDE YÜRÜYENLERİNSÖYLEYECEĞİ
SLOGANLAR:**

*Sansüre hayır
Yaşasın 1 Mayıs
Bağımsız Türkiye
Yaşasın Genel Grev
Özgür Sinema
141, 142'ye hayır
Sosyal Güvence Hakkımız Söke Söke Alırız
Kahrolsun Faşizm
İşsizlik Sigortası Kurulsun 'dur (TÜSTAV,1986:10-12).*

1979 yılına gelindiğinde Sine-Sen çalışmalarını sürdürmüş etkinliklere katılmış, farklı örgütlerle ilişkilerini sürdürmüş, 1 Mayıs'a katılmıştır. 1978 yılında TFİS ile birleşme kararı alınmış olmasına karşın bu birleşme hemen sağlanamamıştır. TFİS'in Semih Selvidal yönetiminde geçen bu iki yılında Sine-Sen'i TKP'nin etkisinde kaldığı, 1 Mayıs mitingini amacından saptırdığı, sendikanın sendika ağalarınca yönetildiği, anarşiyi ve bölücülüğü körüklediği gibi asılsız ithamlarla suçladığı Salim Yaşar ve Semih Selvidal imzalı bildirilerde okunmaktadır (TÜSTAV, 1986: 35-37). 31 Mart 1980 tarihinde TFİS'in 2. Genel kurulunda alınan kararla sendika feshedilerek Sine-Sen ile birleşmesi sağlanmıştır (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1996: 61-62). Bu birleşmeyle birlikte sonra sendikanın örgütlenme çalışmaları hız kazanmıştır. 1978 yılında TRT için çekilen Yorgun Savaşçı dizisinin bütün işçileri Sine-Sen'den alınmıştır. Sendikanın toplu iş sözleşmesi talebi TRT tarafından kabul edilmemiştir (Deniz, 2010: 123-124). Bunun üzerine Sine-Sen yönetim

kurulu TRT işyerlerinde çalışmama eylemi başlatmıştır. Ancak grev kararı uygulanma aşamasındayken 12 Eylül 1980 darbesiyle kararın uygulanması yasaklanmış, Sine-Sen'in faaliyetleri 1991 yılına kadar durdurulmuştur. 14 Mayıs 1991'de yapılan ilk genel kurulda yürürlükte olan 2821 sayılı sendikalar Kanunu'na uyum bakımından gerekli tüzük değişiklikleri yapılmış ve başkanlığa Necmettin Çobanoğlu seçilmiştir (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1996: 61-62). Sine-Sen tekrar faaliyet geçtiği 1991 yılından 2010 yılına kadar sinema alanında çalışanları temsil eden tek sendika olmuştur. Türkiye'de sendikacılığın temel sorunlardan biri olan aynı alanda çok sayıda sendika kurulması ve bu durumun örgütlenme gücünü kırması sorunu aşılmıştır. Ancak Sine-Sen 1990'lı yıllar boyunca üyelerinin sosyal ve maddi çıkarlarını korumaya yönelik bir kazanım elde edememiştir. Biçer, "1980 öncesi kazanılan hakların etkisinin sektörde varlığını koruduğunu ancak 1994'te yaşanan ekonomik kriz etkisi ile giderek zayıfladığını, 2001 kriziyle tamamen dağıldığını" belirtmektedir." (Melih Biçer ile görüşme, 02.02.2018, İstanbul). Ekonomik konjonktürün etkisi yadsınmamakla birlikte Sine-Sen'in kazanım sağlayamamasının temel nedeni 1983 yılında 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda işkolu sendikacılığı zorunlu kılınmış olmasıdır. (Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, 1996: 133-135). Bu zorunlu kılış 2821 sayılı kanunun yürürlükten kalkarak yerine 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu getirildiğinde de devam etmiştir. İşkolu sendikacılığı sendika enflasyonunu önlemek ve farklı görüşlerin ifadesine olanak tanınması bakımından başlangıçta olumlu görünmekle birlikte işkolunun doğru belirlenememesi ve farklı görüşlerin sendikaların bölünmesine neden olması sebebiyle olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir. 2821 sayılı Sendikalar Yasası'nın 60. maddesinde işçi ve işveren sendikalarının kurulabileceği 28 işkolu belirlenmiştir. Bu işkolları: 1. Tarım ve ormancılık, avcılık ve balıkçılık, 2. Madencilik, 3. Petrol, kimya ve lastik, 4. Gıda sanayii, 5. Şeker, 6. Dokuma, 7. Deri, 8. Ağaç, 9. Kâğıt, 10. Basın ve yayın, 11. Banka ve sigorta, 12. Çimento, toprak ve cam, 13. Metal, 14. Gemi, 15. İnşaat, 16. Enerji, 17. Ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar. 18. Kara taşımacılığı, 19. Demiryolu taşımacılığı, 20. Deniz taşımacılığı, 21. Hava taşımacılığı, 22. Ardiye ve antrepoculuk, 23. Haberleşme, 24. Sağlık, 25. Konaklama ve eğlence yerleri, 26. Milli savunma, 27. Gazetecilik, 28. Genel İşler'dir (2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu). Sinema çalışanları "ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar" çalışanlarıyla birlikte 17. işkoluna dahil edilmiştir. Kanunda 17. işkolunun tanımı şu şekilde yapılmaktadır: "Her türlü maddi kuruluşlar, ticaret borsaları, ticaret ve sanayi odaları, birlikleri, kooperatifler, kredi esham ve tahvil borsaları, her türlü büro ve benzeri kuruluşlar ile

dernekler, noterler, işçi ve işveren kuruluşları, her türlü sınai, tarımsal, kimyasal ve hayvansal maddelerin ve ürünlerin alımı ve satımı, eğitim kurumları, sahne, perde ve benzeri gösteri sanatları, müzik, resim, heykel, dekorasyon, edebiyat ve benzeri güzel sanatlarla ilgili işler". Kanun sinema çalışanlarını karma bir işkolu içerisinde sınıflandırmakla kalmamış toplu sözleşme yapabilmek için %10 barajı belirlemiştir. İşkolunun karma yapıda 28 farklı alanda örgütleniyor olması toplu sözleşme yapma olanağı tanımamaktadır. %10 barajı sonrasında %3'e daha sonra ise %1'e düşürülmüş olmasına karşın sendikanın toplu sözleşme yapabilmesi için gerekli olan üye sayısı sağlanamamıştır. Sine-Sen 1990'ların sonuna kadar işkolları tüzüğündeki konumunu değiştirmek, taban ücretleri belirleyip açıklamak, sinema çalışanlarını sigortalı yapmak, üye sayısını arttırmak, kurumsal bir işleyişe ulaşmak, yapımcı birlikleri karşısında tanınır olmak konusunda çalışmalar yapmıştır (Hiçdurmaz, 1998: Çobanoğlu, 1998: Çetin'den akt. Çetin, 2010: 156).

Sayman sendikanın çalışmalarını şöyle anlatmaktadır:

"Sendika tekrar açıldı ve çalışmalar devam etti Yeşilçam'ın ölüm yıllarıydı. Toplu iş sözleşmesi yapamıyorduk barajı aşmamız mümkün değildi. Bizde borçlar hukukuna dayalı takım sözleşmesi çıkardık. Sendika yapmayabilirdi ama yaptık, takım sözleşmeleriyle anlaşma yaptık bu iş sözleşmelerle yürüdü birkaç yerle imzaladık. Ücret listesi belirledik. Şartlar bunu sağlayabiliyordu bu fiyat çizelgesi 6 ayda bir değişiyordu. Asgari ücret tarifesi insanlar için çok fayda sağladı. Herkesin kullandığı bir tarife oldu. Sektörde yüksek ücret alınmasını sağladık ama sigorta yapılmasını ve günde 10 saatlik çalışma engellenemedi. Setleri iş müfettişiyle bastık ama devamı yok gelmiyor. İhbar süreci de sıkıntılı set kuruluyor dilekçe yollanıyor o işleme konulup gelene kadar set yerinden kalkıyor. Set yerinden kalkınca işlem yapılamıyor."
(Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

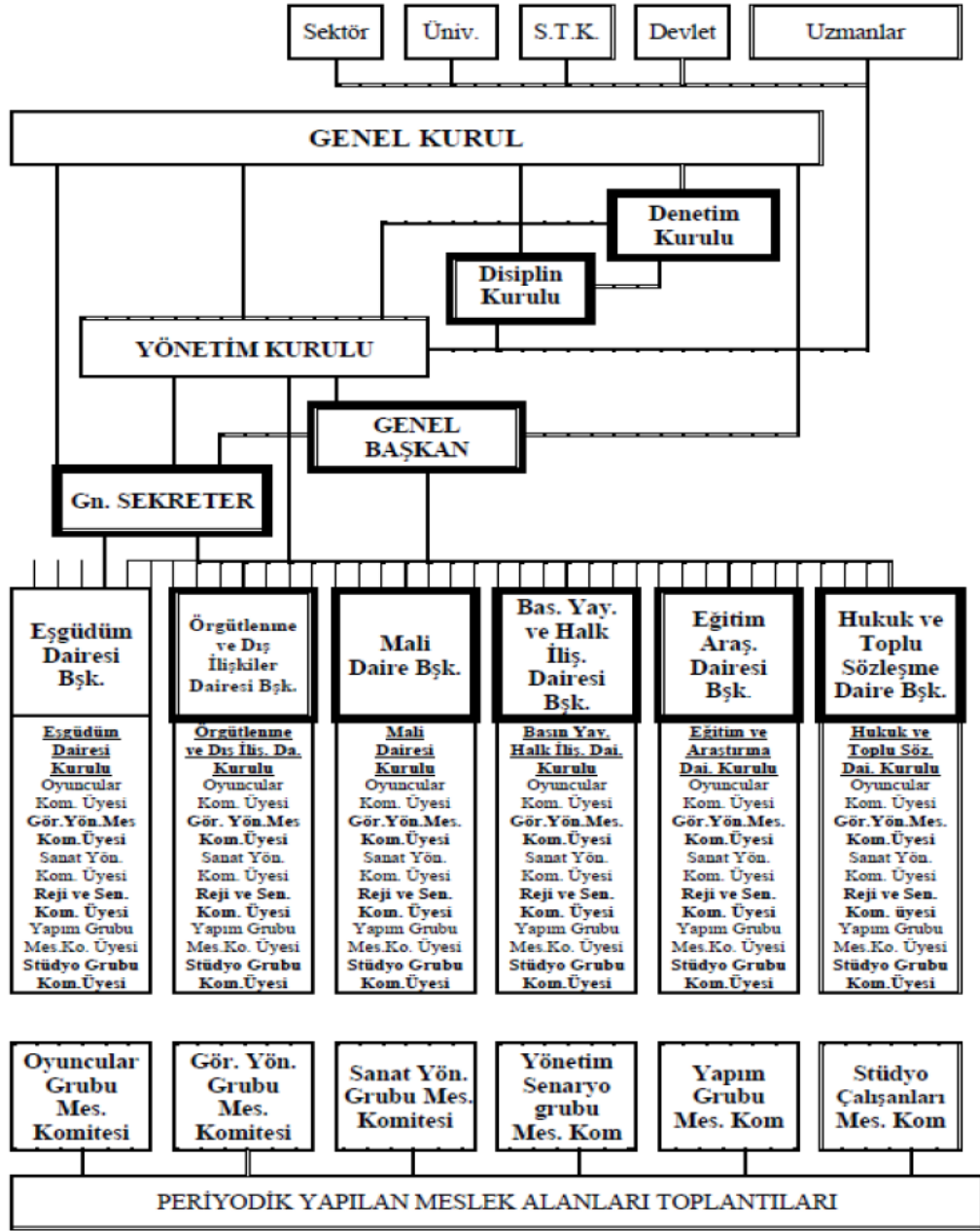
Ancak bu girişimler yeterli olmamıştır. Dönem içerisinde üye kayıtları kişisel çabalarla 900'e ulaşmıştır ancak üyelerin etkileşimde olmaması sendikal bir güç yaratamamıştır. Sine-Sen'in ulaşılabilen üye sayılarına bakıldığında 1979 yılında 690, 1992'de 151, 1995-2009 yılları arasında resmi kayıtlarda 31 görülmekle birlikte üye sayısının 900'e ulaştığı bilinmektedir. Bu sayı farkının nedeni Sosyal-İş Sendikası (Türkiye Sosyal Sigortalar, Eğitim, Büro, Ticaret, Kooperatif ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası) ile Tez-Koop-İş Sendikası (Türkiye Ticaret, Kooperatif, Eğitim, Büro ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası) arasındaki yetki çekişmesi yüzünden açılan dava nedeniyledir. Toplu iş sözleşmesi imzalama yetkisi Sosyal-İş'e verilince Tez-Koop-İş itiraz davası açmış ve dava sürdürdüğü için sendika üyelikleri dondurulmuş olmasıdır (<http://www.ydicagri.org/>, <https://www.csgeb.gov.tr/home/contents/istatistikler/iscisendikauyesayilari/>). Bunlarla birlikte sinema ve televizyon sektörü teknolojinin de gelişmesiyle 90

öncesinden çok farklı bir yapı kazanmıştır. Serbest piyasa ekonomisi ve iktidarların sermaye taraftarı tutumları medyanın tekelleşmesine neden olmuştur. Yeni kurulan televizyon kanalları ve gelişen dizi sektörü yapımcıların taşeronlaşmasıyla sektörün çalışan niteliğini değiştirmiştir. Deneyimli işgücüne ek deneyimsiz geniş bir kesimin sektöre katılımı sağlanmıştır. Sine-Sen bu durumun etkisini 2009 raporunda şöyle dile getirmektedir: “*Sendikamızın kapalı olduğu (1980-1992) dönemlerde yasalar uygulanmamış ve bu ortamdan yararlanan taşeron zihniyetli yapımcılar yüzünden sektöre ucuza çalışan birçok deneyimsiz insan doluşmuştur.*”(Sine-Sen Raporu, 2009: 14).

Bu durum örgütlenme bilinci olmayan, deneyimsiz olması nedeniyle ucuz işgücü oluşturan bir kesimin sektörde yer almasına neden olmuştur. Sendikal faaliyetlerin kısıtlandığı, çalışanların sendikaya bakışının değiştiği, işsizliğin artması sonucu işgücünün ucuzlamdığı bir dönemde sendikaların ayakta kalması giderek zorlaşmıştır. Ahmet Keskin 2000’li yılların ortalarına kadar Sine-Sen’in yönetimindeki kişilerin en büyük başarılarının sendikayı açık tutmak, bir başka deyişle kapanmaktan kurtarmak olduğunu belirtmektedir:

"Ben 12 Eylül'de sendika yöneticilerinden biriydim. 1992'den sonraki arkadaşlar ancak sendikayı kapatmamak için mücadele etmişler, çünkü bir sendika bir sene normal süresi içinde kongresini yapmazsa feshediliyor, var olan mal varlığı –bizim yok ama- devlete intikal ediyor. Devlet de onu aynı işkolundan olan kardeş sendikalardan birine devrediyor. O yüzden sırf kapatmamak için çaba sarf etmişler ve başarmışlar. Bu önemli bir uğraş, o dönemde yöneticilik yapan arkadaşlara saygı duyuyoruz. İyi ki tabela sendikası da olsa sendikayı var etmişler." (Çetin, 2010: 156-157).

Sine-Sen, 24 Ocak 2008’de “Sonbahar” dizisi çalışanlarından Tülay Ergeldi ve Zehra Sezgin’in ağır çalışma koşullarının yarattığı uykusuzluk sonucu oluşan trafik kazası nedeniyle hayatlarını kaybetmesi sonucunda bu alana ilişkin çalışmalarını arttırmışlardır. Bu nedenle meslek alanları toplantıları düzenlenmiş, bu toplantılarda sektörün sorunları tartışılarak çözüm aranmıştır. Bu toplantılar sonucunda sendikada tabandan tavana yükselen bir örgütlenme modeli yaratılmıştır.(Aydın,2011:107)

Şekil 4.15. Sine-Sen Örgütlenme Şeması. (Sine-Sen Raporu, 2009: 16).

Bu örgütlenme modeline göre;

Meslek Alanları Toplantıları: Sine-Sen'in sinema tv alanında çalışan her meslek alanının tüm üyeleri ile üye olmayan uzmanlar ve akademisyenlerin en geniş katılımıyla iki, üç ya da dört ayda bir yapacakları toplantılardır. Bu toplantılarda her meslek alanının çalışanları kendi çalışma yaşamlarındaki maddi-manevi mesleki sorunların bir dökümünü yapacak ve çözüm önerileri sunacaktır. Ayrıca her meslek alanının yetkin kişilerinden oluşturulan ve her biri sendika yönetiminin bir daire kurulunda görev alacak en az altı kişilik "Meslek Alanı Çalışma Grubu/Komitesi"nin asıl ve yedek üyeleri de seçilecektir.

Meslek Alanları Komiteleri: Meslek alanları toplantılarında seçilen en az altı kişilik komitelerdir. Her komite kendi meslek alanındaki sorunları değerlendirir ve çözüm alanlarını tartışır. Bu komiteler, yeni yönetimin hem tabandaki dayanağı hem de itici gücüdür.

Daire Kurulları: Meslek alanları komitelerinin her birinden gelen birer temsilci tarafından oluşturulan daire kurullarının, daire başkanının çözüm ortağı olmasının yanı sıra yeni yönetim kurulunun da enerjik bir şekilde çalışmasını sağlaması öngörülmüştür. Sorunların takibi konusunda gevşeklik gösteren daire kurul üyeleri, ilgili meslek komitesi tarafından derhal değiştirilecektir.

Sine-Sen, aynı raporda sinemanın çözüm bekleyen sorunlarını şu şekilde sıralamıştır:

- Tabana dayalı ve şeffaf bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi,
- Temel bazı sorunların çözümü için bazı komisyonların kurulması,
- Üye sayısının artırılması,
- Veri tabanının genişletilmesi ve Web sitesinin yenilenmesi,
- Sendika gelirlerinin artırılması,
- Üye aidatları dışında yeni kaynakların yaratılması,
- Üniversitelerin ve devletin Türk sinemasının, özellikle bu alanda çalışanların somut sorunlarından oldukça uzak olması nedeniyle Sine-Sen öncülüğünde sorunların teorik ve pratik çözümü için vizyonlar üreten bir enstitü vb. kurumun kurulması,
- Üniversitelerimizi sinemanın somut sorunları için bilgi üretmeye teşvik etmek,
- Türk sinemasının ve sinema emekçilerinin temel sorunlarını çözecek bir sinema yasasının hazırlanması,
- Sinema tv emekçilerine emeklilik hakkının kazandırılması ve yıllardır sürüncemede kalan geriye doğru borçları ödeyerek emekli olma hakkının yenilenmesi,
- Sendikalar Yasası'na göre birçok sanat-kültür alanını barındıran bir "torba" işkolunda yer alan Sine-Sen'in üye alanını sinema filmi, dizi, belgesel vb. bir alanla sınırladığı işkolunun yeniden tanımlanması,

- Öncelikli muhatabın sendika olduğunun yapımcılara öğretilmesi ve takım sözleşmelerinin uygulamaya sokulması,
- Üyelerin ve çalışanların sigortalanması,
- Devlet ve bakanlıklarla olan ilişkilerin geliştirilmesi,
- Yurt içi meslek örgütleriyle ilişkilerin geliştirilmesi,
- Yurt dışı meslek örgütleriyle ilişkilerin geliştirilmesi ve Sine-Sen'in meslek alanlarının tümünü kapsayan uluslararası bir konfederasyona üye olması,
- Bağlı olduğu DİSK ile ilişkilerin geliştirilmesi ve ortak projelerde yer almak,
- STK'larla ilişkilerin geliştirilmesi,
- Taksim AKM olan hareket noktasının, Beyoğlu Belediyesi'nin katkılarıyla Şişhane'de kurulan hareket noktasına aktarılması ve burada ekip trafiğinin kontrolü için bir "İletişim Masası" ile kafe kurulması,
- Sektördeki bütün meslek alanları için gerçekçi bir taban fiyatları listesinin hazırlanması,
- Sine-Sen üyelik kartının belirli sağlık hizmetleri ile kültür-sanat eğlence etkinlikleri gibi alanlarda indirim veya geçiş niteliği kazanmasının sağlanması,
- Son yıllarda özellikle TRT tarafından kurum dışına ısmarlanan işlerden dolayı Ankara'da sinema tv alanında biriken işgücünün örgütlenmesi ve yurt dışından gelen yabancı film ekipleri için bir şube açılması,

Sine-Sen'in gelecek yıllarda kurmayı düşündüğü komisyonlar ise şöyledir:

- Kadın Komisyonu
- Hareket Noktası Komisyonu
- Festivaller ve İşçi Filmleri Festivali Komisyonu
- Sağlık Komisyonu
- Çevre Komisyonu
- Çeviri Komisyonu

- Veri Tabanı Oluşturma ve Web Sitesi Yenileme Komisyonu
- Üye Kayıt Komisyonu
- Hukuk Komisyonu
- Proje Geliştirme ve Kaynak Yaratma Komisyonu (2009: 14-18).

Sine-Sen çalışmalar yapmakla birlikte sektörde etkin olan bir düzenleme getirememiştir. Yukarıda verilen amaçlardan Sinema Yasasının oluşturulması için sinema yasası taslağı oluşturmak ilk adım olarak gerçekleştirilmiş sayılabilir ve Festivaller ve İşçi Filmleri Festivali Komisyonu kurulmasını, üye sayısının arttırılmasını hayata geçirebilmiştir.

Sine-Sen sinema yasası oluşturulurken yapılması gerekenleri şu şekilde sıralamıştır:

- *Her meslek grubu kendi iş tanımlarını yapmalı ve tam olarak ne iş yaptığını belirlemelidir. Örneğin oyuncu kimdir? İş ilişkisi ne zaman başlar? Sözleşmeyi imzaladığı anda mı senaryoyu aldığı anda mı yoksa sete geldiği anda mı?*
- *Sinema ve tv’de on mesleki alan üzerinde (Yönetmenlik-reji grubu, sanat-dekor, kostüm, makyaj, saç grubu, görüntü-kamera grubu, ışık grubu, ses grubu, oyuncu-cast grubu, set grubu, prodüksiyon grubu, post prodüksiyon grubu, ulaşım-yemek-konaklama gibi yardımcı alanlar) çalışma koşulları ayrı ayrı düzenlenerek bir tasarımlama yapılmalıdır.*
- *Sinema üretimi çalışmasının şimdilik dört temel aşamada (hazırlık, çekim, post-prodüksiyon ve dağıtım aşamaları) yapıldığının tespiti gerekmektedir. Ve bu dört aşamanın çalışma ilkeleri ayrı ayrı düzenlenmelidir. Ücretlendirmeler, işe başlama ve iş bitiş zamanları ayrı ayrı formüle edilmelidir. Dört aşamanın dördünde de sigorta, kıdem vb. sosyal güvencelerin yer aldığı temel ve vazgeçilmez ilkeler korunmalıdır.*
- *“İşveren” ile “işveren vekili” tanımları doğru bir şekilde yapılmalıdır. Buna göre yapımcı, yürütücü (uygulayıcı) yapımcı kimdir, görevleri nedir? Ortak yapımcı kimdir? Televizyon yayıncısı, sponsor, dağıtımçı kimdir, görev ve sorumlulukları nelerdir?*
- *“İşyeri” kavramı iyi tanımlanmalıdır.*
- *“İş ve İşçi Güvenliği” ile “İş Kazası” kavramları, sinemanın özel üretim koşullarına göre formüle edilmelidir.*
- *“Çalışma süreleri” iyi belirlenmelidir. Sinemaya özgü üretim koşulları nedeniyle mesai kavramı özgün bir tanımlamayla düzenlenmeli, fazla mesai de buna göre şekillenmelidir.*
- *“Yemek arası”, “dinlenme” ve “tatil” haklarının, sinemanın özgün çalışma koşullarına göre belirlenmesi gerekmektedir.*

• *Ulaşım nedir, kim yapar, kimin sorumluluğundadır? Nerede başlar, nerede biter? Bunların yanıtlarının çok iyi verilmesi gerekmektedir.*

Örneğin uçak imkânı olan bir yere bütçe de uygunsuz otobüsle taşınmamanın zorunluluğunun, bu zorunluluğun da karşılıklılık esası çerçevesinde belirlenmesi gerekmektedir.

• *Konaklama nedir, kim yapar, kimin sorumluluğundadır, nerede başlar nerede biter? Bunlar iyice tanımlanmalı ve en iyi konaklamanın yapılması sağlanmalıdır.*

• *“Ücretlendirme, ücret ödeme düzeni, gecikme faizi, tazminatlar” çok iyi formüle edilmelidir. En ufak aksamlar ve/veya yerine getirmemeler durumunda ağır cezai şartlar öngörülmelidir.*

• *“Sosyal güvenceler”, hayati önemi haiz bu alanın olmazsa olmazı olarak düzenlenmeli ve uygulanabilir olması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.*

• *“Sözleşme süreleri”nin çok iyi belirlenmesi ve sözleşme türlerinden en uygun olanın seçilmesi gerekmektedir.*

• *Bir “Uzlaşma Kurumu” kurulmalı ve bu konuda, başı sendikanın çekmesi yasa maddesine geçmelidir.*

• *Sendikanın sinema üretiminin her aşamasında aktif olarak yer almasının sağlanması gerekmektedir (Aydın,2011:107).****

Sinema yasası bugün de çıkarılabilmiş değildir. Yukarı da belirlenen sorun alanları ağırlaşarak varlığını sürdürmüştür. 2018 yılında yapılması yaklaşık on yıl önce planan iş güvenliği rehberi 3 sendikanın (Sine-Sen, Oyuncular Sendikası ve Sinema Tv Sendikası) ortak çalışması sonucu *Kamera önünde ve arkasında çalışanlar için “Setlerde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Rehberi”* hazırlanabilmiştir.

Sendikal örgütlenmeyi etkileyen olumsuz koşullarla birlikte Sine-Sen'de görüş ayrılığı ve farklı örgütlenme ihtiyaçları nedeniyle bölünmeler olmuştur. 2011 yılında Oyuncular Sendikası kurulmuştur. Sahne, Perde, Ekran, Mikrofon Oyuncuları Sendikası tam adıyla kurulan sendika sinema- dizi oyuncularını dışında perde, ekran, mikrofon oyuncularını da kapsamaktadır.

Sahne, Perde, Ekran, Mikrofon Oyuncuları Sendikası Genel Sekreteri Sercan Gidişoğlu farklı bir sendika kurma sebeplerini ve sendikanın kuruluşunu şöyle anlatmaktadır:

“Sine-Sen bir parça daha özellikle son dönemlerde kamera arkası ekibin daha çok bir araya geldiği bir sendika olarak yoğunlaştı. Oyunculuk biraz daha da olsa farklı ihtiyaçları var. Dünya’da da bu böyle. Sine-Sen’in ilk

*** Sinema Yasası taslak metni www.sinesen.org adresinin artık erişilemiyor olması nedeniyle Bermal Aydın’ın “Türkiye’de TV ve sinema film setlerinde çalışanların sorunları ve çözüm önerileri” isimli tezi kaynak gösterilerek kullanılmıştır.

kurulduğu zamanlardaki gibi karışık bir yapısı yok. Eskiden de Yeşilçam'ın oyuncularını da ağırlıklı üye değildi. Sine-Sen 2000'li yıllarda oyuncu kitlesini kaybetti. Sine-Sen sinema ve televizyon olarak bakıyor. Tiyatrocuyla dansçıyı nereye koyacaksın o zaman. Bizim tüzüğümüz gereği oyuncu kavramı geniş kullanılıyor bizim tam adımız zaten Sahne, Perde, Ekran, Mikrofon Oyuncuları Sendikası. Çalıştığı alanlara göre oyuncuyu ayırdığımızda bunu içinde tiyatro oyuncusu, sinema oyuncusu, dizi oyuncusu, performans sanatçısı, operacısı, seslendirme oyuncusu ve dansçı da bunun içine giriyor. Dolayısıyla böyle bir ihtiyaç vardı. Bu ihtiyaçtan doğdu sendika girişimi. Sine-Sen De bunu karşılayacak bir yapı yoktu. Bu amaçla 2010 yılında bir sendika kurma fikri var Mehmet Ali Alabora'nın başında bulunduğu bir sendika kurma fikriyle sanatçılar girişimi bir örgütlenme girişimi başlatıyor. Point otelde 500-600 kişiyi bulan bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda nasıl bir örgütlenme ihtiyacı olduğu nasıl bir örgütlenme formunun olması gerektiği ve dünyadaki örneklerinin nasıl olduğu üzerinde konuşulup tartışıldı. Neredeyse Herkesin oy birliğiyle sendika kurulması gerektiği kararı alındı. Bu toplantı sendika girişimine dönüştü. Altyapı çalışmaları başladı ve sendika kuruldu.” (Sercan Gidişoğlu ile yapılan görüşme, 20.04.2018, İstanbul.)

2013 yılında temelleri atılan Sinema Televizyon Sendikası 2015'te Sine-Sen'den ayrılarak kurulmuştur. Sendika yönetim kurulu ile görüşme yapılmak istenmiş ancak olumlu yanıt verilmesine karşın zaman verilmemesi nedeniyle görüşme yapılamamıştır.

Sine-Sen başkanı Zafer Ayden kopmaların sebebinin sendikanın yaklaşımı, politik çizgisi ve sendikacılık anlayışıyla da ilgili olduğunu söz konusu yetersizliklerin ve 2 farklı sendika kurmak yerine yönetime aday olunarak çözümlenebilecek sorunlar olduğunu dile getirmiştir (Zafer Ayden ile yapılan görüşme, 02.02.2018, İstanbul).

Sayman ise şu şekilde dile getirmektedir:

“Genç kesimle bağ kurulamadı sine sende ayrılımlar yaşandı. Ders alınmama durumu var. 10 saatten fazla çalışma olmasın dedik sinemacılar için enternasyonal bir süre üstü için mesai gerekli diğer sendika için 12 saati belirlemesi yanlış bir ikilik yaratılmamalı oturup konuşulması gerekir 8+3 saat mesai olur 4 saat olmaz mesai. Yasal olarak da karşılığı yok. Eski sendikacılar durum ellerinin altından kayıyorsa bir çözüm üretilmeli manzaraya bakılarak kendilerini ona göre yaklaşım sergilenmeliydi. Kendini merkez görmemek gerekli sıra neferi olmak gerekli.” (Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

Sine-Sen'in 2009-2012 yılları arasındaki çalışmalarını oldukça kısıtlıdır. Sinemanın endüstri olarak var olduğundan bugüne kadar devam eden sorunları tartışılmış düzeltilmesi için öneriler sunulmuştur. Sınırlı sayıda çalışanın sigortası yapılmış, 230 yeni üye kaydı yapılmıştır. Kısa film/ Senaryo, Kısa film/Kurgu/ Video atölyeleri düzenlenmiştir (Sine-Sen Faaliyet Raporu, 2012:7).

Sine-Sen'in bu günkü çalışmalarına bakıldığında ilk kuruluş amaçlarını hala talep ettiği görülmektedir. Yaklaşık 50 yıllık bir sendika olmasına karşın kuruluşundaki talepleri yerine getiremeyen sendikanın bugün giderek güçsüzleştiğini söyleyebilmekteyiz. Bunun temel nedeni sadece sendikanın başarısızlığı değildir. Başarısızlığın temel nedenlerinden biri 1983 yılında çıkarılan 2821 sayılı kanun ile işkolu sendikacılığının zorunlu kılınmış olmasıdır. Bu uygulama 2012 yılında 2821 sayılı kanunun yerine geçen 6356 sayılı kanunda da devam etmiştir. Sektör olarak meslek sendikacılığına daha uygun olan bu alanın zorunlu olarak işkolunda örgütlenmesi güçsüz örgütlenmenin temel nedenlerinden biridir. Sine-Sen'in örgütlendiği iş kolunun geniş kapsamlı-toplama bir işkolu olması bünyesindeki işçi sayısını arttırmakta ve toplu sözleşme yapılabilmesi için gerekli olan %1'lik örgütlenme oranını sağlamayı imkânsız hale getirmektedir. Sinema sektörü parçalı ve kısa süreli iş yapısına sahiptir. Bu durum hem sektörde örgütlenmeyi hem de var olan örgütlü yapıyı korumayı zorlaştırmaktadır. Biçer bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Bir sinema filmi ya da dizi süresince sigortası yapılan işçinin film ya da dizi bittikten sonra sigortası da bittiği için üyeliği düşmektedir. İşsiz kaldığı dönemde sendikasız kalmakta ve yeniden iş bulup sigortası yapıldığında sendikaya yeniden üye olması gerekmektedir. Sinema ve televizyon alanında yapılan işler göz önüne alındığında çalışma süresi genellikle 2-6 ay arasında değişirken nadiren daha uzun süreli yapımlarda yıllardan söz edilebilmektedir. Bu durum sendika üye sayısının sürekli değişkenlik göstermesine neden olmaktadır. Sine-Sen'in yaklaşık 1200 üyesi olmasına karşın bu sigortalılık durumu ve üyeliklerin düşmesi nedeniyle ÇSGB'nin verilerinde 97 olarak görülmesine neden olmaktadır. Sendikaların gelirleri üye aidatlarına bağlı olması nedeniyle bu durum sendikayı mali açıdan kısıtlarken örgütlenme gücünü de azaltmaktadır.” (Melih Biçer ile görüşme, 02.02.2018, İstanbul).

Sine-Sen sendika üyeliğinin sürekli değişkenlik göstermesinin olumsuz etkilerini ortaya koyarak dava açmıştır. Dava hala devam etmektedir. Sendika genel kurul toplantısını sigortalı olmayan üyelerinin oy kullanamaması ve davanın henüz sonuçlanmaması nedeniyle düzenlememektedir.

Reklam gelirlerinin azalması dizi sürelerini yapılan eylemlere rağmen uzatmıştır. 1 bölüm dizinin 180 dakika olması ve haftalık çekilme zorunluluğu çalışma koşullarını ağırlaştırmıştır. Günlük 16-18 saat çalışmanın olması iş kazası ve meslek hastalığı riskini arttırmaktadır. Yeşilçam sisteminde de ödemelerin geç yapıldığı ya da bonolarla yapıldığı bilinmektedir. Yaşar Yeşilçam'da da borç olduğunu ama borcu sahiplenmenin bugünden çok farklı olduğunu şu iki örnekle anlatmaktadır:

“Yeşilçam’da borç varsa borç ödenir. İki olay var yaşadığım. Pesan film Nevzat Pesan, Kemal Film Osman Seden sinemanın ilk sinemacılarından. Köklü bir ailede şirketi olmasına rağmen Kemal Film borçlarını mallarını sattı ama ödeyemedi Osman Seden Beyoğlu’nda bir bürosu vardı bizim de sendika için ofise ihtiyacımız vardı. İşleyen büyük bir ofisti. Ofisi kiralamak amacıyla Seden ile görüşmeye gittim. Seden’i elleri basının arasına almış kıpırtısız duruyor şekilde buldum. Biz sendikaya yer alıyoruz bize kiraya verir misin? dedik. Olur filan dedi. Kötü mü battınız dedim durum çok mu kötü? Şimdi miktarı hatırlamıyorum ama çok büyük miktarda borcu vardı. Bu kadar para nasıl ödenir dedim çalışarak ödenir dedi. Bize orayı kiraya verdi. Aradan biraz zaman geçti Erler filmde ışık şefliği yapıyorum. Yönetmen kim dedim Osman Seden’miş. Kördüğüm filmini çekiyor. Osman Seden çok fazla film çekti o dönemde. Ölmeden önce bütün borcunu ödedi. Yan çizebilir ödeyemiyorum diyebilirdi ama herkesin parasını ödedi. İkinci örnek ise Nevzat Pesen’dir Pesen filmin sahibi. O da ticari olarak battı ben Nevzat’ı tanımazdım uzaktan görmüşlüğüm vardı. Yeşilçam sokağında çok konuşuldu battı diye. Tüm prodüktörler toplanıp Pesen’in yanına gitti batmak hepimizin başına gelebilecek bir şey bu borcu toplayıp ödeyelim dediler. Pesen kabul etmiyor borç benim borcum diyor ısrarlara rağmen ödetmiyor. Sonrasında Pesen stüdyosunun penceresinden atlayarak intihar etti. Etik anlayışı çok farklıydı.” (Ali Salim Yaşar ile görüşme 11.04.2018 İstanbul).

Ancak günümüzdeki ödeme gecikmeleri 1-2 bölümü aşmış 12-13 bölüme ulaşmıştır. Sendikanın toplu iş sözleşmesi imzalamaması bu olumsuz koşulların artarak devam etmesine neden olmuştur. Sendikanın yanı sıra sinema emekçisi de değişmiştir. Sayman sinema emekçilerine ilişkin şunları söylemektedir:

“Türkiye’de sinemada örgütlenme neden olmadı sorusu hangi alanda oldu ki olarak cevaplanabilir. Küçük burjuva kökenli insan hazinesi var herkesin bir hayali var öyle geliyor, ün ve servet sahibi olma hayali, sektör bunu içinde barındırıyor. Her koyun kendi bacağından asılır ben bu işlerden biraz uzak olayım anlayışı var malzeme de biraz kaypak. Şanslı olacağımız bir kısım şimdi biraz daha profesyonel bir sendikacılık yapılabilir. Birde akıllıca bir ikna süreci yürütülmesi gerekli. Bu işlerde biraz militanca davranacak insan sayısı az. Öyle bir ideoloji ve inanç yok, bireyselleşme hâkim alana. Gecikmişse olsa bu mücadeleler sonucunda sigortalılığa çözülmüş sayılabilir, totalde başarı yok ama bir mücadele var. Şimdi herkes okumuş yüksek okul mezunu. Toplu kurtuluş fikrine uzaklar. Doğru liderlik yapmakta önemli sektör sıkıntı yaşıyor ama tepkiler bilinçli değil. Fedakârca çözümler yerine küçük patlamalar yaşanıyor. 90 dk. dizi süresine hayır diye yürüyüş yapıldı televizyonlar bunu naklen verdi. Bu kampanyanın 1 ay sonrası 100 dk. sonra 130-140 dk. ya çıktı. Tepkiyi doğru koymak gerekli. 1 akşamlık bağırıp çağırmakla bu iş çözülmüyor. Temel sorun nerede neden böyle neler yapılabilir bunlara bakmak gerekli. İtirazlar tepkisel bilinçli ve örgütlü değil” (Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

Samancılar setlere ve emekçilere ilişkin şunları söylemektedir:

Sinemada sendikacılık neden zayıf sorusu şu şekilde ele alınabilir: Çaycı 1 lira alır figüran 50 lira alır oyuncu 60 bin lira alır. Az kazanan başkaldırıp yemek kötü derse bir şey yapılmıyor ama ben dersem yemek kötü tamam Menderes Bey size karşıdan yemek söyleyelim deniyor. Ünlü oyuncular buna ses çıkarmaz çünkü biri kaybedecek ayda 1 lira diğeri 40 bin lira adaletsizlik temelden başlayıp her şeye yayılır. Bir dizi izliyoruz 3,5 saat sürüyor. Çünkü değişmesi için şartel indirilmeli aldığımız paradan feragat ediyoruz diyorsun sette çalışmayı durduruyorsun yapımcı seti kapatıyor diziyi bitirip yeni diziyeye başlıyor çalışmayı durdurmamayan oyuncular da gidip o dizide oynuyor. Pazarlıklar hep kapalı kapılar arkasında yapılıyor kimse kimsenin ne kadar kazandığını bilmez. 70 bin alan 30 bin alıyordur 20 bin alan 40 bin alıyordur. Adalet olmadıktan sonra gerçek örgütlenmenin olması mümkün değil. Sinema en örgütsüz dönemini yaşıyor. Sinema görece daha adaletli ama dizi sektörü adaletsiz. Bir kampanya başlatılsa başlatılan 3 kişi bir daha iş bulamaz geri kalanı yoluna devam eder. Bu düzeni değiştirecek olan yine gençler ama gençlere de çok para versen bugün anca elbisesini değiştirir. Onun için eğitilmiş yürekli gençler gerekli ama umutsuz değiliz ceket değiştirenler gidecek yerine işleyişi değiştirenler gelecek.” (Menderes Samancılar ile yapılan görüşme, 05.03.2018, Ankara).

5. SONUÇ

Bu çalışmanın birinci bölümünde Sanayi Devrimi'ni yaratan koşullar ve çalışma yaşamındaki dönüşümler ile buna bir tepki olarak kurulan sendikaların nasıl ortaya çıktığı, ideolojik kökeni, örgütlenme biçimleri ele alınmıştır. Türkiye'de sendikacılığın tarihsel gelişimi incelenmiştir. "Pamuk ile buharın evlenmesi" olarak da tanımlayabileceğimiz Sanayi Devrimi çalışma ilişkilerinde bir dönüşüme neden olmuştur. Üretim kendi için-kendi bölgesi için olarak tanımlayabileceğimiz kısıtlı bölgeden çıkmış, artık değer keşfiyle üretim atölye tipi üretimden kitlesel üretime geçilmiştir. Kitlesel üretim, lonca sisteminin yıkılmasına onun yerine işçi sınıfının kurulmasına neden olmuştur. Sanayi Devriminin bir sonucu olan teknik başkalaşım üretim araçlarının mülkiyetini değiştirmiş maaş karşılığı çalışanların sayılarının artmasına neden olmuştur. Kapitalist üretim biçiminin temel dayanak noktası olan artık değer kar olarak alınması sermaye sahiplerinin daha fazla kar elde edebilmek için daha fazla artık değer üretilmesinin yollarının aramasına neden olmuştur. Bunun için bulunan çözüm yolu işçilerin çalışma saatlerinin arttırılması ve ücretlerin düşürülmesidir. Bu yaklaşım işçilerin çalışma koşullarını dayanılmaz şekilde ağırlaştırmıştır. Günlük çalışma saatleri 18 saati bulurken, çalışan kadın ve çocukların sayısında artış gözlemlenmiştir. Meslek hastalıkları ve iş kazaları artmıştır. Çalışma yaşamındaki bu olumsuz koşullar işçileri sermaye karşısında haklarını koruyabilmek için dayanışma içerisinde hareket etmenin gerekliliğiyle yüz yüze getirmiştir. Dayanışma ve birlikte hareket etme, öncelikle bu durumdan sorumlu tutulan makinelerin parçalanması ile kendini gösterirken sonrasında iş yavaşlatma, işi bırakma olarak çeşitlenmiştir. Bu tepkilerin yetersiz kalması, daha güçlü bir yapılanma ihtiyacı sonucu sendikal örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Sendikal örgütlenmeler her ülkede farklı gelişim ve yaklaşımlarla şekillenmiştir. Türkiye'deki sendikal örgütlenmelere baktığımızda Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelen işçi ayaklanmalarını bastırıcı yapısı Cumhuriyet'in kuruluşu ile devam etmiştir. 1909 tarihinde çıkarılan TEK uyarınca sendika kurmak kamu hizmeti gören kurumlarda suç sayılmıştır. Millî Mücadele döneminin Anayasası olan 1921 Anayasası bir temel hak kataloğu içermemektedir ve 1876 Anayasasınının kısıtlayıcı maddelerini yürürlükten kaldırmamıştır. 1924 Anayasası dernek kurma özgürlüğünü güvence altına almıştır. Anayasada sendika ve siyasi parti özgürlüklerini güvence altına alan ayrı hükümler bulunmamaktadır. Bu dönemde, birer dernek türü olan sendika ve siyasi partiler dernek kurma özgürlüğü semsiyesi altında değerlendirilmişlerdir. 1924 Anayasası döneminde 310 sayılı Cemiyetler Kanunu yürürlükte kalmaya devam etmiştir. 24 Nisan 1920 tarihli Hıyanet-i Vataniye Kanunu dini

siyasete alet eden derneklerin kurulmasını yasaklamakta, Cemiyetler Kanunu'nda 20 Aralık 1923 tarihli ve 387 sayılı kanunla yapılan değişiklikle dernekler üzerinde hükümete geniş yetkiler verilmiştir. 1925 tarihli Takrir-i Sükûn Kanunu doğrudan işçi dernekleri ve işçi hareketlerini düzenlemek için çıkarılmış olmamakla birlikte yürürlükte kaldığı 4 yıl boyunca bu alanı da kısıtlayıcı bir yapıda düzenlemiştir. 1926 yılında çıkarılan Medeni kanun dernekleri esas olarak serbest kuruluş olarak tanımlaması ve hükümetin denetim yetkisinin kanuna ve ahlaka aykırılık sebebiyle sınırlandırması nedeniyle önem kazanmıştır. 1938 tarihinde yürürlüğe giren yeni 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu ise derneklerin kurulmasını izne bağlamış, kapatılmalarında da hükümeti yetkili kılmıştır. 1946 yılında 4919 sayılı kanunla yapılan değişiklikle derneklerin kurulmasında tekrar serbestlik esasına dönmüştür. Ancak 27 Haziran 1956 tarihli ve 6761 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu dernek tüzüğüne Danıştay tarafından onanması şartını getirmiş ve derneklerin serbestçe kurulmasını engellemiştir. 1946 yılında derneklerin kuruluşu serbestisi sağlanmasının üzerine 1947 yılında ülkenin ilk sendikalar kanunu olan 5018 sayılı İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu düzenlemeler çerçevesinde kimi zaman tam anlamıyla kısıtlama, denetimli kurulma ve kurulma serbestisi sağlanmış olmakla birlikte uygulamaya bakıldığında 1946 yılında Sendikalar Kanunu'nun kabulüne kadar çalışma yaşamına ilişkin sınıf temelli dernek ve sendikanın kurulmadığı görülmektedir. 1947 yılı ile örgütlenme yasal olarak kabul edilirken örgütlenmelere temel gücü verecek olan grev hakkı yasal olarak tanınmamıştır. Bu kısıtlama sendikaları yardım derneklerine dönüştürmüştür. 1960 anayasasının yarattığı özgürlükçü ortam sendikal haklara da yansımıştır. 274 sayılı Sendikalar Kanunu ve 275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu yasalarının çıkarılmasıyla grevin önündeki engeller kalkmış Türkiye sendikal örgütlenmesinin altın çağı olan 1960-1980 dönemi başlamıştır. 12 Eylül 1980 tarihine kadar süren bu altın çağ darbe ile sonlanmıştır. Darbe ile bütün sendikalar kapatılmıştır. Sendikaların kimi hemen açılmış, kimine kayyum atanarak uzun süre kapalı tutulmuştur. İlkine Türk-İş'i ikincisine Sine-Sen'i örnek verebiliriz.

Çalışmanın ikinci bölümünde sinemanın icadı, Türkiye sinemasının gelişimi ve Türkiye sinemasında Sine-Sen'in kuruluşuna kadar ki sendikal örgütlenmeler anlatılmıştır. Görüntülerin zihnimize belirme biçimi, hareketli görüntülerin yeniden üretilebilmesi için yol gösterici olmuştur. Bu temel bilgi sinema tekniğinin ilk adımı olmuşken, Platonun ünlü mağara metaforu sinema tekniğini işaret eden ilk yazılı metin kabul edilmektedir. İki din adamının keşfi olan Büyülü fener günümüz sinemasının öncülü kabul edilmektedir. Lumiere

kardeşlerin sinematograf adını verdikleri icat hareket halindeki görüntüler anlamına gelmektedir. İcat edildiği dönemde insanların bir süre sonra sıkılacağı düşünülmüştür ancak sonuç beklenen gibi olmamış sinema her geçen gün önem kazanmıştır. Türkiye'ye sinemanın gelişiyile ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak erişilebilen kayıtlara göre ilk gösterim 1896-1897 yılları arasında Bertrant tarafından II. Abdülhamit'e yapılmış, halka ilk gösterim ise yine aynı önemde Weinberg tarafından Sponeck Birahanesinde yapılmıştır. Bu tarihten 11 yıl sonra ilk sinema salonu gezici olarak yine Weinberg tarafından açılmıştır. Yerli ilk kalıcı sinema salonunun açılışı 1914 yılını bulmuştur. Sinema bu işe gönül verenlerin çabaları ile gerçekleşmiştir. 1948'e kadar sinema bir endüstri olarak kabul edilmemiştir. 1940'lı yıllara kadar sinemanın bir endüstri olarak var olması için gerekli olan teknik kuruluşlar, deneyimli teknikerler, senaryocu, oyuncu, bestecisiyle sinemada çalışmaya yatkın bir sanatçı topluluğu ve nihayet bunları çekip çevirecek, çalışmalarını düzenleyecek kimseler yoktu. Bu nedenle film üretimi yok denecek kadar az ve yabancı film uyarlamalarıdır. Türkiye sinemasının sermaye yapısının gelişmemesindeki bir diğer faktör ise sadece Yunanistan, Suriye ve Mısır'a film ihraç edilebilmesidir. Dil sorunu, film konularının yerel düzeyde olması ve birbirinin tekrarı olmaları, uluslararası dağıtım ağlarının belli başlı firmaların ellerinde olması gibi nedenler film ihracatının önünü tıkamıştır. Türkiye Sineması, dışa açılan diğer ülke sinemalarına kıyasla, yaşadığı yapısal sorunlar sebebiyle, bir adım geride kalmıştır. Genellikle filmin gişe geliri, filmin maliyetini çıkartmamaktadır. 1950'li yılların başında Türkiye sineması, sinema dilini öğrenmiş, kendine özgü bir sinema ortamı, çekim ve gösterim düzeneği oluşturmuştur. Sinema salonları, film çekim ve dağıtım şirketleri, laboratuvarları, çalışan ve çalıştıranlarıyla ticari bir çark kurulmuş, film üretimi ve tüketimi de bu sisteme bağlı olarak gerçekleşmeye başlamıştır. 1960'lı yılları 1950'ler finanse etmiş ve artık daha fazla film üretilir hale gelmiştir. Bu filmler ağırlıklı olarak gişe kaygısıyla yapılmış, bu nedenle özgün filmler yapmak isteyen sinemacılar için uygun bir ortam yaratmamıştır. 1960'lardan 1970'lerin ortalarına kadar süren dönem Türkiye sinemasının altın çağı olarak nitelendirilmektedir. Bölge işletmeciliği üretim tarzı ile artan film üretimi ve oluşturduğu pazar ile Türkiye Sineması kendi ekonomik döngüsünü oluşturmuştur. Bu dönemde halkın sorunlarını anlatan filmlere de yer verilmiştir. 1970'lerin siyasal ortamı ve Yeşilçam sistemin dağılmaya başlaması sinemayı ekonomik bir krize sokmuştur. Bu krize bir çözüm olarak seks filmleri sinema da ağırlık kazanmıştır. Bu kriz artarak ve sebepleri çeşitlenerek 1980'e kadar sürmüştür. Darbe'nin seks filmlerini yasaklaması sebebiyle çare bu sefer arabesk filmlerde aranmıştır ancak sinemanın temel sorunlarında bir değişiklik yoktur. Türkiye Sineması

yaşadığı kaynak sorununu, 1970'lerde seks filmleri, 1980'lerde video piyasası için filmler çekerek; 1990'ların başından itibaren ise özel televizyon kanallarına yapılan projeler ile çözmeye çalışmıştır (Pösteki,2012: 53). 2000'li yıllarda Sinema Endüstrisi açısından durum daha iç açıcudur. Bir film için yatırımcılar sermayelerinin yetmediği durumlarda, devlet yardımı, televizyon kanallarının katkıları, sinema fonları ve sponsorluklar gibi kaynaklara başvurumaktadırlar. Sinema alanındaki örgütlenmelere baktığımızda sinemanın gelişimiyle arttığını söylemek mümkündür. Sine-Sen'in kuruluşuna kadar 2 tane dernek ve 7 tane sendika kurulmuştur. Dernek ve sendikalar temelde aynı amaçlarla kurulmuştur. Sinemanın bir endüstri olarak var olması sonucu 1952 yılında Türk Film Dostları Derneği'nin kurulmuştur. Derneğin amacı sanat çevrelerini bir araya getirmektir. 1954 yılında Film Teknisyen ve İşçiler Sendikası kurulmuştur. Sendika kuruluş amacını "Üyeler adına genel sözleşmeler akdetmek" ve "İşverenler sendikaya bağlı işçilerinin ücretlerini rayiçten aşağı düşürmek teşebbüsünde buldukları takdirde toplulukla iş ihtilafını tetkike yetkili merci ve hâkim kurullarına başvurmak ve yüksek hâkim kurullarına başvurmak" olarak belirtmiştir. Sonrasında Türk Sinema Sanatçıları Derneği kurulmuştur. Kuruluş tarihine ilişkin farklı kayıtlar olmakla birlikte 1957 yılında kurulma kararı alındığı ve 57-58 yılları tüzük hazırlamakla geçirilerek 1959 yılında kurulduğunu söyleyebiliriz. Dernek amacını hazırladıkları bir bildiri ile şöyle açıklamaktadır: Türk sinemasını çağdaş bir seviyeye ulaştırmak. Başboş bir düzensizlik içinde sürüp giden mesleğimizi düzenlemek, sinema sanatını meslek edinmişlere bir meslek haysiyeti sağlamak ve bunu korumak. 1962 yılında, 1961 anayasasının sağladığı örgütlenme hakkı ile dernek kurucuları, dernektense ağırlığı olan bir sendika kurmak amacıyla Türkiye Sinema İşçileri Sendikası'nı kurmuşlardır. 1966 yılında Türkiye Sinema Film İşletme İşçileri Sendikası kurulmuştur ancak hiçbir faaliyeti olmadan kapanmıştır. Yine 1966 yılında Türkiye Perde ve Sahne İşçileri Sendikası kurulmuş aktif bir çalışması olmadan kapanmıştır. 1970 yılında Türkiye Film İşçileri Sendikası kurulmuştur. 1980 yılında Sine-Sen'e katılan sendikanın geçen 10 yılda etkin bir faaliyeti bulunmamaktadır. Görüşme yapılan set teknisyenlerinden

Yaşar, sendikanın kısıtlı sayıda set teknisyenini sigortaladığını bu dönemde kendi ücretinin bir miktar arttığını belirtmektedir. Ancak bu etki çok sınırlı kalmıştır. 1974 yılında Türkiye Kültür Emekçileri Sendikası kurulmuştur. İşveren güdümüyle kurulan bu sendikanın faaliyeti kısa sürmüş ve etkin olamamıştır. Yapılan görüşmelerde Melih Biçer, Yılmaz Güney'in sinema camiasında bir kahraman olarak anıldığını ve onun sendikayı işaret ettiğini bunun sinemacılar üzerinde çok fazla etkili olduğunu dile getirmiştir. Sayman, Yılmaz

Güney'in bu sendikayı destekleyen bir mektubu olduğunu görmediğini ancak bildiğini ifade etmiştir. Ancak bu dönemde tutuklu olan Güney'in yanlış bilgilendirildiğini düşündüğünü söylemiştir. Bilge Olgaç'ın farklı görüşler nedeniyle sendikadan ayrılması bu yanlış bilgilendirmenin doğruluğunu işaret etmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Sineme Emekçileri Sendikası'nın kuruluşu ele alınmış ve bugüne kadar ki çalışmaları gerçekleştirilen çalışmalar incelenmiştir. İkinci bölümde detaylıca anlatılan sinema sendikalarının başarısızlıkları daha bilinçli ve temelli bir sendikanın kurulması ihtiyacı yaratmıştır. Önceki başarısızlardan kaynaklı çekinceler nedeniyle daha temkinli adımlar atılmıştır. Yeni Türk Sineması Dergisi çerçevesinde yapılan görüşmeler sonucunda sendikadan önce meslek tanımlarına göre derneklerin kurulması kararlaştırılmıştır. Çalışma kapsamında dönemin müdahilleri ve şahitleri ile derinlemesine görüşmeler de gerçekleştirilmiş bu görüşmelerden elde edilen veriler incelemeye dahil edilmiştir. Görüşme gerçekleştirilen katılımcılardan Aydın Sayman bu kararın o zaman çok mantıklı görüldüğünü bugünse buna aslında ihtiyaç olmadığını doğrudan sendikanın da kurulabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Bu dernekler: Set Teknisyenleri Derneği, Türk Sinema Oyuncuları Derneği, Görüntü Yönetmenleri Derneği, Film Işıklandırma Yönetmenleri Derneği ve Film Yönetmenleri, Senaryo Yazarları ve Yardımcı Yönetmenler Derneği'dir. Derneklerin örgütlenme çabaları devam ederken 1977 yılında Ankara Yürüyüşü gerçekleştirilmiştir. Bu yürüyüş sinema endüstrisindeki çalışma yaşamına ilişkin en önemli olaylardan biridir. Menderes Samancılar ile yapılan görüşmede Samancılar bu yürüyüşün çok büyük bir enerjisinin olduğunu, o güne kadar hiçbir yürüyüş, protesto ya da eyleme katılmayan insanların bile bu yürüyüşe katıldığını dile getirmiştir. "Sansüre hayır" demek için başlayan bu yürüyüşe sinema endüstrisinin diğer problemleri de talep olarak eklenmiştir. Yürüyüş sonrasında 1978 yılında sendika kurulmuştur. Ancak yürüyüş öncesi sağlanan birlik uzun sürmemiş, yürüyüş sırasında başlayan kopmalar sendika kurulduktan sonra bir kesimin ayrılıp kendi sendikalarını kurması ile sonuçlanmıştır. Bu iki sendika daha sonra DİSK'in üyelik için şart koşması üzerine 1980 yılında Sine-Sen altında birleşmiştir. 12 Eylül 1980 Darbesi'nin kapattığı sendikalar arasında Sine-Sen de bulunmaktadır. Sendikaya 1992 yılına kadar kayyum atanmıştır. Yöneticileri ve üyeleri darbe sonrasında gözaltına alınmış bir kısmı uzun yıllar tutuklu kalmıştır. Yaşar tutuklamaların keyfi gerekçeler ile olduğunu gözaltı sürelerinin keyfi uzatıldığını belirtmiş, sendika üye ve yöneticilerinin kendisi de dahil olmak üzere savunmaların yetersiz olduğunu söylemiştir (Ali Salim Yaşar ile görüşme 11.04.2018 İstanbul).*

Güçlü bir sınıf sendikacılığı yürüten açıklamaları işe işçi sınıfının yanında olan Sine-Sen'in gördüğü ilk baskıda geri adım atarak sendikayı savunmaması dönemin sendikal ve siyasi havasının çok etkisinde kalığını göstermektedir. Bu dönemde her alanda sendikal örgütlenmeler artmıştır, toplumsal bir hareketlilik söz konusudur.

Sayman, tutuklananları ve süreci şöyle anlatmıştır.

“Hastal’da gözaltına alındık. Neden geldin diye bana sordular. Bir gerekçe yoktu aslında sorunlu buldukları isimleri bir torbaya toplamışlar ona göre de tutuklamalar yapılmıştı. Burası görece iyi hapisanelerden biriydi. Zorunlu misafirlik gibiydi, işkence yoktu burada. Çoğu sendika yönetici teslim olan sendikacılar olarak gelmişti, siyasi geçmişleri olanlar teslim olmadı kaçtı örneğin Arif Özselim Almanya’ya gitti hala orada yaşıyor. Gözaltı süresi 30 gündü darbe zamanı, ben kendim ve 30 günü biten herkes adına dilekçe verdim. 1 hafta sonra özgür kaldım . 34. gün Şerif Gören’i gördüm en son merak etmiş daha kötü bir yere mi gidiyorlar diye. Bir kısım yöneticiyi Topkapı’ya sevk ettiler orada işkenceye maruz kaldı sendika yöneticileri.” (Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

Sine-Sen 1991 yılında tekrardan faaliyete geçmiştir. Üye sayıları azalmış, belgelerin büyük bir çoğunluğu kasıtlı şekilde tahrip edilmiştir. Zafer Ayden bu dönemde koruma amaçlı kimi kişi ve kuruluşlara verilen film arşivini geri alamadıklarını belirtmiştir. Sendikaya ilişkin kayıtlar, belgeler ve kaynakların büyük bir çoğunluğu bu dönemde kaybedilmiştir. Sayman yeniden kuruluşu şöyle anlatmaktadır:

“Ahmet Haluk Ünal, Ömer Uğur, Ali Salim Yaşar, Necmettin Çobanoğlu, Aydın Sayman ve Fazıl Doğanay’dan oluşan yönetim kurulu kuruldu. Sendikanın kapanışında el konulan tüm eşyaları almaya gittik. Belgeler zaten tahrip edilmişti bize 3-4 masa ile 7-8 tane sandalye verildi bizim (sendikanın) çok paramız yoktu zaten. 75-80 lira bir para verdiler o parayı da kamyona verdik masa ve sandalyeleri taşımak için.” (Aydın Sayman ile yapılan görüşme 20.05. 2018, İstanbul).

Sine-Sen 10 yıl boyunca sinema alanında çalışanları temsil eden tek sendika olmuştur. Türkiye’de sendikacılığın temel sorunlardan biri olan aynı alanda çok sayıda sendika kurulması ve bu durumun örgütlenme gücünü kırması sorunu aşılmıştır. Ancak Sine-Sen 1990’lı yıllar boyunca üyelerinin sosyal ve maddi çıkarlarını korumaya yönelik bir kazanım elde edememiştir. Melih Biçer, 80 öncesi kazanılan hakların etkisinin sektörde varlığını koruduğunu ancak 1994’te yaşanan ekonomik kriz etkisi ile giderek zayıfladığını, 2001 kriziyle tamamen dağıldığını belirtmektedir. Ancak Sine-Sen’in kazanım sağlayamamasının temel nedeni sendikanın 17 nolu işkolunda örgütlenmiş olması sebebiyle toplu sözleşme sağlamak için gerekli üye sayısına erişememesidir. İşkolunun kapsamının çok geniş olması nedeniyle Sine-Sen toplu sözleşme yapma hakkını baştan yitirmiş olmaktadır. Toplu

sözleşmenin yapılamaması sinema emekçilerinin sendikaya üye olmak için neden bulamamasına neden olmuştur. 1980 sonrasında insanların sendikaya bakış açısını değiştirmiş bu durum geçen 38 yılda değişmemiştir. Üye kaybı sendikanın gücünü azaltmıştır. Üye kaybı bununla sınırlı kalmamıştır. 2011 yılında Oyuncular Sendikası kurulmuştur. Sahne, Perde, Ekran, Mikrofon Oyuncuları Sendikası tam adıyla kurulan sendika sinema- dizi oyuncularını dışında perde, ekran, mikrofon oyuncularını da kapsamaktadır. Sercan Gidişoğlu ile yapılan görüşmede kapsama aldıkları üyelerin farklı ihtiyaçları olduğu kimi örgütlenme alanlarını Sine-Sen'in kapsamadığı yurt dışı uygulamalarının da bu şekilde olduğunu belirtmiş bu nedenle farklı bir sendika kurduklarını belirtmektedir. 2013 yılında temelleri atılan Sinema Televizyon Sendikası 2015'te Sine-Sen'den ayrılarak kurulmuştur. Sendika yönetim kurulu ile görüşme yapılmak istenmiş ancak olumlu yanıt verilmesine karşın zaman verilmemesi nedeniyle görüşme yapılamamıştır.

Sonuç olarak; Sinema alanında örgütlenen sendikalar öncelikle yapılan işin parçalı olması sebebiyle örgütlenme açısından sorun yaşanmıştır. Kurulan sendikaların temel problemlerinden biri sendikacılığın nasıl yapılacağına bilinmemesi ve sendikanın yönetim kurulunun evlerine ekmek götürmek için çalışmak zorunda kalmasıdır. Bir filmde çalışmaya başlanınca sendikal faaliyetler yürütülemediği. İlerleyen süreçte tecrübesizlik kısmı desteklerle aşılmıştır. Ancak parçalı örgütlenme, insanların sendikaya mesafeli oluşu, ekonomik krizler sendikaların gücünü olumsuz yönde etkilemiştir. 1970'li yıllarda başlayan yıldız oyuncu, senarist, yönetmen ve teknik ekip ayrımı bugün de var olmuş Sine-Sen'in bölünmesine neden olmuştur. Meslek sendikacılığında ısrar edilmesi sinema endüstrisini 17 nolu işkolunda örgütlenmeyi zorunlu kılarak toplu sözleşme yapabilmek için gerekli olan %1'lik barajı aşamamasına neden olmuştur. Toplu sözleşme barajının aşılamaması sorunu sendikayı baskı gücünden yoksun bırakmıştır. Sine-Sen kuruluşundan bu yana tüm işçilerin demokratik ve ekonomik haklarına duyduğu saygıyı belirtmiş sinema alanında örgütlenmesine karşın diğer örgütlenmeleri dışarıda tutmamıştır. Bugünde Sine-Sen'in bu tavrının devam ettiğini görülmektedir. Sine-Sen sanat alanındaki katılımını sürdürmekte, alanında örgütlü sendikalar ile ortak eylemler düzenlemektedir. Ancak örgütlenme çalışmalarının oldukça yetersiz olduğu gözlenmiştir. Bununun yanında internet çağının getirdiği yeniliklerin uzağında kaldığı belirlenmiştir. Sendikanın aktif bir örgütlenme alanı olarak kullanılabilir sosyal medyalar içerisinde sadece Twitter kullanılmakta olduğu burada da bir örgütlenme çalışmasının yapılmadığı tespit edilmiştir. Sine-Sen 2006 yılları arasında Sine-Sen'in Sesi isimli bir dergi çıkarmış ve İşçi Filmleri festivalinin düzenleme kurulunda yer almıştır. Sendikalarla ortak açıklamalar yapmış, dizi sürelerinin kısalması yönünde eylemler düzenlemiştir.

Aktif bir örgütlenme çabasının olmaması Sine-Sen'in üye sayısının düşmesine ve gücünün zayıflamasına neden olmuştur. Yaklaşık 50 yıllık bir geçmişi olan Sine-Sen bugün 1980'de sağladığı korumayı sağlayamamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abisel, N. (1994). *Türk Sineması Üzerine Yazılar*. Ankara: İmge, 100-108.
- Abisel, N. (2006). *Sessiz Sinema*. Ankara: De Ki, 19.
- Akad, Ö.A. (2016). *Işıkla Karanlık Arasında*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 132-307.
- Akbıyık, S. (2011). Sendikalaşsak da mı Oynasak Sendikalaşmasak da mı Oynasak. *Cinema Dergisi*, 39, 58-61.
- Akkaya, Y. (2002). , “Korporatizmden Sendikal İdeolojiye, Milliyetçilik ve İşçi Sınıfı” [(2002) *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce* (Cilt 4), İstanbul: İletişim] içinde: 829-840.
- Akkaya, Y. (2002). Türkiye’de İşçi Sınıfı ve Sendikacılık . *Praksis*, 5-138.
- Aktolga, S. S. (2003). *Sinema Emekçilerinin Sorunları ve Çözüm Yolları*. 4. Türkiye Sinema Kurultayı Bildiriler-Raporlar. İstanbul: Türsav.
- Aron, R. (1973). *Sınıf Mücadelesi*. (Çev. Erol Güngör). İstanbul, Eserin orijinali 1964’de yayımlandı. 21- 29.
- Arslan, E. (2011). 2000’li Yıllar Öncesi ve Sonrasında Türkiye Sineması’nda Kullanılan Yapım Kaynaklarının Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 17-32.
- Aydoğanoglu, E. (2010). *Sendikalar ve İşyeri Örgütlenmesi* (2.Baskı). Ankara: Kültür Sanat Sen, 8-86.
- Aydoğanoglu, E. (2011). *Dünyada ve Türkiye’de Sendika-Siyaset İlişkisi*. (2.Baskı). Ankara: Kültür Sanat Sen.
- Başaran, A. (2013). *Türkiye’de Film Endüstrisinde Çalışma İlişkileri ve Sendikalaşma*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Başaran, A., Kurtulmuş, M. M. (2016). “Türk Film Endüstrisinde Çalışma İlişkileri ve
- Beer, M. (1941). *Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi*, Çev. Zühtü Uray, Kitap, Ankara 477,501.
- Bordwell, D., Thompson, K. (2008). *Film Sanatı*. Ankara: De Ki Yayıncılık,144
- Bottomore, T. B. (Ed.). (2002). *Marksist Düşünce Sözlüğü*. İstanbul: İletişim, 504-505.
- Burul, Z., Köktürk A. (2005). Sınırların dışına çıkma mücadelesi veren daha çok film yapmalı- tarık akan söyleşi. *Altyazı Dergisi* 39, 62-63.
- Clee, P. (2005). *Before Hollywood: From Shadow Play to the Silver Screen*. New York: Clarion Books.1.

- Cole, G. D. H. (1963). *A Short Story of the British Working-Class Movement, 1789-1947*, London: G. Allen, Unwin, 141.
- Çelik, A. (2013). Modern İdeolojiler Açısından Sendikacılık. *Sendikacılık*. B. Uçkan (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 100-104.
- Çetin, D. (2010). *Türkiye Sineması Çalışanlarının Örgütlenme Sorunları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 98- 115.
- Dumrul, F. D. (2001). Sermaye birikim, sendikalar ve gelecek,. *Özgür Üniversite Forumu*, 15, 33- 56.
- Ekin, N. (1976). *Endüstri ilişkileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 79.
- Engels, F. (1997). *İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu*. (Çev. Yurdakul Fincancı). Ankara: Sol. Eserin orijinali 1845’de yayınlandı. 116- 305.
- Erişçi, L. (1951). *Türkiye İşçi Sınıfının Doğuşu-Özet Olarak*. İstanbul: Kutulmuş Basımevi, 28-29.
- Erkılıç, H. (2003). *Türkiye Sinemasının Ekonomik Yapısı ve Bu Yapının Sinemamıza Etkileri*. Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara, 27- 122.
- Erksan, M. (1959). Sinema Sanatçıları Birleşiyor. *Sinema-Tiyatro*, 1(5), 32-24.
- Erus, Z., Ulusoy, N. (2008). Türkiye Sinemasında Sponsorluk: Efes Pilsen Filmleri, *Türkiye Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler Sinema ve Para*. Türkiye Sineması Örgütlenme Tarihi: Sine-Sen Örneği 181 -7:
- Esen, Ş. K. (2000). *Türkiye’de Üçüncü Sinema, Üçüncü Sinema ve Üçüncü Dünya Sineması*, E. Biryıldız, ve Z. Ç. Erus,(Ed.). İstanbul: Es Yayınları, 35.
- Esen, Ş. K. (2010). *Türkiye Sinemasının Kilometre Taşları*. İstanbul: Agora Kitaplığı , 35-48, 92
- Güler, C. (2016). *Dünden Bugüne Uluslararası Sendikal Hareket*. Ankara: Notabene, 17,18,32,33,35.
- Güler, C. (2016). *Dünden Bugüne Uluslararası Sendikal Hareket*. Ankara: Notabene, 17-35.
- Güriz, A. (1998), *Sosyal Demokrasi İdeolojisi Bir İnceleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Yayın No: 534-125.
- Güzel, Ş. (1993). *Türkiye’de İşçi Hareketi (Yazılar, Belgeler)* İstanbul: Sosyalist Yayınları, 101-102.
- Hıdırlıoğlu, İ. (2010). *Türkiye’de 1980 Sonrası Sinema Politikaları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 122.
- Hiçdurmaz, M. (2003). , “Yeşilçam Neden Endüstri Olmaz!”. 4. Türkiye Sinema Kurultayı Bildiriler-Raporlar. İstanbul: Türsav.

- Hyman, R. (2001). *Understanding European Trade Unionism: Between Market, Class and Society*, 3,8,9.
- Işıġan, A. (2003). *1970'lerden 1990'lara Türkiye'de sinema endüstrisi*. *Film*, 2, 33-41.
- Işıklı, A. (2005). *Sendikacılık ve Siyaset*. (6. Baskı). Ankara: İmge, 122-160.
- Kar, E. (2008). Sinema Emekçileri Ankara Yolunda. *Sine-Sen'in Sesi*, 3, 27-32.
- Koç, Y. (1998). *Türkiye'de Sendika Üyeliği ve Sendikalı İşçiler Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*. Cilt 3. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik Toplumsal Tarih Vakfı.5,15,231,265.
- Koray, M. (2005) *Sosyal Politika*. İstanbul: İmge Kitapevi, 243-244.
- Korkmaz, A. (1999). *Türk Sineması ve Devlet*, İstanbul: Eksen. 40-47.
- Kota, F. (1977). *Dünya Sendikal Hareketinde İki Karşıt Çizgi*. İstanbul: Günce Yayınları, 12-21.
- Köker, L. (1992), “Kemalizmi Yeniden Düşünmek: Solidarizm, Korporatizm ve Demokrasi” [(1992), Demokrasi Üzerine Yazılar, Ankara: İmge] içinde: 183-194.
- Köstekli, İ. (2003). *Örgütlenme Stratejimiz; Türk-İş Örgütlenme El Kitabı I*; Ankara,238.
- Lefranc, G. , Sülker, K. (1966). *Dünya'da ve Bizde Sendikacılık*, (A. Bezirci çev.). İstanbul: Varlık Yayınları, 10.
- Lenin, V. I., Marx, K., & Engels, F. (1975). *Sendikalar Üzerine*. Bilim Yayınları. S.34-35
- Lord, P. ve B. Sibley. (1998). *Creating 3-D Animation*. New York: The Aardman Book, 17, 20.
- Losovsky, A. S. (1993). *Sendikalar Üzerine I-Muharebe Olarak Grev*. İstanbul: İnter Yayınları, 22- 24.
- Lutz, E. G. (1998). *Animated Cartoons: How They Are Made: Their Origin and Development*. Bedford: Apple Wood Books, 98.
- Mahiroğulları, A. (2005). *Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'de İşçi Sendikacılığı*. İstanbul: Kitabevi. 155.
- Makal, A. (1999). *Türkiye'de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri (1923-1946)*. Ankara: İmge.118,118,216.
- Makal, A. (1999). *Türkiye'de Tek Partili Dönemde Çalışma İlişkileri (1923-1946)*. Ankara: İmge.118,118,216.
- Marks, K., Engels, F. (2011). *Komünist Manifesto*. Muzaffer Erdost (Çev.). Ankara: Sol,116,117.
- Marks, K., & Engels, F. (1977). *Seçme Yapıtlar II*. Ankara: Sol. 350

- Marx, K., Engels, F. (1977). *Seçme Yapıtlar II*. Ankara: Sol. 350
- Nişanyan, S. (2007). *Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*. (3. Baskı). İstanbul: Adam, 424,-425.
- Onaran, A. Ş. (1999). *Türkiye Sineması*. (Cilt 1). Ankara: Kitle,15,31.
- Özgüç, Agah (1976) *Türk Sineması Sansür Dosyası*, Koza, İstanbul: 160.
- Özön, N. (1995). *Karagözden Sinemaya Türkiye Sineması ve Sorunları Tarih, Sanat, Estetik, Endüstri, Ekonomi*. (Cilt 1). Ankara: Kitle Yayınları, 295.
- Özön, N. (2013). *Türkiye Sineması Tarihi 1896-1960*. İstanbul: Doruk, 34-195
- Parla, T. (1985), *The Social and Political Thought of Ziya Gökalp 1876-1924*, Leiden: E. J. Brill.
- Parlayandemir, G. (2011). *Türkiye Sinemasının Endüstriyel Yapısının Amerikan Sinemasının Endüstriyel Yapısıyla Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pösteği, N. (2012). *1990 Sonrası Türkiye Sineması 1990-2011*. Kocaeli: Umuttepe,39-70.
- Ran, N. H. (2014). *Bütün Şiirleri*.Ankara: Yapı Kredi Yayınları, 116
- Scognamillo, G. (1997). *Dünya Sinema Sanayii*. İstanbul: Timaş. 17,13.
- Scognamillo, G. (2010). *Türkiye Sinema Tarihi*. İstanbul: Kabalcı, 18,19.
- Sencer, O. (1969) *Türkiye 'de İşçi Sınıfı*. İstanbul: Habora,94.
- Sinema Emekçileri Sendikası. *12. Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu Mayıs 2009- Aralık 2012*, 2012.
- Sine-Sen (2009). *Sinema/TV Sektörü 2009 Yılı Raporu*. İstanbul.
- Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*. (1998). (Cilt 7) İstanbul: İletişim.
- Sülker, K. (1976). *İki Konfederasyon Türkiye-İş ve DİSK*. İstanbul: Koza. 10.
- Sülker, K. (1976). *İki Konfederasyon Türkiye-İş ve DİSK*. İstanbul: Koza. 10.
- Sülker, K. (1987) *Türkiye 'de Sendikacılık Tarihi 1*. İstanbul: Bilim Kitabevi, 17.
- Sülker, K. (1987) *Türkiye 'de Sendikacılık Tarihi 1*. İstanbul: Bilim Kitabevi. 17.
- Şener, E. (1970). *Yeşilçam ve Türk Sineması*. İstanbul: Kamera Yayınları, 26-30.
- Talas, C. (1995). *Toplumsal Politika*. Ankara: İmge, s. 50.
- Talas, C. (1992). *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*. Ankara: Bilgi.
- Talas, C. (1995). *Toplumsal Politika*. Ankara: İmge, 50

- Teksoy R. (2005). *Rekin Teksoy'un Sinema Tarihi*. İstanbul: Oğlak.
- Thompson E.P. (1963). *The Making of the English Working Class*, Vintage Books, New York.
- Tikveş, Ö. (1968) *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Sinema Filmlerinin Sansürü*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Tikveş, Ö. (1968) *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Sinema Filmlerinin Sansürü*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Tokol, A. (1984). *İngiltere' de Sendikacılık ve Toplu Pazarlık Sistemi*. U.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi, (5).
- Tokol, A. (1994) *Türkiye'de Sendikal Hareket*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Tokol, A. (2013). *Endüstri İlişkileri ve Yeni Gelişmeler*. Bursa: Dora Basım Yayın.
- Tolstoy, L. N. (2004). *Sanat Nedir*. A. Baran Dural (Çev.). İstanbul: Bilge Karınca.
- Tugen. B. (2011). *Türk Sineması'nda Düşünce Oluşumu: 1960-1980 Dönemi Yönetmenleri ve filmleri Türkiye'de 1980 sonrası Sinema Politikaları*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tunç, A. (2010). Her Türkün Kullandığı Tek Yerli Malı: Diziler. *Birikim Sosyalist Kültür Dergisi*, 256- 257.
- Tunç, E. (2012). *Türkiye Sinemasının Ekonomik Yapısı 1896-2005*. İstanbul: Doruk.
- Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*. (1998). (Cilt 3). Kültür Bakanlığı Yayınları, Tarih Vakfı.
- Tunç, E. (2012). *Türkiye Sinemasının Ekonomik Yapısı 1896-2005*. İstanbul: Doruk.
- Türkali, V. (2008), "Önce Sinema Emekçisiyim", *Sine-Sen'in Sesi*, 3, 18-19.
- Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*. (1998). (Cilt 1). Kültür Bakanlığı Yayınları, Tarih Vakfı.
- Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*. (1998). (Cilt 2). Kültür Bakanlığı Yayınları, Tarih Vakfı
- Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*. (1998). (Cilt 3). Kültür Bakanlığı Yayınları, Tarih Vakfı
- Türkiye Sinema Konseyi. *Türkiye Sinema Konseyi Kısa Raporu 1*. İstanbul, 2009.
- TÜSTAV, *51 sayılı Sine-Sen Haber Ajansı metni*, 1986.
- TÜSTAV, *DİSK Sıkıyönetim Dosyası* (Sine Sen ile ilgili), 1978a.
- TÜSTAV, *Sine-Sen Gerekçeli Kararı*, 1986.
- TÜSTAV, *Yazı 66. Tümen Komutanlığına Sine Sen ile ilgili gelen giden yazılar, iddianamenin delil listesi*, 1978b.

Uçkan, B., Kağnıcıoğlu, D. (2004). *Endüstri İlişkileri*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 113-119.

Uçkan, B., Kağnıcıoğlu, D. (2008). *İşçilerin Sendikalara İlişkin Algı ve Tutumları: Eskişehir Örneği.*", *Çalışma ve Toplum*, 3(22), 35-56.

Yaraşır V. (2004), *Uluslararası İşçi Hareketleri*, 2.Baskı, İstanbul: Akyüz Yayın Grubu.

EKLER

EK-1. Görüşme Listesi

Adı Soyadı	Görevi	Yer	Tarih
Menderes Samancılar	Oyuncu	Ankara	05.03.2018
Zafer Ayden	Sine-Sen Başkanı	İstanbul	02.02.2018
Melih Biçer	Sine-Sen Yönetim Kurulu Üyesi	İstanbul	02.02.2018
Ali Salim Yaşar	Işık Şefi	İstanbul	11.04.2018
Aydın Sayman	Türk Sinema Vakfı Başkanı	İstanbul	20.05. 2018
Sercan Gidişoğlu	Genel Sekreter	İstanbul	20.04.2018
Ümit Ünal	Senarist-Yönetmen	İstanbul	08.06.2018

EK-2. Sine-Sen Takım Sözleşmesi

SÖZLEŞME

MADDE 1: Bu kolektif iş sözleşmesi.....adresindeki.....
Firma veya firmaları ile Türkiye Sinema Emekçileri Sendikası (SİNESEN) arasında Borçlar Yasasının 316 ve 317. maddeleri uyarınca yapılmıştır. Bu sözleşme içindeişveren firma veya firmalar YAPIMCI, SİNESEN SENDİKA, Sendika üyeleri ÜYE, YAPIMCI ve SENDİKA birlikte olarak; TARAŞAR şeklinde adlandırılmıştır.

MADDE 2: SÖZLEŞMENİN AMACI

Bu sözleşmenin amacı; üyelerin hazırlık, çekim ve çekim sonrası aşamalarda görev aldıkları her türlü film veya dizi çalışmalarında, her türlü ekonomik, sosyal mesleki ve insani haklarının korunmasını, tasarımın karşılıklı hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesini sağlamaktır. Bu sözleşme ile aynı zamanda bir film setinin bir sanatsal yaratıcılık alanı olduğu gözetilip özel koşullarda aksine bir kayıt olmadığı sürece bir film setinde görev almış tüm çalışanların yapımcıyla karşılıklı hak ve yükümlükleri düzenlenmiştir.

MADDE 3: SÖZLEŞMENİN KONUSU
Yapımcılığını.....Firma veya Firmaların üstlendiği isimli sinema filminin veya televizyon dizisinin meydana getirilmesinde tarafların hak ve görevleridir.

MADDE 4: SÖZLEŞMENİN SÜRESİ

Bu SÖZLEŞME .../...../.... tarihinden başlayarak, bu sözleşmenin konusu olan sinema filminin ya da televizyon dizisinin,

- a)hazırlık,
- b)çekim
- c)stüdyo işlemlerinin tümünü kapsar.

MADDE 5: ÜYELERİN MADDİ HAKLARI

A-) Yapımcı bu sözleşmenin eki ve ayrılmaz bir parçası olan çizelgede isim ve görevleri belirtilmiş üyelere, isimleri hisasında yazılı olan ücretleri net olarak, her hafta başı pazartesi günü nakden ödemiş olacaktır. B-) Bu sözleşmenin özel şartlar bölümünde belirtilen

uygulamalar hariç, ücretler SENDİKAnın dönemsel olarak ilan ettiği taban ücretlerden eksik ve aşağı olamaz. C-) YAPIMCI, çizelgede belirtilen net ücretler üzerinden haftalık ücretin % 3ünü her haftalık ödemesinde sendika ödentisi olarak sendikanın önceden belirttiği banka hesabına yatırmayı şimdiden kabul ve taahhüt etmektedir. D-) YAPIMCI, üyelerin sigorta bildirimlerini, Sosyal Güvenlik Kurumuna işe başlanmasından bir gün önce yapmayı şimdiden kabul ve taahhüt eder.

MADDE 6: ÇALIŞMA SÜRESİ

A-) Haftalık zorunlu çalışma süresi 45 (kırk beş) saat olup, bu süre haftanın günlerine eşit olarak dağıtılabileceği gibi, günlük 11 (on bir) saati aşmamak kaydıyla çalışma süreleri taraşar arasında ayrıca düzenlenebilir. Bu sözleşmenin imzalanmasından başlayarak üyeler fazla mesai yapmayı şimdiden kabul ve taahhüt ederler.

B-) YAPIMCInın İş Kanunu hükümleri doğrultusunda belirleyeceği iş sürelerini aşan çalışma saatleri fazla mesai kapsamına girer ve çalışılan her fazla saat için, yapımcı %50 fazla mesai farkı ödemeyi şimdiden kabul ve taahhüt etmektedir. Ayrıca YAPIMCI fazla mesai farklarını haftalık ücret ödemesi ile birlikte nakden ödemeyi şimdiden kabul ve taahhüt eder.

C-) Çalışılan süre boyunca her 7 günün bir günü (24 artı 8) 32 saat haftalık tatil olarak kabul edilecektir. Bir ay zarfında 4 gün tatildir. YAPIMCI, tatil günleri çalışmak zorunluluğu doğduğunda çalışanların, haftalık ücretinin güne tekabül eden miktarının bulunması sonucunda ortaya çıkan ücretlerini % 100 zamlı olarak ödemeyi şimdiden kabul ve taahhüt eder. Bir ay boyunca iki hafta tatilinden fazla tatil ertelenemez. Ertelenen tatil günleri daha sonraki haftalarda telafi edilecektir.

D-) YAPIMCI, Sözleşmede adı geçen Yönetmen yardımcıları, Yapım gurubu elemanlarının, paydos saatinden sonra yapmak zorunda oldukları ve ölçülemeyen mesaipleri için ayrıca ücretlerinin %..... tutarında ek ücret ödemeyi şimdiden kabul ve taahhüt eder.

E-) Günlük mesai ve fazla mesai çizelgesi işveren tarafından sendika iş yeri temsilcisi ile birlikte düzenlenir. Gün bitiminde teyid edilerek imzalanır.

MADDE 7: İŞ GÜVENCESİ

A-) YAPIMCI, reji asistanları gurubu ve sanat yönetmenliği gurubu elemanları ile filmin yönetmeni arasında çıkan anlaşmazlıklarda, yönetmenin yaratıcı çalışmasında özgür olması kuralı gereğince ve yönetmenin talebi üzerine bu gurup elemanlarını DİSİPLİN KURULUNA gitmeden işten çıkarabilir. Bu durumda YAPIMCI, film veya dizi süresinin kalan kısmında bu gurup elemanlarına ödeyeceği ücretin % 50si tutarında üyeye tazminat ödemeyi şimdiden kabul ve taahhüt eder. B-) Disiplin kuruluna sevk edilmeden işten çıkarma durumlarında, diğer üyeler içinde film veya dizilerin kalan çekim sürelerinin % 50 si oranında tazminat ödemeyi YAPIMCI şimdiden kabul ve taahhüt eder. C-) YAPIMCI ve SENDİKA; sendika üyesi olan veya olmayan, sette çalışan bütün kadın çalışanların, Madde 3' te belirtilen işin yapılması esnasında genel ahlak kurallarıyla bağdaşmayan ve cinsel taciz eylemlerine maruz kalmaları durumunda, fiili gerçekleştiren kişinin sözleşme de belirtilen cezai şartı ödeyeceklerini ve iş kanunu hükümleri doğrultusunda işine haklı nedenle son verileceğini şimdiden kabul ederler.

YAPIMCI, genel ahlak kurallarıyla bağdaşmayan ve cinsel taciz eylemi olayının ortaya çıkmasına neden olduğu gerekçesiyle çalışanların işine son vermesi durumunda, işine son verilen her çalışan için ayrı ayrı, çalışanların kanuni hakları saklı kalmak kaydıyla, bu sözleşme de kararlaştırılmış olan cezai şartı ödemeyi şimdiden kabul ve taahhüt ederler.

MADDE 8: DİSİPLİN KURULU

Disiplin Kurulu; SENDİKA'nın tayin ettiği iki üye, YAPIMCI'nın teklif ettiği iki üye ve başkan olarak, filmin yönetmeninden kuruludur. YÖNETMEN aynı zamanda YAPIMCI ise kurula giremez. Bu durumda sendikanın tayin ettiği üyeler ve yapımcı işverenin tayin ettiği üyeler tarafsız bir başkan seçerler. Sendikanın temsilcileri aynı zamanda iş yeri temsilcileridir. Disiplin kuruluna sevk edilen üye için kurulun aldığı kararlar bağlayıcıdır. YAPIMCI, kurul kararı dışında uygulama yapamaz. Disiplin kurulu, üyeler hakkında uyarı, kınama, parasal ceza ve işten çıkarma kararı alabilir. Kurul kararı ile işten çıkarılan üyeye, yasal yollara başvuru hakkı saklı kalmak kaydıyla tazminat ödenmez. Disiplin kurulu, sözleşme hükümlerine ve hakkaniyete aykırı karar alamaz.

MADDE 9: YAPIMCI GÜVENCESİ

A-) Bu sözleşmenin kapsadığı çalışma süresi içinde ÜYEler irade dışı, önceden öngörülemeyen, olağan üstü nedenler dışında önceden izin almaksızın, işi hiçbir nedenle aksatamaz ve terk edemez. B-) Kişisel disiplinsizlik ve ihmal söz konusu olduğunda YAPIMCI, ÜYEyi disiplin kuruluna verilmesini önerme hakkına sahiptir. C-) Sendika, temsil ettiği üyelerin iş disiplini, mesleki saygınlık ve çalışma ahlakı ile ilgili sorumluluğu taşır ve gerekli ön önlemleri almakla yükümlüdür.

MADDE 10: SOSYAL HAKLAR ve ÇALIŞMA KOŞULLARI

A-) Bu sözleşme ÜYElerin film çalışması boyunca sadece bilgi ve becerilerini YAPIMCInın hizmetine vermesini kapsar. YAPIMCI bu sözleşme ile anlaştığı üyelere ayrıca ve ücretsiz olarak herhangi bir malzeme, araç ve gereci, film veya dizi çekimi hizmetine sunmasını talep etmeyeceğini şimdiden kabul eder.

B-) YAPIMCI çalışma koşullarının gerektirdiği özel giysi, ayakkabı vb. donanımları ücretsiz olarak temin eder ve üyelerin kullanımına sunar.

C-) YAPIMCI çalışma koşulları ve biçiminden doğan hastalıklarda tedavi masraşarını karşılayacağını şimdiden kabul ve taahhüt eder.

D-) YAPIMCI, üyelerin önceden var olan hastalıklarının nüksetmesi durumunda yalnızca ilk yardım kapsamına girecek müdahale ve tedbirleri almakla yükümlüdür.

E-) YAPIMCI, bütün çalışanlara karşı iş kazalarında tam olarak sorumlu olduğunu, iş kazalarından doğan her türlü yükümlülüğünü yerine getireceğini, iş kazalarına karşı önceden bütün tedbir ve önlemleri alacağını şimdiden kabul ve taahhüt eder.

F-) Çalışma koşulları ve sürelerinden doğan ulaşım güçlüklerini, üyelerin gece saat 24.00 ten itibaren eve dönüş güçlüklerini ortadan kaldıracak tedbirleri almayı YAPIMCI şimdiden kabul ve taahhüt eder.

G-) Çalışma süresi içine giren her öğün yemek, YAPIMCI tarafından karşılanacaktır.

H-) YAPIMCI, İstanbul dışında yapılan çalışmalarda kahvaltı-öğle ve akşam yemekleri ile ulaşım ve konaklama masraşarını görev ve çalışma farklılıkları gözetmeksizin kendisine ait olduğunu şimdiden kabul ve taahhüt eder.

MADDE 11: ÖZEL ŞARTLAR

A-) Bu film veya dizide görev alan yabancı teknik elemanlar sendikaya, sendika dönemsel taban fiyatının % 5i kadar dayanışma aidatı yatırmak zorundadırlar. Bu aidat, diğer aidatlarla birlikte SENDİKANın önceden vermiş olduğu hesaba YAPIMCI tarafından yatırılacaktır. Yatırılmayan sendika aidatlarından sözleşmede imzası bulunan yapımcı ve temsilcileri müteselsilen ve müştereken sorumludurlar.

B-) Sinema ve dizi filmlerine özgü esneklik ilkesi gereğince bu film ve dizi hazırlık dönemi ücretleri, ekteki çizelgedeki rakamların(ücretlerin) %..... olarak ödenecektir. Motor tarihinden 15 (on beş) gün öncesinden başlayarak ücretler çizelgedeki belirtilen net ücret olarak ödenmeye başlanacaktır.

MADDE 12:

Bu sözleşmede adları yazılı çalışanların sigorta primlerinin hazırlık ve çalışma süresi boyunca ödeneceğini YAPIMCI şimdiden kabul ve taahhüt eder.

MADDE 13 :

YAPIMCInın ve ÜYE nin, bu sözleşmeden kaynaklı yükümlülüklerine aykırı davranması, sözleşmeyi Borçlar Kanunu ve İş kanunu hükümlerine aykırı olarak haksız feshetmesi halinde, yapımcı ve üye(.....) cezai şartı nakden ve defaten ödemeyi şimdiden kabul ve taahhüt ederler. YAPIMCInın ve ÜYEnin cezai şart miktarı dışında, uğramış olduğu ve/veya uğrayacağı her türlü maddi, manevi zararın, mahrum kaldığı karın, yasalardan ve iş bu sözleşmeden kaynaklanan hak, takip, şikayet ve alacaklarını talep etme hakları saklıdır.

MADDE 14:

YAPIMCI, ÜYE ve SENDİKA, iş bu sözleşmeden doğacak her türlü uyuşmazlıklarda Kanunlarda ve uygulamada cevaz verilen her türlü delili ikame edebileceklerini şimdiden kabul ve taahhüt ederler.

MADDE 15:

..... isimli İş bu sözleşmeye göre Madde 3' te belirtilen işin yapılmasında işveren vekili konumunda olup, iş bu sözleşmeden ve kanundan

doğan yükümlülüklerini yerine getireceğini şimdiden kabul ve taahhüt ederler. (işveren vekili olacak kişi sendika üyesi olamaz).

MADDE 16:

.....adresindeki firma veya firmaları temsilen
’nın, iş bu sözleşmeyi
 129 imzalamak ve iş bu sözleşmeden kaynaklı uyuşmazlıklarda ... Firma veya firmaların
 hukuki ve cezai sorumlulukları taşıdığını belirten, yapımçı şirket veya firma tarafından iş bu
 sözleşmenin imzalanmasıyla ilgili olarak, ilgili firmayı temsile yetkilendirildiğini gösteren,
 ilgili firmayı temsile yetkili kişinin imzalı ve şirket kaşeli yazısına binaen iş bu sözleşme
 Tarafından imzalanmıştır.

MADDE 17:

Bu sözleşmeden doğacak her türlü anlaşmazlıkta Türk Hukukunun uygulanacağını ve bu sözleşmede öngörülmemiş anlaşmazlıklarda 4857 sayılı yasa hükümleri uygulanacak olup, Bakırköy Mahkemeleri ve icra dairelerinin yetkili olduklarını taraflar ayrıca ve açıkça kabul etmektedirler.

MADDE 18:

Bu sözleşme. Tarihinde özel hükümler dışında 18 (on sekiz) madde ve 2 (iki) nüsha olarak düzenlenmiş ve taraflarca imzalanmıştır. İmza özel hükümleri de kapsamına alır.

2. BÖLÜM: Ö Z E L H Ü K Ü M L E R

2.1) Sinema ve televizyon filmleri yapımının özgün koşulları nedeniyle; - Yapımçı tarafından tayin edilen hareket(toplanma) zamanından itibaren günlük çalışma saati 10 saat, haftalık (bölümlük) çalışma süresi **60** saattir. (Ekibin film setine ulaştırılması ve yemek araları dahil)

2.2) Yapımçı bir gün içinde ekibi ancak 14 saat çalıştırabilir.

2.3) Yapımcı çalışma saatlerini gün içinde iş programının gerektirdiği herhangi bir saatten başlatabilir.

2.4) Mesai hesaplaması ister bölüm başı ister haftalık ücretli işlerde toplam 60 saatlik çalışmanın aşılması halinde gerçekleşir. Yapımcı günde 14 saatlik azami çalışma süresini aşmamak kaydıyla ilk 60 saatik süreyi istediği program dahilinde değerlendirebilir.

Madde 5 a-) bendi eki ve bu sözleşmenin ayrılmaz bir parçasıdır.

SİNE-SEN ÜYELERİNİN ÜCRET LİSTESİ

AÇIKLAMA:ADI SOYADI / HAFTALIK/ YÖVMİYE/ AİDAT / YÖNETİM GRUBU:

1. YARDIMCI YÖNETMEN

2. YÖNETMEN

YARDIMCISI

3. YÖNETMEN

YARDIMCISI

4. YÖNETMEN

YARDIMCISI

5. YÖNETMEN

YARDIMCISI

YAPIM EKİBİ:

1. YAPIM SORUMLUSU

2. YAPIM AMİRİ

3. YAPIM YARDIMCISI

4. YAPIM YARDIMCISI

KAMERA EKİBİ:

1. GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ

2. KAMERAMAN

3. KAMERA ASİSTANI

4. KAMERA ASİSTANI

5. KAMERA ASİSTANI

IŞIK EKİBİ:

1. IŞIK YÖNETMENİ

2. IŞIK YARDIMCISI
3. IŞIK YARDIMCISI
4. IŞIK YARDIMCISI
5. IŞIK YARDIMCISI

SET EKİBİ:

1. SET AMİRİ
2. SET TEKNİSYENİ
3. SET TEKNİSYENİ
4. SET TEKNİSYENİ
5. SET TEKNİSYENİ

SANAT GRUBU:

1. SANAT YÖNETMENİ
2. SANAT YÖNETMENİ
- YRD.
3. SANAT YÖNETMENİ
- YRD.
4. KOSTÜM SORUMLUSU
5. KOSTÜM YARDIMCISI
6. TERZİ
7. MAKYAJ SORUMLUSU
8. MAKYAJ YARDIMCISI
9. KUAFÖR
10. SET FOTOĞRAFÇISI

SES EKİBİ:

EK-3. Sinema Filmi Ekip Sözleşmesi

SİNEMA FİLMİ EKİP SÖZLEŞMESİ

- MADDE 1 : Bu takım sözleşmesi..... adresindeki..... firması ile Türkiye Sinema Emekçileri Sendikası (SINE-SEN) arasında yapılmıştır. Bu takım sözleşmesi içinde..... adlı işveren firma YAPIMCI, SINE-SEN; SENDİKA, sendika üyeleri; ÜYE, YAPIMCI VE SENDİKA birlikte olarak; TARAFLAR şeklinde adlandırılmıştır.
- MADDE 2 : SÖZLEŞMENİN AMACI
Bu sözleşmenin amacı; Üyelerin hazırlık, çekim ve çekim sonrası aşamalarda görev aldıkları film çalışmalarında, her türlü ekonomik, sosyal, mesleki ve insani haklarının korunmasını, sinema sanatının ve yaratıcılığının desteklenmesini, tarafların karşılıklı hak, görev ve yükümlülüklerinin belirlenmesini sağlamaktır.
- MADDE 3 : SÖZLEŞMENİN KONUSU
Yapımcılığınıfirmasının üstlendiği, isimli sinema filminin meydana getirilmesinde tarafların hak ve görevleri.
- MADDE 4 : SÖZLEŞMENİN SÜRESİ
Bu takım sözleşmesitarihinden başlayarak, bu sözleşmenin konusu olan filmin, hazırlık, çekim ve stüdyo işlemlerinin tümünü kapsar.
- MADDE 5 : ÜYELERİN MADDİ HAKLARI
a) Yapımcı bu sözleşmenin eki olan çizelgede isim ve görevleri belirtilmiş üyelere, isimleri hizada yazılı olan ücretleri net olarak, her hafta başı pazar-tesi günü nakden ödemiş olacaktır.
B) Bö sözleşmenin özel şartlar bölümünde belirtilen uygulamalar hariç, ücretler Sendika'nın dönemselsel olarak ilan ettiği taban ücretlerden düşük olamaz.

SİNE-SEN ÜYELERİNİN ÜCRET LİSTESİ

<u>YÖNETİM GRUBU</u>	<u>ADI SOYADI</u>	<u>HAFTALIK</u>	<u>YÖVMIYE</u>	<u>S.AİDATI</u>
I. YÖNETMEN YARDIMCISI
II. YÖNETMEN YARDIMCISI
III. " " " "
<u>YAPIM EKİBİ</u>				
I. YAPIM SORUMLUSU
2. YAPIM AMİRİ
3. YAPIM YARDIMCISI
<u>KAMERA EKİBİ</u>				
1. GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ
2. KAMERAMAN
3. KAMERA YARDIMCISI
4. KAMERA YARDIMCISI
<u>IŞIK EKİBİ</u>				
1. IŞIK YÖNETMENİ
2. IŞIK YARDIMCISI
3. IŞIK YARDIMCISI
<u>SET EKİBİ</u>				
1. SET AMİRİ
2. SET TEKNİSYENİ
3. SET TEKNİSYENİ
<u>SANAT GRUBU</u>				
1. SANAT YÖNETMENİ
2. SANAT YÖNETMENİ YRD.
3. " " "
4. KOSTÜM SORUMLUSU
5. KOSTÜM YARDIMCISI
6. TERZİ
7. MAKYAJ SORUMLUSU
8. MAKYAJ YARDIMCISI
9. KUAFÖRLER
10. SET FOTOĞRAFÇISI
11. SES KAYIT TEKNİSYENİ
12. ÖZEL EFEKT GÖREVLİSİ

- c) YAPIMCI, çizelgede belirtilen net ücretler üzerinden haftalık % 3 ünü SENDİKA nın belirttiği Banka hesabına Sendika aidatı olarak yatıracaktır.
- d) YAPIMCI, üyelerin sigorta bildirimlerini işe başladıkları tarihten itibaren yapmakla yükümlüdür.

MADDE 6 : ÇALIŞMA SÜRESİ

- a) Günlük zorunlu çalışma süresi 8 saatir. 8 saat aşılan çalışmalarda ilk iki saati fazla mesai dışında tutulur. Bu sözleşmenin imzalanmasından başlayarak ÜYE ler fazla mesai yapmayı kabul etmiş sayılırlar.
- b) (8 artı 2) 10 saati aşan çalışmalar fazla mesai uygulaması kapsamına girer. Çalışılan her fazla saat için YAPIMCI, \$ 50 fazla mesai zammı ödemek zorundadır. Fazla mesai farkları haftalık ücret ödemesiyle birlikte nakden ödenir.
- c) Çalışılan süre boyunca her 7 günün bir günü (24 artı 8) 32 saat haftalık tatil olarak kabul edilecektir. Bir ay zarfında 4 gün tatil dir. Tatil günleri çalışmak zorunluluğu doğduğunda çalışanların ücretleri % 100 zamlı olarak ödenecektir. Bir ay boyunca iki hafta tatilinden fazla tatil ertelenemez. Ertelenen tatil günleri daha sonraki haftalarda telafi edilebilir.
- d) Sözleşmede adı geçen Yönetmen Yardımcıları, Yapım Grubu elemanları ve Sanat Grubu elemanları paydos saatinden sonra yapmak zorunda oldukları ve ölçülemeyen mesaieleri için ayrıca ücretlerinin % u tutarında ek ücret alacaklardır.
- e) Günlük mesai ve fazla mesai çizelgesi işveren veya vekili tarafından düzenlenir. Gün bitiminde işyeri temsilcilerince teyid edilerek imzalanır.

MADDE 7: İŞ GÜVENCESİ

- a) YAPIMCI, reji asistanları gurubu ve sanat yönetmenliği gurubu elemanları ile filmin yönetmeni arasında çıkan anlaşmazlıklarda, yönetmenin yaratıcı çalışmasında özgür olması kuralı gereğince ve yönetmenin talebi üzerine bu gurup elemanları Disiplin Kurulu'na gitmeden işten çıkarabilir. Bu durumda YAPIMCI hazırlık süresinin kalan kısmının %50'si tutarınca Üyeye tazminat öder. Aynı tazminat kuralı çekimlerde de aynı oranda geçerlidir.
- b) Disiplin kuruluna sevk edilmeden işten çıkarma durumlarında, kalan çekim süresinin %50'si oranında tazminat ödenmesi diğer Üyeler için de geçerlidir.

MADDE 8 : DİSİPLİN KURULU

Disiplin Kurulu, Sendika'nın tayin ettiği iki Üye, Yapımcı'nın teklif ettiği iki Üye ve başkan olarak filmin yönetmeninden kuruludur. Yönetmen aynı zamanda yapımcı ise kurula giremez. Sendikanın tayin ettiği Üyeler ve işverenin tayin ettiği Üyeler tarafsız bir başkan seçerler. Sendikanın temsilcileri aynı zamanda İşyeri Temsilcileridir.

Disiplin kuruluna sevk edilen Üye için kurulun aldığı kararlar bağlayıcıdır. Yapımcı kurul kararı dışında cezai uygulama yapamaz. Disiplin Kurulu Üyeler hakkında uyarı, kınama, parasal ceza ve işten çıkarma kararı alabilir. Kurul kararı ile işten çıkarılan Üyeye tazminat ödenmez. Disiplin Kurulu sözleşme ana hükümlerine aykırı karar alamaz.

MADDE 9: YAPIMCI GÜVENCESİ

- a) Bu takım sözleşmesinin kapsadığı çalışma süresi içinde ÜYE'ler, irade dışı, olağanüstü nedenler dışında önceden izin almaksızın, işi hiçbir nedenle aksataraz ve terkelemezler.
- b) Kişisel disiplinsizlik ve ihmâl şüphesi olduğunda yapımcı Üyeyi disiplin kuruluna sevk etme hakkında yetkilidir.
- c) Sendika temsil ettiği Üyelerin iş disiplini mesleki saygınlık ve çalışma ahlakı ile ilgili sorumluluğu taşır ve gerekli önlemleri almakta yükümlüdür.

MADDE 10: SOSYAL HAKLAR VE ÇALIŞMA KOŞULLARI

- a) Bu sözleşme ÜYE'lerin film çalışması boyunca bilgi ve becerilerini YAPIMCI'nın hizmetine vermesini kapsar. YAPIMCI bu sözleşme ile anlaştığı Üyelerden ayrıca ve ücretsiz olarak herhangi bir malzeme ve araç gereği film çekimi hizmetine sunmasını talep edemez.
- b) Yapımcı çalışma koşullarının gerektirdiği özel giysi, ayakkabı ve donanımları temin eder ve Üyelerin kullanımına sunar.
- c) Yapımcı, çalışma koşulları ve biçiminden doğan hastalıklarda tedavi masraflarını karşılar.
- d) YAPIMCI, Üyelerin önceden varolan hastalıklarının nüksetmesi durumunda yalnızca ilk yardım kapsamına girecek müdahale ve tedbirleri almakla yükümlüdür.
- e) Yapımcı, bütün çalışanlara iş kazalarında tam olarak sorumludur. İş kazalarından doğan her türlü yükümlülüğü yerine getirir. İş kazalarına karşı Yapımcı önceden önlem alır.
- f) Çalışma koşulları ve sürelerinden doğan ulaşım güçlüklerini, Üyelerin gece 12 sonrası eve dönme güçlüklerini ortadan kaldıracak tedbirler Yapımcı tarafından alınır.
- g) Çalışma süresi içine giren her öğün yemek Yapımcı tarafından karşılanır.

MADDE 11: ÖZEL ŞARTLAR

- a) Bu filmde görev alan yabancı teknik elemanlar Sendikaya, sendika dönemsel taban fiyatının %5'i kadar dayanışma aidatı yatıracaklardır. Bu aidat diğer aidatlarla birlikte Sendika'nın vermiş olduğu banka hesabına yatırılacaktır.
- b) Sinema filmlerine özgü esneklik ilkesi gereğince bu filmde hazırlık dönemi ücretleri çizelgedeki rakamların %75'i olarak ödenecek, motor tarihinden 15 gün öncesinden başlayarak ücretler indirimsiz, net ve çizelgedeki rakamlar olarak ödenmeye başlanacaktır.

MADDE 12: Bu sözleşmede adları yazılı çalışanların sigorta
pirimleri çalışma süresi boyunca ödenecektir.

MADDE 13: Bu sözleşme.....tarikhinde 2(iki) nüsha
olarak tanzim edilmiş ve taraflarca imzalanmıştır.
Anlaşmazlıklarda İstanbul İş Mahkemeleri yetkilidir.
Sözleşme 13 (onüç) maddeden ibarettir.

EK-4. Sine-Sen Takım Sözleşmesi

SİNE-SEN DİSK TÜRKİYE SİNEMA EMEKÇİLERİ SENDİKASITAKIM SÖZLEŞMESİTARAFLAR:

MADDE 1- İşveren.....Şirketi adına sahibi.....işçi temsilcisi Türkiye Sinema Emekçileri Sendikası (SİNE-SEN) adına Harun Ekinci

SÖZLEŞME AMACI:

Düzenleme

MADDE 2- Bu sözleşmenin amacı: Türkiye Sinema Emekçileri Sendikası (SİNE-SEN) tarafından temsil edilen film işçilerine bu sözleşme ile ekonomik demokratik haklar kazandırmak, işçi işveren ilişkilerini karşılıklı düzenlemek ve ~~mevzuatı sınıflandırmaları yapmaktır.~~

SÖZLEŞME SÜRESİ:

Akım

MADDE 3- Bu takım sözleşmesi filmin başlangıç tarihinden bitiş tarihine kadar geçerlidir.

SÖZLEŞME KONUSU:

Düzenleme

MADDE 4-.....yönetiminde.....film şirketinin gerçekleştireceği film.

FİLM GERÇEKLEŞTİRME EKİPLERİ VE EKİP ÇALIŞANLARININ ALACAĞI ASGARİ NET ÜCRETLER:1- YÖNETMEN EKİBİ:

Gökçe

MADDE 5 - Yönetmen Ekibi: Sinema, televizyon, reklam filmleri dalında, çekilmesi düşünülen film senaryosunu uygulama alanına aktaran ve bir bütün haline getiren kişilerdir.

MADDE 6- Yönetmen Ekibi:

Ayhan

A- Yönetmen.

B- Yardımcı Yönetmen.

C- Asistan.

olmak üzere en az.....kişiden oluşur.

3 (Üç)

YÖNETMENLİK EKİBİ ÜCRETLERİ

- MADDE 7- a) Filmin Yönetmeni, ücretini işverenle karşılıklı olarak saptar.
 b) Yönetmen Yardımcısı : Ücreti en az net.....TL'dir.
 c) Asistan : Ücreti en az net.....TL'dir.

YÖNETMENLİK EKİBİ GÖREV VE YETKİLERİ

MADDE 8 - Yönetmenin Görev ve Yetkileri

- 1- Senaryonun çekimi ve çekim sonrası her türlü aşamasından sorumludur.
- 2- Çekilecek filmin iş günü süresini, görüntü yönetmeniyle birlikte saptar.
- 3- Yönetmen, görüntü yönetmeni ile birlikte saptadığı iş günü cetvelinden işverene ödün veremez.
- 4- Filmde rol alacak tüm oyuncuların tiplene ve sayısının tek sorumlusudur.
- 5- Senaryonun içeriğini oluşturan sekans ve planların hazırlanmasını ilgili ekiplerden ister.
- 6- Filmin yönetmeni, diğer ekiplerde çalışanların kendi ekipleri ile ilgili işlerde gerekli gördüğü değişikliği yapmak önerisine sahiptir.
- 7- Yönetmen, hiçbir ekibin kendiekibi ile ilgili işlere senaryoyu ters yönde etkileyecek müdahalede bulunamaz.
- 8- Yönetmen filmin stüdyo işlemlerinden sırası ile (montaj, dublaj, senkron ve ilk kopyanın başımı gibi) işlerden sorumludur.

Yardımcı Yönetmen ve Asistanların görev ve yetkileri:

- MADDE 9- 1- Yönetmenin olmadığı hallerde, yönetmenin yetkili' kılması halinde ekibi içinde her türlü işleri yapmakla yükümlüdür.
 2- İş programının çıkarılması, oyuncuların iş davetiyelerinin hazırlanması, günlük çekim aksesuar ve araç gereç listesini ilgili meslek branşlarına en az 2 gün önceden vermekle yükümlüdür.
 3- Set dahilinde yönetmenin direktifi üzerine diğer ilgili meslek ekiplerine bilgi vermekle yükümlüdür.
 4- Tüm stüdyo işlemlerinde yönetmen eşliğinde başlangıçtan bitime kadar olan süre içinde bulunmak zorundadır.

2- GÖRÜNTÜ YÖNETMENLİĞİ EKİBİ:

Sinema, televizyon, reklam filmleri dalında, senaryoyu çekim alanında görüntüleyen (resimleyen) sorumlu kişilerdir.

GÖRÜNTÜ YÖNETMENLİĞİ EKİBİ:

MADDE 10- A- Görüntü Yönetmeni.

~~B- Kameraman.~~

C- Asistan.

olmak üzere en az.....kişiden oluşur.

2 (iki)

3

GÖRÜNTÜ YÖNETMENLİĞİ EKİBİ ÜCRETLERİ:

- MADDE 11- a) Görüntü Yönetmeni: Ücretini işverenle karşılıklı olarak saptar.
 b) Kameçaman : net ücreti.....TL'dir.
 c) Asistan : net ücreti.....TL'dir.

GÖRÜNTÜ YÖNETMENLİĞİ EKİBİ GÖREV VE YETKİLERİMADDE 12- Görüntü Yönetmeninin görev ve yetkileri:

- 1- Senaryonun gerektirdiği görüntülerden (resimlerden) sorumlu ve yetkili görüntü yönetmeaidir.
- 2- Çekilecek filmin iş günü süresini filmin yönetmeni ile birlikte saptamaya sorumludur.
- 3- Çekilecek sahne ve planlarla ilgili görüntü araç ve gereçlerini hazırlar.
- 4- Filmin sahne ve planlarının ışıklandırılmasını sağlar.
- 5- Kamera aksamlarının tümünü senaryonun öngördüğü şekilde işverenden ister.
- 6- Kendi Ünitesi ile ilgili kamera araç ve gereçlerini temin etmede sorumlu değildir. Araç ve gereçlerin temininden işveren sorumludur.
- 7- Çekilecek planları fotoğraf açısından en iyi şekilde hasırlayıp yönetmene sunar.
- 8- Plan çekimi yapar veya yaptırır.
- 9- Görüntü Yönetmeni, özellikle dış çekimlerde, hava koşulları ile ilgili kararlarda tek yetkili kişidir.

MADDE 13- Kameraman ve Asistanın görev ve yetkileri:

- 1- Kameraman ve asistanı filmin başlangıç tarihinden bitiş tarihine kadar tüm kamera araç ve gereçlerinin korunması ve bakımından sorumludur.
- 2- Kameraman ve asistan, her türlü taşıma ve yerleştirmeden sorumludur.
- 3- Set içinde, görüntü yönetmeninin direktifi ile çekimde gereken kamera malzemesini hazırlamakla yükümlüdür.
- 4- Tüm film boyunca kullanılacak ham filmlerin tümünün, korunmasından sorumludurlar.
- 5- Kameraman, iş günü bitiminde çekilen filmlerden mutlaka prova almak zorundadır. Çekilen filmleri ise işveren veya vekiline yahutta stüdyo yetkilisine teslim etmek zorundadır.

3- IŞIKLANDIRMA EKİBİ:

Sinema, televizyon, reklam filmlerinde, filmin görüntüsünün biçim ve içeriği gereği, ışıklandırılmasını yapan sorumlu kişilerdir.

MADDE 14 Işıklandırma Ekibi:

- A- Işıklandırma yönetmeni.
- B- Işıklandırma yönetmen yardımcısı.
- C- Işıklandırma yönetmen yardımcısı. olmak üzere en az ...kişiden oluşur.

MADDE 15- IŞIKLANDIRMA EKİBİ ÜCRETLERİ:

- a) Işıklandırma yönetmeni, ücreti en az net.....TL'dir.
 b) 1. Yardımcı en az ücreti.....TL'dir.
 2. Yardımcı en az ücreti.....TL'dir

(Sinema)
 G. L. L.

MADDE 16- Işıklandırma yönetmenliğinin görev ve yetkileri:

- 1- Işıklandırma yönetmeni, çekilecek filmin tüm iç-dış çekimlerinde senaryonun sahnelerinin görüntü yönetmeni eşliğinde ışıklandırılması ile sorumlu kişidir.
- 2- Tüm ışık ekibi, filmin konusu ile ilgili ışıklandırma araç ve gereçlerinin filmin başlangıç ve bitiş tarihine kadar muhafaza ve bakımından sorumlu kişilerdir.
- 3- Çekilecek sahne ve planların ışıklandırılma düzenini kurmada, yardımcılarına gerekli direktiği vermek, KABA ışığı yaptırmakla ışıklandırma Yönetmeni yükümlüdür.
- 4- Işıklandırma yönetmeni ilgili mekanlardaki gerekli elektrik bağlantılarından sorumlu tek kişidir.
- 5- Işıklandırma yönetmeni, ışıklandırma malzemesinin tümünü işverenden ister.
- 6- Işıklandırma yönetmeni, kendi meslek ünitesi ile ilgili araç-gereçlerin temininden sorumlu değildir. Araç-gereçlerin temininden işveren sorumludur. (Bu araç ve gereçler iç ve dış çekimler için gereken malzemelerin tümüdür)
- 7- Işıklandırma araç ve gereçlerinin her türlü taşınma işleminden ışıklandırma yönetmen yardımcıları sorumludur.

4- SET YÖNETMENLİĞİ EKİBİ:

(Sinema)

Sinema, televizyon, reklam filmleri dalında, film çekim alanını senaryonun öngördüğü biçimde çekime elverişli olacak şekilde düzenlemekle görevli kişilerdir

MADDE 17- Set Yönetmenliği ekibi:

- A- Set yönetmeni, B- 1.Yardımcı, C-2.Yardımcı, D-3.Yardımcı olmak üzere en az.....4 (dört) kişiden oluşur.

MADDE 18 - SET YÖNETMENLİĞİ EKİBİ ÜCRETLERİ:

- a) Set yönetmeni: net ücreti en.az.....TL'dir.
 1. Yardımcı net.....TL ücret alır.
 2. Yardımcı net.....TL ücret alır.
 3. Yardımcı net.....TL ücret alır.

Set Yönetmenliğinin görev ve yetkileri:

(Sinema)

- 2- Çekilecek filmin aksesuar listesinde öngörülen teknik araç gereçleri yapım görevlisinden teslim almakla yükümlüdürler.
- 3- Filmin başlangıç- bitiş tarihlerine kadar gerekli araç gereçlerin bakım ve korunmasından sorumludurlar.
- 4- Set dahilinde, yönetmen yardımcıları eşliğinde seti düzenlemekle görevlidirler.

5

- 5- Kendileri ile ilgili araç gereçlerin her türlü taşınmasından sorumludurlar.
 6- Set ekibinin gerekli malzemeleri şunlardır:
 a) Karyo ve Dolly b) Takım çantası c) Klaket

5- YAPIM YÖNETMENLİĞİ (Sinerem)

Sinema, televizyon, reklam filmleri dalında, senaryonun çekimi için elverişli koşulları ve olanakları hazırlayan ve sunan kişilerdir.

MADDE 19- Yapım yönetmenliği

A- Yapım yönetmeni, B- Yapım yönetmen yardımcısı, C- Yapım yönetmen yardımcısı olmak üzere en az.....2 (iki).....kişiden oluşur.

MADDE 20- Yapım yönetmenliği görev ve yetkileri (Sinerem)

- 1- Tüm meslek ekiplerinin senaryonun öngördüğü biçimde aksesuarlarının temini sağlar. Film ekibinin işe gidiş dönüşlerini belirler.
- 2- Set dahilinde ilgili meslek ekiplerinin çekimle ilgili istekleri doğrultusunda görev yapar.
- 3- Film çalışanlarının düzenli çalışmasını sağlamak amacıyla yemek gereksinimini sağlar.
- 4- Günlük çalışmalarla ilgili iş programı doğrultusunda film çalışanlarının organizasyonunu sağlar.
- 5- Yapım görevlileri, senaryonun öngördüğü harcamaları yapmakla yetkilidir.
- 6- İşveren tarafından, yetkili kalınmaları halinde her türlü ödemeyi yapmakla yükümlüdürler.
- 7- Senaryonun öngördüğü harcamalardan her ne sebeple olursa olsun kısıntı yapamazlar.

MADDE 21- YAPIM YÖNETMENLİĞİ ÜCRETLERİ

- A- Yapım yönetmeni: ücreti en az net.....TL'dir.
 B- Yapım yönetmen yardımcısı: ücreti en az.....TL'dir

6- OYUNCULUK EKİBİ (Sinerem)

Sinema, televizyon, reklam filmleri dalında, senaryonun öngördüğü biçimde değişik rollerde oynayan kişilerdir.

MADDE 22- Oyunculuk Ekibi: Ayman

- 1- Başrol oyuncular (kadın-erkek)
- 2- Yardımcı oyuncular
- 3- Figüranlar'dan oluşur.

MADDE 23- OYUNCULUK EKİBİ ÜCRETLERİ:

- a) Başrol oyuncular: Ücretlerini işverenle karşılıklı olarak saptarlar.
- b) Yardımcı oyuncu: (Bu bölüm diyalogsuz olan kavgacı oyuncular dâhil) günlük yevmiyeleri en az net.....TL'dir.
- c) Figüranlar: günlük yevmiyeleri kadınlar için net.....TL, erkekler için net.....TL'den aşağı olamaz. Erkekler-kadın ayırımı yok

MADDE 24- Oyuncu ekibinin görev ve yetkileri:

- 1- Oyuncular senaryonun öngördüğü şekilde yönetmenin onayından geçmek zorundadır
- 2- Oyuncular, yapılan filmi oluştururken görevlerini en iyi şekilde yapmak zorundadırlar. (Sinerem)

- 6 -

- 3- Oyuncu, rolü ile ilgili bilgileri yalnızca yönetmen ekibinden alabilir.
- 4- Oyuncuların tüm rollerinden ve oynayış biçimlerinden yönetmen sorumludur.
- 5- Oyuncu, yönetmen ekibinin izni olmadan setten ayrılamaz.
- 6- Oyuncu, set dahilinde diğer meslek ekipleri gibi çalışma saatlerine uymak zorundadır.
- 7- Oyuncular, set dahilinde başka hiçbir meslek ekibinin işine müdahale edemez.
- 8- Oyuncuların tümü, makyajlarının yapılması konusunda sorumlu değildir. Makyaj, ilgili meslek ekibinin sorumluluğundadır.
- 9- Çekim programı gereği, çalışma günlüğü belirlenen oyuncu, çalıştığı film bitmeden çalışma günlüğünden yararlanarak, bir başka firmanın filminde rol alabilir. Ancak, olaki her iki firma da geçen süre sonunda aynı oyuncu ile bağlantılı çekim yapacaklar ise bağlantılı oyuncu, firmalardan ilk çalıştığı firmayı seçmek zorundadır.
- 10- Diğer meslek ekipleri gibi tüm oyuncular eşit sosyal haklara sahiptirler.

ART DİREKTÖR EKİBİ:

Sinema, televizyon, reklam filmleri dalında, film çekim alanında senaryonun öngördüğü şekilde dekorun yapımı, aksesuarların biçimlenmesi ve teminini gerçekleştiren kişilerdir.

MADDE 25- Art Direktörlük ekibi:

- A- Art direktör
- B- Yardımcılardan oluşur.

MADDE 26- Art direktörlük ekibi ücretleri:

- A- Art direktör: Ücreti net TL'dir.
- B- Yardımcılar : Ücreti net TL'dir.

MADDE 27- Art Direktörlük ekibi görev ve yetkileri :

- 1- Çekilecek filmin senaryosuna uygun dekor malzemesini yapım yönetmeninden almakla yükümlüdürler.
- 2- Art direktör ekibi; senaryonun öngördüğü biçimde yönetmen ve görüntü yönetmeni isteği doğrultusunda sahnelerle ilgili dekoru çekime hazır olacak biçimde yapmakla yükümlüdür.
- 3- Ekibin istediği tüm dekor malzemesini yapım görevlileri temin etmek zorundadır.
- 4- Filmin başlangıç ve bitiş tarihlerine kadar, kendileri ile ilgili araç ve gereçlerin bakım ve korunmasından art direktör ekibi sorumludur.
- 5- Çekim anında dekor değişikliği ile ilgili işleri ekip yardımcıları yapar.
- 6- Üniteleri ile ilgili her türlü araç ve gereçlerin taşınmasından sorumludurlar.

./.

- 7 -

7- Dekorun yapım süresinin gerekli zamanlamasını yapma yetkisi art direktöre aittir.

8- MAKYÖZ VE MAKYÖRLÜK : Tüm kadın ve erkek oyuncuların görüntü ve senaryoya uygun makyajını yapan kişilerdir.

MADDE 28- MAKYÖZ VE MAKYÖRLÜK ÜCRETLERİ :

- A- Makyöz ve makyör ücretiT'dir
B- Yardımcı ücretiT'dir.

MADDE 29 - Makyözün ve Makyörün Görev ve Yetkileri :

- 1- Söz konusu filmde aksesuar listesinde öngörülen teknik araç ve gereçlerin tümünü yapım görevlisinden teslim almakla yükümlüdür.
- 2- Filmin başlangıç ve bitiş tarihine kadar kendisi ile ilgili tüm araç ve gereçlerin bakım ve korunmasından sorumludur.
- 3- Makyör veya makyöz en az 1 kişidir.
- 4- Set dahilinde, film yönetmeni ve görüntü yönetmeninin istemi doğrultusunda mesleği ile ilgili işleri yapmakla yükümlüdür.
- 5- Kendileri ile ilgili tüm araç gerecin taşınmasından sorumludur.

Makyajla ilgili malzemeler şunlardır:

- a) - Çeşitli makyaj kalemleri
- b) - Yeterli ilk yardım malzemesi
- c) - Yeterli kan malzemesi
- d) - Yara bere gibi işleri yapmakla ilgili malzemeler
- e) - Sakal-bıyık ve muhtelif patlar vb.

Ekibi ile ilgili araç-gereçlerin kullanımında yetkili tek kişi makyöz veya makyördür.

9 - KOSTÜMCÜ : Tüm kadın ve erkek oyuncuların görüntü ve senaryoya uygun kostümlerinden sorumlu kişilerdir.

MADDE 30 - Kostümcünün ücreti netT'dir.

MADDE 31 - KOSTÜMCÜNÜN GÖREV VE YETKİLERİ :

- 1- Söz konusu filmde aksesuar listesinde öngörülen teknik araç-gereçlerin ve giysilerin tümünü yapım görevlisinden teslim almakla yükümlüdür.
- 2- Filmin başlangıç ve bitiş tarihine kadar kendisi ile ilgili tüm araç-gereçlerin bakım ve korunmasından sorumludur.
- 3- Filmde kullanılacak bağlantılı kostümlerin sorumlusudur.
- 4- Kostümcü enaz,1 kişidir.
- 5- Set dahilinde film yönetmeni ve görüntü yönetmeninin istemi doğrultusunda mesleği ile ilgili işleri yapmakla yükümlüdür.
- 6- Mesleği ile ilgili tüm araç-gereçlerin taşınmasından kostümcü sorumludur.
- 7- Film boyunca, filmde giyilecek tüm kostümlerin her türlü taşınma ve korunmasından kostümcü sorumludur.

- 8 -

11- SPECIAL EFFEKT (Patlama çatlama): Film çekiminde senaryoya uygun efekt'leri (trükaj, patlama, çatlama vb.) yapan kişidir.

MADDE 32 - Speacial Effekt'çinin görev ve yetkileri:

- 1- Söz konusu filmde aksesuar listesinde öngörülen teknik araç-gereçlerin tümünü yapım görevlisinden teslim almakla yükümlüdür.
- 2- Filmin başlangıç ve bitiş tarihine kadar kendisi ile ilgili tüm araç-gereçlerin bakım ve korunmasından sorumludur.
- 3- Speacial Effekt'çi en az 1 kişidir.
- 4- Set dahilinde, yönetmen yardımcılarını istemi doğrultusunda ilgili işleri yapmakla yükümlüdür.
- 5- Kendileri ile ilgili tüm araç-gereçlerin taşınmasından sorumludur.

Speacial Effekt'çinin malzemeleri şunlardır :

- a) - İlgili Trükaj malzemeleri.
- b) - İlgili patlama malzemeleri,
- c) - Yangın malzemeleri. Ve ekibi ile ilgili araç ve gereçlerin kullanımında tek yetkili kişidir.

MADDE 33 - TÜM MESLEK DALLARI İÇİN GEÇERLİDİR :

- 1- Söz konusu meslek ekipleri kendi ekipleri ile ilgili işlerde görevli kişilerdir. Ancak bu ekipler gerektiği zaman ve hallerde ortak çalışma yapabilirler.
- 2- Hiçbir meslek ekibi kendi öz işi dışında başka iş yapmaya zorlanamaz.

11- ÇALIŞMA KOŞULLARI:

MADDE 34 - Tüm ekip çalışanları bir saati dinlenme tatili olmak üzere günde ~~8~~ ⁸ saat, haftada ~~48~~ ⁴⁸ saat çalışırlar. Eksik çalışılan ya da hiç çalışılmayan iş günlerinin çalışma saatleri başka bir iş gününe aktarılamaz.

MADDE 35 - Ancak işin yatmasına neden olan çalışanın o güne karşılık düşen ücreti işverence kesilir. İki kez işi yatan ekip çalışmanı sendikaca görevinden alınarak, en kısa sürede yeni bir kişi aynı görevi sürdürmek üzere sendikaca sağlanır.

MADDE 36 - Günlük çalışma süresi iş gereği ~~8~~ ⁸ saati aştığında çalışanlara prim saat ücretlerinin %50 zamlısı ~~oranında~~ ^{gününe} fazla mesai ücreti ödenir. 7. gün olarak tanımladığımız tatil gününde çalışıldığında prim-gün ücreti %100 ~~zamlı olarak~~ ^{ödenir.}

MADDE 37 - Günlük çalışma saati istenilen yerde hazır bulunmasıyla başlar. Çalışma yeri neresi olursa olsun çalışanlar ~~8 saat sonunda~~ ^{işin} ~~almakla~~ ^{bitiş} ~~ri~~ ^{yeri} ~~yastrılmalıdır.~~

MADDE 38 - Haftalık ücret alanlar için bazı günlerde zorunlu olarak ~~durması~~ ^{işin} durumunda 4 iş günü çalışmışlarsa tam haftalık ücretlerini alırlar. Çalışma günü 4 iş gününün altında ise işveren haftalıkçılara ~~yövmiye olarak~~ ^{çalıştığı günün yarıya kadar} ~~ödemektedir.~~

MADDE 39 - İşin başlangıç ve bitiş saatini gösterir belgeleri film yönetmenine, set yönetmeni ve asistanla birlikte imza ettirirler. ^{İşveren ile Sendikaya + emirliki} ~~set yönetmeni ve asistanla birlikte imza ettirirler.~~ ^{si tarafından birlikte imzalanır.}

MADDE 40 - Filmde görevleri bu sözleşme ile belirlenmiş ekip çalışanlarına kendi üniteleri dışında hiçbir görev verilemez. Bu kuralların uygulanmasından ekip yönetmenleri sorumludur.

- 10 -

16- İŞÇİ SAĞLIĞI :

aynı
MADDE 50 - İşveren iş kazası sonucu iş göremez duruma düşen ekip çalışanlarına tedavi giderlerine ek olarak sağlığına kavuşturuncaya kadar ücretlerini aynen ödemeye devam eder. Çalışanlardan her hangi birinin iş kazası sonucu ölümünde işçinin hukuki olarak en yakını ~~bu yasanın~~ ilgili tüm hükümlerinden yararlandırılır.
ya da vîrâyetçisi

MADDE 51 - Bu sözleşmede bağit altına alınmayan hakuki durumlarda taraflar iş yasaı hükümlerinin varlığını ve uygulanmasını saklı kalarlar.
ve B.K

MADDE 52 - Taraflar iş yasaının 10. ve ~~Sindikalar~~ Yasasının 14. Maddelerinin kendilerine tanıdığı yetkileri kullanarak bu iş takım sözleşmesini karşılıklı olarak bağitladılar.

Birlikte düzenlenerek
MADDE 53 - Bu sözleşmede geçen ücret sözcüklerinden anlaşılması gereken 30 günlük net ücret tutarıdır. Film çalışanları, filmin bitimi 30 günü aştağı takdirde 30 günden sonraki günler için, ücretleriyle orantılı olarak çalıştıkları gün kadar yevmiye alırlar.

Birlikte düzenlenerek
 Ücretlerini işverenle karşılıklı saptayanlar ve Oyunculuk ekibi çalışanları bu kuralın dışındadır.

Sırasıyla
GEÇİCİ EK MADDE 1 - Her ekip kendi meslek kollarıyla ilgili aksamalardan sorumludurlar.

diğer
GEÇİCİ EK MADDE 2 - Tüm ekiplerin sayıları ile ilgili karar, her ekibin yetkili kişisi tarafından verilir.

Tarafın temsilcisi
 İŞVEREN veya
 TEMSİLCİSİ

SİNE-SEN
 İŞYERİ TEMSİLCİSİ

Tarafın temsilcisi
 SİNE-SEN YETKİLİSİ

EK-4. Sine-Sen Kapatılma Davası Savunmaları

-103 -

İKİNCİ KISIMKİŞİSEL SORUMLULUKLAR

Bu bölümde dava sanıklarının sendikal ve yasal konuları ayrı ayrı ele alınarak incelenmiş, haklarında verilmiş bulunan mahkumiyet yada beraat kararlarının hukuki gerekçeleri açıklanmıştır.

Ancak sanıkların sendikal görevleriyle yasal sorumlulukları arasındaki ilişki, gerek legal ve gerekse illegal açılardan Misk'e bağlı tüm sendika yöneticileri için benzer nitelikler taşıdığından, tekrardan kaçınmak amacıyla, bu konuya "sendikal görevler ve yasal sorumluluklar" başlığı altında (2) nolu kitapta ayrıntılı olarak değinilmiştir.

Bu nedenle, "Kişisel Sorumluluklar" başlığı altında yer alan bu bölümde ayrıntıya girilmemiş ve (2) nolu kitaba atıfla yetinilmiştir. Üzletmek gerekirse;

İllegal faaliyetlerin sürdürüldüğü dönemlerde görev yapan yönetici konusundaki sendika yürütme kurulu üyeleri, bu açıklamaların ışığı altında TCY.nın 141/1-6 nci maddesi gereğince cezalandırılmışlardır.

Aynı dönem içerisinde görev yapan genel yönetin, denetlin ve emurkurulu üyelerinden, bilerek ve memnuniyet arzusu ederek, sendikadaki illegal çalışmalara katıldıklarına dair dosyada yeterli kanıtın mevcut olduğuna, diğer bir deyişle olayda maddi hırsızlığı elverişli suç kastının gerçekleştiğine kanaat getirilenler bulunduğu takdirde, bu gruba giren sanıkların TCY.nın 141/1 nci maddesi aracılığıyla aynı yasanın 141/5-6 nci maddesi uyarınca cezalandırılmaları yolunda heyetçe görüş birliğine varılmıştır. Ancak, SİNE-SEN Sendikasında bu tanıma uyan genel yönetin, denetlin ve emur kurulu üyesinin mevcut olmadığı yapılan yargılama sürecinde anlaşılmıştır.

1343 sıra numarası ile başlayan ve 1382/2 sıra numarası ile sona eren toplam 40 dava sanığının sendikal ve yasal konularını sanık sırasına göre şöyledir;

Handwritten signatures and initials are present at the bottom of the page, including a large signature on the left and several smaller ones on the right.

- 104 -

1343- SIRA NUMARALI SANIK EROL BATIBEKİGözetim Süresi :

12.9.1980 ile 27.9.1980 Tarihleri arası, (1343 No.lu Do. Dz:18) 15.4.1982 ile 20.4.1982 Tarihleri arası, (1343 No.lu Do. Dz:19 ve Dok Kl:8/C, Dz:339)

A-Sendikal Konusu :

14.1.1979 Tarihli 1 nci Olağan genel kurulda, genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz:790/31 ve 791/5, Sf:5) 19.1.1979 Tarihli SİNE-SEN Genel yönetim kurulu kararıyla genel başkan yardımcılığına seçilmiştir. (Dz:791/6, Sf:26 ve 790/27) 4.4.1978 Tarihli genel yönetim kurulu kararı ile genel başkan yardımcılığı görevine ilaveten genel sekreterlik görevi verilmiştir. (Dz:791/6, Sf:33) Bu görevleri 4.2.1980 Tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

4.2.1980 Tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel yürütme kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz:791/4, Sf:3), 790/61, 790/65-64, 790/66) 5.2.1980 Tarihli genel yürütme kurulu kararıyla teplo sözlüğe - sosyal, siyasi ilişkiler dairesi başkanlığına getirilmiştir. (Dz:791/4, Sf:4) Bu görevi istifa ettiği 31.7.1980 Tarihine kadar devam etmiştir.

B-İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 10.11.1983 Tarih, 1980/3971 esas ve 1983/763 karar sayılı iddianamesiyle, TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 ve 353 sayılı kanunun 251 nci maddesi ve fıkraları gereği ceselendirilmesini istemiş, esasa ilişkin görüşte de bu istemi talep etmiştir.

C-Sorgu ve Savunması :

a) Savcılıkta : Bisk'in isteği üzerine 1 Mayıs kutlama komiteleri kurduklarını, bu komitelerde yürütme kurulu üyeleri de görev aldığı, keza 1979 yılında da aynı şekilde 1 Mayıs kutlama komiteleri kurduklarını, görev dönemi içerisinde yürütme kurulu toplantılarına katılıp kararlara iştirak ettiğini, amato olarak sendikada çalıştığını, genel başkan Mevlüt Ekinci'nin, işçi bilimi doğrultusunda filmeler yapılmasını Bisk'e önerdiği öğrendiğinde, genel başkan ile bu konuda münakaşa edip neden

(Handwritten signature)

(Handwritten signature)

(Handwritten signature)

- 105 -

bilimsel değeri konusunda filmler yapılsın dediğini, eğitim üzerinde durulduğunu, ancak kastedilen eğitimin mesleki eğitim olduğunu, Bisk 7 nci genel kurulunda genel başkan ve genel sekreterin tavırlarını basından öğrendiğini ve bunun üzerine bu kişilere, bu tür davranışların iyi olmadığını söylediğini belirterek yüklenen tüm suçlamaları reddetmiştir. (3 nolu Bs, E:7 ile 10 arası)

b.) Mahkemede: Sergusa yerine geçmek üzere verdiği 4 sayfalık dilekçesinde; Askeri Savcılıktaki sergu beyanlarına tekrarlayarak, yönetim kurulu toplantılarına çağına katılmamasına rağmen alınan kararların kendisine daha sonra imzalatıldığını, bu şekilde bir çok karara imza attığını, 1 Mayıs kutlama hazırlıkları ile ilgili olarak alınan kararların ideolojik bulmadığı için imzalandığını, Bisk'e dayanışma aidatı ödene ve Bisk'in İsmi'te yapacağı demokrasi mitingine katılma konusunda alınan kararları sendikacılığın gereği saydığını ve bu nedenle bu kararlara katıldığını, Bisk 7 nci genel kuruluna katılacak delegeleri seçme ve bu delegelere Bisk 7. genel kurulda konuşma yetkisi verme konusunda alınan kararlara katıldığını, ancak seçilen kişinin gönderildiği toplantıda suç mitinginde konuşmalar yapmasının kendisinin insiyatifi ve isteği dışında meydana gelen bir durum olduğuna ve bu nedenle kendisinin bundan sorumlu tutulmayacağını, Bisk genel kurulunda konuşan SİNE-SEN delegesine, SİNE-SEN genel kurulunda yapılan konuşmalara ve basına dağıtılan bildirilere müdahale yetkisinin olmadığını, esasında toplantılarda hükümet kesimlerlerinin bulunduğu ve bu nedenle onların suç teşkil eden hareket ve konuşmalarına hükümet kesimlerlerinin müdahale etmesi gerektiğini, anılan sebeplerle bu tür toplantılarda yapılan konuşmalardan ve eylemlerden hangisinin kanunsuz olduğunu tesbit etmesinin mümkün olmayacağını, ancak bu tür konuşma ve faaliyetleri benimsediği için 13.3.1980 tarihli uyarı mektubuna yazdığını ve aynı nedenlerle daha sonraki bir tarihte sendikadan istifa ettiğini, istifa tarihinde dahi, sendikadan ideolojik faaliyetlerde bulunduğu haberi olmadığını belirterek yüklenen tüm suçlamaları reddetmiştir. (SİNE-SEN K1:2, E:10-11-12-13-14)

[Handwritten signature]

- 106 -

B- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanan;

-Dış'ta bağlı sendikalara, işçi sınıfı bilimini eğreten filmler yapılacağı konusunda yazılar göndermiştir. (Ds:794/22-3, 24-27)

-SİNS-SEN'in birinci ve 2 nci genel kurul toplantılarına, (134) Nolu Ds., Ds:7)

-17.2.1979, 13.4.1979, 25.4.1979 ve 27.4.1979 tarihli yönetim kurulu kararlarına, (Ds:791/6)

-13.2.1980, 24.2.1980, 20.3.1980, 12.5.1980 ve 18.6.1980 tarihli yürütme kurulu kararlarına (Ds:791/4) katılmıştır.

B- Yasal Değerlendirme ve ve Sonuç :

Sanık sorgu ve savunma beyanlarında; Bir çok yönetim ve yürütme kurulu toplantılarına katılmadığı halde hazırlanan kararları imzaladığına ve bu kararların ideolojik bir yönünün bulunmadığını belirtmiş ise de, anılan kararların alındığı toplantılara katılmayıp sonradan bu kararları imzalaması halinde dahi ilgilinin cezai sorumluluğunun ortadan kalkmayacağı açıktır. Söz konusu kararların mahiyet ve amaçları daha önceki bölümlerde izah edildiğinden, e izahların ışığında sanığın, ideolojik karar almadıkları ve alınan kararların sendikacılık işinin gereklerinden sıdığa yelundaki savunması... yerinde görülmediği gibi sair konulardaki savunmalarında esaslı etkileyecek mahiyette olmayıp, iddia ettiği gibi bir uyarı mektubu da dosyada yoktur.

14.1.1979 ile 31.7.1980 tarihleri arasında sendika yürütme kurulu üyesi olarak görev yapan sanık Erel Batıbeki, şahsını ilgilendiren ve "kanıtlar" bölümünde sayılan ibrazlarında başka (2) nolu kitapta ve bu kitabın "kişisel sorumluluklar" kısmında ayrıntılı olarak açıklandığı gibi sendikacının, kendi görev dönemine rastlayan tüm illegal faaliyetlerinden sorumludur. Sanık, sorgu ve savunma beyanlarında, aldıkları kararlarla görevli kıldıkları sendika temsilcilerinin, konuşma ve hareketlerinden sorumlu tutulması gerektiğini, aynı şekilde bunlara ve diğer

[Handwritten signatures and initials]

- 107 -

faaliyetlere müdahale yetkisinin bulunmadığını belirtmiş ise de, sendika yürütme kurulu üyelerinin sorumluluk düzeyleri ile ilgili olarak (2) nolu kitapta yapılan açıklamaların ışığında anılan sanığın bu yeldaki savunması yerinde görülmemiştir. Sanığın görev yaptığı dönemlere ilişkin illegal faaliyetler daha önceki bölümlerde açıklanmış bulunmaktadır. Bu açıklamaların ışığı altında sendikarın sevk ve idarecisi kenarındaki sanığın TGY.nun 141/1-6 nci maddesi uyarınca cezalandırılması kayıtsız uygun görülmüştür.

1344- SIRA NUMARALI SANIK ŞEREF YILMAZ :

Gözetim Süresi :

15.12.1980 ile 27.12.1980 tarihleri arası (1344 nolu Es., Ds:5, Kl:8/D, Bz:46)

A- Sendikal Konusu :

22.2.1978 Tarihli genel yönetim kurulu kararı ile ilk genel kurula kadar genel yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmak üzere SİNE-SEN kurucular kurulu 2 nci başkanlığına getirilmiştir. (Ds:790/21, 22, 23, 790/6, Sf:9) Genel yönetim kurulu üyeliği görevini 14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurula kadar sürdürmüştür. (Ds:791/6, Sf:9 ile 26 arası) Ancak, genel yönetim kurulunun 9.5.1978 tarihli kararıyla ilk genel kurula kadar, yürütme kurulu üyeliklerine Erbil Altınay, Ahmet Sezeral ve Arif Özserin'in getirilmesiyle (Ds:791/6, Sf:17) bu tarihte kurucular kurulu ikinci başkanlığı görevi ona ermiştir.

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel yürütme kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/4, Sf:3, 790/61, 790/65-64, 790/66) 5.2.1980 Tarihli genel yürütme kurulu kararıyla hukuk eğitimi ve özlük işleri daire başkanlığına getirilmiştir. (Ds: 791/4, Sf:5) Sanık bu görevini istifa ettiği 11.7.1980 tarihine kadar sürdürmüş ve istifası SİNE-SEN genel yönetim kurulunun 17.7.1980 tarihli kararı ile kabul edilmiştir. (Ds:791/4, Sf:75 ve 78)

B- İddia ve Mütalaa :

Ankara Savcılığın 10.11.1983 gün ve 1980/3871 esasa, 1983/763 karar sayılı iddiası ile TGY.nun 141/1-6, 31, 33, 173/3, 353 sayılı kanunun 251 nci madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esasa ilişkin görüşte de bu istem yinelenmiştir.

[Handwritten signatures and stamps are present at the bottom of the page, including a circular stamp on the left and several signatures across the bottom.]

- 108 -

G- Serga ve Savunması :

a) Emniyette (1344 Nolu De., Dz:3-3) Disk'in anaçının, işçileri bilgilendirerek sosyalizmi ve akabinde sınıfsız bir toplum düzeni olan komünizmi kurmak olduğunu belirtip, 1 Mayıs 1977 gösterilerine katıldığını, Yılmaz Öksey'in portresini taşıdığına, "Kahraman faşizm, 1-Mayıs marşı, bağımsız Türkiye, bağımsız sinema ve sansüre hayır" gibi sloganlar attığını, keza aynı sloganlara 1978- 1 Mayıs mitinginde de attığını, Ankara yürüyüşüne katıldığını beyan etmiştir. Sanık bu beyanlarına Askeri Savcılık ve Mahkemede ki ifadelerinde de kabul ederek doğrulamıştır.

b) Savcılıkta: (1344 nolu ds., Dz:4) emniyet ifadesini tekrar ederek sendikamızın Marksist-Leninist bir çalışma içerisinde olduğunu hissettığını belirtmiştir.

c) Mahkemede: (SİMS-SEN, K1:2, Dz:17) Emniyet ve Savcılık ifadelerinin doğru olduğunu beyan etmiş ise de, Marksiz'min ve Leninizmin ne anlama geldiğini bilemeyeceğini belirterek eski ifadelerine çelişik bir ifade vermiştir;

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri önceki bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanan; SİMS-SEN'in 2 nci genel kurul toplantısına, (1344 nolu De., Dz:4) 23.7.1978 ve 13.1.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararlarına, (ds:791/6) 13.2.1980, 24.2.1980, 20.3.1980, 12.5.1980, 18-24.6.1980 ve 5.7.1980 tarihli genel yürütme kurulu kararlarına, (Dz:791/4) katılmıştır.

-SİMS-SEN 2 nci genel kurulu divan başkanlığına " 1 Mayıs" konusunda verilen Ömergeyi imzalamıştır. (Dz:790/49)

-1. Mayıs. 1978 kutlama komitesinde görev almıştır. (Dz:792/32)

E- Yandı Değerlendirme ve Sema :

22.2.1978 ile 9.5.1978 ve 4.2.1980 ile 11.7.1980 tarihleri arasında genel yürütme kurulu üyeliği, 22.2.1978 ile 14.1.1979 tarihleri arasında genel yönetim kurulu üyeliği yapan sanık Şerif Yılmaz, şahsını ilgilendiren ve "Kanıtlar" bölümünde ayrıntılı olarak belirtilen idarelerinden başka (2) nolu kitapta ve bu kitabın "kişisel Sorumluluklar" kısmında straflice açıklandı-ğı gibi sendikamız, kendi görev dönemine rastlayan tüm illegal

- 109 -

faaliyetlerinde sorumludur. Sanığın görev yaptığı dönemlere ilişkin illegal faaliyetler daha önceki bölümlerde açıklanmış bulunmaktadır. Bu açıklamaların ışığında sendikamızın sevk ve idarecisi konusundaki sanığın TCY.nın 141/1-6 nci maddeleri uyarınca cezalandırılması heyetce uygun görülmüştür.

1345- SIRA NUMARALI SANIK SAYI AHMET KESKİN :

A- Sendikal Konusu :

4.2.1980 Tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel yürütme kurulu üyeliğine ve Disk delegeliğine seçilmiştir. (Ds:791/4, Sf: 2-3 ve 790/61-66-65-64) 5.2.1980 Tarihli genel yürütme kurulu kararıyla eğitim, araştırma, basın-yayın ve halkla ilişkiler daire başkanlığına getirilmiştir. (Ds:791/4, Sf:4-5) Bu görevi sendikal faaliyetlerinin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 10.11.1983 gün ve 1980/3971 esas, 1983/763 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 33, 31, 173/3, 353 sayılı kanunun 251 nci madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması istenmiş, esasa ilişkin görüşte de bu istem yinelenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

a.) Savcılıkta : (1345 nolu Ds., ds:3) üzerine yüklenen tüm suçlamalara redetmiştir.

b.) Mahkemede: (SİM-SEN, K1:2, Ds:19) Yine üzerine atılan bütün suçlara redetmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri önceki bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanan;
-SİM-SEN 2. genel kurul toplantısına (1345 nolu Ds., Ds:

3)

-13.2.1980, 24.2.1980, 20.3.1980, 12.5.1980, 18.6.1980, 26.6.1980, 5.7.1980 tarihli genel yürütme kurulu kararlarına (Ds:791/4) katılmıştır.

-SİM-SEN 2 nci genel kurulu divan başkanlığına "1 Mayıs" konusunda verilen önergeyi imzalamıştır. (Ds:790/49)

-Eğitim daire başkanı olarak, SİM-SEN mensuplarına verilecek eğitimde "temel işçi eğitimi nasıl yapılmalı ?" isimli ve Marksist öğretiyi esas alan kitaptan yararlanmıştır. (Ds:794/

49)

[Handwritten signatures and notes at the bottom of the page]

- 110 -

B- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

4.2.1980 ile 12.9.1980 tarihleri arasında genel yürütme kurulu üyeliği yapan sanık Seyit Ahmet Kaskin, şahsını ilgilendiren ve "Kanıtlar" bölümünde ayrıntılı olarak belirtilen icraatlarından başka, (2) nolu kitapta ve bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında etraflıca açıklandığı gibi sendikamızın tüm illegal faaliyetlerinden sorumludur. Sanığın görev yaptığı dönemde ilişkin illegal faaliyetler daha önceki bölümlerde açıklanmış bulunmaktadır. Bu açıklamaların ışığı altında sendikamızın sevk ve idarecisi konusundaki sanığın TCY.nin 141/1-6 nci maddeleri uyarınca cezalandırılması kayıtsız ve şartsız uygun görülmüştür.

1346- SIRA NUMARALI SANIK ABDULKADİR ÇİL:Gözetim Süresi :

16.9.1980 ile 27.12.1980 Tarihleri arası (1346 nolu Do., Dz:10 ve Disk, Kl:8/D, Dz:100)

Tutukluluk Süresi :

23.1.1981 ile 20.5.1982 (Disk, Kl:8/A, Dz:187 ve 1346 no.lu do., Dz:8-9-11)

A- Sendikal Konusu :

4.2.1980 tarihli 2 nci eleğin genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz:791/4, Sf:3, 790/61- 65- 64- 66) Sanığın bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

İstemi Savcılığın 10.11.1983 gün ve 1980/1971 esas, 1983/... sayılı iddianamesiyle TCY.nin 141/1-6, 31, 33, 173/3, ... kanununun 251 nci madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılmış, ceza ile ilgili görüşte ise, TCY.nin 141/5-6, ... 31, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması talep edilmiştir.

B- Kanıtlar :

- Mahiyetleri daha önceki bölümlerde açıklanan;
- SİNA-SEN'in 2 nci eleğin genel kurul toplantısına,
- 8.2.1980 tarihli yönetim kurulu kararına,
- 24.2.1980 tarihli yürütme ve yönetim kurulu kararına

katılmıştır.

11 - 204 544

B- Yasal Değerlendirme ve Sonuç:

Yukarıda mahiyetleri açıklanan Kanıtlara rağmen, gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçenin BERAAATINE karar verilmiştir.

1347- SIRA NUMARALI SANIK AZMI YILDIZ:

Gözetim Süresi :

10.10.1980 ile 15.12.1980 tarihleri arası (Disk KL:8/C, Ds:341/36- 33)

Tutuklama Süresi:

23.1.1981 ile 11.5.1983 tarihleri arası (Disk, KL:8/L, Ds:157 ve Disk, KL:8/C, Ds:260)

A- Sendikal Konusu:

4.2.1980 Tarihinde yapılan 2 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyelğine seçilmiştir. (Ds:791/4, SF:3 ve 790/61- 65- 64- 66) Bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B-İddia ve Mütalaza:

Ankari Emveallik 10.11.1983 gün ve 1980/1571 esasa, 1983/763 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3, 353 sayılı kanununun 251 nci maddesi ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esasa ilişkin görüşte ise, TCY.nın 141/5-6, 31, 33, 173/3 maddesi ve fıkraları uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sorgu ve Savunması:

Sanık, tüm aşamalarda sorgu ve savunma beyanlarında üzerine atılan suçlamaları redetmiştir.

D- Kanıtları:

Mahiyeti daha önceki bölümlerde açıklanan;

-SİMS-SEN 2 nci olağan genel kurul toplantısına ve genel yönetim kurulunun 3.2.1980 Tarihli kararına katılmıştır.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç:

Yukarıda mahiyetleri açıklanan kanıtlara rağmen gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçenin BERAAATINE karar verilmiştir.

[Handwritten signature and stamp]

[Handwritten signature and stamp]

- 112 -

1348- SIRA NUMARALI SANIK GANI TUJANLI :Gözetim Süresi :

10.10.1980 ile 27.12.1980 Tarihleri arası (Disk, KL:8/C, Dz:461/33 ve Disk, KL:8/D, Dz:53)

A- Sendikal Konumu :

4.2.1980 Tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir.(Dz:791/4, Sf:3 ve 790/61-64-65-66). Bu görevini sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar sürdürmüştür.

B- İddia ve Mitalaa :

Askeri Savcılığın 10.11.1983 gün ve 1980/3971 esas, 1983/763 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31,33,173/3,353 sayılı kanunun 251 nci madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması istenmiş, esasa ilişkin görüşte ise TCY.nın 141/5-6,3133,173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Sanık tüm aşamalarda ifadelerinde, üzerine atılan suçlamaları redetmiştir.

D- Kanıtları :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde açıklanan;
-SİNE-SEN'in 2 nci olağan genel kurul toplantısına,
-8.2.1980 Tarihli genel yönetim kurulu kararına,
-Genel yürütme ve yönetim kurulunun 24.2.1980 tarihli ortak kararına katılmıştır.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Yukarıda mahiyeti açıklanan kanıtlara rağmen, gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçeninin BERAAATINE karar verilmiştir.

1349- SIRA NUMARALI SANIK HÜSEYİN ÖZSAHİN :Tutukluluk Süresi :

21.1.1981 ile 6.5.1981 Tarihleri arası (1349 nolu Dz, Dz:4 ve Disk, KL:8/C, Dz:12)

A- Sendikal Konumu :

Askeri savcılığın 10.11.1983 gün ve 1980/3971 esas, 1983/763 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31,33,173/3, 353 sayılı kanunun 251 nci madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş ise de, esasa ilişkin görüşte bu talepten vaz

- 113 -

geçilerek beraatine karar verilmesi talep edilmiştir.

C- Sorgu ve Savunması:

Sanık tüm aşamalarda ifadelerinde, üzerine atılan suçlamaları redetmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyeti daha önceki bölümlerde açıklanan, SİNE-SEN'in 2 nci genel kurul toplantısına katılmıştır.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçen BERAATINE karar verilmiştir.

1350- SIRA NUMARALI SANIK ŞERİF GÖREN;

Tutukluluk Süresi : 21.1.1981 ile 13.2.1981 tarihleri arası (1350 nolu Dc., Ds:3-6)

A- Sendikal Konumu :

4.2.1980 Tarihli 2 nci eleğin genel kurulda genel yönetim kurul üyeliğine seçilmiş (Ds:791/4, Sf:3, 790/61- 65- 64- 66) ve bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa:

Askeri Savcılığın 10.11.1983 gün ve 1980/3971 esas, 1983/763 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 ve 353 sayılı kanunun 251 nci madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş; esasa ilişkin görüşte ise, TCY.nın 141/5-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir.

C-Sorgu ve Savunması:

Sanık, Askeri Savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde üzerine atılan tüm suçlamaları redetmiştir.

D-Kanıtlar :

Mahiyeti daha önceki bölümlerde açıklanan;

-SİNE-SEN'in 2 nci eleğin genel kurul toplantısına,

-8.2.1980 Tarihli genel yönetim kurul kararına,

-24.2.1980 Tarihli yürütme ve yönetim kurulu ortak kararına katılmıştır.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Mahiyetleri yukarıda açıklanan kanıtlara rağmen gerek (2)

[Handwritten signatures and notes]

nala kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında izah edilen gerekçelerin ışığında adı geçenin BERASTINE karar verilmiştir.

1351- SIRA NUMARALI SANIK CEMAL DEMİRÇİ;

Tutukluluk Süresi :20.1.1981 ile 14.5.1981 Tarihleri arası (1351 nolu Ds., Ds:4-7)

A-Sendikal Konumu :

4.2.1980 tarihinde yapılan SİNE-SEN 2 nci eleğin genel kurulunda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/4, S:2-3 ve 790/61- 65- 64- 66) Bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B-İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 10.11.1983 gün ve 1980/3971 esas, 198763 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 ve 353 sayılı kanunun 251 nci maddesi ve fıkraları uyarınca cezalandırılması istemiş ise de, esasa ilişkin görüşte TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 maddesi ve fıkraları gereğince cezalandırılması talep edilmiştir.

C-Serga ve Savunması :

Askeri Savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde, Üzerine atılan tüm suçlamalara reddetmiştir.

D-Kanıtlar :

Mahiyeti daha önceki bölümlerde açıklanan;

-SİNE-SEN'in 2 nci eleğin genel kurul toplantısına,

-Genel yönetim kurulunun 8.2.1980 tarihli kararına,

-Genel Yürütme ve yönetim kurulunun 24.2.1980 tarihli kararına,

-SİNE-SEN'in 2 nci eleğin genel kurul divan başkanlığı verilen Önergeye, (Ds:790/49) katılmıştır.

E-Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

"Kanıtlar" bölümünde sayılan delillerden, "1 Mayıs" konusunda verilen Önerge müsterek bir Önerge'dir ve çökme imzalıdır. Bu nedenle "niteliği ve amacı" daha önceki bölümlerde açıklanan bu Önerge'de, imzası bulunan tüm sanıkların, anılan "aracı" bildiklerini kabul etmek mümkün değildir. Zira, Önergenin bu amaçla

(Handwritten signatures and stamps)

için hazırladığı ilk bakışta anlaşılmasında ve diğer delillerle birlikte değerlendirildiğinde açıklanan gayeye yönelik olarak hazırladığı senecoma varılmaktadır. Yeni Önergayı hazırlayanların amacı, Önergayı senradan inzalayanlar tarafından bilinmemeye kılacağından dolayı, tüm işve sahiplerine sorumluluğuna gidilmemiştir.

Yukarıda anılan nedenlerle ve "Kanıtlar" bölümünde sayılan diğer deliller içinde (2) nolu kitapta ve bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelere binaen, adı geçenlerin BERHAATINE karar verilmiştir.

1352- SIRA NUMARALI SANIK HALİLİBRAHİM ERGÖR 1

A- Sendikal Konusu 1

4.2.1980 Tarihli ikinci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Da:791/4, Sf:2-3 ve 790/61-65-64-66) Bu görevi sendikale faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Müdafaa 1

Askeri Savcılığın 10.11.1983 gün ve 1980/1571 esas, 1983/763 karar sayılı iddiası ile TCY.sın 141/1-4, 31, 33, 173/3, 353 sayılı kanunun 251 nci madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esasa ilişkin görüşte ise TCY.sın 141/5-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sergü ve Savunması 1

a) Savcılıkta : "...Ben Dış'ın ve sendikamızın mevcut ana-fasal düzeni serla değiştirip yerine Marksist - Leninist içki sızma öncülüğünde iktidarı ele geçirmek için yaptıkları faaliyetleri asla tasvip etmem ve ben şahsen bu gibi faaliyetlere karşı-...'' diyerek üzerine atılan suçlamaları red etmiştir. (1352-De 173-4)

b) Mahkemede: Savcılıkta kabul ettiği emiyet ifadesinin mahkemede kabul etmeyip, üzerine yüklenen tüm suçları red etmiştir. (SİM-SİM, Kl:2, Da:5-21)

D- Kanıtlar 1

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilmiştir

Handwritten signatures and initials are present at the bottom of the page, including a large signature that appears to be 'Ergör' and several other smaller marks.

- 116 -

-SİNE-SEN'in 2 nci genel kurul toplantısına,
-4.2.1980 Tarihli yönetim kurulu kararına,
-24.2.1980 Tarihli yönetim ve yürütme kurulu ortak kara-

rina,
-SİNE-SEN'in 2 nci olağan genel kurul divan başkanlığında
verilen "1 Mayıs" konulu Smergeye, (Ds:790/49) katılmış ve sendi-
dikasının 1. Mayıs. 1980 kutlamaları ile ilgili olarak teşkil
ettiği kutlama komitesinde de basın-yayın ve halkla ilişkiler
görevlisi olarak vüsufe almıştır. (Ds:792/54)

B- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

1 Mayıs konusunda verilen Smerge ile ilgili olarak "135
sıra numaralı sanık Cemal Desiroi" bölümünde izah edilen neden-
lere ve "Kanıtlar" bölümünde sayılan diğer deliller için de (2)
nolu kitapta ve bu kitabın "Eğitsel Sorumluluklar" kısmında açıklanan
gerekçelere nasaran, adı geçenin BERHAATİNE karar verilmiştir.

1353- SIRA NUMARALI SANIK MUSTAFA NECİP KOÇAK :

A- Sanikhal İcmuzna :

4.2.1980 Tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel yön-
kurulu üyelikine seçilmiştir. (Ds:791/4, Sf:2-3 ve 790/61- 65-
66) Bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tar-
hinde vüsufe devretmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

İddia Savcılığın 10.11.1983 gün, 1980/3971 esas, 1983
763 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nun 141/1-6, 31, 33, 173/3
ve 353.432/2 maddesinin 251 nci maddesi ve fıkraları uyarınca cezalandırılacağı, esas hakkındaki görüşte ise TCY.nun 141/5-
31, 33, 173/3 maddesi ve fıkraları gereğince cezalandırılması ta-
kil edilmiştir.

C- İddia ve Savcısızlık :

İddia Savcılığın ve mahkemedeki tüm beyanlarında izah edil-
en suçlara red etmiştir.

D- Kanıtlar :

Kanıtları daha önceki bölümlerde izah edilen;

-SİNE-SEN'in 2 nci genel kurul toplantısına,

-Genel yönetim kurulunun 4.2.1980 tarihli kararına,

-Genel yönetim ve yürütme kurulunun 24.2.1980 tarihli
ortak kararına katılmıştır.

— [Signature] —

- 117 -

B- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Yukarıda mahiyetleri açıklanan kanıtlara rağmen, gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Eğitsel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçenin BERAAFINA karar verilmiştir.

1354- SIRA NUMARALI SANIK CUMA ALİ CİNGÜ :A- Sendikal Konusu :

14.1.1979 Tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:790/31 ve 791/5, Sf:5) 19.1.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararı ile mali sekreterliğe seçilmiştir. (Ds:791/6, Sf:26 ve 790/27-38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

4.2.1980 Tarihinde yapılan 2 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/4, Sf:2-3 ve 790/61- 65- 64- 66) Bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğuna 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa:

Askeri Savcılığın 10.11.1983 gün ve 1980/3971 esas, 1983/763 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nun 141/1-6, 31, 33, 173/3, 353 sayılı kanunun 251 nci madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması istenmiş, ceasa ilişkin görüşte bu istem yinelenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması:

Bu maddelerdeki ifadelerinde üzerine atılan suçları red etmiştir. (1354 nolu Ds., Ds:2-3) ve SİNE-SEN, K1:2, Ds:22)

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde açıklanan;

-SİNE-SEN'in 1 nci olağan genel kurul toplantılarına, (1354 nolu Ds., Ds:2-3)

-Genel yönetim kurulunun 7.8.1978, 17.2.1979, 13.4.1979, 25.4.1979, 27.4.1979 ve 8.2.1980 tarihli kararlarına katılmıştır. (Ds:791/6)

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

14.1.1979 ile 4.2.1980 tarihleri arasında genel yürütme kurulu üyeliği, 4.2.1980 ile 12.9.1980 tarihleri arasında ise

[Handwritten signature and initials]

- 118 -

genel yönetim kurulu üyeliği yapan sanık Çusa Ali Cingü, şahsını ilgilendiren ve "Kanunlar" bölümünde sayılan cezalarından başka, (2) nolu kitapta ve bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklandığı gibi sendikamın, kendi görev dönemine rastlayan tüm illegal faaliyetlerinden sorumludur. Sanığın görev yaptığı dönemlere ilişkin illegal faaliyetler daha önceki bölümlerde açıklanmış bulunmaktadır. Bu açıklamaların ışığında sendikamın sevt ve idarecisi konusundaki sanığın TCY'nın 141/1-6 maddeleri uyarınca cezalandırılması kayıtsız ve şartsız olarak uygun görülmüştür.

1355- SIRA NUMARALI SANIK EROL DEMİRBAĞ,

Gözetim Süresiz

10.10.1980 ile 27.12.1980 tarihleri arası (Disk, KL-8/C, Dosya:341/33 ve Disk, KL:8/D, Dosya:96)

A- Sendikal Konusu :

14.1.1979 Tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel denetim kurulu yedek üyeliğine seçilmiştir. (Dosya:790/31 ve 791/5, Sf: 6) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

4.2.1980 Tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel denetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dosya:791/4, Sf:2-3 ve 790/61- 65- 64- 66) Bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Müdafaa:

Askeri Savcılığın 18.11.1983 gün, 1980/3971 esas ve 1983/763 karar sayılı iddianamesiyle TCY'nın 141/1-6, 31, 33,173/3 ve 353 sayılı kanunların 251 nci maddesi ve fıkraları uyarınca cezalandırılması istenmiş ise de, esasa ilişkin görüşte bu talepten vazgeçilerek BERRAATİNE karar verilmesi istenmiştir.

C- Serçe ve Savanması :

Askeri Savcılık ve Mahkemedeki ifadelerinde, üzerine atılan tüm suçlara red etmiştir.

D- Kanunlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilmiş

2 nci olağan genel kurul toplantısına ve 2 nci olağan genel kurul divan başkanlığına verilen 1 Mayıs konulu önergeye

[Handwritten signatures and initials]

- 119 -

almıştır.

B- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

1 Mayıs konusunda verilen Şeneroyle ilgili olarak "1351 sıra numaralı sanık Cemal Demirci" bölümünde izah edilen nedenlere ve (2) nolu kitap ile bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelere nazaran, ada geçeminin BERAAFININ karar verilmiştir.

1354- SIRA NUMARALI SANIK İBRAHİM SABUNCU :

A- Sıradaki Konumu :

14.1.1978 tarihinde yapılan 1 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz:791/5, Sf:5 ve 790/31) Askeri Savcılık ifadesinde 27.4.1979 tarihinde bu görevinden istifa eden ayrıldığını beyan etmekte ise de, bu istifasına dair herhangi bir istifaname dosyasında mevcut bulunmamaktadır. Ancak 791/6 dosyasında mevcut genel yönetim kurulu karar defterinde 36 noz sayfasında ki 22.5.1979 tarihli karardan sonraki kararlarda imzası bulunmadığından, bu tarihte yani 22.5.1979 tarihinde aranan görevinin sona erdiği kabul edilmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 11.1.1984 tarih, 1980/3971 esas ve 1984/17 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nun 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması istenmiş, esas hakkında ki görüşte ise aynı istem yinelenmiştir.

C- Serçe ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde, üzerine atılan tüm suçları red etmiştir.

D- Kanıtları

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen;
-SİNE-SEM'in 1 nci olağan genel kurul toplantısına,
-Genel yönetim kurulu 13.4.1979- 25.4.1979 ve 27.4.1979 tarihli kararlarına katılmıştır.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Yukarıda mahiyetleri açıklanan kanıtlara rağmen gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmın

[Handwritten signatures and initials]

- 120 -

da açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçenin BERAAATINE karar verilmiştir.

1357- SIRA NUMARALI SANIK TAHSİN İTHERM KORAY :

A- Sendikal Konusu :

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu yedek üyeliğine seçilmiştir. (Ds:790/38) 13.4.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararıyla genel yönetim kurulu asil üyeliğine getirilmiştir. (Ds:791/6, Sf:14) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam ettirmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 11.1.1984 tarih, 1980/3971 esas ve 1984, 17 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 maddede ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte ise TCY.nın 141/5-6, 31, 33, 173/3 maddede ve fıkralara uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Soruşturma ve Savunması :

Askeri Savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde, üzerine atılan tüm suçları red etmiştir.

D-Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde açıklanan;

- 14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurul toplantısında,
- Genel yönetim kurulunun 13.4.1979 tarihli kararına katılmıştır.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Yukarıda mahiyetleri açıklanan kanıtlara rağmen gerek 2 nci maddede ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçenin BERAAATINE karar verilmiştir.

1358- SIRA NUMARALI SANIK HALİL DEDİ,

A- Sendikal Konusu :

22.2.1978 tarihli SİNE-SEN genel yönetim kurulu kararıyla, ilk genel kurula kadar genel merkez yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmıştır.

Halil Dedi - İsmail - Selçuk - Ay - Mehmet

- 121 -

rek çalışmak üzere, kurucular kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dsk 791/6, Sf:9 ve 790/21- 22- 23) Bu görevi 14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mitalaa :

Askeri Savcılığın 11.1.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/17 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esasa ilişkin görüşte ise TCY.nın 141/5-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sergu ve Savunması :

a) Savcılık ifadesinde: "23.7.1978 tarihinde, yönetim kurulu olarak 19 sayılı kararla kurmuş olduğumuz SİNE-SEN Sendikasının DİSK'e katılması için karar aldık, neden dolayı DİSK'e katılmak için karar aldığımızın sebebini bilmiyeyim. Sendikamızın DİSK'e katılması hususunda aldığımız karardan sonra DİSK'in Marksist-Leninist ideolojiyi tahakkuk ettirmek için faaliyette bulunduğunu öğrenmiş oldum. Ancak karar almış bulunuyordum ve bu kararda benim izam vardı. Bu işin politik yanı olduğunu öğrenir öğrenmez ben sendikadan ayrıldım..." diyerek üzerine atılan tüm suçları red etmiştir.

b) Mahkemesinde: Askeri savcılık ifadesindeki, DİSK'e yönelik beyanlarında kabul etmiyerek üzerine atılan suçları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde açıklanan; 23.7.1978, 7.8.1978 ve 13.1.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararlarına katılmıştır.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Yukarıda mahiyetleri açıklanan kararlara rağmen gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" bölümünde açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçenin BERAAATINE karar verilmiştir.

1359- SIRA NUMARALI SANIK SALİM YAŞAR :

A- Sendikal Konumu :

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel yöne-

[Handwritten signatures and stamps are present at the bottom of the page.]

- 122 -

tim kurula üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/5, Sf:1 ile 7 arası ve 790/31) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 11.1.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/17 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte ise TCY.nın 141/5-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri Savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde, üzerine atılan tüm suçları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde açıklanan, SİNE-SEN'in 1 nci olağan genel kurul toplantısına katılmayış olup, bunun dışında kişisel sorumluluğuna gerektirecek başkaca bir delil mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) Hala kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçeler ışığında adı geçen BERRAATİNE karar verilmiştir.

1960. SIRA NUMARALI SANIK HACI FİDAN :

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel denetim kurula üyeliğine seçilmiştir. (Ds:790/31- 27- 38 ve 791/5, Sf: 1 ile 7 arası ve 790/31) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 11.1.1984 tarih, 1980/3971 esas ve 1984/17 karar sayılı iddianamesiyle, TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş ise de, esas hakkındaki görüşte, sanığın yargılanmasının devamı sırasında öldüğünden bahisle, TCY.nın 36 nci maddesi uyarınca "kanı davasının ortadan kaldırılmasına" karar verilmesi talep edilmiştir.

6.11.1984 - 12/11/84

C- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Saniğin yargılanması devam ettiği bir sırada ve 20.3.1985 tarihinde öldüğü saptandığından (Disk, KL:28/D, Da:1360/B) 353 sayılı yasanın 142 nci maddesi gereğince, hakkında açılmış bulunan "KAMU DAVASININ DÜŞMESİNE" karar verilmiştir.

1361- SIRA NUMARALI SANIK İBRAHİM UĞURLU :

A- Sendikal Konusu :

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Da:791/5, Sf:6 ve 790/27- 32- 38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Kıtala :

Askeri Savcılığın 11.1.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/17 karar sayılı iddianamesiyle T.C.m.m 141/1-6, 31, 33, 173/3 maddesi ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş ise de, esas hakkındaki görüşte bu talepten vaz geçilerek saniğin beraatine karar verilmesi istenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri Savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde, üzerine atılan tüm suçları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

SİNE-SEN'in 14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurul toplantısına katılmış olup, bunun dışında kişisel sorumluluğuna gerektirecek başka bir delil mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçeninin BERAAATINE karar verilmiştir.

1362- SIRA NUMARALI SANIK SÜLEYMAN ÇEKİÇ :

A- Sendikal Konusu :

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Da:791/5, Sf:5, 790/31) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

Handwritten signatures and initials are present at the bottom of the page, including a large signature that appears to be 'S. ÇEKİÇ' and several other initials.

- 124 -

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda emur kurula yedek üyeliğine seçilmiştir. (Da:791/4, Sf:3, Da:790/61- 65- 64- 66) 20.3.1980 tarihinde Genel emur kurulu asil üyeliğine getirilmiştir. (1362 nolu, Da, Da:4) Bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütlaa :

Askeri Savcılığın 11.1.1984 gün ve 1980/3971 esas ve 1984/17 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması istenmiş ise de, esas hakkındaki görüşte bu talepten vaz geçilerek beraatine karar verilmesi istenmiştir.

C- Berya ve Savunması :

Askeri Savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde üzerine atılan tüm suçları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

SİNE-SEN'in 1 nci ve 2 nci olağan genel kurul toplantılarına katılmış olup, bunun dışında kişisel sorumluluğunu gerektirecek başka bir delil mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Özellik 2 nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında, adı geçen BERAAFININ karar verilmiştir.

1363- SIRA NUMARALI SANIK MEVLÜT EKİNCİ :

A- Sendikal Konusu :

22.2.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararıyla, ilk genel kurula kadar genel merkez yönetim kurulu üyeliğine ve kurucular kurulu başkanlığına seçilmiştir. (Da:790/21-22, 791/6, Sf:9) Bu görevi 14.1.1979 tarihli 1. olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

14.1.1979 tarihli 1 nci genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Da:791, Sf:5 ve 790/31) 19.1.1979 tarihli SİNE-SEN genel yönetim kurulu kararıyla genel başkanlığa seçilmiştir. (Da:791/6, Sf:26 ve 790/27, 38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

- 125-

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda Disk delegeliğine seçilmiştir. (Ds:790/66)

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 31.1.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/57 karar sayılı iddiasınamesiyle T.C.'nin 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte de aynı istem yinelenmiştir.

C- Sorgu ve Savanması :

a.) Savcılık ifadesinde: "... Bizim amacımız sendika kievsi altında üst kuruluşumuz Disk'le bütünleşip, ekonomik bir mücadele yapmaya matafdır.. 1978- 1 Mayıs toplantılarında, Disk' in önerileri doğrultusunda 1 Mayıs komitelerinde görev aldığımız değırudur. Sendikamızı temsilen bu toplantıya katıldık ve pankartlar taşıdık..."denmiş ve üzerine atılan tüm suçlara red etmiştir. (1363 molu doc., D203-4)

b.) Mahkemede: Askerisavcılıktaki ifadelerini tekrarlayarak üzerine yüklenen suçlamaları red etmiştir. (SİNE-SEN, KL-2, Ds:25)

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen;

- 1 nci olağan genel kurul açış konuşmasını yapmıştır.

(Ds:790/19)

- 30.1.1979 tarihli basın bildirisini hazırlamıştır.

(Ds:790/40)

- 2 nci olağan genel kurul açış konuşmasını yapmıştır.

(Ds:790/63, 795/57)

- "Faşizm ve faşizme karşı mücadele " konusunda SİNE-SEN in görüşlerini içeren 16.3.1979 tarihli bildiriği hazırlamıştır.

(Ds:792/11)

- 15-16 Haziran gecesi tertip komitesine 16.6.1978 tarihli bir mesaj göndermiştir. (Ds:792/12)

- Disk'ia 1 Mayıs düzenleme komitesininin 4.3.1978 tarihli toplantısına katılmıştır. (Ds:792/25)

- Bank-Sen'e (Ds:793/117), AS-İş'e (Ds:793/124) ve bir İngiliz sendika yetkilisine (Ds:793/152), muhtelif vasilelerle mesajlar göndermiştir.

[Handwritten signatures and notes at the bottom of the page]

- 126 -

-Maden-İş'e 6.4.1979 tarihli ve sınıf savaşı konulu bir yazı yazmıştır. (Ds:794/21)

-Disk'e bağlı sendikalara, işçi sınıfı bilisini öğreten filmler yapılacağı konusunda yazılar göndermiştir. (Ds:794/22/B-24-27)

-Disk eğitim bürosu başkanlığına, eğitimle ilgili dayanışma yapılması konusunda 6.5.1978 tarihli yazıyı yazmıştır. (Ds:794/29)

-26.9.1978 tarihli SİNE-SEN basın bülteni hazırlamıştır. (Ds:794/35)

- 1 nci ve 2 nci eleğan genel kurul toplantı ve kararlarına, (1363 nolu Ds, Ds:3-4)

ve 23.7.1978, 7.8.1978, 13.1.1979, 17.2.1979, 13.4.1979 25.4.1979 ve 27.4.1979 tarihli genel yönetim kurulu toplantı ve kararlarına katılmıştır. (Ds:791/6)

B- Yasal Değerlendirme ve Sorunlar

22.2.1978 ile 14.1.1979 ve 14.1.1979 ile 4.2.1980 tarihleri arasında sendika genel başkanlığı yapan sanık, şahsına ilgilendiren ve "kanitlar" bölümünde sayılan icraatlarından başka, (2) nolu kitapta ve bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanmış gibi sendikacının, kendi görev döneminde rastlayan tüm faaliyetlerinden sorumludur. Sanığın görev yaptığı dönemlere ilişkin illegal faaliyetler daha önceki bölümlerde açıklanmış bulunmaktadır. Bu açıklamaların ışığında sendikacının evk ve idareci kommandadaki sanığın TCY.nın 141/1-6 nci maddeleri uyarınca cezalandırılması kayıtsızca uygun görülmüştür.

1364- SIRA NUMARALI SANIK ERDOĞAN KAR

A- Sendikal Komusu

14.1.1979 tarihli 1 ncioleğan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/6, Sf:26, DZ:790/27-38) 22.5.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararıyla genel sekreterliğe getirilmiştir. (Ds:791/6, Sf:35) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci eleğan genel kurula kadar devam ettirmiştir.

B- İddia ve Mütalaa

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

- 128 -

tim kurulu acil üyeliğine getirilmiştir. (Ds:791/6, Sf:26) ve 790/27, 38) Genel yönetim kurulunun 13.4.1979 tarihli kararıyla genel yönetim kurulu üyeliğinden alınmış ve görevi, bu şekilde sona ermiştir. (Ds:791/6, Sf:34)

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 31.1.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/57 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 maddeleri gereğince cezalandırılması istenmiş ise de, esas hakkındaki görüştü bu talepten vaz geçilerek beraatine karar verilmesi istenmiştir.

C- Serge ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine yüklenen tüm suçları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önce bölümlerde izah edilen; SİNE-SEN'in 1 nci ve 2 nci eleğın genel kurul toplantı ve kararlarına katılmış olup, kişisel açıdan sorumluluğuna gerektirecek başka bir kanıt mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçen BERAAATINE karar verilmiştir.

1366- SİHA MUMARALI SANİK NİMST ÇETİN :

A- Sandikal Konumu :

14.1.1979 tarihli 1 ncieleğın genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/5, Sf:1-7 ve 790/31) 19.1.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararıyla genel başkan yardımcılığına getirilmiştir. (Ds:791/6, Sf:26 ve 790/27-38) 22.5.1979 tarihli dilekçesiyle bu görevinden istifa etmiş, (Ds: 790/28) ve istifası, genel yönetim kurulunun 6.6.1979 tarihli kararıyla kabul edilerekamılan görevi bu şekilde sona ermiştir. (Ds:791/6, Sf:36)

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 31.1.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/57 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 maddesi ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas

- 127 -

Askeri Savcılığın 31.1.1984 gith ve 1980/3971, 1984/57 sayılı iddianamesiyle T.C.Y.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 maddde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte de aynı isten yinelemiştir.

G- Sergh ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine atılan tüm suçları red etmiştir. (1364 nolu Ds., Ds:11-12 ve SİHB-SEN, Kl:2, Ds:29)

F- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilmiş;

- 1^{nci} Mayıs 1978 ve 1 Mayıs 1979 kasırlıkları ile ilgili olarak kurulankutlama komitelerinde görev almıştır. (Ds:792/32-40)

- SİHB-SEN'de 1 noive 2 noel genel kurul toplantılarına (1364 nolu Ds., Ds:11), 17.2.1979, 13.4.1979, 25.4.1979, 27.4.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararlarına katılmıştır. (Ds:791/6)

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

14.1.1979 ile 22.5.1979 tarihleri arasında genel yönetim kurulu üyeliği ve 22.5.1979 ile 4.2.1980 tarihleri arasında da sendika genel sekreterliği yapan sanık, şabsını ilgilendiren ve "Kanıtlar" bölümünde sayılan iforatlardan başka, (2) nolu kitapta ve bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıkladığı gibi sendikamızın kendi görev dönmesine rastlayan tüm illegal faaliyetlerinden sorumludur. Sanığın görev yaptığı dönemlere ilişkin illegal faaliyetler daha önceki bölümlerde açıklanmış bulunmaktadır. Bu açıklamaların ışığında sendikamızın serk ve idarecisi konusundaki sanığın T.C.Y.nın 141/1-6 noel maddeleri uyarınca cezalandırılması kayetçe uygun görülmüştür.

1365- SIRA NUMARALI SANIK MENDERES SAMANCIÖLAR :

A- Sendikal Konumu :

14.1.1979 tarihli 1 noivelağca genel kurulda genel yönetim kurulu yedek üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/5, Sf:5, 790/31) Genel yönetim kurulamız 19.1.1979 tarihli kararıyla genel yön-

- 129 -

hakkındaki görüşte ise, bu istem yinelenmiştir.

C- Sorğu ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine atılan tüm suçları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen, 17.2.1979 ve 25.4.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararlarına katılmıştır. Bunlar dışında kişisel sorumluluğuna gerektirecek başka bir kanıt mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç : Gereğ 2 nolu kitapta ve gerekse bu kitabın 1371 nolu sanıkla ilgili bölümü ile "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerine ışığında adı geçenin İBRAHİM karar verilmiştir.

1367- SIRA NUMARALI SANIK SELİM ACAR :

A- Sendikal Görevi :

14.1.1979 tarihinde yapılan 1 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu yedek üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/5, Sf:5 ve 790/31) 19.1.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararıyla genel yönetim kurulu asil üyeliğine getirilmiştir. (Ds:791/6, Sf:26 ve 790/27-38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci genel kurula kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 31.1.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/57 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte ise, TCY.nın 141/5-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sorğu ve Savunması :

Askeri Savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine yüklenen tüm suçları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen, SİNE-SEN'in 1 nci olağan genel kurulu toplantı ve kararlarına, 17.2.1979, 13.4.1979, 25.4.1979, 27.4.1979 tarihli genel yönetim kurulu toplantı ve kararlarına katılmıştır.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Yukarıda sayılan kanıtlara rağmen, gerek (2) nolu kitap-

- 130 -

ta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçenın BERAATINE karar verilmiştir.

1368- SIRA NUMARALI SANIK HAUF YALOZANOĞIL :

Gözetim Süresi :

10.10.1980 ile 27.12.1980 tarihleri arası (Disk, KL-8/G, Ds:341/33 ve Disk, KL-8/A, Ds:51)

A- Sendikal Konumu :

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda sendika genel başkanlığına seçilmiştir. (Ds:791/4, Sf:2-3 ve 790/61-65-64-66) Bu görevi sendikal faaliyetlerin dardurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 13.2.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/82 sayılı iddianamesiyle TCY.mad 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, ceza hakkındaki görüşte ise aynı istem yinelenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

a.) Savcılığın "... 2 nci genel kurul toplantısına kadar sendikada herhangi bir aktif görev almadım. Bu genel kurula katıldım. Bu genel kurulda tek tip tüzüğün kabul edilmesi yani Disk ana tüzüğüne aynen alınarak sendikamızın ana tüzüğü şekline sokulması kararı, 1 sayılı uluslararası işçi sınıfının birlik ve dayanışma günü olarak toplu sözleşmelere geçirilmesi, sendikamızın DSP'ye üye olması ve sansürün kaldırılması, sinemamızın anti-demokratik senkilardan kurtarılması hususlarında alınan kararlara aynen yönde rey verdik, zaten demokratik bir sinema yasasının çıkarılması ve sansürün kaldırılması ve keza 1 sayılı uluslararası mücadele ve dayanışma günü olarak toplu sözleşmelere katılması hakkında ben, diğer arkadaşlarımla birlikte genel kurula önerge vermiştik. Zaten bu önergeler doğrultusunda, yukarıda sayılan kararlar genel kurul kararı olarak çıktı...

Sendika başkanı olarak, yürütme kurulu ile birlikte alınmış bulunan kararlar doğrudur. Bu kararlar altındaki imza benimdir. V. ben Disk'in 7 nci kuruluna katılmadım. Ancak sendikamızın temsil genel sekreter Arif Üsenerin katıldığı. Biz sendika yürütme kurulu olarak buna tam yetki verdik. Disk 7 nci

[Handwritten signature]

genel kurulunda alınan kararlarla ilgili olarak 11 sendika ile birlikte M.Arif Özerin'in basına yapmış oldukları açıklama ve e açıklamadaki hususlar doğrudur. Biz sendika yönetimi olarak bu hususa yürütme kurulu kararı olarak da destekledik ve karar altına aldık...

Tek tip tüzük, daha evvelki genel kurulda 11 maddesi değiştirilerek kabul edilmiştir. Bu 2 nci genel kurulda bizim yaptığımızda, aynı şeyin bir tekrarıdır ibarettir. Bu tüzük değişikliğiyle sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerini hayata geçirmeye çaba sarfetmiş değiliz. Üst kurulumuz Disk'le birlik ve bütünlük içinde olmak için tüzük değişikliği yapılmıştır..." diyerek üzerine yüklenen suçlamaları red etmiştir. (1968 nolu Ds., Ds:5)

b.) Mahkemede: Askeri savcılıktaki ifadelerini tekrarlayarak üzerine atılan suçlamaları red etmiştir. (SİNE-SEN, KL-2, Ds:63-64)

c.) 16.8.1984 tarihli savunma dilekçesinde: "...Ben 6-7 ay gibi kısa bir süre sendikamın başkanlığını yaptım. Bu görevden evvel hiç bir dernek, parti, sendika ve de örgüt gibi kurumlarda çalışmadım, üye olmadım, hiç bir idareci düşünceye saptım. Yaşamım boyunca Atatürk ilkelerine sadık kalarak sendikamın her adasında Atatürk'in değerleri ve de sanatçılara söylemiş olduğu methiyelerin aslı olduğuna sendikamız arandığında, aramayı yapan görevliler tarafından dahi takdirle karşılanmıştır. ... Sanırım dosyalarda bu anlamda düzenlenen tutanaklar vardır..

Hal ve görüntü böyle iken, bizler nasıl kendimizi suçlanırs bilemiyoruz. Ve bir kez daha sendikam, ben ve de sinema adına bu suçlamayı tekrar red ediyorum...

Benim başkan olarak Disk'in almış olduğu bazı kararlarda insana olabilir. Bu insancılığı hiç bir ard düşünceye kapılmadan attım. Hatta basılarını belki okumamışsındır. Çünkü insanlara sınırsız bir güvencesi vardır. Bu kadar insanın almış olduğu kararın doğru olacağı düşünceyle hareket ediyordum..." Demek suretiyle üzerine atılan tüm suçlamaları bir kez daha red etmiştir. (SİNE-SEN, KL-2, Ds:64)

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bülentlerde açıklanan;

- SİNE-SEN' in 2 nci genel kurul toplantı ve kararlarına,

(1968 nolu Ds., Ds:5)

[Handwritten signature and scribbles]

- 132 -

- Genel yönetim kurulunun 8.2.1980 tarihli toplantı ve kararına, (Ds:791/6)

- Genel yönetim ve yürütme kurulunun 24.2.1980 tarihli ortak toplantı ve kararına, (Ds:791/4)

- Genel yürütme kurulunun 13.2.1980, 20.3.1980, 12.5.1980, 18.6.1980, 26.6.1980 ve 5.7.1980 tarihli toplantı ve kararlarına (Ds:791/4) katılmıştır.

- Ayrıca; "1 Mayıs 1980'e Sinema Emeççileri katılıyor" başlıklı SINE-SEN Haber Ajansını hazırlamıştır. (Ds:792/53-51)

- 1 Mayıs 1980 kutlama hazırlıklarına katılmıştır. (Ds:792/54)

- Disk 7 nci genelkurulunda; Başlangıçta⁶, daha sonra 11 sendikaların aldığı tavrı desteklemiş ve kamu ile ilgili olarak basın toplantısı yapılmasına dair tutulan tutanağı imzalamıştır. (Ds:791/4 ve 792/65-A)

- TYS genel kurul divan başkanlığına gönderdiği mesajda, kongrede alınacak kararların, ülkemizde, sınıflar mücadelesinin yolunda kararlar elacağına inandığını beyan etmiştir. (Ds:794/58-D)

- "Sinema Etkinlikleri Semineri" ni düzenlemiş ve bu konuda afişler bastırılmıştır. (Ds:796/1-2)

- Sine - Sen 2 nci genel kurul divan başkanlığına, 1 Mayıs ile ilgili olarak verilen öneriyi imzalamıştır. (Ds:790/49)

- SINE-SEN'in 2 nci olağan genel kurulunda "Sürü" filmi ni tenkit eden bir konuşma yapmıştır.

Bu konuşmasında;

"Açık oturumda sinemanın güncel konuları üzerinde konuşmalar yapıldı.

Yurt dışındaki ödüllerden aldım elası kuşkuluyum. Bu yurt dışında ödül alan filmlerin çoğunda POLİTİK - İDEOLOJİK anlamda yanlışlıklar görülmekteyim. Bu yanlışlara karşın bu filmlerin ödül alması, bu filmlerin kendi halklarını birer eğilimlerinden ileri geliyor bana. Filminizi satmak için halkımıza satmayıalım derim ben. Buna bir ölçü getirelim diyorum. Ölçüyü de MAZİM HİKMET'in sanatını getirelim.

Sürü filmi sadece kapitalizmi anlatıyor hala feodal öğeler taşıdığına şöyleki; Doğu Anadolu'dan e trenin kalkışına ve

[Handwritten signature]

- 133 -

trenin gerçevesinden gelişimi ile kapitalizme doğru gelişimi anlatılıyor..." (Dz:797 nolu delil olup, bu bant çözümünün aslına uygun olduğuna dair bilirkişi raporu Disk-190 nolu delilin 4 ncü sayfasının 20 nci sırasındadır.)

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Sanık, 2 nci olağan genel kurulda yaptığı konuşmada, "sürü" filmi milli duygularla tenkit etmiş ve savunmasında da Atatürkü bir kişi olduğunu belirterek bir çok kararlara mahiyetini bilmeden ve hatta skusa dan, kişilere olan güveninden dolayı imza attığını belirtmiş ise de, yukarıda sayılan ve mahiyetleri önceki bölümlerde açıklanan delillerle, 2 nolu kitapta ve bu kitabın " Kişisel Sorumluluklar" kısmında işah edilen sebeplerle sorumlu tutulduğu görev dönemine ilişkin olarak, sendikasının yaptığı tüm illegal faaliyetler birlikte değerlendirildiğinde; Ana tüzüğe göre ; Genel başkan sıfatıyla sendikayı tek başına temsil yetkinine sahip olan ve keza sendikanın en etkin kişisi konumunda bulunan sanığın, savunması gibi güven duygularına ile ve mahiyetlerini dahi bilmeden yukarıda anılan illegal icraatlara katıldığı kabul etmek, hem maddi gerçeklere ve hem de ilgilinin yasal konumuna uygun düşmeyecektir. Zira, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseyen bir kişinin, ülkenizde Marksist- Leninist esaslara dayanan bir düzeni getirmeyi amaçlayan ve illegal örgüt konumuna dönüşmüş bulunan bir sendikada genel başkanlık yapması ve anılan illegal icraatlara katılması, hiç bir şekilde mümkün değildir. Bu elgu karşısında, ilgilinin bir takım mâli duygu ve düşünceler taşıması dahi, illegal amaçta birlik yolunda yaptığı icraatlarının cezai sorumluluğuna ertadan kaldırıcı mahiyette, yasal ve viodani bir sebep olarak kabul edilmemiştir.

Anılan nedenlerle, adı geçen sanığın TCY.nın 141/1-6 nci maddeleri gereğince cezalandırılması beyetçe uygun görülmüştür.

1369- SIRA NUMARALI SANIK FAZLI DOĞANAY :

Güzetim Süresi :

10.10.1980 ile 27.12.1980 tarihleri arası (Disk, Kl:8/C, Dz:341/33 ve Disk, Kl:8/A, Dz:51)

A- Sendikal Konusu :

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel yürütme kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz:791/4, Sf:3, Dz:790/61- 65- 64

- 114 -

66) 5.2.1980 tarihli genel yürütme kurulu kararıyla örgütlenme ve dış ilişkiler daire başkanlığına getirilmiştir. (Ds:791/4, Sf:4)
Bu görevi sendikala faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam ettirmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 13.2.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/82 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nun 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkralara gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte de aynı istem yinelenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Gerek askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde ve gerekse 10.5.1985 tarihli savunma dilekçesinde üzerine yüklenen tüm suçlamaları red etmiştir. (1369 nolu Ds., Ds:9 ve SİNE-SEN, Kl:2, Ds:36- 37- 38- 39)

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen;
- SİNE-SEN'in 2 nci olağan genel kurul toplantı ve kararlarına, (1369 nolu ds., Ds:9)
- Genel yönetim ve yürütme kurulunun 24.2.1980 tarihli ortak toplantı ve kararlarına, (Ds:791/4)
- Genel yürütme kurulunun 13.2.1980, 20.3.1980, 12.5.1980, 18.6.1980, 26.6.1980, 5.7.1980 tarihli toplantı ve kararlarına (Ds:791/4 katılmıştır.
- 1 Mayıs 1979 kutlama hazırlıklarına ile ilgili olarak SİNE-SEN tarafından kurulan kutlama komitesinde, açılış konuşması olarak görev almıştır. (Ds:792/40)

E- Yasal Değerlendirme ve Soruç :

4.2.1980 ile 12.9.1980 tarihleri arasında genel yürütme kurulu üyeliği, örgütlenme ve dış ilişkiler daire başkanlığı görevini yapan sanık, şahsını ilgilendiren ve yukarıda "kanıtlar" bölümünde sayılan icraatlarından başka, (2) nolu kitapta ve bu kitabın "Ticari Sorumluluklar" kısmında açıklandığı gibi, sendikanın kendi görev dönemine rastlayan tüm illegal faaliyetlerinden sorumludur. Sanığın görev yaptığı dönemlere ilişkin illegal faaliyetler daha önceki bölümlerde açıklanmış bulunmaktadır. Bu açıklamaların ışığında sendikamızın sevk ve idarecisi komutan-

daki sanığın TCY.nın 141/1-6 nci maddesi uyarınca cezalandırılması kayıtsız uygun görülmüştür .

1370- SIRA NUMARALI SANIK NECMETTİN ÇOBANOĞLU :

Gözetim Süresi : 14.9.1980 ile 27.12.1980 tarihleri arası (1370 nolu Ds., Ds:16- 38 ve Dsk, Kl:8/B, Ds:100)

A- Sendikâî Konusu :

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel yürütme kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/4, Sf:2- 3 ve Ds:790/61- 66- 65- 64) 5.2.1980 tarihli genel yürütme kurulu kararıyla mali işler daire başkanlığına getirilmiştir. (Ds:791/4, Sf:4- 5) Bu görevi sendikâî faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askerî savcılığın 12.3.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/82 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 34, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte de aynı istem yinelemiştir.

C- Sergü ve Savunması :

Askerî Savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde, üzerine atılan tüm suçları red etmiştir. (1370 nolu Ds., Ds:2 ve NİNE-GEN Kl:2, Ds:41- 42)

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen;

- 2 nci genel kurul toplantı ve kararlarına, (1370 nolu Ds., Ds:12)
- Genel yönetim ve yürütme kurulunun 24.2.1980 tarihli ortak toplantı ve kararına, (Ds:791/4)
- Genel yürütme kurulunun 13.2.1980, 20.3.1980, 12.5.1980, 18.6.1980, 26.6.1980, 5.7.1980 tarihli toplantı ve kararlarına (Ds:791/4) katılmıştır.
- 2 nci genel kurul divan başkanlığına "1 Mayıs" ile ilgili olarak verilen önergeyi imzalamıştır. (Ds:790/43)

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

4.2.1980 ile 12.9.1980 tarihleri arasında genel yürütme kurulu üyeliği ve mali işler daire başkanlığı görevini yapan sanık, şahsını ilgilendiren ve yukarıda "kanıtlar" bölümünde sayı-

[Handwritten signatures and initials]

- 136 -

lan icraatlarının dışında, (2) nolu kitapta ve bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklandığı gibi sendikanın kendi görev dönemine rastlayan tüm illegal faaliyetlerinden sorumludur. Sanığın görev yaptığı dönemde ilişkin illegal faaliyetler daha önceki bölümlerde açıklanmış bulunmaktadır. Bu açıklamaların ışığında sendikanın sevk ve idarecisi kimliğindeki sanığın TCY. nin 141/1-6 nci maddesi uyarınca cezalandırılması heyetçe uygun görülmüştür.

1371- SIRA NUMARALI SANIK SEYFETTİN YILMAZ :

A- Sendikal Konumu :

SİNE-SEN genel yönetim kurulunun 22.2.1978 tarihli kararıyla ilk genel kurula kadar genel merkez yönetim kurulu üyeliğine ve kurucular kurulu 2 nci başkanlığına seçilmiştir. (Ds:790/21-22 ve 791/6, Sf:9) Genel yönetim kurulu üyeliği görevi 14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurula kadar devam etmiş, ancak genel yönetim kurulunun 9.5.1978 tarihli kararıyla ilk genel kurula kadar yürütme kurulu üyeliklerine Erbil Altunay, Ahmet Sezeral ve Arif Özserin getirilerek, (Ds:791/6, Sf:17) kurucular kurulu 2 nci başkanlığı yani yürütme kurulu üyeliği görevi sona ermiştir.

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:790/38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

4.2.1980 tarihli 2 nci genel kurulda genel denetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:790/61- 65- 64- 66) Bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 13.2.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/82 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nin 141/1-6, 31, 33, 173/3 maddesi ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte ise, TCY.nin 141/5-6, 31, 33, 173/3 ncu maddesi ve fıkraları uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sergü ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine atılan tüm suçlara red etmiştir.

D- Kanıtlar :

[Handwritten signature and notes]

- 137 -

Mahiyetleri daha önceki bİldİrİmlerde açıklanan;
SİMS-SEN'in 1 nci ve 2 nci olağan genel kurul toplantı ve kararlarına,

- Genel yönetim kurulunun 7.8.1978 ve 17.2.1979 tarihli toplantı ve kararlarına katılmıştır.

B- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Sanığın genel yönetim ve genel denetim kurulu üyesi olarak görev yaptığı dönemlerde, sendikasının illegal faaliyetlerine iştirak ettiğini yada bu faaliyetlerden haberdar olduğunu gösteren herhangi bir delil mevcut değildir.

Kurucular kurulu 2 nci başkanı yani sendika yürütme kurulu üyesi olarak görev yaptığı 22.2.1978 ile 9.5.1978 tarihleri arasında sendikasının illegal faaliyetlerinden haberdar olup, olmadığı ve bu faaliyetlere bir katkısının bulunup bulunmadığı hususuna gelince; Gerçek(2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar " kısmında açıklandığı gibi sendika yürütme kurulu üyeleri, görev yaptığı döneme ilişkin olarak, sendikasının tüm faaliyetlerinden sorumlu tutulmuştur. Ancak, görev yaptığı dönem kısa bir dönem ve bu dönemde sendikanın illegal faaliyetleri mahdut sayıda ise ve bu dönemde görev yapan yürütme kurulu üyesi sanık, bu az sayıdaki illegal faaliyetlere hiç katılmamış olup, bu faaliyetleri bilebilecek durumda da değilse, anılan illegal faaliyetlerden sorumlu tutulmamıştır.

Daha önce açıklandığı üzere, SİMS-SEN sendikasının kuruluş tarihi olan 5.1.1978 ile 14.1.1979 tarihleri arasındaki dönemde, faaliyetler itibarıyla illegal olarak kabul edilmiştir. Ancak sanık, bu dönemin tamamında görev yapmayıp 3 aydan daha kısa bir süre görev yapmıştır. Bu süre içerisindeki illegal faaliyetler az sayıda olup, sanığın bu faaliyetlere herhangi bir katkısının olduğuna ve en azından bu faaliyetlerden haberdar olduğuna dair dava dosyasında mahkumiyetini gerektirecek nisbette yeterli kanıt mevcut bulunmamaktadır.

Yukarıda anlatılan gerekçelerle sendikasında amatör olarak görev yapan sanığın BERAAFINA karar verilmştir.

1372- SIRA NUMARALI SANIK VEYSEL İNCE (AYTAÇ ARMAN) :

A- Sendikal Konumu :

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan kurulda genel yönetim

[Handwritten signature and scribbles]

kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz: 791/4, Sf:3) ve Dz: 790/61-65-64-66) 6.6.1980 tarihli genel yönetim kurulu kararıyla yönetim kurulu başkanlığına getirilmiştir. (Dz: 791/4, Sf:58) Bu görevi 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 13.2.1984 gün, 1980/3971 esas, 1984/82 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş ise de, esas hakkındaki görüşte bu talepten vazgeçilerek beraatine karar verilmesi istenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri Savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; (üzerine yüklenen tüm suçları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde açıklanan; SİNE-SEN'in 2 nci olağan genel kurul toplantısına katılmış olup, bunun dışında şahsi sorumluluğuna gerektiren başka bir kanıt mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç

Gerek (2) nolu kitapta ve bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında izah edilen gerekçelerin ışığında BERAAATINE karar verilmiştir.

1373- SINA NUMARALI SANIK RÜSTEM KOYUYUN :

1- Sanikın Konusu :

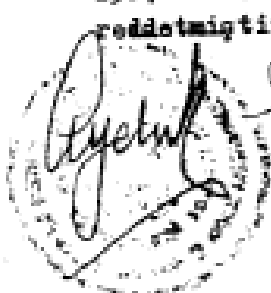
4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda, genel emur kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz:791/4, Sf:2-3) ve 790/61- 66-65- 64) Bu görevi 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

2- İddia ve Mütalaa :

Askeri Savcılığın 13.2.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/82 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş ise de, esas hakkındaki görüşte bu talepten vazgeçilerek beraatine karar verilmesi istenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; Keza 7.6. 1984 tarihli savunma dilekçesinde üzerine yüklenen tüm suçları reddetmiştir.

[Handwritten signature and scribbles]

- 139 -

D- Kamilar :

Kahiyetleri daha önceki bölümlerde açıklanan;
SİNE-SEN'in 2 nci olağan genel kurul toplantısına katıl-
mış olup, bunun dışında kişisel sorumluluğunu gerektiren herhangi
gibir delil mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sor-
surluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında BERKATINE
karar verilmiştir.

1374- SİNE FEMARALI SANIK ŞAZİNE SEMRA AKIN (SEMRA
ÖZDEMİR)

A- Sendikal Konusu :

22.2.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararıyla, ilk
genel kurula kadar merkez yönetim kurulu üyeliğine ve Kurucular
kurulu genel sekreterliğine seçilmiştir (Ds:791/6, 31/6 ve Ds:
790/21- 22) Şaşığın genel yönetim kurulu üyeliğine ilişkin gö-
revi 14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurula kadar devam
etmiş ise de, Kurucular kurulu genel sekreterliği, yani yürüt-
me kurulu üyeliği görevi bu tarihe kadar devam etmekte; genel
yönetim kurulunun 9.5.1978 tarihli kararıyla ilk genel kurula
kadar görev yapmak üzere, Erbil Altınay, Ahmet Seccadi ve Arif
Özserin'in yürütme kurulu üyeliği görevlerine getirilmesiyle,
sona ermiştir. (Ds:791/6, 31/6)

B- İddia ve Müdafaa :

Asheri mavecciliğin 26.4.1984 gün, 1960/1971 esas ve 1984/
204 karar sayılı iddianamesiyle T.C.nin 141/1-6, 31, 33, 173/3
madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş ve aynı
istem esas hakkındaki görüşte de yinelenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

a.) Savcılıkta : Genel sekreterlik görevini bir müddet
yaptığını, hazırlanan çalışma raporunu 1 nci olağan genel kurul-
da okuduğunu, 1 Mayıs 1976- 1977 - 1978 mitinglerine katıldığını,
beyan ederek üzerine atılan suçları reddetmiştir.

b.) Mahkemede: Sorgu ve savunması yerine geçmek üzere ver-
diği 6 sayfalık dilekçesinde üzerine atılan bütün suçları reddet-
miştir.

[Handwritten signature and initials]

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen:

- 1 nci olağan genel kurul toplantısına katılarak, hazırlanan çalışma raporunu okunmuştur. (1374 nolu Ds., Ds:2- 3 ve 790 nolu delil, DZ:29)

- Örgütlenme, eğitim ve hukuk konularında Maden-İş'le dayanışma sağlamak amacıyla 31.3.1978 tarihli yazıyı yazmıştır. (Ds:793/130)

- Genel yönetim kurulunun 23.7.1978 ve 13.1.1979 tarihli toplantı ve kararlarına katılmıştır. (Ds:791/6)

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Kısa bir süre yürütme kurulu üyeliği ve genel sekreterlik görevi yapan sanıkla ilgili ve yukarıda mahiyetleri açıklanan kanıtlara rağmen, "1371 sıra numaralı sanık Seyfettin Yılmaz" bölümünde açıklanan gerekçeler ile yapılan yasal değerlendirmelerden açıkça BERAATINE karar verilmiştir.

1375- SIRA NUMARALI SANIK EKREM ULGEY :A- Sendikal Konusu :

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/4, Sf:3 ve Ds:790/61-65- 64- 66) Bu görevi, sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 26.4.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/204 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-4, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki mütalaa da ise, TCY.nın 141/5-4, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine atılan suçlamaları reddetmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen;

- 2 nci olağan genel kurul toplantısına,

- Genel yönetim kurulunun 7.8.1979 tarihli toplantı ve kararına katılmıştır.

Handwritten signature and notes in blue ink, including the number '1375' and some illegible scribbles.

- 191 -

Ayrıca,

1 Mayısla ilgili olarak 2 nci genel kurul divan başkanlığına verilen Önergeyi imzalamıştır.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

2 nci olağan genel kurul divan başkanlığına verilen "1 Mayıs" konulu Önerge ile ilgili olarak "1351 sıra numaralı Sanık Cemal Demirci" bölümünde izah edilen gerekçelerle ve diğer kanıtlarla ilgili olarak da, gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında izah edilen nedenlerle adı geçenin BERHATINE karar verilmiştir.

1376- SIRA NUMARALI SANIK HASAN SEMİH SELVIDAL :

A- Sendikal Komusu :

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel sekreterliğe seçilmiştir. (Ds:791/5, Sf:5 ve Ds:790/27- 38- 31, 791/6, Sf:26) 12.3.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararıyla genel emur kuruluna sevk edilerek genel sekreterlik görevinden alınmıştır. (Ds:791/6, Sf:31)

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 26.4.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/204 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, aynı istem esas hakkındaki görüşte de yinelenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

"Bir Kasım Sanıklarının Çeşitli Aşamalardaki SİNE-SEN Sendikasına İlişkin Beyanları" başlıklı bölümde izah edildiği gibi Sanık, tüm aşamalarda; Diak'i, SİNE-SEN'i ve bir kısım yöneticilerini keskinlikle faaliyetlerde bulunmakla suçlanmış ve üzerine atılan tüm suçları reddetmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen; "SİNE-SEN'in 1 nci olağan genel kurul toplantısına ve genel yönetim kurulunun 17.2.1979 tarihli kararına katılmış olup, kişisel sorumluluğuna gerektirecek başkaca bir delil mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

19.1.1979 ile 12.3.1979 tarihleri arasında 2 aydan daha

4.1.1980 - [Signature] [Signature] [Signature]

+

- 142 -

Kısa bir süre sendika genel sekreterliği görevini yürüten sanığın bu süre içerisinde sendikasının illegal faaliyetlerine katıldığı ve en azından bu faaliyetlerden haberdar olduğuna dair mahkumiyetini gerektirecek herhangi bir kanıt mevcut olmadığı gibi, bu kısa görev dönemi içerisinde de, SİNS-SEN sendikasında önemli bir illegal faaliyet de olmamıştır. Esasında, kendisinin genel sekreterlik görevinden alınmasını öngören 12.3.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararı da, sanığı içeren yanlıza olmakla suçlanmaktadır. Bu olgı da, sanığın sorgu ve savunma beyanlarını doğrulamakta ve illegal örgüt konusuna dönüştürülen SİNS-SEN'in faaliyetlerine katılmadığını ve yöneticileri ile birtümlemediğini ortaya koymaktadır.

Yukarıda açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçenin BERAAFINA karar verilmiştir.

1377- SİMA NUMARALI SANIK SERVET GÜLER ÖKTEM (KIPÇAK)

A- Sendikal Konusu :

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda genel denetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:790/61- 65- 64- 66 ve Ds:791/4, Sf:3) Bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 26.4.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/204 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 maddede ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte ise, bu talepten vazgeçilerek beraatine karar verilmesi istenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine yüklenen tüm suçları reddetmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyeti daha önceki bölümlerde izah edilen; - SİNS-SEN'in 2 nci olağan genel kurulu toplantısına katılmış olup, kişisel sorumluluğuna gerektirecek başkaca bir delil mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorunlar" bölümünde yer alan maddelerden dolayı sanığın beraatine karar verilmiştir.

[Handwritten signature]

- 143 -

rusluluklar" kısmında isah edilen gerekçelerin ışığında, ada geçenin BERAAFINA karar verilmiştir.

1378- SIRA NUMARALI SANIK MUSTAPA BUVAN :

A- Sendikal Konusu :

14.1.1979 tarihli 1 noi olağan genel kurulda genel emur kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dns791/5, 31-6 ve 790/27, 31, 38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 noi olağan genel kurul kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mitalaa :

Askeri savcılığın 26.4.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/204 karar sayılı iddianamesiyle TGY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istemiş ise de, esas hakkındaki görüşte bu talepten vazgeçilerek beraatine karar verilmesi istenmiştir.

C- Soru ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine atılan tüm suçları reddetmiştir.

D- Kanatlar :

Kişisel sorumluluğunu gerektirecek herhangi bir kanıt mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında ada geçenin BERAAFINA karar verilmiştir.

1379- SIRA NUMARALI SANIK ZEKİ ÖKTEM :

A- Sendikal Konusu :

14.1.1979 tarihinde yapılan 1 noi olağan genel kurul toplantısında genel emur kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dns791/5, 31-6 ve 790/27- 31- 38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 noi olağan genel kurul kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mitalaa :

Askeri savcılığın 26.4.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/204 karar sayılı iddianamesiyle TGY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3, madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istemiş ise de, esas hakkındaki görüşte bu talepten vazgeçilerek beraatine karar

Handwritten signatures and initials are present at the bottom of the page, including a large signature that appears to be 'Zeki Öktem' and other smaller marks.

- 144 -

verilmesi istenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri savcılıktaki ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine yüklenen tüm suçlamaları reddetmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyeti daha önceki bölümlerde izah edilen; - 1 nci Olağan genelkurul toplantısına katılmış olup, kişisel sorumluluğunu gerektirecek başkaca bir kanıt mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında adı geçen BERAAFINA karar verilmiştir.

1380- BİRA NUMARALI SANIK CEM SULTANMOLVAN :

A- Sendikal Komusu :

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Ds:791/5, Sf:5 ve 790/31-38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 19.9.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/389 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esas hakkındaki görüşte ise TCY.nın 141/5-6, 31, 33, 173/3 nolu madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri savcılıktaki ve mahkemedeki ifadelerinde; Üzerine atılan tüm suçlamaları reddetmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyeti daha önceki bölümlerde izah edilen; - 1 nci olağan genel kurul toplantısına katılmış olup, bunun dışında kişisel sorumluluğunu gerektiren başkaca bir delil mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında izah edilen gerekçelerin ışığında adı geçen

[Handwritten signature]

- 145 -

nin BERAAATINE karar verilmiştir.

1381- SIRA NUMARALI SANIK SÜLEYMANTEMUÇİN GAYMAZ :

A- Sendikal Konumu :

14.1.1979 Tarihli İnci olağan genel kurulda genel denetim kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz:791/5, Sf:1 ile 7 arası, Dz:790/31- 27- 38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

B- İddia ve Mütalaa :

Askeri savcılığın 19.9.1984 gün, 1980/3971 esas ve 1984/380 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nun 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş ise de, esas hakkındaki görüşte bu talepten vaz geçilerek beraatine karar verilmesi istenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri savcılıktaki ve mahkemedeki ifadelerinde, üzerine atılan tüm suçlamaları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyeti daha önceki bölümlerde izah edilen;

- SİNE-SEN 1 nci olağan genel kurul toplantı ve kararlarına katılmış olup, bunun dışında kişisel sorumluluğumu gerektiren başka bir delil mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın " Kişisel Sorumluluklar " kısmında izah edilen gerekçelerin ışığında adı geçen BERAAATINE karar verilmiştir.

1382/1- SIRA NUMARALI SANIK ULVIYE NUR GENÇSÜBR (NURHAN NUR)

A- Sendikal Konumu :

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda, genel emur kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz:791/5, Sf:6 ve Dz:790/27-31-38) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam etmiştir.

4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurulda, genel emur kurulu üyeliğine seçilmiştir. (Dz:791/4, Sf:3, Dz:790/61-65-64-66) Bu görevi sendikal faaliyetlerin durdurulduğu 12.9.1980 tarihine kadar devam etmiştir.

[Handwritten signatures and initials]

- 146 -

B- İddia ve Mitalaa :

Askeri savcılığın 19.9.1984 gün, 1980/1971 esas ve 1984/380 sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş ise de, esasa ilişkin gördüğe bu talepten vazgeçilerek beraatine karar verilmesi istenmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde, üzerine yüklenen tüm suçlamaları red etmiştir.

D- Kanıtları

Mahiyetleri daha önceki bölümlerde izah edilen; - SİNE-SEN 1 ve 2 nci olağan genel kurulu toplantı ve kararlarına katılmış olup, bunların dışında kişisel sorumluluğuna gerektirecek başka bir kanıt mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Çerç (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel Sorumluluklar" kısmında izah edilen gerekçelerin ışığında, adı geçen BERAATINE karar verilmiştir.

1382/2- SIRA NUMARALI SANIK BİLGE OLGUÇ :**A- Sendikal Konumu :**

14.1.1979 tarihli 1 nci olağan genel kurulda genel yönetim kurulu yedek üyeliğine seçilmiştir. (Dz:791/5, Sf:5, Dz:790/31- 38) 6.6.1979 tarihli genel yönetim kurulu kararıyla genel yönetim kurulu asil üyeliğine getirilmiştir. (Dz:791/6, Sf:36) Bu görevi 4.2.1980 tarihli 2 nci olağan genel kurula kadar devam ettirmiştir.

B- İddia ve Mitalaa :

Askeri savcılığın 4.4.1985 gün, 1985/146 esas ve 1985/82 karar sayılı iddianamesiyle TCY.nın 141/1-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması istenmiş, esasa ilişkin gördüğe ise, TCY.nın 141/5-6, 31, 33, 173/3 madde ve fıkraları gereğince cezalandırılması talep edilmiştir.

C- Sorgu ve Savunması :

Askeri savcılık ve mahkemedeki ifadelerinde, üzerine yük-

Handwritten signatures and initials are present below the stamp, including a large signature that appears to be 'S. S. S.' and other smaller initials.

- 147-

lenen tüm suçlamaları red etmiştir.

D- Kanıtlar :

Mahiyeti daha önceki bölümde isah edilmiş;
-1 nci olağan genel kurul toplantısına katılmış olup,
bunun dışında kişisel sorumluluğunu gerektirecek başkaca bir de-
lil mevcut değildir.

E- Yasal Değerlendirme ve Sonuç :

Gerek (2) nolu kitapta ve gerekse bu kitabın "Kişisel
Sorumluluklar" kısmında açıklanan gerekçelerin ışığında, adı ge-
çenin BERAAFINA karar verilmiştir.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÖZBULDUK, Suna Can
 Uyuşu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 1990, Mersin
 Medeni hali : -
 Telefon : -
 e-mail : sunacanozbulduk@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Ankara Üniversitesi	2014

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014-Halen	Gazi Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2013-2014	Netaş Telekomünikasyon A.Ş.	Proje Asistanı

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

ÖZBULDUK Suna C., ve ÖZBULDUK KILIÇ, I. (2014). *Brodway Üzerine Kurşunlar Filmi Üzerine Bir Değerlendirme*", 8. İletişim Öğrenci Kongresi 'Sinema', Ankara,

ÖZBULDUK Suna C. (2017). *Türkiye Sineması Örgütlenme Tarihi: SİNE-SEN Örneği*", Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, Muş.

ÖZBULDUK Suna C. (2017). *Türkiye Sineması Örgütlenme Tarihi: SİNE-SEN Örneği 1974-1980*", Emek Tarihi Konferansları III, İstanbul, 2017.

ÖZBULDUK Suna C. (2017). *Foucault ve Deleuze Ekseninde Anarşist Bir Film Teorisi –*
Natan Jun, Kitap incelemesi, Sinefilozofi Dergisi, Ankara.

Hobiler

Yüzme, Gitar, Dans

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

